

3 1761 08166878 2

WERKEN UITGEGEVEN DOOR
DE LINSCHOTEN-VEREENIGING

IV

DE REIS VAN
MR. JACOB ROGGEVEEN

(1721—1722)

LINSCHOTEN-VEREENIGING.

BESCHERMVROUW :

H. M. DE KONINGIN.

EERE-VOORZITTER :

Z. K. H. PRINS HENDRIK.

BESTUUR.

Jhr. J. A. Röell, *Voorzitter.*

J. W. IJzerman, *Onder-Voorzitter.*

Wouter Nijhoff, *Secretaris.*

Dr. D. F. Scheurleer, *Penningmeester.*

Dr. H. T. Colenbrander.

K. F. van den Berg.

F. G. Kramp.

H. E. Baron van Asbeck.

Dr. C. P. Burger Jr.

S. P. l'Honoré Naber.

Prof. J. F. Niermeyer.

UITTREKSEL UIT DE STATUTEN.

ART. 2.

De Linschoten-Vereeniging heeft ten doel de uitgave in het oorspronkelijke, van zeldzame of onuitgegeven Nederlandsche zee- en landreizen en landbeschrijvingen.

ART. 3.

De Vereeniging bestaat uit: eereleden, donateurs en gewone leden.

Over het toetreden der leden beslist het Bestuur.

De gewone leden betalen een jaarlijksche bijdrage van tien gulden.

Donateurs zijn zij, die een bijdrage, in eens van ten minste *f* 500.— aan de Vereeniging schenken, of jaarlijks een contributie van minstens *f* 25.— betalen.

ART. 4.

Het lidmaatschap loopt van den eersten Januari tot den laatsten December.

De leden, die niet langer als zoodanig wenschen aangemerkt te worden, moeten daarvan aan den Secretaris vóór den eersten December schriftelijk bericht zenden. Bij gebreke daarvan blijven zij aansprakelijk voor de bijdrage van het volgende jaar.

ART. 5.

De leden ontvangen een exemplaar van de werken, die nà 1 Januari van het jaar hunner toetreding door de Vereeniging worden uitgegeven.

REGELN

VOOR DE UITGAVEN DER

LINSCHOTEN-VEREENIGING.

1. Zooveel mogelijk zal elke Zee- of Landreis, dan wel Landbeschrijving, *afzonderlijk* worden uitgegeven. Slechts bij al te geringen omvang van een dezer, kan een andere tekst toegevoegd worden aan de uitgave; deze toe te voegen tekst moet evenwel aansluiten in onderwerp, of den hoofdtekst aanvullen. Grootte teksten worden in meer dan een deel gesplitst.
2. Voor elke uitgave wordt den bewerker als eisch gesteld: dat zij bevat als Inleiding een korte *Biographie* van den schrijver van 't reisverhaal; een uiteenzetting van de *Aanleiding tot de reis*; en eene *Bibliographie* van eventueele vroegere drukken van het reisverhaal; voorts opheldering in den vorm van *Noten* onder den tekst, daar waar de tekst opheldering vereischt; en een *Register* (of *Registers*), benevens een lijst van geraadpleegde werken met plaats en jaar van uitgave aan 't slot.
3. De bewerker heeft vrijheid, in zijne Inleiding het resultaat eener reis ook te beschouwen in zijn verband met later ondernomen reizen naar dezelfde streek of streken.
4. De noten onder den tekst moeten *sober* blijven, en niet vervallen in uitweidingen. Is er echter bepaalde noodzakelijkheid om dieper in te gaan op het een of ander gedeelte van den tekst, dan mag dat geschieden in eene *Bijlage* achteraan. Ook hier echter blijft soberheid plicht.
5. De tekst zelve moet *met de grootste nauwkeurigheid* herdrukt worden naar de beste oudere uitgave, c. q. nauwkeurig gedrukt naar het handschrift dat voor de uitgave dient. De origineele

paginatuur van dien standaarddruk, dan wel van het handschrift wordt in de uitgaven der Linschoten-Vereeniging tusschen groote haken [] doorlopend mede-opgenomen.

6. Als algemeene regel geldt dat de tekst *onverkort* wordt gedrukt. Uitsluitingen zijn slechts dan veroorloofd, als het iets geheel onbelangrijks geldt. De bewerker moet dan echter in een noot toch rekenschap geven van wat hij weglief.
7. Indien er voor de kennis van eene bepaalde Zee- of Landreis, behalve de aan den druk ten grondslag gelegde tekst, in archieven of bibliotheken nog andere bronnen bestaan, moeten deze bij de uitgave gebruikt en (indien noodig) in inleiding, noten of bijlagen verwerkt worden.
8. Het opnemen van kaarten en platen wordt aan den bewerker overgelaten, in overleg met de Commissie van voorbereiding.

W. STEFFERS & CO.
STREEKKAARTEN
VERLEGERS

DE REIS

VAN

Mr. JACOB ROGGEVEEN

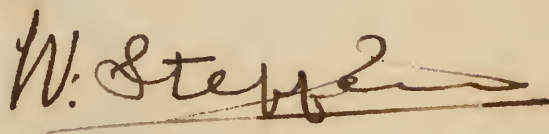
TER ONTDEKKING VAN HET ZUIDLAND

(1721—1722)

VERZAMELING VAN STUKKEN, DEZE REIS EN DE
DAARAAN VOORAFGAANDE ONTDEKKINGSPANNEN
VAN AREND ROGGEVEEN (1675—1676) BETREFFENDE,

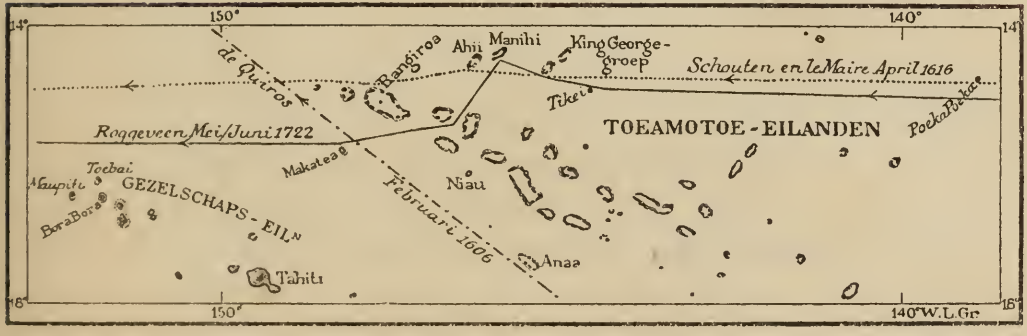
UITGEGEVEN DOOR

F. E. BARON MULERT

MET EEN AANHANGSEL OVER DE WAARNEMINGEN DER KOMPASMISWIJZING,
OP ROGGEVEEN'S TOCHT VERRICHT, DOOR D^r. W. VAN BEMMELEN

MET 3 KAARTEN EN 2 PLATEN

's-GRAVENHAGE

MARTINUS NIJHOFF

1911

2. KRASNY V
2. KRASNY V
2. KRASNY V

D4
20
R7

1114890

INHOUD.

	Bladz.
INLEIDING	IX
ARENT ROGGEVEEN	I
VOORBEREIDING der reis van JACOB ROGGEVEEN	21
DE REIS	49
DE BEJEGENING IN OOST-INDIË	217
DE AFLOOP IN HET VADERLAND	255
OVER DE WAARNEMINGEN der compasmiswijzing, op Roggeveen's tocht verricht door Dr. W. van Bemmelen	287
LIJST VAN AANGEHAALDE WERKEN	313
BLADWIJZER	323

KAARTEN EN PLATEN:

Facsimile van de kaart behoorende bij de Voorlooper op 't Octroy van Arent Roggeveen, 1676	20
Isogonenkaart voor het jaar 1722 behoorende bij het opstel van dr. W. van Bemmelen	312
Route van de schepen onder Mr. Jacob Roggeveen en Route van de „Thienhoven” onder Corn. Bouman . . Aan het eind	
Een der beelden van het Paasch-eiland	121
Type van een Paasch-eilander	188
Schematische voorstelling van een vergaderhuis op Paasch- eiland	188

INLEIDING 1).

De ontdekking van den Grooten Oceaan van Europa uit, was een gevolg van de ontdekking van Amerika.

Toen Columbus de Oostkust van dit werelddeel bereikt had, verkeerde hij, zooals bekend is, in de meening, dat hij door den Atlantischen Oceaan te doorkruisen, aan de Oostkust van Azië was aangeland, eene dwaling, die hem bijbleef tot aan zijn dood in 1506. In September 1513 gelukte het echter Vasco Nuñez de Balboa, om het Amerikaansche vasteland op het smalste gedeelte over te steken en daarbij ontdekte hij den Oceaan, die de twee werelddeelen vaneen scheidt en dien hij Zuidzee noemde.

Maar dat de Spanjaarden reeds korten tijd daarna deze zee bevoeren en daarin de eerste eilanden aanschouwden, daartoe gaf hun streven, om in het bezit van de Molukken te komen, aanleiding. De scheidingslijn voor de verdeeling van het aardoppervlak tusschen de kronen van Spanje en Portugal door Paus Alexander VI (Borgia), in 1494 vastgesteld, had het twijfelachtig gemaakt, aan welke van die beide Staten de „kostelijke” Specerij-eilanden, waarvan de ligging niet met nauwkeurigheid bekend was, toekwam, maar in elk geval aan de Spanjaarden de mogelijkheid ontnomen, deze langs den Oostelijken weg te bereiken; daarom is het begrijpelijk, dat zij op de gedachte kwamen, dit in de richting van Oost naar West te beproeven. Een Portugeesch edelman, in Spaanschen dienst, Fernando de Magalhaens, voldeed in dien zin aan een opdracht van Keizer Karel V; hij ontdekte de zeeengte, die nog zijn naam draagt en bereikte, na deze doorgezeild te zijn, in November 1520 den Oceaan, dien hij in de

1) Vgl. Prof. Dr. C. E. Meinicke, *die Inseln des Stillen Oceans* 2 dln. (Leipzig, 1875/1876).

richting Zuid-Oost—Noord-West doorsneed en den Stillen Oceaan noemde, omdat hij vooral in het tropische gedeelte een opvallend stormvrije vaart had. Na verloop van meer dan 3 maanden, waarin hij slechts twee der kleinste eilanden — waaronder vermoedelijk Poeka-Poeka, het Hondeneiland van Schouten en le Maire — in het zicht kreeg, stiet hij op den archipel der Ladrone (Mariannen), de eerste groep die door een Europeaan ontdekt is; van daar koerste hij naar den archipel der Filippijnen, waar hij een gewelddadigen dood vond, zonder zijn plan om de Molukken te bereiken te hebben kunnen verwezenlijken, doch waarin zijne metgezellen slaagden. De gelukkige uitslag van deze onderneming had de uitzending in 1526 van een tweede vloot naar de Molukken onder Garcia Jofre de Loaysa ten gevolge en later hadden nog andere expedities van diergelijken aard plaats, echter niet meer van Europa, maar van de Westkust van Amerika uit, zooals die van Alvaro de Saavedra in 1528, van Ruyz Lopez de Villalobos in 1542 en van Juan Gaetan in 1555, maar tot de kennis van de eilanden droegen deze reizen slechts weinig bij, omdat zij den Oceaan in het Noordelijkste gedeelte doorstevenden, waar het geringste aantal aanwezig is en behalve dat zij allen de Ladrone aandeden, zijn toen slechts eenige der Hawaii-eilanden en der Carolinen bekend geworden. Van meer gewicht was het, dat de pogingen, ter zelfder tijd gedaan, door Spaansche zeevaarders (Saavedra in 1528, Ortiz de Retes in 1545) om den Oceaan in de richting van de Molukken uit, van het Westen naar het Oosten te doorkruisen, de eerste betrouwbare kennis verbreidde van de richting en strekking der Noordkust van het reeds vroeger bekende eiland Nieuw-Guinea.

Toen evenwel de stichting van de Spaansche Kolonie in de Filippijnen door Miguel Lopez de Legaspi in 1565 deed vaststellen, welke scheepsroute van nu af aan de Amerikaansche en Aziatische bezittingen der Spaansche Kroon zoude verbinden, hielden alle verdere ontdekkingen van de Spanjaarden in dit deel van de Wereldzee op, daar zij zelden van den gewonen weg afweken en behalve de Ladrone niets anders aandeden. Ook de tochten door Nederlandsche en Engelsche vloten in den Stillen Oceaan ondernomen, om daar den handel en de koloniën der Spanjaarden afbreuk te doen, zooals de reizen van Sir Francis Drake in 1578, van Thomas Cavendish in 1588, van Olivier van Noort in 1600, van Joris van Spilbergen in 1616 en van Jacques l'Hermite in 1624 hebben, daar al deze zeevaarders de door de Spanjaarden aan-

gegeven koerslijn volgden, niet het minste bijgedragen om de verkregen kennis te vermeerderen.

Van veel grooter belang voor het onderzoek van den Oceaan is echter een andere reeks van ondernemingen geweest, die met het einde van de 16^e eeuw een aanvang nam en uit een geheel anderen gedachtengang zijn oorsprong nam. De verbazingwekkende aardrijkskundige ontdekkingen van de 15^e en 16^e eeuw hadden onder den invloed van voorstellingen, die deels uit de oudheid waren voortgekomen, de opvatting doen rijpen, dat het Zuiderhalfrond door een bijzonder uitgestrekt vastland werd ingenomen, het zoogenaamde Zuidland of Australia. Dit tusschen Amerika en Azië op te zoeken, werd voor het eerst in 1568, van de kust van Peru uit, aan Alvaro Mendaña de Neyra, opgedragen, die, nadat hij op $\pm 7^\circ$ Z.Br. was gekomen, zonder meer dan een klein eiland te ontmoeten, in het Westen op een grooten archipel stuitte, dien hij voor een deel van dat groote Zuidland hield en de Salomo-eilanden noemde, waarvan hij het Zuidelijke gedeelte zoo nauwkeurig opnam, dat hij daardoor reeds bewees een hoogst bekwaam zeeman te zijn. Omtrent den zelfden tijd valt een andere onderneming met een dergelijk doel te vermelden, n.l. die van Juan Fernandez, de ontdekker van de route tusschen Peru en Chili, op veel Zuidelijker breedte gedaan en die ten leste de kust van een bewoond land bereikte; evenwel noch hij, noch anderen na hem stelden hiernaar een nader onderzoek in, zoodat wij daarbij niet behoeven stil te staan. De uitvoering van het door Mendaña voorgestelde plan, om op het eiland San Christobal (Baoero) van den Salomo-Archipel eene nederzetting te vestigen, werd door de ter zelfder tijd voorkomende zeetochten van Drake en andere Engelsche zeelieden opgehouden en uitgesteld; eerst in 1595 vertrok hij ten tweeden male voor dat doel en stiet daarbij met wat Noordelijker koers dan de eerste maal op verscheidene eilanden die hij de Marquesas heette, naar den toenmaligen vice-koning van Peru, markies de Mendoza. Vervolgens kwam hij niet op San Christobal maar op een ander eiland terecht dat hij Santa Cruz heette, het grootste van eene andere groep, naar dat eiland genoemd; een poging om hier een nederzetting te stichten mislukte en na den dood van den bevelhebber, bracht diens opperstuurman Pedro Fernandez de Quiros, de weduwe van Mendaña en zijne metgezellen, den Oceaan om de Noord doorkoersend, naar de Filippijnen en later naar Acapulco, bij welke gelegenheid hij Ponape, het belangrijkste eiland der Carolinen, ontdekte. Dezelfde Quiros, een zee-

man van buitengewone begaafdheid, ging naar Europa, ten einde den Paus en het Spaansche hof voor zijne plannen te winnen, om het onderzoek naar het Zuidland voort te zetten en tegelijkertijd te koloniseeren; op bevel van koning Filips III werden voor hem op de Peruaansche kust drie schepen uitgerust, waarmede hij zijne beroemde reis in 1605 aanving. Daarbij deed hij vooreerst de Zuidelijkste eilanden van den Paoemotoe-archipel aan, daarna zag hij o. a. Makatea, door hem Sagittaria geheeten, zoodat hij de eerste ontdekker van dezen archipel, ook wel de Toeamotoe-eilanden geheeten, kan genoemd worden; later bereikte hij in de nabijheid van Santa Cruz, een kleine groep, thans Duff-eilanden geheeten en begaf hij zich, door inboorlingen geloodst, in plaats van naar Santa Cruz, naar een grooter Zuidelijker gelegen eiland, dat hij voor een deel van het Zuidland hield en daarom Australia del Espiritu Santo doopte; het is het grootste der Nieuwe Hebriden en op den parallel van $\pm 15^\circ$ Z. Br. gelegen.

De poging tot vestiging mislukte hier, door muiterij, eveneens en toen de Quiros 8 Juni 1606 met een zijner schepen naar Amerika terugkeerde, nam kort daarna kapitein Luis Vaez de Torres met de twee andere een Noordwestelijke richting aan en daarbij de Zuidkust van de Louisiade-archipel en Nieuw-Guinea ontmoetende, zeilde hij verder door de zee-enge, eerst na meer dan anderhalve eeuw terecht naar hem genoemd, en bereikte in 1607 gelukkig de Filippijnen.

De Quiros, in hetzelfde jaar in zijn vaderland aangekomen zijnde, spaarde moeite noch kosten om zijn lievelingsplan ten uitvoer te leggen, zond aan zijnen Koning memorie op memorie, waarvan sommigen openbaar gemaakt en in andere talen zijn overgezet, maar, hoewel eindelijk verhoord, maakte zijn dood te Panama in 1614 een einde aan zijne taaie volharding.

Deze was evenwel niet te vergeefs geweest en op andere wijze zocht men elders zijn voornemen te volvoeren, want ook gedeeltelijk aan hem is de vermaarde Australische Navigatie van Schouten en le Maire te danken. Den 27^{en} Maart 1614 verleenden de Algemeene Staten aan Isaac le Maire c. s. voor 4 reizen octrooi, om op het te ontdekken Zuidland handel te drijven, mits niet langs de vaarwegen, waarvoor aan de O. I. C. monopolie was verleend, n.l. rond de Kaap de Goede Hoop of door straat Magalhaens. In 1615 liepen onder bevel van Jacques le Maire, uit Hoorn twee schepen — waarvan er echter een, reeds vóór het eind van het jaar, op de Patagonische kust verbrandde — tot het vinden van den doortocht, welks be-

staan men na de ongelukkige reis der vloot van J. Mahu, S. de Cordes en Sebald de Weert ¹⁾ reeds vermoedde. Den 24^{en} Januari 1616 zeilde de „Eendracht,” onder Schipper Willem Corneliszn. Schouten door de naar den leider genoemde zeeëngte en vervolgens rond Kaap Hoorn, na beider vaderstad genoemd, den Stillen Oceaan in, dien men in Noordelijke richting doorsneed, tot men in het zicht was gekomen van het Juan Fernandez-eiland, dit onder zeil aandeed, en op 10 April het boven vermelde Honden-eiland zag. Westwaarts langs denzelfden parallel van $\pm 15^\circ$ boegende, ontmoette men nog eenige eilanden van den Paoemotoe-archipel, deed vervolgens een groep, tusschen de Tonga en Samoa-eilanden gelegen aan, alsmede de Hoornsche eilanden, waar einde Mei besloten werd de kust van Nieuw-Guinea op te zoeken. Den 25^{en} Juni na te voren eenige eilanden, tusschen de Salomoeilanden en Nieuw-Ierland gelegen, voorbij gevaren te zijn, kwam men op de Noordkust van laatstgenoemd eiland ten anker en hoewel de aanraking met de inboorlingen niet altijd van even vriendschappelijken aard was, gelukte het toch eenige verversching machtig te worden. Steeds in de meening verkeerende, dat men op de vaste kust van Nieuw Guinea was aangeland, werd de reis langs Nieuw-Hannover en de Admiralteits-eilanden vervolgd en Zuidwaarts inbochtende, bereikte men in werkelijkheid deze vaste kust, die men over een groote uitgestrektheid langs voer, bij de eilanden Insoe Moa en Insoe Manai ankerende, ten einde te ververschen; na den laatsten tijd veel geleden te hebben aan scheurbuik, water en victualiegebrek kwam men, langs de Willem-Schouten-eilanden, half September op Ternate aan, waar de daar toen residerende Gouverneur-Generaal Laurens Reael hen op de meest hartelijke wijze verwelkomde. De reis naar Java voortzettende konde men weinig vermoeden, dat de „President” (eerste Raad van Indië) Jan Pieterszn. Coen aldaar einde October schip en lading in beslag zoude nemen, ingevolge een reeds te voren hem door de bewindhebbers der O.I.C. toegezonden lastgeving, omdat men de limieten van haar gebied had overschreden, het onmogelijk achtende, dat men daarbij hare privilegiën niet zoude hebben geschonden.

Velen der bemanning gingen in dienst der O. I. C. over; de overigen werden naar huis gezonden, met de retourneerende schepen van Joris van Spilbergen, aan boord van wiens schip op 30jarigen leeftijd Jacques le Maire in December 1616 den laatsten adem uitblies, diep betreurd door

¹⁾ Na 1600 hebben de Falklandseil. een tijdlang „Sebaldines” geheeten. (Vgl. hierachter bl. 87.)

degenen, die hij onder zulke moeilijke omstandigheden had geleid en die in Juli 1617 in het vaderland van hun wedervaren bericht konden geven. Na een veeljarig proces werd aan de O. I. C. door de Staten-Generaal een schadevergoeding opgelegd van 58.343 gld. 14 st., met verplichting de in beslag genomen papieren weder uit te leveren.

Het gegeven voorbeeld vond echter geen navolging, maar met des te meer ijver werd hetzelfde in tegenovergestelden zin nagestreefd door de O. I. C., die zelf ter hand nam, wat zij anderen wilde beletten. Na de inbezittinge der Molukken was men daar tot aan de Westkust van Nieuw-Guinea doorgedrongen en werden daarmede tegelijk pogingen in het werk gesteld tot verdere ontdekking van Nieuw-Holland, dat toen eveneens voor een deel van het Zuidland werd aangezien. Wij hebben daaraan een aantal reizen derwaarts te danken, waarvan wij voor ons doel alleen gewag zullen maken van de voornaamste, n.l. de beroemde van Abel Tasman.

Deze, ongetwijfeld de grootste zeevaarder zijner eeuw, begon, voorzien van een instructie van den Gouverneur-Generaal Anthonie van Diemen, zijne reis in 1642 van Mauritius uit en ontdekte, Oostwaarts koersende, wat hij voor het Zuidelijkste deel van Nieuw-Holland hield en Van Diemensland noemde, het tegenwoordige Tasmania. Vervolgens ontmoette hij de Westkust van N.-Zeeland, dat hij voor Staatenland aanzag, denkende dat het samenhing met het gelijknamige eiland, door le Maire beoosten Vuurland aangetroffen. Hij voer langs de geheele Westkust van het door hem ontdekte land en aan de Noordpunt gekomen, vervolgde hij zijn weg in Noord-Oostelijke richting en bereikte daardoor de Tonga-archipel, welks Zuidelijkste deel hij zorgvuldig beschreef. Hij besloot daarop naar O. I. terug te keeren en na doorkruising van het Oostelijkste deel van den Viti-archipel, waar hij bijna gestrand was, nam hij de terugreis aan langs den zelfden weg als Schouten en le Maire. Hierdoor bewees hij echter geenszins dat Mendaña's ontdekkingen, zoowel als het Australia van de Quiros, slechts eilanden konden betreffen, omdat daarvan de (O. of W.) lengte onzeker bleef. Met deze belangrijke onderneming liep het onderzoek van den Stillen Oceaan voorloopig ten einde.

In Spanje toch was alle energie van het volk door de politieke ontwikkeling van den Staat en de maatregelen der Regeering volkomen verlamd of gedood. De O. I. C. had uit de berichten, omtrent de aangetroffen eilanden en vooral van de kust van Nieuw-Holland meer dan voldoende kunnen opmaken, welke geringe voordeelen deze streken voor de toekomst

beloofden en bovendien had ze het te volhandig, om zich op eigen gebied te handhaven; van bevordering der wetenschap kon in dien tijd nog geen sprake zijn. Daaruit laat zich verklaren dat de ontdekkingen zoo geringen voortgang maakten. Engelsche en Fransche zeeroovers, de zoogenaamde boekaniers, drongen wel is waar uit de W. I. zeeën, die zij onveilig maakten, in den Stillen Oceaan door, waar zij de kustbevolking van Spaansch Amerika verontrustten ¹⁾, maar wanneer zij den Oceaan doorkruisten, dan geschiedde dit telkens langs den bekenden vaarweg tusschen Acapulco en Manilla. Diezelfde route volgden de kaperschepen, die omstreeks 1700 die zeeroovers verdreven.

Evenwel kunnen wij melding maken van een ernstig plan, door den aardrijkskundige Arend Roggeveen, met eenige Zeeuwsche kooplieden, in 1671 ontworpen, om een onderzoek naar het Zuidland in te stellen, en dat, afgebroken door het rampvolle daarop volgende jaar, in 1673 werd uitgewerkt, toen zij zich met een rekest tot den Prins van Oranje wendden, maar daarbij afstuitten op het monopolie der W. I. C. Doch toen bij vernieuwing van dat octrooi op 28 Sept. 1674 aan alle ingezetenen in deze landen de vaart op de Zuidzee werd opengesteld, vervoegden zij zich per rekest van 20 Nov. 1675 tot de Staten-Generaal, om alleen en met seclusie van anderen de Zuidzee te mogen bevaren tusschen de straat van Magalhaens en Nieuw-Guinea. Dit verzoek werd, na aan de eischen van de W. I. C. te hebben toegegeven, door de Heeren Ho. Mo. 22 Sept. 1676 toegestaan en aan Arend Roggeveen en zijne medestanders het gevraagde octrooi verleend. Maar door gebrek aan genoegzame deelneming had die ontdekkingsreis geen voortgang en Arend Roggeveen overleed in Nov. 1679, zonder zijn vurige wensch te hebben verwezenlijkt gezien; wederom rustte voor 40 jaren de exploratie der Zuidzee.

Wij moeten hier een uitzondering maken voor één reis van William Dampier. Deze voortreffelijke zeeman had door de tochten, die hij in gezelschap van boekaniers had volbracht, zoodanig de aandacht tot zich getrokken, dat de Koning-Stadhouder Willem III hem aan het hoofd van eene expeditie stelde, die in 1699 voor een tocht naar Nieuw-Holland en Nieuw-Guinea werd uitgerust. Op die reis bezocht hij, van Brazilië uit, de Westkust van Nieuw-Holland en stelde verder o. a. vast, dat zoowel Nieuw-Brittannië als Waigioe afzonderlijke eilanden waren, die door zeeëngten

¹⁾ De opzettelijke ontvolking van de eilanden op die kust was noodzakelijk, om den vijand geschikte ververschingsplaatsen te ontnemen. (Vgl. hierachter bl. 104 en 183.)

van Nieuw-Guinea gescheiden zijn, welke beide thans nog zijn naam dragen.

Het tijdstip naderende, waarop ons reisverhaal begint, moeten wij even den politieken toestand nagaan. Toen in 1701 de koning van Frankrijk in naam van zijn kleinzoon, den Hertog van Anjou, de kroon van Spanje zich wederrechtelijk aanmatigde en de Keizer van Oostenrijk niet machtig genoeg was die te herwinnen, sloot deze de bekende alliantie met Engeland en Nederland en daarmede nam de Spaansche successieoorlog een aanvang. Willem III bedong daarbij, dat tot vermeerdering der scheepvaart en den koophandel het aan al zijne onderdanen geoorloofd zoude zijn om zooveel mogelijk plaatsen en sterkten in bezit te nemen, als onder Spaansch monopolie in Amerika stonden, maar hieraan is weinig uitvoering gegeven. De Franschen daarentegen die dit reeds na den vrede van Rijswijk voorzien hadden, namen het besluit om de Engelschen daarin voor te wezen. Reeds in 1698 zonden zij uit dien hoofde twee schepen onder bevel van Beauchesne Gouin van La Rochelle uit naar de Zuidzee met eene lading goederen, om te zien, wat zij daarmede konden winnen. Die onderneming is hun zoo goed gelukt, dat er kort daarna 17 Fransche oorlogs- en koopvaardis-schepen in één jaar tijds in den stillen Oceaan zijn geweest, welke route eveneens genomen werd ter bereiking van Oost-Azië, aangezien de andere rond de Kaap de Goede Hoop door Engelsche en Nederlandsche schepen werd onveilig gemaakt. Ook na den vrede van Utrecht bleef deze handel in wezen, tengevolge van de beperkende bepalingen daarbij voor Engeland vastgesteld. Dit verklaart de bekendheid van de Franschen in de eerste 20 jaren der 18^e eeuw met de vaart op de Oost- en Westkust van Zuid-Amerika, waar tegenover alleen de tocht van Woodes Rogers, met Dampier als opperstuurman, van Engelsche zijde staat.

Diezelfde vrede van Utrecht in 1713 gesloten bevrijdde de Zuidelijke Nederlanden van den druk der Spaansche overheersching; de nieuwe Heer, Keizer Karel VI, achtte die landen niet meer onderworpen aan de ongunstige bepalingen, die bij den vrede van Munster waren vastgesteld ¹⁾ en trachtte de Oostenrijksche Nederlanden eene plaats te doen innemen in de rij der handelsmogendheden. Te Ostende vormde zich de Oost- en West-Indische Maatschappij en hoewel aan deze, onder protest van Enge-

1) Vgl. Mr. A. Westerveen, Eerste en Tweede betoog van het Regt, dat de Vereen. Nederl. O. I. Maatsch. heeft op de Vaart en Koophandel naar Oost-Indiën tegen de inwoonders van de Spaanse, nu de Oostenrijkse Ned. (Amst. 1723 en 1724).

land, van Frankrijk en van de Republiek, eerst in 1722 octrooi is verleend, vreesde de O. I. C. toch reeds te voren de concurrentie, die daaruit dreigde voort te vloeien en wij zien de Indische Regeering met Argus-oogen de „kostelijke” Specerij-eilanden tegen schenders harer privilegiën bewaken.

't Was op dit oogenblik, dat de West-Indische Compagnie, die eveneens in haar monopolie vreesde benadeeld te worden — want hare limieten reikten van de Kaap de Goede Hoop Westwaarts tot aan Nieuw-Guinea — in alle geheimzinnigheid een tocht ondernam, die niet anders dan een nabootsing van die van le Maire en Schouten kon zijn, want het Zuidland kon nu nergens anders liggen dan tusschen Nieuw-Zeeland en de Westkust van Amerika. Welke daarvan nu ook den uitslag had kunnen zijn, zij had beter gedaan, zich daarover met de O. I. C., zij het in het geheim, te verstaan, want nu herhaalde zich wederom het in 1616 voorgevallene — evenwel *zonder* voorkennis van de bewindhebbers der O. I. C. — n.l. dat de Gouverneur-Generaal beslag legde op de overschrijders van de limiet van Nieuw-Guinea. De motieven van de W. I. C. schijnen echter den leider van die expeditie, Mr. J. Roggeveen, niet bekend te zijn geweest, want anders had deze voorzeker niet nagelaten ze te berde te brengen in zijne betoogen tot verdediging van zijn goed recht om in de gegeven omstandigheden de reis over O.-I. voort te zetten, maar de veronderstelling is niet gewaagd, dat die beweegredenen voornamelijk hunnen oorsprong vonden in de vrees, dat men van Ostende uit zich zoude gaan nestelen op het gebied, der W. I. C. speciaal aangewezen, i. c. het Zuidland, dat niet anders dan binnen de limieten van haar monopolie kon liggen. Voor de wetenschap leverde deze reis geenszins het afdoende bewijs van het niet bestaan van dat Zuidland op, al werd de twijfel daaraan meer en meer gerechtvaardigd. Het feitelijke resultaat bestaat in de ontdekking van het Paascheiland en van den Samoa-archipel en het valt te betreuren dat de omstandigheden, waaronder de laatste gezien werd, Roggeveen moesten weerhouden, naar die eilanden een nader onderzoek in te stellen.

Wanneer wij de reis, die ons thans gaat bezighouden en het daaraan voorafgegane samenvatten, dan zien wij de W. I. C. in 1721 dezelfde onderneming onder bevel van den zoon aanvangen, die zij tot 1675 tegenover den vader had tegengewerkt en andermaal zien wij de reis van le Maire en Schouten als richtsnoer strekken. Wederom wordt, nadat het „lage en zandige eiland,” in 1687 door Davis gezien ¹⁾, bleek niet het voorland van

1) „Captain Davis told me lately, that after his departure from us at the Haven of

het Zuidland te zijn, na de toevallige ontdekking van het Paascheiland, de parallel van 15° gevolgd, waarop de Quiros zijn Australia del Espiritu Santo had gevonden, maar aangezien die koerslijn niet bij beide expeditiën precies gelijk werd afgezeild, ontdekte Roggeveen andere eilanden dan zijne voorgangers, maar eindigt bij Nieuw-Ierland wederom, om zoo te zeggen, in hun kielwater te komen.

Prof. Dr. C. E. Meinicke was de eerste, wien het in 1874 gelukte, met nauwkeurigheid Roggeveen's route te bepalen; hem stond daartoe Roggeveen's dagverhaal, in 1838 verschenen, ten dienste en bovendien de bijzondere studie, die hij van de eilanden in den Grooten Oceaan had gemaakt. Het journaal van den kapitein der „Thienhoven”, eerst in 1910 gevonden en door den heer D. Hudig te Rotterdam ¹⁾ welwillend ter be-

Rio Lexa (Realejo, thans Corinto in Nicaragua) he went after several traverses to the Galapagoes, and that standing thence Southward for wind, to bring him about Terra del Fuego in the Lat. of 27 South about 500 leagues from Copayapo, on the Coast of Chili, he saw a small sandy Island just by him; and that they saw to the Westward of it a long tract of pretty high Land, tending away toward the North-West out of sight. This might probably be the coast of Terra Australis incognita" (Uit: William Dampier. A new voyage round the world, London 1698, 1699). Meer uitvoerig over het „eiland van David," zooals het doorgaans heette, is het verhaal van een ooggetuige:

„Accordingly we went thence again to the Southward, intending to touch no where till we came to the Island of Juan Fernandez . . . (hier volgt een treffende beschrijving van de zeebeving, die zij voelden op 12°30' ZBr. omstreeks 150 mijlen van de Peruaansche kust, dezelfde, die in 1687 Callao onder water zette en gedeeltelijk verwoestte). . . We steered South and by East half Easterly, until we came to the Latitude of 27°20' S. when about two hours before day we fell in with a small, low sandy island and heard a great noise, like that of the sea beating upon its shore, right ahead of the Ship. Whereupon the sailors, fearing to fall foul upon the shore before day, desired the Captain to put the ship about and to stand off till day appeared, to which the Captain gave his consent. So we plied off till day and then stood in again with the land, which proved to be a small flat island, without the gard of any rocks. We stood in within a quarter of a mile of the shore, and could see it plainly; for it was a clear morning not foggy nor hazy. To the Westward about 12 leagues by judgment, we saw a range of high Land, which we took to be islands, for they were several partitions in the prospect. This land seemed to reach about fourteen or sixteen leagues in a range, and there came thence great flocks of fowls. I and many more of our men, would have made this land and have gone ashore on it; but the Captain would not permit us. The small island bears from Copayapo almost due East (sic) five hundred leagues; and from the Gallapago's under the line, six hundred leagues." (Uit: Lionel Wafer, A new voyage and description of the Isthmus of America. London 1699).

1) Uit de nalatenschap van diens bet-overgrootvader Dr. L. Stocke (Vgl. J. C. de Man, Med. doct. te Middelburg in het Tijdschrift der Ned. Maatsch. tot bevord. der geneesk. VIIe Jaarg. 1856). De vader van dezen, Gerrit Stocke, was kapitein der O.I.C. en vice-commandeur der retourvloot van 1723, dus volgende op die, waarop Roggeveen c. s. thuisvoeren en waarvan aan den Raad van Indië Hans Fredrik Bergman het commandeurschap was opgedragen.

schikking der Linschoten-Vereeniging gesteld, heeft mede voor de bewerking van de bij dit werk gevoegde kaarten bijgedragen, ook om Meinicke's studie in eenige kleinigheden te verbeteren.

Bovendien kon voornamelijk ter raadpleging en ter illustreering van de volgende bronnen worden gebruik gemaakt, na 1874 verschenen: Geiseler, die Oster-Insel, (Berlin 1883); Thomson, Te Pito te Henua or Easter-Island, Smithson. Rep. U. S. Nat. Museum (Washington 1889); Tepano Jaussen, l'Île de Pâques (Paris 1893); A. Stolpe, die Tätowirung der Oster-Insulaner (Berlin 1899), alsmede de uitgave (voor 1908) der Hakluyt-Society Serie II vol. XIII „The voyage of Captain don Felipe Gonzalez to Easter-Island 1770—1771, by Bolton Glanvill Corney,” waarin het verhaal voorkomt van het eerste bezoek aan het Paasch-eiland na Roggeveen, alsmede een uittreksel uit diens Dagverhaal.

Dat evenwel de bewerking zoo volledig doenlijk geschiedde, is in de eerste plaats aan Dr. H. T. Colenbrander te danken, die alle stukken bijeenbracht, die over het onderhavige onderwerp handelden en ze in chronologische volgorde rangschikte. Behalve aan dezen heer zij hier bijzondere erkentelijkheid betuigd aan Dr. W. van Bemmelen, directeur van het Kon. Magn. en Meteorol. Observatorium te Batavia, die door zijne verhandeling over de waargenomen kompaswijziging het nut aanduidde, dat de reis in dat opzicht voor de wetenschap gehad heeft, alsmede aan den heer C. Craandijk, oud-zeeofficier en hydrogr.-teekenaar aan het Min. v. Marine, die de bearbeiding van het bijgevoegde kaartwerk ten uitvoer bracht. Verder zij hier dankbaar herinnerd aan de welwillendheid, waarmede de heer D. Hudig zijn afschrift van Bouman's journaal ter copieering afstond, alsmede aan de hulpvaardige medewerking van Dr. M. E. Schoengen, rijksarchivaris te Zwolle, ondervonden.

LEVENSBERICHTEN VAN AREND EN JACOB ROGGEVEEN ¹⁾.

Arend Roggeveen, geboren te Delfshaven, hoewel zijne familie meest te Bleiswijk woonde, kwam omstreeks 1658 als schoolmeester te Middelburg, waar hij later als landmeter en gouseerder (gaugier) of roeier van wijnen en sterke dranken, werkzaam was, door welke voordeelige ambten hij een bemiddeld man werd. Die betrekkingen waren gegrond op de wiskunde, welke wetenschap hij met voorliefde beoefende. Ook gaf hij onderwijs in zeevaartkunde en sterrenkunde, terwijl de dichtkunst hem voor verpoozing diende. Bij zijne studiën der aardrijkskunde had de weinige bekendheid van de Stille Zuidzee, waarin het Onbekende Zuidland zou liggen, sterk zijn aandacht getrokken, waarom hij belangstelling trachtte te wekken voor een ontdekkingstocht naar die streken; eene onderneming, welke tot uitvoer zoude zijn gekomen, indien de noodlottige oorlog van 1672 de lust en de krachten der geldschieters niet had verlamd. Roggeveen liet zich door die teleurstelling niet afschrikken en na tal van bezwaren, vooral met de W. I. Comp., uit den weg geruimd te hebben, kreeg hij in Sept. 1676 het verzochte octrooi. Daarop gaf hij een boekje uit: „Voorlooper op het octrooi der Staten-Generaal enz.” ²⁾, Middelburg 1676. Door gemis aan deelneming werd die ontdekkingsreis echter niet uitgevoerd. Roggeveen gaf omstreeks dien tijd in het licht een groot kaartenboek onder den titel: „het Brandende Veen verlichtende alle vaste kusten en eylanden van geheel West-Indiën”, Amsterdam 1675, waarin dertig meest alle door hem ontworpen bijzonder fraai geteekende kaarten en vele hout-

1) Vgl. F. Nagtglas. Levensberichten van Zeeuwen II. Middelburg 1893.

2) Zie hierachter blz. 11.

sneden in den tekst bij Pieter Goos zijn afgedrukt. Op den titel is zijn portret, dat ook in het later te noemen „Dagverhaal” uitgave 1838 voorkomt.

Tien jaren te voren had hij te Middelburg uitgegeven: „Het nieuwe droevige nachtlucht ontstoken door Gods toorn en vertoond op den aardkloot in een komeet of staartsterre van 15 Dec. 1664 tot 9 Februari 1665, waarin wordt aangewezen de wonderlijke loop derzelve. Beschreven door Arend Roggeveen, liefhebber der mathesis, professie doende in dezelfde kunst tot Middelburg in Zeeland” ¹⁾. Men bemerkt dat de bekwame wiskundige, evenals later zijn zoon, de gaaf miste, zich in eenvoudigen vorm uit te drukken. Van zijne vele dichtstukken zijn uitgegeven: „Het Statenhof en der zeehelden bazuin, geblazen over de victorie, bevochten op den 11, 12, 13 en 14 Juni 1666.” Middelburg. — „De Zeeuwsche Mercurius en kransdragers met gedichten uitgebeeld; aan de zeehelden gebleven voor 't Vaderland in den Zeeslag in de Noordzee op 4 Augustus 1666.” Vlissingen 1666. — „Het Nederlandsche Treurspel, zijnde de verkrachte Belgica, vertoonende de onheilen daarin voorgevallen sedert den 25 October 1555 tot 10 Juli 1584. Vertoond op 't Edel Redenhof binnen Middelburg.” Middelburg 1669; een dichtstuk ten deele gevolgd naar het oorspronkelijke van Samuel Bollaert. — Ook schreef Roggeveen onder het portret van Wilhelmus Momma een veertienregelig gedicht, waarin hij zich een vurig aanhanger toont der leerbegrippen van genoemden predikant.

Arend Roggeveen overleed in zijne woning in de Giststraat in November 1679 ²⁾ en liet uit zijn huwelijk met Maria Storm drie kinderen na: Jan Roggeveen, gouseerder en aanzienlijk koopman te Middelburg, overleden in 1723, getrouwd eerst met Maria Keskes, overleden 1702 en als weduwnaar met twee kinderen met Judith d'Assonville. De dochter, Maria Jansdr., huwde met Adriaan Pille, waaruit een zoon Michiel Adriaansz. Pille, en als weduwe met den wijnhandelaar Jean Carré. Een zoon, Arend Jansz. Roggeveen, geboren omstreeks 1684, werd koopman te Middelburg. Hij trouwde in den Haag met Johanna Martin (overleden te Middelburg in 1728) waaruit een zoon Johannes Roggeveen, geboren in den Haag in 1719, die de eenige erfgenaam van zijn oud-oom Mr. Jacob Roggeveen was.

1) In 4°, 38 blz. en twee sterrekundige platen. Dit werkje ('t welk hij in zijne opdracht de eerste vrucht zijner studie noemt) dient ter bestrijding van het gevoelen, waarin sommigen verkeerden, dat de komeet die in Dec. 1664 gezien werd niet dezelfde was, als die zich later tot den 9. Februari vertoonde, te welken einde hij dag voor dag de loop der komeet beschrijft.

2) Begravenisboek Nieuwe Kerk te Middelburg, 17 Nov. 1679.

Jacob Roggeveen. De meest bekende zoon van Arend was echter Jacob, geboren te Middelburg den 1 Februari 1659. Hij ontving de eerste opleiding van zijn kundigen vader en bezocht daarna tot 1674 de Latijnsche school. Vervolgens schijnt hij aan verschillende academiën de lessen te hebben gevolgd, (o.a. te Saumur), ¹⁾ waar hij doordrongen werd van de leerstellingen van Pontiaan van Hattem, wiens opvatting der godsdienstleer hij levenslang heeft voorgestaan en van wien hij dankbaar getuigt, dat deze hem van een Spinozist tot een Christen had gemaakt²⁾. Het bittere kerkgekibbel en de felle strijd over godsdienst, schrikte hem, evenals Bijnkershoek, Boerhaave en andere mannen, helder van hoofd en warm van hart, zoozéer af, dat hij de studie der godgeleerdheid met die der rechten verwisselde en daarin promoveerde. Daar hij echter in den godsdienst belang bleef stellen, maar geen vrede had met de predikanten te Middelburg, liet hij zich in 1690 te Delftshaven, waar milder geest heerschte en Van Hattem zelf als predikant was beroepen, tot lidmaat der Hervormde Kerk aannemen. In 1693 werd hij als notaris in zijn vaderstad benoemd en oefende hij dat ambt uit in de Noordstraat ³⁾.

Onder zijn oude vrienden schijnt de predikant Johan van Aalst (Aalstius) te hebben behoord en het was voor Roggeveen zeker een groot genoegen toen deze in 1705 te Middelburg beroepen werd. Aalstius had veel behagen in wis- en natuurkunde en zijn zoon ging later als stuurman mede op den ontdekkingstocht.

In den beperkten kring eener stad gevoelde Roggeveen zich zóó weinig te huis, dat hij een plaatsing naar O.I. zocht en hij slaagde er in, door de Heeren Zeventienen in 1706 ⁴⁾ te worden aangesteld tot Raad van Justitie te Batavia. Van zijn verblijf aldaar is weinig bekend, doch vermoedelijk heeft hij tot genoegen der regeering zijne taak volbracht, daar anders het tegendeel later door zijne vele vijanden wel zou zijn uitgeschetterd. In het voorjaar van 1715 ⁵⁾ kwam hij als een bemiddeld man terug, en vestigde zich te Middelburg, hoewel hij zich dikwijls te Delfshaven, te Zierikzee en vooral te Arnemuiden ophield, waar zijn vriend Pieter Wiltschut, een

1) Protestantsche Universiteit in Frankrijk tot de herroeping van het edict van Nantes (1685).

2) Vgl. Dr. J. Borsius, Bijzonderheden aangaande Mr. Jacob Roggeveen, inzonderheid met betrekking tot zijne godsdienstige denkwijze, in „Ned. Archief van Kerkelijke Geschiedenis.” 1841 en 1842.

3) Zie de Stoppelaar, Jacob Cats te Middelburg (ald., 1860).

4) Notulen dd. 29 October 1706.

5) Hij werd 21 Aug. 1714 te Batavia „naar Nederland verlost.” (Personalia R. A.)

vurig aanhanger van Van Hattem, burgemeester was; kort vóór de wereldreis, schijnt hij te Vere gewoond te hebben. De vervolging der vrijzinnigen, die zich niet voegen wilden in het bekrompen kerkelijk dwangbuis, woedde destijds in volle kracht, en de kerkeraad van Middelburg wedijverde met de classis van Walcheren tegen de „heilooze, goddelooze en atheïstische libertijnen, die men wenschte zoo te straffen als de geestelijke en menschelijke wetten omtrent openbare godslasteraars en beroerders van land en kerk statueeren.” De uitgaaf der geschriften van Van Hattem onder den titel „De val van ’s Werelds afgod, of het geloof der Heiligen, zegepralende over de leer der eigen gerechtigheid, klaar vertoond uit de nagelaten geschriften van P. van Hattem, door Mr. Jacob Roggeveen,” waarvan het eerste deel in 1718 te ’s Gravenhage bij Engelbrecht Boucquet in de Halstraat het licht zag, maakte een zoo geweldigen indruk, dat de regeering van Middelburg uit eigen beweging het boek deed ophalen, waarvoor de kerkeraad den magistraat dank betuigde in een uitvoerigen brief ¹⁾, welke de onchristelijke geest der predikanten Carolus Tuinman en Petrus Immens, de drijvers in den kerkeraad, scherp doet uitkomen. Eerstgenoemde vooral, de bekende bespuwer van Spinoza’s graf, kenmerkte zich door onverdraagzaamheid en zou de verspreiders van Van Hattem’s Zielepest waarschijnlijk even graag hebben zien verbranden als de boekjes van Jacob Bril, glazenmaker in de Nieuwstraat, die op 2 Maart 1717 op een schavot door beulshanden ten vure werden gedoemd ²⁾. Tijdelijk zegevierde de partijgeest, doch men kon niet kluisteren wat groei had en de begrippen, die men poogde uit te roeien werden in steeds ruimer kring verspreid. Aan Roggeveen werd door de regeering de stad ontzegd, doch bij zijne vrienden te Arnemuiden vond hij een welkom verblijf, waar hij in 1719 het 2^e en 3^e deel van ’s Werelds afgod kon uitgeven (gedrukt te Amsterdam bij Jacobus Verheyde in de Molsteeg). De miskennis waaraan hij bloot stond en de haat, die hem vervolgde, hebben waarschijnlijk het geliefkoosde plan des vaders bij den zoon doen rijpen, om een ontdekkingsreis naar het Onbekende Zuidland te doen, welk voornemen ook door zijn broeder Jan, een vermogend en belangstellend aardrijkskundige, werd ondersteund. Na talloze moeilijkheden uit den weg geruimd te hebben, gelukte het eindelijk in 1720 aan den reeds twee en zestigjarigen Roggeveen, om Bewindhebbers

1) Vgl. Dr. Borsius t. a. p.

2) Zie Catal. Bibl. Zeeuwsch Genootschap 1884, blz. 423.

der W.I.Comp. te bewegen drie schepen voor een ontdekkingsstocht in de Zuidzee beschikbaar te stellen en 16 Juli 1721 vertrokken uit Amsterdam onder zijn opperbevel: de Arend (wellicht naar zijn vader zoo genoemd) de Tienhoven en de Afrikaansche Galei. Na in Nov. in Brazilië, wegens den aan boord heerschenden scheurbuik, het eiland St. Sebastiaan aangedaan te hebben, zeilde het „gezelschap” — de door mist afgedwaalde Tienhoven gedeeltelijk alleen — rond Kaap Hoorn naar Juan Fernandez-eiland en vervolgens naar het 5 April 1722 ontdekte en door Roggeveen benaamde Paasch-eiland. Daarna de route van Schouten en le Maire volgende, overeenkomstig de medegegeven instructie, raakte men door een fout in de breedte in Schouten's journaal voorkomende, diens spoor bijster en ontdekte men een aantal eilanden der Paoemoetoe-archipel, op een van welke hij de Afrikaansche Galei door stranding verloor. In het begin van Juni, na een bezoek aan het eiland Makatea, wilde hij zijne reis naar Tasman's Nieuw-Zeeland voortzetten, om verder rond Kaap Hoorn terug te keeren, maar om meer dan één reden, maar vooral wegens de vele scheurbuiklijders en den slechten toestand der victualie, werd van dit plan afgezien en besloten evenals Schouten en le Maire O.I. op te zoeken. Op dien tocht werden twee der Gezelschaps-eilanden, alsmede bijna alle van den Samoa-archipel gezien, maar alleen Manoea, aangedaan, hetwelk naar de kapitein der Thienhoven Bouman's eiland werd geheeten. Het afschrift van diens Journaal eindigt 15 Juni, maar dat van Roggeveen's dagverhaal 18 Juli 1722, toen de schepen de Noordkust van Nieuw-Ierland bereikten. Uit officiële bescheiden en gedrukte verhalen is hunne koers langs de Admiraliteitseilanden, de Noordkust van Nieuw-Guinea en door den Molukschen archipel na te gaan. 3 Oct. kwamen de reizigers via Japara te Batavia aan. Grievend was hier de teleurstelling der zeelieden, die, na de door den scheurbuik veroorzaakte sterfte en ellende op een gastvrije ontvangst gerekend hadden. Zich grondende op het recht der O. I. C. om alleen eigen schepen in hare wateren te dulden lieten Gouvern.-Generaal Zwaardcroon en raden van Indië, beide vaartuigen der W. I. C. in beslag nemen. De verbeurd verklaarde lading werd verkocht en de bemanning met de retourvloot van 21 schepen onder den commandeur Mr. Joan van Strijen en den vice-comm. van der Grip einde 1722, naar het vaderland teruggezonden.

In de eerste helft van Juli d a.v. kwam deze vloot daar behouden aan en kon Roggeveen zijne lotgevallen aan de Bewindhebbers der W. I. C. mede-

deelen. Deze namen de aanhouding van hunne schepen hoog op, en hoewel de O. I. C. zich beriep op de limieten in haar Octrooi bepaald, durfde zij geen proces afwachten, maar bood aan als schadevergoeding 120.000 guldens in eens alsmede de gages van het scheepsvolk te betalen, van Batavia tot aan de havens dezer landen; een schikking waarmede in 1725 genoeg werd genomen.

Deze merkwaardige ontdekkingsstocht werd het eerst beschreven in het „Kort en Naauwkeurig Verhaal van de Reize, door drie schepen in 't jaar 1721 gedaan enz.” door T. D. H., waarschijnlijk ook de schrijver van de „Tweejarige Reyzerondom de wereld ter nadere ontdekking der onbekende Zuidlanden” in 1728 gedrukt. In 1738 zag het licht: „Der wohlversuchte Südländer, dasz ist ausführliche Reisebeschreibung um die Welt.” De schrijver was de Mecklenburger Karl Friedrich Behrens, die als korporaal der zeesoldaten op de „Arend” diende; zijn portret prijkt vóór in dit boek, hetwelk vertaald in den Haag in 1739 werd uitgegeven onder den titel „Histoire de l'expédition des trois vaisseaux, envoyés par la Compagnie des Indes Occidentales des Provinces Unies aux Terres Australes, 2 tomes” Vermoedelijk heeft de bijvoeging: „Aux dépens de la Compagnie” aan dit werk een eeuw lang een overdreven waarde doen toekennen, waardoor men het zelfs als een verhaal van Roggeveen beschouwde. Althans een bevoegd beoordeelaar als Dumont d'Urville ¹⁾ zegt daarvan: „Voilà la version de Roggewein, embrouillée comme tous les récits de son voyage, plus embrouillée encore depuis que le savant Fleurieu s'est fait son commentateur. La confusion dans les gisemens géographiques, les erreurs, l'incertitude pour les faits observés, ont mis les détails de ce voyage au nombre des choses contestables, et lui ont enlevé une grande portion de son autorité.” Eene meening, die ten volle gedeeld wordt door schrijver dezes, die dan ook alleen dáár van zijne mededeelingen gebruik gemaakt heeft, waar deze door latere reizigers werden bevestigd.

Sedert lang werd er veel moeite aangewend o.a. door den bekenden geograaf J. van Wijk Rzn. te Kampen, om de oorspronkelijke documenten dezer reis terug te vinden en tevergeefs werden de archieven daarvoor doorsnuffeld. In 1836 was Mr. Pieter Pous te Middelburg belast met de bewaring van het W. Ind. Archief, toen hem toevallig in handen kwam een bundel „Stukken, toucheerende de geconfiskeerde W. I. schepen de Arend

¹⁾ Voyage pittoresque autour du Monde. (Parijs 1835), II p. 17. Vgl. ook Meinicke's „Jacob Roggeveen's Erdumseglung,” waar hetzelfde omstandig wordt aangetoond.

en Tienhoven dd. 30 November 1722." Die papieren vormden een gedeelte der lang gezochte en met vergunning van den Minister van Koloniën werden zij door het Zeeuwsch genootschap in de Nieuwe Werken uitgegeven onder den titel: „Dagverhaal der ontdekkingsreis van Mr. Jacob Roggeveen in de jaren 1721 en 1722". Middelburg 1838. Het overige gedeelte is nog altijd zoek.

Er moet evenwel nog een journaal van dezen tocht zijn geweest, wellicht van Roggeveen zelf, dat met de boekerij van Dr. Adrianus 's Gravenzande 14 April 1788 te Middelburg is verkocht en misschien nog hier of daar schuilt.

De Linschoten-Vereeniging was zoo gelukkig als resultaat van een door haar verspreiden oproep van den heer D. Hudig te Rotterdam in Febr. 1910 de beschikking te krijgen over een afschrift van een gedeelte van het journaal van kapitein Bouman, dat in exten^{so} is uitgegeven in het „Archief" van het Zeeuwsch Genootschap jaarg. 1911 en in uittreksel voor de samenstelling van deze reisbeschrijving heeft gediend.

Mr. Jacob Roggeveen bleef verder als een onafhankelijk en bemiddeld man te Middelburg wonen. Het is opmerkelijk, dat deze „aartsketter" door de kerkelijken niet meer werd lastig gevallen, hoewel het 4^e deel van 's Werelds afgod in 1727, doch zonder naam van den uitgever, in het licht verscheen. De liefdevolle Christenleeraar Carolus Tuinman scheen zich echter het genoeg niet te kunnen ontzeggen, om den ouden man te grieven en te beleedigen. In zijn in 1728 uitgegeven dichtbundel, terecht „Rijmlust" getiteld, leest men: „Aan N. N. uitgever en voorstander der gruwelschriften van P. v. H.

„Ontdekker, maar in droom, van 't onbekend gewest
In 't Zuiden; woudt gij daar de Severambes 1) vinden?
Gij gingt en kwaamt een nar. Maar erger onderwinden
Is 't snood verspreiden van Van Hattem's zielepest."

Mr. Jacob Roggeveen huwde in den aanvang van 1708 te Batavia met A. A. Clement, die vóór zijn terugkeer naar het vaderland in 1714 reeds was overleden. Hij zelf stierf, als weduwnaar zonder kinderen, in het begin van Februari 1729. Zijn testament d.d. 8 Juni 1728 is bewaard ge-

1) Vgl. Histoire des Severambes (een denkbeeldig Zuidlandsch Volk), een soort roman te Parijs in 1677 uitgegeven; in het Nederlandsch vertaald, zag deze in 1701 te Amsterdam bij W. de Coup het licht.

bleven en daaruit is de handteekening ontleend in het door het Zeeuwsch Genootschap uitgegeven „Dagverhaal” afgebeeld.

Deze man, die door niet-alledaagsche opvattingen met menigeen in botsing kwam, heeft onverschrokken geworsteld met een onverdraagzamen en bekrompen tijdgeest. De bezadigde Dr. Borsius schrijft van hem :

„Roggeveen was een man van wijsgeerigen zin en zeer godsdienstig, vol van standvastigen ijver voor hetgeen hij als waar en goed beschouwde. Soms al te veel getergd en gescholden, vergat hij zelf wel eens, dat hij van zijn tegenstander geschreven had : „Vaar dan voort, dominé Tuinman, indien het niet anders wezen kan, omdat het den goeden God alzo behaagt, in Uwe lastering en vervolging. Wij zullen voortgaan met God te bidden, om de versterking van zijne genade en geest en alle geweldenarij en wreedheid met lijdzaamheid bereidwillig ontvangen.”

Arent Hoggebeen.

1. — REQUEST VAN ARENT ROGGEVEEN, GELEZEN
20 NOV. 1675. 1)

Aen de Ho: Mo: Heeren Staten Generael
der Vereenichde Nederlanden,

Geeft reverentelijck te kennen Arent Roggeveen, wonende tot Middelburgh, professie doende in de mathematice kunst, dat hy suppliant met eenige medestanders vaertuygh soude doen prepareeren, om te bevaeren de Suytsee tusschen de Straet Magelanes en Nova Gunea, ofte hondert mylen min oft meer oostwaert, sijnde de lengte van ontrent 2000 mylen, en thien a elff hondert breed, welke noyt meer en is bevaeren, sulcx dat den suppliant vertrouwt daer wel eenige landen te sullen connen ontdekken, die dan door andere soude werden getracht mede te bevaeren en daer commercie te dryven, ende alsoo den suppliant dese uytrustinge met groote costen op avontuyr sal aenvangen, en daer voor weder in cas van eenige ontdekkinge behoorde voor andere met octroy van U Ho: Mo: te werden begunsticht om voor den tijt van twintig jaeren op deselve landen met seclusie van alle anderen te mogen negotieren, soo keert den suppliant hem aen U Ho: Mo: reverentelijck versoeckende U Ho: Mo: believe in cas van eenige ontdekkinge van landen, rijckdommen en schatten den suppliant met sijn medestanders te verleenen octroy, om alleen buyten andere den tijt van twintig jaeren te mogen bevaeren en negotieren, en daer van te depescheeren acte in forma,

dit doende etc.
ARENT ROGGEVEEN.

2. — RESOLUTIE DER STATEN-GENERAAL, 20 NOV. 1675. 2)

Is ter vergaderinge gelesen de requeste van Arent Roggeveen, woonende tot Middelburgh, professie doende in de mathematische

1) R. A., St.-Gen. 7416.

2) R. A. St.-Gen. 111 f°. 456.

kunst, vertoonende . . . 1) waerop gedelibereert sijnde, is goetgevonden ende verstaen, dat de voorschreve requeste gestelt sal werden in handen van de heeren van Gent, ende andere haer Ho: Mo: Gedeputeerden tot de nieuwe inventiën, om te visiteren, examineren, ende daer van rapport te doen, ende is dienonvermindert deselve requeste by de heeren Gedeputeerden van de provincie van Hollandt ende Westfrieslandt copielijck overgenomen om in den haren breder gecommuniceert te werden.

3. — REMONSTRANTIE DER WEST-INDISCHE COMPAGNIE,
GELEZEN 23 NOV. 1675 2).

Hoogh Mogende Heeren.

De Bewinthebberen van de generale geoctroyeerde Westind. Compagnie deser landen, onderricht wesende, hoe dat eenen Arent Roggeveen, woonachtigh in Zeelant, aen u Ho: Mo: requeste heeft gepresenteert, tenderende, omme met particulier octroy van u Ho: Mo: te ontdekken ende te bevaren, eenige custen en landen, gelegen aen ende in de Zuytsee, vinden sikh genootdruckt, omme u Ho: Mo: bij desen gantsch onderdaniglijck te versoecken, dat het derselver goede geliefte sy, de voorsz. requeste, alvooren dienthalven finalijck te disponeren, te senden aen de praesidiale camer tot Amsterdam, omme op den inhoud van dien, u Ho: Mo: binnen seeckeren tijt haer bericht ofte belangh te rescriberen, ofte by aldien u Ho: Mo: sulcx nootsaeckelijck oordeelden mondelingh te moeten geschieden, voor de H^{ren} Uwer Ho: Mo: Gedeputeerden, eenige uyt het midden van hen Bewinthebberen ten dien fine naer den Hage aff te senden, alsoo de voorgemelte Comp^{ie} hier aen merckelijck gelegen is,

Twelck doende, etc.

Uyt den name van Bewinthebberen
als boven

C. QUINA.

1) Volgt de inhoud van het request.

2) R. A. St.-Gen. 5784.

4. — RESOLUTIE DER STATEN-GENERAAL, 23 NOV. 1675. 1)

Is ter vergaderinge gelesen de remonstrantie van de Bewinthebbereren van de Generale geoctroyeerde Westindische Compagnie deser landen, versoeckende . . . 2) waerop gedelibereert sijnde, is goetgevonden ende verstaen, mits desen te consenteren in't voorschreve versoeck, ende dat dienvolgende copie voor de voorschreve requeste van den voornoemden Arent Roggeveen breder in de notulen van den twintighsten deser vermeldt, gesonden sal werden aen de presidiale camer van de meergemelte Westindische Compagnie tot Amsterdam, om haer Ho: Mo: daerop te laten toecomen derselver consideratien ende bericht. 3)

5. — RESOLUTIE DER STATEN-GENERAAL, 9 DEC. 1675 4).

Is ter vergaderinge gelesen de nadere requeste van Arent Roggeveen relatyff tot syne voorige requeste den drie en twintighsten November lestleden aen haer Ho: Mo: overgegeven 5), tenderende om te hebben octroy voor hem ende syne medestanders, om te mogen bevaren ende negotieren eenige nogh niet ontdeckte landen, breeder in de voorschreve requeste vermeldt; waerop gedelibereert sijnde, is goetgevonden ende verstaen, dat copie van de voorschreve nadere requeste met de bylage van dien 6) gesonden sal werden 7) aen de

1) R. A. St.-Gen. III f°. 465v°.

2) Volgt inhoud der remonstrantie.

3) De toezending der copie aan de Kamer Amsterdam der W. I. C. had plaats bij schrijven van denzelfden dag (R. A., St.-Gen. 3631, f°. 328). — Het stuk werd aldaar bij resolutie van 29 Nov. 1675 gesteld „in handen van de heeren Commissarissen tot de zaken van America, met adjunctie van de heeren van Heuvel en Pellicorne, om na te sien, te examineren, visiteren, de nodige rescriptie op den inhoud van dien te formeren, ende daarvan alhier ter vergadering rapport te doen” (R. A., W. I. C. 330, f°. 231).

4) R. A. St.-Gen. III f°. 512.

5) Dit is onjuist: lees 20 Nov.; zie de resolutie van dien dag hiervóór. Ook in het schrijven der Staten-Generaal aan de Kamer Amsterdam der W. I. C. van 23 Nov. wordt het toegezonden stuk uitdrukkelijk genoemd „de requeste den 20 deses aen ons overgegeven door Arent Roggeveen.”

6) Het origineel van het nader request is in de archieven der Staten-Generaal niet te vinden, evenmin de copie in die der W. I. C. De bijlage kan wellicht hebben bestaan in een exemplaar der „articulen” welke zijn opgenomen in Arent Roggeveen's „Voorlooper op't Octroy”.

7) De toezending had plaats bij schrijven van denzelfden dag (R. A., St.-Gen. 3631, f°. 344). — Bij resolutie van de Kamer Amsterdam der W. I. C. van 13 Dec. werden

Bewinthebberen van de geoctroyeerde Westindische Compagnie ter presidiale camer van Amsterdam, met versoeck om haer Ho: Mo: daerop ten spoedighsten te laten toecomen derselver bericht ende consideratien.

6. — BERICHT DER KAMER AMSTERDAM VAN DE WEST-
INDISCHE COMPAGNIE, 16 DEC. 1675. ¹⁾

Hoogh Mogende Heeren.

Wij hebben wel ontfangen Uwe Ho. Mo. beyde hooghgedachte missiven in dato den 23 der voorleden maent November en den 9 deser, sekere Requeste aen U Ho. Mo. overgegeven door Arent Roggeveen, tenderende om te hebben Octroy voor hem en syne Medestanders; om te mogen bevaren en negotieren eenige nog niet ontdeckte Landen gelegen aen en in de Zuytzee, tusschen de Straten van Magalanes en Nova Gunea, in de voorschreve Requeste breeder vermelt, mitsgaders seker nader versoeck daer toe relatyf ende te dien fine mede aen U Hoogh Moghende by ofte van wegens den selfden Roggeveen gedaen; welcke missiven en bijlagen door ons rypelyk zijn geexamineerd en daarop alhier hebben gehoort ende ingenomen de mondelinge consideratie van den voornoemden Roggeveen selfs, soo sullen wy Uwe Ho. Mo. in voldoening ende obidienty van derselfder ordre ende begeerte des aengaende alleenlyk tot bericht te gemoet voeren, dat by aldien U Ho. Mog. na derselfder hooge wijsheyt komen te oordeelen, dat het verleenen van zoodanigen Octroy althans voor den dienst deser Landen is expedierende, ofte dat de Navigatij en Trafyque van Uwe Ho. Mo. Onderdanen eeniger maten door dit middel soude toenemen en met nog meerder rigeur bevordert werden, wy in sulck een gevalle daer jegens ons geene party en sullen stellen, nemaer het selvige in onderdanigheyt gedeferereert laten aan Uwe Ho. Mo. wijs oordeel, des willen wy dien onvermindert U Ho. Mo. gansch ontmoedelijck versocht en gebeden

de stukken in handen gesteld van dezelfde heeren, die over den brief der Staten-Generaal van 22 Nov. zaten (R. A., W. I. C. 330, fol. 246). Het bericht dat zij ontwierpen, schijnt niet in de volle vergadering gebracht; de zaak is althans in het resolutieboek der Kamer niet meer vermeld.

1) R. A., St.-Gen. 5784. — Gelezen 21 Dec. 1675.

hebben, ten eynde dat niet mochte geschieden, nochte in't werck gestelt te werden met eenige prejuditie van de geregtigheden en privilegie dewelcke Uwe Ho. Mo. aen de Generale Geoctroyeerde West Indische Compagnie deser Landen soo gracieuselyk hebben gelieven te verleenen, ende specialijck dat het voorgeseyde versoeck aan den voornoemden Roggeveen en syne Medestanders by U Ho. Mo. niet anders magh werden toegestaen, noch accordeert dan onder soodanige Conditie en Voorwaerden als wy met denselfden nopende dat subject alhier zijn verdragen en over een gekomen, bestaende kortelick hierin, namentlijck.

Dat hy Roggeveen en sijn voorschreve Medestanders in cas van ontdeckinge van eenige Kusten, Plaetsen ofte Eylanden op syne voorsz. te doene Voyage ende binnen den omtreck van dien gelegen, de voorsz. Compagnie ter sake van den handel, die als dan daer sal werden gedreven, sullen erkennen ende verobligeert zijaende selfde voor Reght van Convoy en Veylgelt by forme van requonitie te geven en betalen soo veel als gedagte Compagnie bevought is, vermogens den Octroy ende den opgevolghde Uwer Ho. Mo. Resolutie te heffen en te trecken van de Schepen ende Goederen gaende naer de plaetse alwaer den voorschreven Roggeveen bevonden sal werden synen handel te hebben gestabilieert, ende dat van daer wederomme in dese Landen komende ofte herwaerts gebracht werdende, ende dat hy Roggeveen met syne voorsz. Medestanders, mitsgaders alle degene, die in dien gevalle op de voorsz. Plaetse sullen komen te handelen daer en boven oock gehouden sullen wesen tot securiteyt van de opgemelte Compagnie te stellen suffisante Cautie, dat sy met hare Schepen niet sullen bevaren ofte doen bevaren eenige plaetse onder de eerste Classi begrepen, ende sulcx aan deselfde Compagnie privatelijck met seclusie van alle anderen geconcedeert.

Des dat den voornoemden Roggeveen en syne Medestanders van de voorsz. eerste Conditie aen belangende de betalinge der requonitie voor de eerste reyse te weten in het uytgaen sullen vry en exempt sijn, doch in de wederom reysen eenige Retouren hier oft daer ingehandelt medebrengeende, sy gehouden sullen zijn daer van aen de voorsz. Compagnie het reght van de inkomende requonitie, hiervoren vermeldt, naer proportie te voldoen, welverstaende nochtans dat oock voor de eerste reyse de voorgementioneerde Cauty van de plaetse onder de eerste Classi begrepen niet te behandelen zal moeten gestelt worden.

Dat wijders het Octroy in maniere als vooren bij den genoemden

Roggeveen en syne voorsz. Medestanders van U Ho. Mo. te verkrygen by henlieden in 't werck sal moeten gestelt worden, uiterlijk en ten langhsten binnen den tijd van achtien eerstkomende maenden te rekenen van den tijd of dato van de concessie van dien, ofte dat anders ende bij langer uytstel het effect van 't selfde octroy t'haren reguarde sal komen te vervallen.

Welcke conditie ende voorwaerden wy van den voornoemden Roggeveen in deser voegen onder het believe ende approbatie van u Ho. Mo. sijnde eens geworden, soo willen wy u Ho. Mo. dienvolgende in alle ootmoedigheyt versoght hebben, dat daerop in de concessie van 't voorsz. Octroy goedertieren en equitabel reguart magh worden genomen, en generalijck dat U Ho. Mo. soo wel in dese als in alle andere gelegentheden van diergelijcke natuere de meergemelte Compagnie bij eens verkregen Rechten en Privilegien rigouereuslyk gelieven te maintineeren, dat mede U Ho. Mo. niet gelieven toe te laten noch te gedogen dat deselfde daarin directelijck of indirectelijck komen verkort te worden, zijnde wy by dese jegenwoordige occasie genootdruckt te werden omme sulcx met des te meerder yver en empressement aen u Ho. Mo. te demonstreeren, nademael sekerlijck te verwaghten soude staan in cas soodanige Octroyen sonder de hiervoren gespecificeerde Conditie ende specialijck de betaling van requonitie, alsmede het stellen van de cautie wierde verleent het principale Octroy van de meergemelte gedachte West-Indische Compagnie daerdoor grootelijcks last soude komen te lyden ende dat meest alle schepen, die nu jegenwoordigh deselfde Compagnie met betalinghe van de voornoemde requonitie moeten erkennen, sulcx soudent ontgaen ende het gantsche district van het voorsz. Octroy naar haer welgevallen door kruycen en behandelen, onder pretext van sijn op soodanige nieuwe colonie te hebben aengegeven, 'twelck als 't eenemaal strydende jegens uwer Ho. Mo. goede en salitaire intentie, wij dan ook willen hopen, dat belet en tegen gegaen sal worden. Waermede Ho. Mo. Heeren Uwer Ho: Mo: onderdanige ende getrouwe Dienaren de Bewindhebberen van de West Indische Compagnie ter presidiale kamer.

In Amsterdam
den 16 December 1675.

J. v. HEUVEL.
JEREMIAS NOIRET.

7. — RESOLUTIE DER STATEN-GENERAAL, 21 DEC. 1675. 1)

Ontfangen een missive van de Bewinthebberen van de geoctroyeerde West-Indische Compagnie ter presidiale Kamer tot Amsterdam, geschreven aldaer den 16. deser houdende tot voldoeninge en naerkominge van haer Ho. Mo. aenschryven van den 23. der voorleden maent November, haer bericht op de Requeste van haer Ho. Mo. overgegeven door Arent Roggeveen, tenderende omme te hebben Octroy voor hem ende sijn Medestanders om te mogen bevaren en negotieren eenige nog niet ontdeckte Landen gelegen aen en in de Zuytsee tusschen de Strate Magalanes en Nova Gunea. Waerop gedelibereert zijnde, hebben de Heeren Gedeputeerde van de Provintie van Hollandt en West-Vrieslandt, de missive Copyelijk overgenomen, om in den haren breeder gecommuniceert te werden.

8. — RESOLUTIE DER STATEN VAN HOLLAND, 17 JULI 1676. 2)

De Raedt-Pensionnaris heeft ter Vergaderinge gerapporteert, dat Arent Roggeveen aen haer Hoogh Mog. hebbende ghepresenteert Requeste, tenderende, om te hebben Octroy voor hem ende syne Medestanders, om te mogen bevaren ende negotieren op eenighe noch niet ontdeckte Landen, gelegen aen ende in de Zuydt-Zee tusschen de Straet Magellanes ende Nova Guinea, ende dat de voorschreve Requeste gesteldt geweest zijnde in handen van de Bewindthebberen van de West-Indische Compagnie deser Landen, de selve Bewindthebberen daer op hadden ghedaen haer bericht, daer heenen gaende, dat hem 't voorschreve Octroy onder eenige Conditien soude kunnen werden gheaccordeert; dan dat de Heeren haer Edele Groot Mog. Gedeputeerden ter Generaliteyt de voorschreve Requeste en bericht over ghenomen hadden, om de intentie van haer Edele Groot Mog. dienaengaende te vernemen; Wær op gedelibereert zijnde, is goedt-gevonden ende verstaen, dat de voorschreve Requeste ende bericht gesteldt sal worden in handen van de Heeren van Dordrecht, ende andere haer Edele Groot Mo. Gecommitteerden tot de saecken van de Zee ende Manufacturen, omme, naer rype overweginge van den innehouden van dien, de Vergaderinge daer op te dienen van hare consideratien ende advis.

1) R. A., St.-Gen. III f°. 554v°.

2) R. A. Holland 109, p. 255.

9. — RESOLUTIE DER STATEN VAN HOLLAND, 19 SEPT. 1676 1).

De Heer Burgemeester Muys van Holy, heeft ter Vergaderinge gerapporteert de consideratien ende het advis van de Heeren haer Ed. Groot Mog. Gecommitteerden, hebbende in gevolge ende tot voldoeninghe van der selver Resolutie Commissoriael van den seven-thienden der voorlede maendt July, geëxamineert ende overwoogen de Requeste van Arent Roggeveen aen haer Hoogh. Mog. gepresenteert, tenderende, omme te hebben Octroy voor hem ende syne Medestanders, om te mogen bevaren en Negotieren op eenige noch niet ontdeckte Landen, gelegen aan en in de Zuydzee, tusschen de straet van Magallanes en Nova Guinea; mitsgaders het bericht by de Bewindhebbers van de West-Indische Compagnie deser Landen daer op gegeven, daer heen gaende, dat hem 't voorsz. Octroy onder eenige conditie soude kunnen worden geaccordeert. Waer op gedeliberereert zijnde. Is goedgevonden en verstaen, dat aan den voornoemden Roggeveen het voorsz. versochte Octroy werden geaccordeert, gelyck 't selfde aen hem geaccordeert wert mits desen. Behoudelijk dat hij Roggeveen 2)

Sullende Extract hier van gesonden worden aen de presidiale Kamer van meergemelte West-Indische Compagnie, tot derselver narichtinge, en om wyders 't sijndertijt te dienen soo en daer het behoort.

10. — RESOLUTIE DER STATEN-GENERAAL, 22 SEPT. 1676 3).

Is ter Vergaderingh nochmaels voorgebracht de Requeste van Arent Roggeveen, den 20 November 1675 aan haer Ho: Mo: gepresenteert, versoeckende Octroy voor hem en zyne Medestanders, om te mogen bevaren 4).

1) R. A. Holland 109, p. 410.

2) Hier volgt de resolutie woordelijk het bericht van de Kamer Amsterdam der W. I. C. van 16 Dec. 1675 (hiervóór, no. 6), van „dat hy Roggeveen” op bl. 7 hiervóór tot „sal komen te vervallen” op bl. 8, met de enkele afwijking, dat aan het slot in plaats van „van den tijd of dato van de concessie van dien”, gelezen wordt: „van heden dato deses af.”

3) R. A., St.-Gen. 113, f°. 245v°.

4) Van hieraf is de resolutie de woordelijke herhaling der Hollandsche resolutie van 19 Sept. hiervóór.

11. — VOORLOOPER OP 'T OCTROY VAN ARENT
ROGGEVEEN, 1676 1).

Voorlooper op 't Octroy van de Hoog Mog. Heeren Staten-Generael verleent aan Arent Roggeveen en sijn medestanders over de Australisse Zee ofte beter geseght het onbekende gedeelte des Werelts, gelegen tusschen de Meridiaen der Strate Magalanes Westwaert, tot de Meridiaen van Nova Gunea, soo Noordtwaert als Zuydtwaert, mitsgaders de articulen 2) waer naer een yder, die eenige somme gelts inteeckent hem zal hebben te reguleren; beneffens een kaerte van 't selfde District. Beschreven door den voornoemden A. Roggeveen.

Tot Middelburgh, gedrukt by Pieter van Goetthem, ordinaris Drucker van de Ed. Mo. Heeren Staaten van Zeelandt. 1676.

AAN DEN LESER.

Beminde Leser,

Wy hebben noyt gedacht U oogen en verstant te beswaren met wat nieuws ofte 't gene verwerpelyck is. Maer stelle U voor 't gene dat van den beginne geweest is; namentlyck, Een onbekent gedeelte des Weerelts dat wel van de Sonnestralen wordt verligt, maer is voor ons als achter een gordijn, of met een donckere Wolck betrocken, omdat de oogen der Christenen 't selfde niet en kunnen aanschouwen, uyt oorsaecke van de groote Distanty, soodat die heerlijkheden, die mogelijk daer in zijn, voor ons onbekent en verdonckert blyven. Wy dan de couragie by der handt genomen hebbende, om sulck gedeelte des Werelts op het Tonneel te stellen, en voor 't gesichte der Christenen bekent te maecken, 't welck de Ho. Mo. Staten-Generael overwogen hebbende, goetgevonden, 't selfde te begunstigen met een Octroy voor dese loopende Eeuw, aen alle degene, die haer Penningen daertoe gelieven te herideren, verseeckert te zijn, dat niemant anders uyt de Vereenighde Nederlanden aldaer souden mogen Negotieren, dan Arent Roggeveen en syne Medestanders. Door welck middel het Nederlantse licht aldaer op een byzondere wyse kan ontsteken, en door de Scheepvaert soo

1) Pamflet 11391 Knuttel (Kon. Bibliotheek). — Ook de bibliotheek van het Algemeen Rijksarchief en die der provincie Zeeland bezitten exemplaren.

2) Deze worden hier niet opgenomen.

klaer kan vertoon worden als oyt eenigh gedeelte des Werelts ons by vertooningh bekend is. 't Is oock het middel om alles, 't gene onder haer is, aen ons en alle de Weerelt deelachtigh te maecten. Wederom de goederen die by ons als ook door alle gedeelten des Weerelts zijn haer mede te deelen: Waerdoor de Schipvaert staet toe te nemen, en bygevolgh Landen en Steden moeten floreren, dewyle de Schipper, Stierman ende Bootsgeſelle altijd in actie zijn, ende Borgery, Winckeliers en Ambachtsgasten in geduyrige bezigheden, 't welck veroorsaekt veel toeloop van allerhande Natie, groote Consumtie en alderhande vertier in alle Koopmanschappen. Wie weet wat Konstenaers voor dit middel noch sullen gequeect worden, want uyt veel voorvallen komen veel concepten; yder toont wat hij weet, en op soodanigh een manier worden veel dingen, die men niet en weet waer die bequaem toe zijn, uytgevonden, wat bequaemheyte daer in steeckt. En door soodanigh middel zijn veel dingen gekomen van een stuyver tot een schellingh, jae dickwils tot de waerdy van een gulden en meer. Wy dan versekert sijnde van dit gedeelte des werelts, maer onseecker of daer kostelijcke Juwelen of fyne Metalen zijn, het ondersoek kan 't alles openbaren. Wy weten oock wel, dat het voor my niet mogelyck is soodanig een voyagie in het werck te stellen, als met behulp van veel kleyne portie by in tekeningh, die by malkander een groote somme konnen uytbrengen. 't Is ook onmogelijck voortgangh te krygen, soo de eene de andere niet aen en moedigt, om aen de voordeelen die aldaer konnen gevonden worden deelachtigh te zijn; als mede om die blinde Heydenen, soo 't Godt gelieft te zegenen, het licht des Euangely bekend te maecten. 't Welck wy verhoppen, en U alle beveelen yder sijn best te doen, om geen Schuldnaer aen de voortgangh te zijn. Waermede wy, nae voorgaende recommandatie, zijn en blyven UE aller toegeneene Dienaer A. Roggeveen, Liefhebber, Mathematicus, Professie doende in de selfde Konst tot Middelburg in Zeelandt.

VOORREDEN.

Wat voordeelen de Overzeesche Negotie, de Vereenighde Nederlanden hebben toegebracht is onnoodigh te verhalen.

Wat achterdeelen de vernietinge der selfde de voornoemde Landen mededeelt wort dagelijcx ondervonden.

Bysonderlijck binnen Zeelandt, wiens Negotie altijdt Westwaert heeft gefloreert, die jegenwoordigh t'eenemaal is afgesneden.

Soodat veele Coopluyden niet en weten, wat wegh sy met de Schepen sullen inslaen om deselfde in 't Vaerwater te houden, en als noch al de eene of d'ander Vaert wort gepracteseert is dickwils na lange voyagie groote Rysico alles wel gearriveert, maer weynig of geen voordeel, ja veeltijds schade.

Door dese menighvuldige klachten hebben wy dickmaels by occasie verhaelt, dat het wonder was dat geen liefhebbers te samen en spanden om het groote onbekende gedeelte des Weerelts te laten ondersoecken, waer van wy hier naer breeder sullen spreecken door soodanige discoursen en bewijs in de Werelts-kaerte, alsmede op de Globe hebben my eenige Liefhebbers aengemoedigt wel 5 jaren geleden, om een begin tot soodanigh een voyagie in't werck te stellen, maer het wonderlijcke Jaer van 1672 heeft het alles overstroomt en 't eenemael uyt de gedachten wech gevoert.

In 't Jaer 1673 nadat de Kaepvaart de Fleur was verlopen, zijn wederom eenige Liefhebbers opgestaen om de voorgaende voyagie te vorderen, hebben tot dien eynde doemaels een Request vertoont aan Sijn Hoogheyt den Prince van Orangie, tenderende om te hebben ontslagh van de verbeurte van Schip en Goederen volgens het octroy van de West-Indische Compagnie, die doemaels haer Limiten over dat gedeelte des Weerelts was streckende, doch Sijn Hoogheyt refoeerde 1) doemaels 't selfde aen de Bewindhebberen der voornoemde Compagnie als willende daer niet in treden.

Echter is dit in Sijn Hoogheys memorie gebleven, als 't blijkt met het nieuwe Octroy van de West-Indische Compagnie, alwaer die Limiten haer zijn afgesneden en voor alle Ingeseten deser Landen opengesteld. Wy kennis hebbende van dit nieuwe octroy, vonden raetsaem by haer Ho. Mog. de Staten-Generael selfs Octroy over die Lymyten des Wereldts te versoecken, hebben dan 't selfde by Request van dato 20 November 1675.

Waerop Haar Ho. Mog. de Staten-Generael der Vereenighde Nederlanden niet hebben gelieven te disponeeren anders als met aenschrijvingh aen de Presidiale Kamer van de West-Indische Compagnie te hebben haer consideratie en bericht, over 't versoeck. Hebben haer de Requeste copyelijck overgesonden, waerover wy Persoonelijck met de Bewinthebberen binnen Amsterdam zijn verdragen, als blijkt met de nevenstaande consideratie haer Ho. Mo. toegesonden 2)

1) Refereerde.

2) Hier neemt schrijver in zijn geheel ons no. 6 op.

Volgt nu op al het voorighe de Resolutie van haer Hoogh Mogende in de naervolgende terme ge-expresseert . . . 1)

Na dese genomen Resolutie hebben wy alle de stucken gelicht van 't Generaliteyts cantoor en bestelt in handen van den Heer Raedts-Pensionaris Gasper Fagel om 't selfde in de Staten van Hollandt en West-Vrieslandt nader te communiceren, 't welck geduert heeft tot September 1676. Ende na dat alles was geaprobeert, is 't selfde wederom gebracht ter Vergaderinghe van Haer Ho. Mo. en daerop gedelibereert als by de nevensgaende Resolutie blijkt . . . 2)

BERICHT VAN 'T ONBEKENDE GEDEELTE DES WEERELDTS.

Alle wereldtbeschryvers hebben den Aertkloot verdeelt in 't midden tusschen beyde de Poolen in twee deelen, welcke middelijn gemeen leyt met de hemelsche Middelij, genaamt Liny, Equinoctialis. Welcke 2 deelen werden genoemt 't eene benoorden en het ander bezuyden de Liny.

Zij hebben ook de middelijn verdeelt in 360 gelijke deelen ofte graden houdende yder graet 15 duytsche mylen, zoodat deganschen Aertkloot in de middelijn rontom begrijpt 5400 derselfde mylen.

Het eene deel des Weereldts benoorden de Liny is meest bekend, soo Oostwaert als Westwaert, uytgenomen omtrent de kusten van California 3) tot aan Japan noordwaert, daarvan is weynigh of niet bekend daer de Christenweerelt kennis van heeft.

Het ander deel des Weerelts bezuyden de Liny is veel bekend en veel onbekent, het bekende deel van Africa tot aan Cabo de Bona Esperance Oostwaert tot op 40 à 50 gr. zuyderbreette, is meest bezeylt tot omtrent de lenghte van Japan en Nova-Gunea zijnde 'teynde der Limyten van de geotroyeerde Oost-Indische Compagnie.

Westwaert wederom langs America tot op 60 gr. bezuyden de Liny is meest bezeylt, maer van de kuste van Chily en Peru gelegen in America Westwaert omtrent 2000 mijlen, en Zuytwaert van de voornoemde Liny omtrent 900 mylen, en noordwaert omtrent 300 mylen te rekenen van 20 graden benoorden tot 60 graden bezuyden is geen of weynigh kennis.

1) Hier neemt schrijver in zijn geheel ons no. 7 op.

2) Hier volgt ons no. 10.

3) Dat men voor een eiland hield.

Hier kan tegen ingebracht werden, dat

Fransois Draeck, in den Jare 1580	}	door Magalanes.
Olivier van Noort in den Jare 1598		
Joris Spilbergen in den Jare 1614	}	door la Maire.
Willem Schouten in den Jare 1616		
Jaques Lheremyt in den Jare 1623		
Hendrik Brouwer in den Jare 1643		

Wij bekennen seer geern dat dese Doorluchtige Mannen in die groote onbekende Zee hebben geweest, maer hoedanigh? die haer Daghregisters ofte Journalen wel doorleest, sal bevinden dat

Fransois Draeck
Olivier van Noort
Joris Spilbergen
Jaques Lheremyt

Deze hebben alle vier al een wegh gepasseert, namentlijk, langhs de Kuste van Chily en Peru meest altijt het Landt in 't gezicht of een mijl 20 à 30 buyten de Kust tot aen Pannama en Kusta Rycka voor 't passerende tot aan Aquapulco en California liggende op 20 graden benoorden de Liny en zijn van daer voort gepasseert ¹⁾ naar Gyliloo.

't Staat ook aan te merken. dat de Spaensche Gallioenen varende Jaerlijcx van Aquapulco naer de Manilha, welke schepen allen een wech passeeren en volgen hare passaetwinden, gelijk de Oost-Indische Schepen jaerlijcx varende van de Kaep Bona Esperance naar India en wederom van de Straet Sunda naar de Cabo voor-noemt, daer soo menigh hondert schepen heen en weder zijn gevaren en hebben nu over een jaar 5 à 6 noch 2 Eylanden (omtrent ruym 100 mijlen gelegen Zuydtoost van Cabo de Bona Esperance) gevonden, genaemt Marzeveen en Dina ²⁾ 't welck ons genoeg voldoet om te bewysen dat soodanige schepen haer passado volgen.

Wat Hendrick Brouwer ³⁾ belanght, die is niet verder geweest als aen de Kust van Chily tot op de Zuyderbreete van 40 graden en is van daer wederom na Brazyl gekeert.

Wat Willem Schouten belanght, die heeft een nieuwe passaet door gesneen door de groote onbekende Zuydtzee op de Zuider-

1) Dadelijk overgestoken.

2) Zie over deze eilanden P. A. Leupe's art. in „Verh. en Ber. betr. het Zeew. enz.” (Red. Jacob Swart) 1868. II.

3) De gewezen landvoogd; hij zelf overleed op deze reis en werd 16 Sept. 1643 te Valdivia begraven.

breete van 15 graden, in welcke passagien hy heeft gevonden verscheide Eylanden, als 't HondenEylant ¹⁾ liggende by gissingh 925 mylen van de Kuste van Peru, en ontrent 1000 mylen van de voornoemde Kust vonden 't Eylandt zonder grondt ²⁾, vernamen aldaer geen holle Dieningh uyt het Zuyden gelyck zy gedurigh gehad hadden, waardoor zy vermoeden dat Terre Australis Zuydtwaert van haer lagh.

Naer dat zy 't Water en 't Vliegen-Eylandt ³⁾ waren gepasseert, by gissingh 1500 mylen van de Kuste van Peru, vernamen sy wederom holle Dieningh uit den Zuyden.

Sij alsoo voort zeylende tot het Cocus-Eylandt ⁴⁾, alwaer sij veel ververschingh vonden, alsmede 't Verraderseylandt ⁵⁾, die haer schip meenden af te loopen, maer veranderde van resoluti, soodra sij een schoot drie of vier gedaen hadden, passerende alsoo Hopeneylandt ⁶⁾, 1600 mijlen van de meergemelde Kuste van Peru, komende aen Hoorens-Eylandt ⁷⁾, alwaar haer groote eer bewesen wiert en ook veel ververschingen bequamen, sijnde doe ontrent 1660 mylen van Peru; op 1750 mylen van de voornoemde Kust vonden wederom slecht water en komen aen Groene Eylanden ⁸⁾, passeeren St. Johans Eylandt ⁸⁾, bevinden haer 1840 mylen van de voornoemde kuste van Peru; en alsoo voort zeylende komende langhs Nova Gunea naar Oost-Indiën, waer mede haer reyse ons niet meer dienstigh is.

Wy hebben dan in 'tkorte getoont de gelegentheydt van de groote onbekende Zuydsee alsmede hoeverre die bekend is. Soo dat de Christen Wereldt geen andere kennis heeft van dat onbekende gedeelte als hier is aangewesen.

Dat nu yemand vraeghde wat profijit aldaer te doen valt.

Wij zouden in een asem antwoorden, datter geen bekend voordeel vandaen te haelen is.

Soo dat alles wat op soo een voyagie te doen is, niet anders en moet

1) Poeka-Poeka van den Toeamotoe-archipel.

2) Tikei van denzelfden archipel.

3) Manihi en Rangiroa van dien archipel.

4) Tafahi of Boscawen-eil. van de Tonga-groep.

5) Nioeatoboetaboe of Keppel-eil. van dezelfde groep.

6) Nioeafou van die groep, nog Good Hope island genoemd.

7) Hoornsche Eilanden, n.l. Fotoena (de hoogste top heet Schouten-berg) en Alofa.

8) Eilanden tusschen de Salomo- en Bismarck-Archipels gelegen; slecht water bet. effen zee.

geschieden dan de Reyse van Christoffel Colomma geschiede, ophope van wat goeds; waer wy noch niemant kunnen een stuyver versekeringe doen, hoewel daer occasi genoegh is, om de reis goet te maken, sonder daer meer reden van te geven.

Soo wy nu 't geene geseght is, wel observeren, sullen bevinden, dat dese zee is bevaren op 20 gr. Noorderbreedte en 15 graden Zuyderbreedte, zijnde een riem des Wereldts van 35 graden, ofte wel 500 duytsche mijlen, de Liny Equinoctiael in 't midden en dat wel 120 graden in Longytude, zijnde 1800 mylen lenghte en dan noch van de 15 graden Zuyderbreedte tot den Tropii Capricornus zijnde noch een riem van 130 mijlen van de selfde lenghte, alles binnen den Tropii, uytgenomen noch 't gene men Zuydtwaert tot 30 à 40 à 50 à 60 graden soude kunnen bekruisen. Wie is er nu die seggen kan dat sulck een gedeelte des Wereldts 't eenemaal water is, daer ter contrary meest alle Wereldtkundighe oordeelen, dat aldaer Landen van goede Conqueste sullen ontdeckt worden.

Stelt dan, dat aldaer Landen tusschen den Tropii oft buyten den selfden wierden ontdeckt.

Worden niet alle fyne speceryen, medicinale wortelen en kruyden, alderhande coleuren van verwen en kostelijck Hout, Gomme, Elpenbeen, Zyde, en rare stoffen, Wierooock, Myneraelen grof en fijn, binnen den Tropii gevonden, daer alhier in de Zuydtzee van de gantsche Circomferenty der Tropye een derde part is, zijnde 120 graden Longytudo. Voorwaer een sake waerdigh in achtginge te nemen.

Wie kan oock seggen wat voor hondertderley dingen, bij ons onbekent, daer kunnen voorvallen om profijt te doen, en Zuydtwaert kan kostelijck Bever en onwaerdeerlijck Bont gevonden worden. Soo dat veele 't selfde wilde vergelijken bij een Caep-reyse, daer het op het hondertste part geen gemeenschap mede heeft. Wel is waer, men soude kunnen een kous doen¹⁾, om soo te spreken; maer byaldien Godt hetselfde geliefde te segenen met een goede Prijs, soo is de selfde niet voor eens, maer voor altijd; soo dat hondert gulden kan worden duysent gulden, en door tijdt thien en meer duysent guldens. Soo wel dat een kleen verlies magh geavontuert werden tegen een groote winst.

Waerover wy noch eenmael seggen, om niemant te abuseeren, dat op soo een voyagie kan voorvallen

Geen voordeel,

1) Cause = zaak?

Kleen voordeel,
 Middelbaer voordeel,
 Groot voordeel,
 Ongemeen groot voordeel.

Hier wort ook tegen in gebracht van veel swaerhoofdige, dat soo'n Reyse veel onheylen onderworpen is; Als tweespalt met het volck, alsmede veel Sieckte en scheurbuyck; andere wederom gebreck van ververschingh en water. Het schijnt in 't korte, dat die luyden wel Diamanten soudē willen oprapen, maer niet delven, ofte Paerlen willen snoeren, maar niet na duycken. Die het Journael van Schouten 1) doorleest sal bevinden dat op heele reyse niet meer als twee man gestorven zijn, en was in de 60 man sterck.

Sy brengen tot exempel de moeilijcke Voyagie van Spilbergen en Olivier van Noordt, alsmede Sybolt de Waert, die de dangereuse Straet van Magalanes hebben gepasseert en dickwijls byna twee Jaren besigh waren aeler sy daer door quamen, 't welck al over 60 jaren verworpen is, terwijl men op 60 graden bezuyden buiten landt en al kan passeren sonder ongemack, als Brouwer heeft gedaen in den Jare 1643 2) en dat noch in 't eynde van de maent van Maert, daer 't zelfde in January of February behoorde te geschieden op 't langste (laatst).

Daer moet oock verstaen worden dat Spilbergen ende Olivier van Noordt veel volck hebben gevoert, om haer vyandt afbreuck te doen, 't welck de oorsaek is op lange Reysen het Water en Victualie te verminderen. Wij ter contrary hebben weynigh volck van nooden, en ruyme schepen, van alles wel versien van eten en drincken, soodat de Reyse tot de Strate la Maire, niet anders is als eene Reyse van hier tot aen Cabo bona Esprance. Wat swarigheyt is hier te verwachten, wanneer wij nu gekomen zijn in Mare Pax Cificum of vreedighe Zee; sullen over al onse rendezvous hebben na gelegenheyt van we'er en windt, behalven noch alle de Landen, die ontdeckt zullen werden. Ja het soude kunnen voorvallen dat in de Zuydtzee geen Kruysreys langer als 2, 3 a 4 weeken soude van nooden hebben.

Wij dan van Water, Vlees en Speck, Broot, en Wijn, als Brande- en Spaansche Wijn wel versien zijnde, kunnen geen of weynigh swarigheyt te gemoet sien. Oock weten wy wel, dat het soo effen niet gaen

1) Met de Eendragt. Zie: P. A. Tiele Ned. Bibliogr. v. Land- en Volkenkunde blz. 216 en vlg.

2) Vandaar de naam Brouwerszee (beoosten Staten-eiland).

en zal, dan of wy over een Italiaensche Vloer gingen en troosten ons bij degeenen die Roosen soeckt te plucken, dat hij hem voor de doornen moet mijden, alsmede bij de geene, die de Honighraten rooft, moet het straelen der Bijen afwachten. Soo dat degene, die over al de Weerelt besoecken in 't hoekjen van den Haert ende al berispen 't geen teghen haer humeur streckt.

Wij sullen ons gewilligh van haer laten condemneeren, en laten niet na ydereen wel te doen.

Wij recommanderen dan alle Heeren, Koopluyden, Winckeliers en alle Liefhebbers die haer Penningen genegen zijn te herideren, dat een ygelijck doch liberael komt in te teeckenen, eick na sijn vermogen, om alles sonder beletsel wel te kunnen betalen, om door soodanigh een middel een goede Compagnie op te rechten, daer het Landt door mocht komen te floreren, en alle Ingezetenen wel te varen. Waertoe wij hoopen, dat yder sijn best zal doen, ende wy en zullen niet nalaten ons divoor aen te wenden, om 't selfde te brengen tot een begin en door de tijt tot een goet eynde.

Volgen de Articulen waer naer hem een yder, die inteeckent, sal hebben te reguleren¹⁾.

Ordre over de Victaelie²⁾.

Ordre van de Serters van de Schepen³⁾.

Waer mede wy een eynde maken van desen Voorlooper, ende willen verhoppen dat ons geen Liefhebbers sullen manqueren tot soo een Voyagie, op dat wy occasi mogen vinden om alles op sijn tijdt mondelingh nader te demonstreren.

Waer mede wy blyven

U.E. aller toegenegen Dienaer
A. ROGGEVEEN.

1) Volgen 20 artikelen, hier weggelaten als tot de reis van 1721 in geen verband staande. Het eerste derde deel van den inleg zal moeten betaald worden voor ultimo Febr. 1677, het tweede voor ultimo Juli 1677, het derde voor ultimo 1678. Volgen bepalingen omtrent de verkiezing van directeuren, het houden van vergaderingen enz.

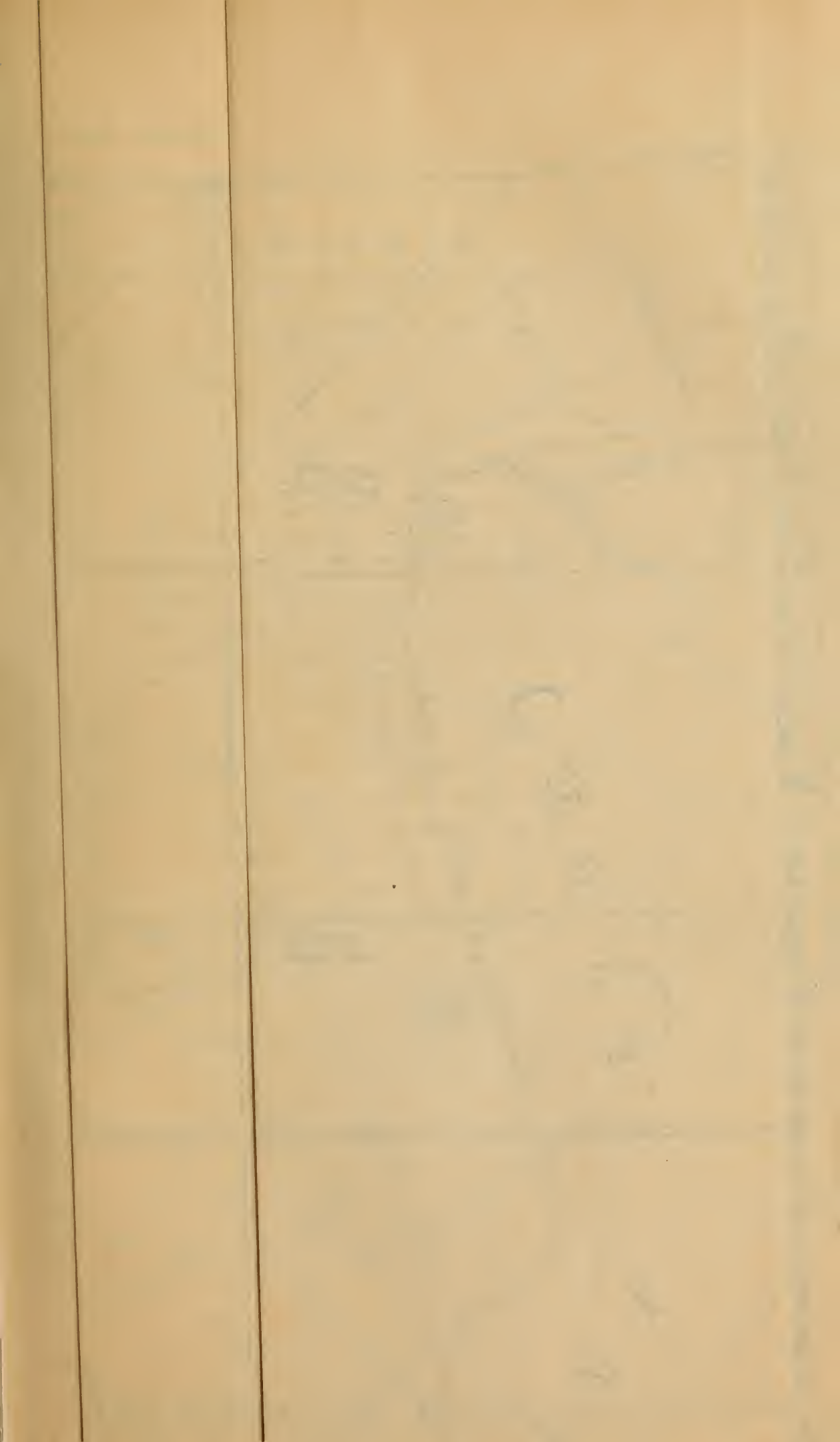
2) Schrijver berekent dat deze per jaar voor honderd koppen met hunne maandgelden zal bedragen 6000 ponden vlaamsch (f 36000).

3) Schrijver reket voor het minste noodig te hebben zeven schepen en scheepjes, bemand met 116 koppen, die hij meent te kunnen uitrusten voor 2½ ton gouds. Bereikt de inschrijving het bedrag van 4 of 6 tonnen gouds, dan zal hij de charters naar evenredigheit zwaarder nemen, en 156 (resp. 280) koppen gebruiken.

12. — RESOLUTIE DER STATEN VAN HOLLAND, 26 NOV. 1676 1).

De Heeren Gedeputeerden der Stadt Amsterdam, hebben ter Vergaderinge gerepresenteert, dat sy ter occasie van de resumptie der Resolutien op de laetste Cessie van de jonghste Vergaderinge van haer Edele Groot Mog. ghenomen, geremarqueert hadden, dat in de extensie van de Resolutie gedaen op 't Octroy by Arent Roggeveen versocht, omme eenige nieuwe Landen te ontdekken, geseydt wierde, dat den voornoemden Roggeveen ten behoeve van die van de West-Indische Compagnie deser Landen cautie soude moeten stellen, dat hij geene Landen onder 't district van 't Octroy van de selve Compagnie ghehoorende, sal aendoen, sonder dat dien aengaande eenighe mentie wierde ghemaect, van de Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie deser Landen, die nochtans daer ontrent met die van de gemelte West-Indische Compagnie een ende 't selve Interest waren hebbende, ende derhalven versochten, dat van weghen haer Edele Groot Mog. door goedt beleydt de saecke ter Generaliteyt daer heenen soude mogen werden gedirigeert, ten eynde den voornoemden Roggeveen gehouden soude mogen worden, om alvoorens van 't effect van 't voorschreve Octroy te jouisseren, ten aensien van die van de meer-gemelte Oost-Indische Compagnie ghelijcke cautie te stellen, als ten opsichte van de voorschreve West-Indische Compagnie by de voorschreve Resolutie is ter neder gestelt; Ende dat voorts het District van 't voorschreve Octroy bepaelt, ende niet verder geextendeert soude mogen worden als tot Nova Guinea exclusive toe; Van welck voorschreve geproponeerde by eenighe Leden Copie versocht zijnde, omme de intentie van de Heeren hare Principalen te moghen verstaen, is de finale Resolutie dienthalven te nemen, uyt ghesteldt tot naeder deliberatie.

1) R. A. Holland 109, p. 527. — Eene nadere resolutie te dezer zake komt niet voor.

PANCAERTE
der Arents van ARENT RINGEVEEN
1676

Doorbereiding der reis van
Jacobi Roggebeen.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

13. — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN TIENEN,
2 APRIL 1721¹⁾).

Is ter vergaderingh verscheenen den Heer Jacob Roggeveen, ende heeft aen deselve voorgedraagen, dat hij vermeinden dat met verwagtinge van succes, eenige ontdeckinge zoude kunnen werden gedaen van Landen, voor als nog onbekent, en geleege in de Limiten en districten van den octroye van deese compagnie; met presentatie om ingevalle haer Edele Agtbare mogte resolveeren die ondersoeking te doen, zijn persoon daertoe te employeeren, ende die ryse zelfs meede te onderneemen; waarop gedelibereert zijnde, is goetgevonden ende verstaen, mits deesen te versoeken alle de Leeden van dese vergaderingh ten eynde ende omme met den gemelten heer Roggeveen over de voorn. zaaken naader te spreken; Zijn Ed: elucidatie en conditien, ende wat tot die onderneming zoude werden gerequireert, te hooren ende van alles aen deese vergaderingh Rapport te doen.

14. — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN TIENEN,
4 APRIL 1721²⁾).

Is ter vergaderingh weeder verscheenen den Heer Jacob Roggeveen, ende heeft met de heeren deeser Tafel nader gesprooken, noopende zijne propositie wegens het ontdekken van eenige Landen, onder de Notulen van den 2 deeser maend geinsereert, waarop gedelibereerd zijnde is goetgevonden ende verstaen, mits desen te versoeken ende te committeeren de heeren Praesident Pille, twee heeren Gecommitteerdens van de kamer Amsterdam, ende den heer Leewe van de kamer van Stad & Landen, ten eynde ende omme met den gemelten heer Roggeveen over het voorn. subject in een besoeigne

1) R. A. W. I. C. 5, f°. 125v°.

2) R. A. W. I. C. 5, f°. 129v°.

te koomen, die zaake nader met hem te overweegen, hoe en op wat wyse die voyagie zoude kunnen werden ondernomen, ende wat daer toe zoude weesen verijst, ende daer aff aen deese vergaderingh Rapport te doen.

15 — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN TIENEN,
10 APRIL 1721¹⁾.

De Heeren Praesident Pille, Boreel, van Collen en Leewe, ingevolge ende tot voldoeninge van derselver resolutie commissoriael van den 4. deeser maendt, in een nader besoigne zijnde geweest met den Heere Jacob Roggeveen, op het subject van zijne propositie om eenige voor als nogh onbekende Landen te ontdekken, onder de Notulen van den 2 deeser. geinsereert, hebben van het gemelte gebesoigneerde aen de heeren deeser Tafel omstandig rapport gedaan, waarop gedelibereert, en gemelte heeren Commissarissen voor de genomene moeyte ende den heer Praesident voor het gedane Rapport bedankt weesende, is met eenparighijt van stemmen goetgevonden ende verstaen de Ryse tot het ontdekken van onbekende Landen, gelegen binnen de districte en Limiten van den Octroye van deese Compagnie ende by geene Europiaense Natien werdende bewoont, te onderneemen ende te doen, ende dat tot die ryse zullen werden geëmployeert een Schip van hondert en twintig voeten, een Schip van hondert voeten, beneevens twee Galjoots off Hoekerscheepies, ende dat met de voorn. scheepen zal werden meede gegeven een sortabel cargasoen, om verhandelt te werden; dat de gemelte Heer Jacob Roggeveen, op zijn eygene propositie ende Presentatie die voyagie en onderneeminge zelffs ende in persoon meede zal doen; ende dat indien de voorn. ryse niet wel uytviel, hij als dan niets voor sijne moeyte zal genieten, maar ingevalle de voorn. voyagie en onderneeminge wel ende geluckigh komt uyttevalen ende te reuseeren, ende de Compagnie daerbij groote voordeelen en conquesten komt te maaken, de gemelte heer Roggeveen alsdan van de gedane winsten ende voordeelen, na afftrek van alle de Costen van Equipagien, Coopmanschappen, maendgelden, en wat dies meer is, door de Compagnie daer toe gesupporteert, ende zulx van het zuivere Rendement van de overgebragte Retouren, voor hem ende

1) R. A. W. I. C. 5, f°. 135 v°.

zijne Erven zal hebben ende genieten eene geregte Thiende part, ende dat gedurende den tijd van thien agter een volgende jaaren, bij continuatie van de voorn. voyagien, Ende werden de heeren Bewindhebberen van de Kamer Amsterdam mits deesen versogt, gequalificeert ende geauthoriseert, omme de voorn. Equipagie ende het geene daer toe eenigsints sal weesen verijst, ten spoedigsten doenlijk in het werk te stellen, ende zijnen voortgank te doen hebben, ende daertoe alles te doen, ende te verrigten, zooals haer Ee. met den meesten dienst van de Compagnie zullen bevinden te oordeelen te behooren: Ende teegens welke deese te doene Equipagien aen de andere respective cameran yder een behoorlijk equivalent toegevoegt zal werden.

16. — COMMISSIEBRIEF VOOR JACOB ROGGEVEEN,
10 APRIL 1721¹⁾.

De gecommiteerde bewinthebberen uyt de respectieve Kameren van de generale g'octroyeerde West-Indische Comp. Ter vergadering van de Thienen, in de Vereenigde Nederlanden. Alle dengeenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, saluyt doen te weten, dat also wy om verscheydene redenen en consideratien ons daartoe moverende na rijpe deliberatien goedgevonden hebben eenige ontdeckinge te doen van landen vooralsnog onbekent en gelegen in de limiten en districten van den Octroy en van deese West-Indische Compagnie, in verwagtinge van succes en voordeel van de gem^e. Compagnie ende tot meerdere grootmakinge van deselve, ende wy wegens het voorn. dessein gesproken hebben met den Heer en Mr. Jacob Roggeveen, dewelke heeft aangeboden die onderneming en voyagie te doen, ende wy ons synen eerlijckheit, bequaamheit en goede kennisse volkomentlijk betrouwende, soo hebben wy dierhalven den gem. Heer en Mr. Jacob Roggeveen aangenomen, gecommiteerd ende geauthoriseert, gelijk wy hem aannemen, committeeren en authoriseeren mits desen, omme in qualiteyt als opperhoofd en Cheff deser voyagie te ondernemen ende te volbrengen ende eenige voordeelige landen en plaatsen ontdeckende ende by geene Europaense natiën werdende bewoont, van deselve in de name van de Hoogmogende Heeren Staten-Generaal der Veree-

1) R. A. O. I. C. 8249. — Afschrift, bij de missive van 30 Nov. 1722 hierachter door Gouverneur-Generaal en Raden aan de Kamer Zeeland der O. I. C. gezonden.

nigde Nederlanden ende van dese West-Indische Compagnie besit ende possessi te nemen, met de naturellen ende inwoonderen van die landen en plaatsen te handelen en contract te maken ende alles verder te doen en te verrichten hetgeen hy Heer en Mr. Jacob Roggeveen na bevindinge van zaken voor den meesten dienst ende profyte van de Compagnie sal oordeelen en vermenen; hetwelke aan synen yver en trouwe aanbevolen werd gelaten met recommandatie nogtans om van syne desseinen aan de schippers onder hem navigerende kennisse en communicatie te geven, ten eynde sy deselve by een onverhoopt toeval verders soude kunnen uytvoeren ende executeeren ende wyders ook om in zaken van belang en aengelegentheyd met de voors. schippers en verdere officieren raad te plegen ende hem daar van te bedienen ende van syne verrigtinge van het succes van dese ondernemingte ter syner tijd aan ons verslag en raport te doen, ontbieden en bevelen wij dierhalven, onse Commandeurs Capitainen, Schippers en alle andere in den dienst van dese compagnie sijnde gem. Heer en Mr. Jacob Roggeveen in synen voornoemde qualiteyt te erkennen, te respecteeren ende te gehoorsamen, versoekende wyders alle ende een ygelijk buyten onsen dienst wesende, de gem. Hr. en Mr. Jacob Roggeveen hierinne geensints te beletten nogte te verhinderen, nemaer op het verthoonen van dese onse commissie hem rustelijk en vredelijk het effect van deselve te laten genieten ende des wege alle hulpe, bevorderinge, adsistentie te betoonen ende te bewijsen. Aldus gedaan ter vergadering van thienen voorn. den thierenden April seventhien hondert een en twintigh (was getekent) W. Boreel (onder stont) ter ordonnantie vandeselve (geteekent) Joan Althuisius (ter syde stond) 't zegel van de West Indische Compagnie overdekt met een papieren ruyt. Accordeert

J. W. DUBBELDEKOP
Sectr. ¹⁾.

17. — „MEMORIALE GEDAGTE OVER DE TE DOENE AUSTRALISCHE ZEETOGT”, APRIL—MEI 1721 ²⁾.

I.

Voor al wel sorg te dragen soo het doenlijk is dat men bezuyden

1) Secretaris n.l. der Hooge Regeering te Batavia.

2) R. A., O. I. C. 8249. — Afschrift, door Gouverneur-Generaal en Raden bij de missive van 30 Nov. 1722 hierachter aan de Kamer Zeeland der O. I. C. toegezonden.

boven het eyland I. de Fernande de Noronho ¹⁾ met de uterste vlijt sal tragten te bezeylen, want daar beneeden vervallende, soude men door de stroomen tegen wil om de West gevoert worden.

2.

Door alle doelijke middelen boven of beoosten de Abrolhos ²⁾ te passeeren.

3.

Soo verre gevordert zijnde tot op de brete van Rio de la Plato en dat men Cabo de S^t. Antonio ³⁾ komt te sien, sal men onder verbetering best doen, dat men ZW ofte ZWtZ in stevene, ook wel ZZW mede wel ZtW om Haukins landt ⁴⁾ te bezeylen des daags soo veel spoet makende, als de wint toelaet en des nagts te laten dryven; ook kan men wel tot 44 gr. loopen zonder Cabo St Antonio aen te doen en dan West in zeylen.

4.

Ik ben bedugt, dat men weynig tijd sal hebben om Haukins land naar behooren te kunnen ontdekken, omdat ik vrees, gy p^{mo} Julij nogh niet sult vertrocken sijn en men dient, eer men van hier tot daar avanseert, 4/m tijd te stellen (dat soud Octobr. uyt zijn) maar 2/m^{en} hebt om Haukinsland te ondersoeken, want gij moet half Janu. tragten boven Caab de Hoorn te wesen.

5.

Wanneer men nu soo verde sal wesen gezeylt dat men kan vast stellen dat Caab de Hoorn Oostelijk van ú is en dat gy de Opene Zuydsee voor U hebt, soo laat het vrij 150 meylen van de vaste cust America om de NW. deur staan tot gij de Straat Magellanus zuytwaert van u hebt, en gij het om de N.O. naar America overlegt, om Castro ⁵⁾ te bezeylen, dit geschiedt, omdat men door de zwaere Westelijke winden niet en souw op een laager wal beset werden.

1) Fernando Noronha.

2) Rotsen nabij de kust van Brazilië ter hoogte van P. Alegre.

3) Bezuiden de Rio de la Plata.

4) Falklandseil., geheeten naar Richard Hawkins, die ze onder de regeering van Koningin Elisabeth ontdekte.

5) Op de Oostkust van het eil. Chiloé.

6.

Geven in bedenking, om bezuyden Castro op 54 gr. aan Cabo de St. Domingo ¹⁾, daer een inham of riviere is, onderzoek te doen of men in sant of aarden door wassing geen fijne metallē en soude vinden, want daar en sijn geen Spanjaarden, dat ik weet.

7.

De Stad Castro op 34 gr. ²⁾ soude men bezuyden of benoorden moeten laeten leggen, om agter beoosten deselve in de binnenlandse zeeboesen te komen, om daar zijnde te sien, 't geen de Laet ³⁾ segt, dat de zee tot aan het groote gebergte een inbreuk heeft gedaan en dat men daar mynen van goud vind in stoff tot op het strant, een ding selden gesien.

8.

Als men nu weder dan van daar tot in zee was gekomen en men zeylde tot 40 gr. 40 m. aan Punta de Villivia ⁴⁾ en te sien of men daar aan land konde krijgen sant of aarden om die te wassen, om te weten watter er in is, maar hier sijn Spangiaars.

9.

Off het gerade soude sijn, selfs in de have of riviere van de stad Baldivia leggende op 40 gr. in te loopen en dan te zien te bekomen, sand of aarden, om te wasschen als boven.

10.

Het eiland la Mocha ligt op 38 gr. 30 min., is een goede verversplaats, schaepen, bocken en hoenders, van alles genoeg voor out eyser, messen, spykers &c., maar goud weet ik niet datter is; in een van de jornaalen sult gy vinden, dat de inwoonders van Mocha haer ingeruyld ijzer aan het vaste land ten diersten wel weten te verkoopen; is dat soo, soo kan men wel ondersoek doen, om met die Indianen in verhandeling te komen, soo der geen Spanjaerts en sijn, gelijk er over hondert jaer geen en waaren; selfs zoude men door

1) Dit moet sijn P° de S. Domingo (P° Concha) op 45° Z.Br.

2) Dit moet sijn 43° Z.Br.

3) Ioannes de Laet, Nieuwe Wereldt ofte Beschryvinghe van West Indien wt veelderhande Schriften ende Aenteekeninghen van verscheyden Natien bijeen versamelt Leyden. Inde Druckerye van Isaack Elzevier Anno 1625 p. 369.

4) Bezuiden Valdivia.

middel van die van Mocha met die van het vaste land konnen treden in onderhandeling, ten eynde men aan land gekomen zijnde sant ofte aarde tot wassing te bekomen en sien wat daarin is te vinden; vooral moet men bij de inwoonders zijnde, sig wagten van na goud te vragen.

11.

Nu komt men aan het voor desen goudryke Eylant St. Maria ¹⁾ volgens het jornaal van Olyvier van Noord over 120 jaaren geleden, die segt dat de Spangiaarden jaarlijks uyt een myne 10000 ℥ goud haalde, soo soud het nu wel konnen zijn, dat men daar nog uyt de eerste smelting van het mineraal schooriën ²⁾ soude vinden en die hebben tot stoff vermaalen of stampen en die fijn als blom gestampte schooriën te vermengen met quick silver en die dan in een warme plaats gesteld, soo sal die quick, soo daar goud in is door een leer gewrongen werden en hetgeen door het leer niet en gaat, moet met fijne swavel gemengt werden en dan in brand gestoken, soo rookt al de swavel weg met de quick en men behout een goudpulver, dit is die beste proeff, die men doen kan, ook de gemakkelijkste; daerom u van quik wel te versien.

12.

Nu sal het tijd worden te zeylen na het eyland St. Jan en Ferdinando ³⁾ leggende op 34 gr., 't geen men sal moeten aendoen van beoosten, omdat, soo men benedenwint van ('t) Eyland quam te vervallen, gelijk Schouten is gebeurt, men soud de rheede, die aan de Oostzijde is, niet konnen bezeylen, het eyland soo na niet konnen komen, om grond te werpen; daerom by tyds wel uyt te sien, dat men het van beoosten, daar de rheede is, bezeylt. Het is een land vol bocken en vis in zee in overvloed, water en houd genoeg. Merckt, soo men gereetschap hadde, eenige stucken van 't gebergt af te breeken en die tot stoff te verbreecken en met quik te vermengen om te sien watter in is, want het legt op deselve middagslijn als Chili doet.

13.

Aan het eyland Ferdinando ³⁾ ververst en alles sooals behoort wel versien hebbende, sal men sijne coers W. N. W. of N. W. t. W. ook

1) Op de kust van Chili.

2) Scoriën, metaal-slakken.

3) Juan Fernandez.

wel N. W. aanstellen, tot op 27 gr. Zuyd. B. en dan regt W. aanstuurende, des daags al bijsettende dat goet doen kon, maar des nagts matelijk zeyl voerende met boots vooren uyt, die alle $\frac{1}{2}$ uure moeten het loot werpen, om te sien of geen grond hebben en dat werpende, sein doen met schieten, want 500 myle van Chili aan, sal men land sien, volgensd Davids¹⁾, en dat hebbende opgedaan en ondersogt, zal men weder N. W. dienen aan te gaan tot op 20 gr. of 19 gr. wanneer men weder moet regt West in zeylen, des daags als boven bysettende en des nagts zeyl minderen, met boots voorenuyt en dat soo lange, tot dat men sal sijn gekomen wel 900 en meer mijlen van Peru westwaart; daar sal men land ontdekken of slegt water en geen holle deyningen hebben, gelijk Schouten segt, hij altijd in holle deyninge daartoe heeft gezeylt, een getuygenis van Schouten dat Zuidwaarts van haar land moeste sijn daarhij op 15 gr. doorzeylende, West heen, is in slegt water²⁾ gecomen; hoe veel te meer, sal men slegter water hebben, indien men op 19 à 20 gr. doorzeylende, dat land wel 7 meyllen nader sal hebben, soo men het op 20 gr. in het doorzeylen selfs niet en ontmoet; maar stelt, dat men het niet ontmoet, soo is het seker, dat men moet in slegt water komen; daar seylende, sal men seyn best doen van onderen op Zuydwaert aan te komen om dat land op te zeylen en dan alle bedenkelyke divooren³⁾ te doen, dat land, gelyk gy wel weet, te doorsoecken tot in het binnensten en ook aan de zeekant, of daar geen paarlen en vallen &c.

14.

Dat land wel ondersogt hebbende, soo verre het strekt, soo moet men met alle omsigtigheid sig wel beraden, soo der op dat land niets te doen en viel, wat men dan sal genootsackt seyn in het werk te stellen. Want verder West aan te gaen, is niet raadsam, maar ik oordeel dat men dat land geslipt sijnde, soo sal men weder holle dieninge hebben, en dan meyn ik, dat men Z.W. heen op moet zeylen, om Zuyd te winnen. En dat, om met de Z.W. coers Nova Zeelandia aan te doen, leggende op 35 gr. Zuyderbreete⁴⁾ te gaan, ik meyn door Tasman is opgedaan, omdat men daarin vint Tasmans rheede by hem maar besogt langs de zee soo ver het in de laatste kaart is afgetekent. Het streckt sig tot op 45 gr.; waarlijk een schoone gelegent-

1) Davis.

2) Slecht water = effen zee.

3) Devoirs.

4) De Noordkaap ligt ongeveer op die breedte.

heit, om daarvan onderzoek te doen, als leggende op deselve breete, als het goudrijk Chili doet. Nova Zeelandia is in de grootste kaart of laeste niet geslooten, nog met gestippelde lynië aangetoont, omdat men dat maar by gissing doen kan, maar ik geloof dat het sig om de Oost strekt seekere distantie en dan sig om de Zuyd went en dan weder west streckende, tot het zig komt te sluyten.

Alle dese bovenstaende onderzoekinge gedaan hebbende en niets opgedaan zijnde, dat waardig soude zijn, so sult gij genoodsaeckt zijn, om te denken te huyswaert te keeren en ik wil hoopen, dat gy, om de Zuyd, Westelyke winden sult ontmoeten, die u weder kunnen brengen om de Oost en bijgevolg bezuyden C. de Hoorn, maar soo gy om de Zuyd op 40 en meer gr. geen Westewinden ontmoet, en soo dunckt mijn, best te seyn, gij het om de NO wend, naer America toe, en dan te sien of men, sekere distantie gezeyld hebbende, soude konnen om de ZO stevenen, ten eynde men boven C. de Hoorn soude konnen komen, gelijk Davids 500 mijle van Chili op 27 gr. de C. de Hoorn beseylt heeft en soo gij door dat middel beoosten het Staaten Eyland in de Noordzee ¹⁾ komt te geraeken, sonder de straat le Maire aan te doen, en gij op uwe uytreyse geen tijd gehad hebbende, Hauksland naar behooren te ondersoecken, soo soud het dan konnen naeuwkeurig worden gedaan; dit sijn soo in 't kort, 't geen ik ordeele onder verbeetering, dat behoort te werden geopserveert, soo wint en weer sulks toe laet, dat juyst niet altijd naar onse sinnelijkheid geschiet, want de zeetogten zijn veel dangier en verscheydentheeden in het uytvoeren onderworpen.

Uwe moet besorgen aan yder schip van soo een kaarteboek, als ik u tot Veere getoont hebbe, gelijk ik ook tot dien eynde een in U kist hebbe gelegd, alschoon de Heere hadde geresolveert, dat ook yder schip 4 sulke kaarten soude gegeven werden, als ik voor u schip hebbe gemaackt, waarvan ik hoe eer hoe liever bescheyt verwagten, om tijd te hebben, die te maeken.

Nota. Ik hebbe in een kaertje gesien, dat de Fransè nu eenige jaaren agtereen uyt de Zuydzee koomende beoosten het Staaten Eyland syn in de Noordzee gekomen. In dat kaertje ik sag verscheyden droogtens geteykent, die sij ligt hebben ontdeckt; dierhalve

1) Z. Atl. Oceaan.

voor u tot Amsterdam na sulke kaartjes om te sien en daarvan kennis te krijgen, om als men na de Noordzee begeerde te zeylen, beoosten het Staaten Eyland geen ongemack des nagts onderworpen te wesen.

17

Alle de scheepen wel te versien van gemaakt ijzer dat bedencklijk is en veel van ieder soort, benevens vishaecken van alle soort, groot en klein, mede alderhanden neurenberger waren, coralen van allerley slag tot klootspiegels inkluyt; mede te bezorgen, dat al de scheepen wel versien sijn van yzeren hoepels in bossen te waarloo¹⁾ of men aan het vaatwerk, die ook alle met yserne hoepels wel moeten voorsien wesen een ongemack kreeg; ook te besorgen dat yder schip versien word met 3 of 4 stel zeylen en zeyldoek te waerloos, mede yder schip te versien van dobbelde ankers en kabels, daer het veel op aan sal komen en van grooten dienst sijn.

Nota. Geven in bedenking, of het niet noodzakelijk is, yder schip eenige baaltjes rijs mede te geven, omdat de gort uysterlijk maar 12 à 14 maanden goet kan blijven, daer in plaats van gort rijs te schaffen, omdat de rijs veel langer goet kan blijven.

18

Alsoo ik verscheide maal van Oostindisvaarders hebbe gehoort, dat het speck veel langer kan goet blijven, dan het runtvlees, soo geve ic in bedenkinge of het niet beter soud sijn, se meerder van geroockt speck in goet vaatwerk dan van vleis te versien, ook te denken om een koperen oven te laten maeken om daarin 2 maal ter week vers brood te backen, want gy en kont dat harde beschuyt niet gebruijken, daartoe goet meel mede te nemen, ook tarruw met een handmoole, om die te maalen tot meel.

Gemerkt gy met erwteten en oude wijve²⁾ beneven boonen, die meest jaerig sullen sijn, uwe reys moet doen, en dat het daerom niet al te sagt te kookten is, niet raedsaem is, yder schip van potas te versien om die sagt te doen kookten, soo het lange aanliep om te vertrecken, dan gy wel begeerde en men konde ajuen³⁾, look, peperwortel en peen bekomen die rijp sijn, om die de groente van boven af te

1) In voorraad.

2) Capucijners.

3) Ajuin.

snyden en de staarten van onderen en dan in vat met turfmul laag op laag gedaan tot verversinge.

19

Datter op alle scheepen mede word gegeven alderley saden om of het gebeurde, dat men op eenig lant possessie nam, om die daer te gebruyken en int bysonder moet gy op U schip veel voor u thuynkarssaat medenemen, om op de reys die in backen te laten saijen daar aerden in moet werden gedaan, ten einde gy, als het u lust, daarvan te gebruyken, want het is goet om niet met scheurbuyk beladen te worden, want aan u gesondtheyt is veel gelegen tot uitvoering van die zeetogt; ook moet gy u versorgen van een gemaakte blekke gieter, die met veel kleyne gaatjes is versien, hoe kleynder, hoe beter om uwe gesayde kerse, als die te droog werd, mede te bewateren en begieten.

Nota. De Heer Pille heeft van Amsterdam een kaert meedegebragt, dog het schrift is in 't Frans; die streckt sig uyt van Brasyl zuydward tot Caab de Hooren en van daar noortwaart tot verby Californie langs de custen van Chili en Peru, ook van de kusten van Chili en Peru westwaert tot verby Nova Guinea, daar heb ik in gesien met gestippelde lynen een afgeteykent land dat oostelyker lag dan Nova Guinea op 10 gr. Z.B., dat in het land geschreven stond Terra de Quir, 't geen mijn grond geeft te dencken, dat hy de Quir zoowel bewesten als beoosten America gekruyst hebbende ook wel Nova Zeelandia kan hebben ontdekt, 't geen volgens de kaart van 34 tot 45 gr. Z.B. sig uytstreckt, dat hij de Quir het selve land op 40 ¹⁾ gr. hebbende ontdekt van de hoeverheyte der strecking niets en segt, soo dit soo is, gelijk het wel kan wesen, soo soude Nova Zeelandia, daar gekomen zijnde, nootsakelijk met de uysterste vlijt tot in het binnenste des lands moeten werden ondersogt en daarvan niet al te ligt af te scheiden, want mijn dunckt dit te seyn een sake van vry en groot belang.

20.

Brengen u in memory, gelijk meede vast stel, gy met alle vlijt doen sult, om als men genootsackt word met boots en sloep aan land te vaaren, hetzy om ondersoek te doen of anderen behoefte van daar te halen, altijd wel van geweer en manschap versien te sijn, want in de jor-

1) Moet zijn 15 gr., waarmede de gevolgtrekking vervalt.

nalen vinde ik dat het meer dan eens is geschied, dat die aan land gegane door de indianen sijn vermoord, daarom en mag men geen indianen in het allerminste vertrouwen, alschoon men daags te voren met haar in vriendschap hadde gehandelt, ja om geen waerom en mag dit worden naargelaten op sware straffe en vooral niet als gy selfs om ondersoek te doen aan land mochte wesen, gy ten minste moet by u hebben 50 en meer soldaten sonder de matroosen, ook op swaare straffe aan al het volk van alle de scheepen op het strengste te beveelen dat er niemand en sal vermoogen aan de indiaan eenig leet toe te brengen, hetzy met haar goed afhandig te maken, of haar vrouwen te wille gebruyken, of eenig ander ongenoegen toe te brengen, ten eynde men haar geen oorsaek geeven van quaet met quaet te vergelden, ja daar en mag van geen schip, boot of sloep naar land gaan, sonder wel en na behooren versien te zijn van manschap en geweer, ten eynde men geen volk en komt te verliesen, gelijk de droevige ervarentheyt in de jornaalen te lesen te kennen geven; sulks men met alle omsigt dit bovenstaande sal dienen werkstellig te maken, ja selfs aan de hoofden wel streng te beveelen geen vaartuyg van boort te laten gaan, dan met genoegsame manschap en geweer.

Nota. Gemerkt ik hoore, de E. Heere geresolveert zijn om een sortabel en van waerden cargasoen aan u mede te geven, om, soo uwe te doene zeetogt niet na onse gedagten quame uyt te vallen, dat gy dan genoodsackt soude sijn, van Nova Zeelandia afscheydende, uwe coers om de N. O. of soo oostelyker als doenlijk is, te laten doorstaen om de kust van Peru te bezeylen, en daar seynde, u mede genomen cargasoen, soo het doenlijk is, daar te verhandelen, maar dan sal de reys een jaer langer comen te vallen — gemerkt de Quir en anderen, alsook Schouten verhaelt, dat dat indiaans vaartuyg, van de Zuyd komende, door haar aangehaalt, zy daerin vonden paerlemoer en vishaaken en de Quir segt, dat de inwoonders van sijn ontdeckte land op 40 gr. 1) Z. B. haar gereetschap, als sagen en beytels, maekten van paerlemoere schelpen, soo dunk mijn niet ondienstig te sijn, u te versien van een soort van baggerhoepels van yser gemaakt, daar men een net kan aendoen en aan de bovenkant van den hoepel moet een yser bus aengeklonken of gesmeedt zijn, daar men een genoegsam lang boom, gelijk de smakschippers gebruyken in kan steeken en dan aen yder zyde van den beugel moet een tamelyke lijn vastgemaekt sijn,

1) Moet zijn 15° Z.Br. n.l. het eil. Australia del Espiritu Santo der Nieuwe Hebriden.

die dan moeten reyken tot aan het eynde van den boom en daer ook wel vastgemaekt werden; dan moet er ook aan den boom nog een swaerder en sterker lijn vast zijn, daar men den boom en beugel met een schuynse linie mede kan langs de grond trecken, ten eynde men daer door soude (konnen) van de grond eenige hoesters in dat net boven konnen brengen, maar hoe grooter den diameter van den hoepel is, hoe beter de trekking aan den boom kan geschieden; den hoepel moet ook, daer hy langs den grond gaet, niet rond sijn, maer om soo te seggen meest wesen als de diameter van een halve cirkel en die sal dienen 3 voet lang te sijn; dan moetter ook boven den beugel, daar den boom insteekt, swaerte van lood op vast worden gemaekt, om neder te drukken, dat als men boven aan de lijn komt te trecken niet van de grond af, maer langs schuyft; dit soud moeten dienen, om soo de hoesters in diep water lagen, hetzy op 10, 15 à 20 vadem en meer, dat men dan niet en soud genoodsackt sijn daernaer te duyc-ken, dat een vry moeyelijk en overgroot gevaerlijk werk is, daar der veel aan koomen te sneuvelen.

Mede u te versien van eenige kleyne baggernetjes met kleyne masen, daarvan de beugel niet grooter moet sijn dan van 9, 10 à 11 duim om in de riviere of van het gebergte stroomende wateren ofte spruyten te konnen eenig sliksant of anders uythaalen, om te sien door wassing wat daar in is &c.

Soo het doenlijk was door correspondentie uyt Vranckrijk konde bekoomen eenige jornalen van die nu sedert 18 à 19 jaren gedurende¹⁾ de Zuydsee hebben bevaeren, om te weten, op wat plaatsen zy haer medegenomen cargasoenen aan de custe van Peru best hebben verhandelt; ook voor u te koopen het gedruckte jornaal van de Engelse, die voor 10 à 12 jaeren in de Zuydsee zingeweest en langs Peru gezeylt hebben, daer Dampier meede is op geweest; de naam van den Commandant is my ontgaan, maar de schepen waren genaempt den Hertog en de Hertoginne²⁾; ook voor u sien te bekoomen het jornaal van den generaal Brouwer die van Phernambuco in den jaeren 1641 à 1642 ofte 1643 na Chili gewest is voor de W.I. Compagnie; mede selfs te koopen het jornaal van Dampier. Soo het quaeme te gebeuren gy om de Zuyd door storme van den anderen versteken wierd, van te

1) Wij zouden zeggen: in de laatste 18 à 19 jaren.

2) Woodes Rogers met de „Duke” en „Dutches” 1708—1711; Dampier was opper-
stuurman. *A voyage to the South Sea and round the world, performed in the years 1708,
1709, 1710 and 1711.* London 1712, werd in 1715 in het Nederl. te Amst. uitgegeven.
(P. A. Tiele, Ned. Bibliogr. v. Land- en Volkenkunde blz. 69 en vlg).

vooren te besorgen een vergaderplaats te stellen om een bepaelden tijd naer den anderen daer te moeten wagten, 't zy aen la Mocha, St. Maria ofte best aen St. Jan de Ferdinandus; meede alle de scheepen kennis te geven van het Eilant Ferdinand van dat beoosten te moeten beseylen, om niet beneeden wind van hetzelfde te vervallen.

Soo gy in de binnenlandse zeeboesem agter Castro, daar de zee een inbreuk tot aan het gebergte heeft gedaan, quaemt aan lant onderzoek te doen, dan niet te vergeeten selfs in zee of teegen het strand aen met kleine baggernetten, sant of slik te laten haalen, om te sien, wat daar ook in is.

Geve u in bedenken, of het niet van de uysterste noodsaakelijkheid is, aan alle de hoofde van de scheepen, die gy oordeelt door onder- vinding best bequaem te zijn, om aan haar de geheele onderneming in het uytvoeren van dit werk bekent te maeken, ten eynde yder sijn best komt te doen, om alles by te brengen, 't geen in haar vermogen is; mede u wel te versien van genoegsaam gerookt vlees, voor alle de scheepen, want dat kan wel 2 à 3 jaeren goet blyven te meer als men daer naer wel laet sien, om soo der eenig verderf was aengekomen, dat daaraf te doen, als ook van hamme en voor u van veele gerookte tongen veel soud mede te neemen, om of gy quaemt op lant daer veel varkens waeren te bekomen of bocken, die, nadat se geslagt waeren, wel te souten en soo het doenlijk was, wel te doen rooken, om lang goet te blyven.

Soo het geviel, gy u bevont te sijn op de breete om Haukinsland te kunnen bezeylen en den tijd al te verde door gelooopen sijnde, om daar onderzoek te mogen doen, of gy in soo een geval wind en weer dienende, niet raadsaem, ja beter soud oordeelen te doen, beoosten het Staaten Eyland om de zuyd te loopen en daardoor te gemackelycker in de Zuydzee te geraaken dan het door de straat Lemaire te nemen, gelijk mijn is gesegt door capt. Huge, die dat een Frans stuurman had hooren zeggen, dat zy Franse sulks deden.

Mijn is berigt, dat als men op een plaets is, daer paerlen vallen en die daer na duyken en booven brengen, soo die oesters die paerlen inhebben, aanstonds geopend worden, dan geen glans en hebben, maer dat de oesters moeten op strand gelegd werden, om den douw te ontfangen, tot dat zy sterven; door het ontfangen van den douw souden sy haar glans verkrygen en anders gans doof daaruyt sien.

Hiermede maek ik een eynde, hebbende diesaengaende alles 't geen in myne gedagten is gekomen aen UE. bekent gemaakt, alleenlijk wensende, dat het gode behaage, u en alle die met u sijn in syne ge-

nadige hoede gelieve te geleyde en u int besonder nog te seggen dat gy u moet warm houden en niet te lange in den avond coude lugt op te houden, ook niet u in een al te groot perykel te begeven, want aan u hangt meest de geheele onderneming; verblyve u broeder

JAN ROGGEVEEN.

Nadere gedagten over Schouten, hebbende op den 5^{en} Mey door neeftie ¹⁾ het jornaal van Schouten bekomen en daer uyt soo veel doenlijk was in de kaart sijn vaerweg, met gestippelde lynen van eylant tot eyland aengetoont, nu vinde ik, dat sy geen holle dieninge hadde, voor dat sy aen of omtrent het eyland *Sonder Grond* waren gekomen, 't geen omtrent 100 meylen legt van het *Hondeneyland* en dus wel 1000 mylen van Peru, van het eyland *Sonder Grond* tot het eyland *Waterland* sijn 15 mylen, van het eyland *Waterland* tot 't *Vliegeneyland* sijn 20 meylen en van 't *Vliegeneyland* tot daer sy weder holle deyninge kreegen, sijn wel 90 meylen, want daarover hebben sy gezeylt van den 18^{en} April tot den 23sten April, zijnde 5 dagen; stelle maer voor ieder dag 18 mylen geseylt te hebben; soodat sy in slecht water de distantie van 125 mylen zonder holle deyninge hebben geseylt; het soud wel meerder kunnen wesen, so sy in de 5 dagen seylen yder dag meer dan 18 meylen waaren gevordert. Soo nu Schouten 70 ofte meer meylen van het land is geweest, daer hy slecht water had, so moet dat land ten minste lang sijn 125 meylen, sijnde eene genoegsame groote van land of het moeste een menigte van kleyne eylanden by den anderen liggende sijn, dat te ondersoecken is. Wy en hebben de vaerweg van Schouten niet verder gevolgt dan tot daar hy 1500 mylen van Peru westwaerts was, omdat ons dogt wy hen niet meer en behoefde te volgen, het verdere kond gy uyt hem in aanmerking neemen.

Men is van gedagte dat het brood maer kan goet blyven 2 jaar uytterlijk en soo de rijs langer duurde en men geen brood daar kan bekomen, om dan u van veel rijst te versien, die wel 3 jaaren goet kan blyven; de paardeboonen duuren ook langer dan de grauwe erweten, soo soud men sig daer van kunnen versien. Geve ook in bedenken, soo men een Frans stuurman konde bekoomen, die in de Zuydsee was geweest om voor piloot by u te dienen, want die sal

1) Vermoedelijk neef Pille.

naer alle gedagten een jornaal van sijn reys hebben. Hoe meer ik myne gedachten laat gaan over Nova Zeelandia, hoe ik meer worden aangedaan te seggen, dat het van een groot gevolg moet of soude kunnen sijn te meer, soo het dat Zuydland was, daer de Quir van melt ¹⁾. Ja, mijn dunkt het alleen genoeg is, om selfs van hier af een togt daer toe te onderneemen; daerom soo gy aan dat land, tgeen de holle deining belette, niet en konde van waerde vinden, nadat gy het met de uysterste vlijt ondersogt hebt, dat ik dan van gedachten ben, soo het doenlijk is te onderneemen dat land aan te doen; te meer, omdat gy noodsaeckelijk om de Zuyd zal moeten stevenen, om te sien een westewind op te doen, om weder oost te winnen en dan kan het zonder verlies van tijd ondersogt worden; daerom hier uwe gedagten over rypelijk te laten gaan.

In het papieren kaartje van Chili sien ik, dat geheel anders legt het eyland, daer de Stad Castro op legt, dan in de perkamente kaart en also dat boven 13 en 14 jaar niet oud is, geloof ik dat het beter is dan eenig ander; daerin sult gy sien, dat de zee selfs op 45 gr. dat land heeft doorboort, sulks men bezuyden Castro een genoegsamen breete van water heeft, soo het anders diepte genoeg heeft, om in den boesem met groote schepen te kunnen komen, dat te onderzoeken is. Selfs zoude men op 45 gr. daer ik meene, dat geen Spanjaerts sijn, aan land onderzoek doen, om aarde of sant te bekoomen, om door wassing te weten, watter in is. Ook te sien, om met de Indiaenen sooder daer sijn, handeling te doen om daardoor aan het gebergte te geraaken en dan vandaar aarde en sand te bekoomen en soo men daar riviere of spruyten vonde, daeruyt met baggeren slijk of dat daer in is, van de grond te haalen om te zien wat daarin is &c.

Soo het gebeurde, dat men in dat sant of aerde vond te sijn, dat van genoegsame waerde was, en dat het wat verre was te haalen en dat het sonder bewilligging der inwooners niet konde geschieden, haer dan bekent te maeken, soo sulks doenlijk sy, gy swaerte van aerde ofte sand van noode hebt en u schepen met swaerte te versien,

1) Hier doelt Jan Roggeveen op de bekende memorie van de Quiros welke vertaald voorkomt in de verzameling van Hessel Gerritsz. en achter sommige uitgaven van het jornaal der Nassausche Vloot (zie Tiele, *Mém. bibliographique* 179 en 76). Eene copie van deze vertaling, waarschijnlijk uit een dezer boeken overgeschreven, had Jacob Roggeveen aan boord (zie onze inleiding). Eene moderne Engelsche vertaling komt ook voor bij Sir Clements Markham, *The Voyages of Pedro Fernandez de Quiros* (London, Hakluyt Society 1904) II, 477 vv. — Het Spaansche origineel bevindt zich te Sevilla en is gedrukt in deel 38 der verzameling van Muñoz, benevens in deel V cuaderno VI der *Documentos Ineditos* (Madrid 1866).

omdat die anders door het geweld der zee niet naar behooren en kunnen bestuurt worden en te sien, haer door het geven van yzerwerk daartoe te bewegen &c.

Mede moet in aanmerking genomen werden, dat, eer men om den Zuyd komt, alle lichte zeylen moeten afgenomen worden en weggedaen en alle windvank geweert worden; mede alle het boven-geschut in't ruym te laten doen, immer het meeste en soo men oordeele dat ook selfs de onderste laag ¹⁾ in 't ruym wiert gedaen om daardoor een vast schip te hebben en alle swaerte van boven te weeren, dunkt mijn best te sijn; want als men op 60 gr. om de Zuyd komt, volgens de journaelen men ontmoet veele en swaere westelyke winden. Waermede ik sluyte met te zeggen, dat dit myne gedagten sijn over de te doene togt; neemt daaruyt 't geen gy oordeeld dienstig te sijn en dat u dunkt niet wel doenlijk is, laet dat vaeren, want gy zult door de ondervinding best kunnen oordeelen wat uytvoerlijk is, want in het uytvoeren van soo een togt men ontmoet en vind veel saeken anders dan aen land daerover hier niet wel en kan geoordeeld worden, waermede UEd. en allen die met u zullen sijn Gode bevolen laetende, blyve UE. broeder

JAN ROGGEVEEN.

Accordeert: J. W. DUBBELDEKOP,
Secr^s.

18. RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
13 MEI 1721 ²⁾).

Is na deliberatie goetgevonden ende verstaen, dat het groote schip, twelk met den Heer Jacob Roggeveen tot uytvoering syner Expeditie zal worden medegegeven, bemant zal werden, met hondert, het tweede met seventig en het galjood met dertig koppen, en dat de voorsz. scheepen zullen worden gevictualieert voor den tijt van agt en twintigh a dertig maenden, en werden de heeren Commissarissen tot de Equipagie en Coopmanschappen versogt ider in den haare daar toe het noodige ten spoedigste te besorgen, en met gemelten Heer Roggeveen te spreken, wat cargasoenen, tot de voorsz. rij's best mede gegeven zullen werden, en sorg te draagen, dat dog de scheepen daer toe zullende werden geëmployeert, metten eersten in gereedheyt gebragt werden.

1) Batterij.

2) R. A. W. I. C. 376, f° 106 v°.

19. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
20 MEI 1721 1).

Dese vergadering agtervolgens het geresolveerde van den 15 deesser²⁾ op huyden zijnde belegt; tot het aanstellen van een schipper en opperstuurman, op het groote schip van hondert en twintig voet, tot de voyagie van de heer Roggeveen gedestineert, Zoo is na deliberatie goetgevonden en verstaen, tot schipper op het voorn. schip aen te stellen, Jan Koster, op de gagie van taggentig guldens smaents, en tot opperstuurman van 't selve Jacobus Groenevelt, op vijfftig guldens 's maents, ende tot derde waak op het selve Frans Stroker; En is met het aanstellen, van de verdere schippers en stuurlieden, goetgevonden te supersederen, tot huyden en agt dagen, omme als dan de verdere begeeving te doen.

20. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
27 MEI 1721 3).

Dese vergadering, agtervolgens het geresolveerde van den 20 deesser, op huyden zijnde belegt, tot het aanstellen van schippers ende stuurlieden tot de voyagie met de heer Roggeveen, gearresteert; Zoo is na deliberatie goetgevonden en verstaen, de voorsz. begeevingh alsmeede die van chirurgijn uyt te stellen tot huyden en agt dagen, zullende weesen den 3^{en} Juny, en zijn de resp. Leeden versogt, in-middels zig te willen informeren op het gedragh en conduites, van die personen, die zigh ten dien eynde, aen dese vergaderingh gepresenteert hebben gehad; en, daer over met de heer Roggeveen te spreken.

21. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.
29 MEI 1721 4).

Is na deliberatie goetgevonden en verstaen, dat de begeeving van schippers, chirurgijns en stuurlieden die op toecomende Dingsdagh

1) R. A. W. I. C. 376, f° 116.

2) De resolutiën van 15 Mei bevatten over de zaak niets hoegenaamd. De bedoelde resolutie is dus of niet ingeschreven, of de resolutie van 13 Mei is bedoeld, doch in dat geval is deze onvolledig ingeschreven, daar den 13den niet van aanstellingen, op den zosten te doen, gesproken wordt.

3) R. A. W. I. C. 376 f° 119—119 v°.

4) R. A. W. I. C. 376, f° 121 v°.

den 3 Juny was vastgesteld, verschooven zal werden tot Dingsdag en agt dagen, zullende weesen den 10 Juny, ende is wyders geresolveert, dat toecomende Dingsdag vermits de Pinxsterdagen geen ordinarie vergaderingh gehouden zal werden.

22. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
10 JUNI 1721¹⁾.

Is na deliberatie goetgevonden ende verstaen, dat de begeevening van schippers, stuurlieden en chirurgijns die op huynen was vastgesteld, verschooven zal werden tot aenstaende Dingsdag zijnde den 17 deeser, omme sig des te beter op de conduites en bequaemheyt der geener die zig hebben aengepresenteert, te informeeren ;

En is by dese occagie op het versoek van de heer Roggeveen wyders geresolveert Nicolaes Thonnar aen te stellen tot vaendrig, commandant over de militie, met gemelten heer Roggeveen tot uytvoering van de voorgenomene Expeditie zuliende werden meedegegeven.

23. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.
17 JUNI 1721²⁾.

Dese dagh ingevolge van de resolutie van den 10 deeser belijft zijnde tot het aenstellen van schippers, stuurlieden en chirurgijns op de scheepen tot de Expeditie van de heer Roggeveen gedestineert, zoo is na deliberatie goetgevonden ende verstaen, tot schipper op 't schip Thienhoven aen te stellen, Cornelis Bouman, en tot schipper op het schip d'Africaense Gally, Roeloff Rosendaal, byde op de gagie van seeventig guldens smaents ider, en sijn tot opperstuurly op de twee gemelte scheepen aengesteld, Jan Jurrianse de Roy, en Willem Willemsz. Espelingh ider op vijff en veertig guldens 's maents en is Cornelis van Aalst, aengenomen tot tweede opperstuurman, op het groote schip den Arent, schipper Jan Koster, meede op vijff en veertigh guldens 's maents, gelijk ook tot tweede stuurly op gemelte drie Scheepen sijn aengesteld : Steeven de Wit, Cornelis Mens en Jan Bos op soodanige gagie, als de Compagnie gewoon is te geeven

1) R. A. W. I. C. 376, f°. 12 v°.

2) R. A. W. I. C. 376, f° 132—132 v°.

en zijn tot derdewaken op gemelte Scheepen aengenomen Jan Brink, Barend Sander, en Willem Hayes, meede op de ordinaire gagie; waer meede dan zijnde overgegaen tot de electie van Opperchirurgijns op gemelte drie Scheepen, zoo zijn daer toe aengesteld Jan Hendrik Straetman, Johan Guauldsmidt en Laurens Philip Sluder, alsmeede tot onderchirurgijn, Stephanus Pardoskie, en is het aenstellen van tweede chirurgijns verder uytgesteld tot huyden en agt daagen, zulende weesen den 24 deser maend Juny.

24. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.
24 JUNI 1721 1).

Dese dagh ingevolge van de resolutie van den 17 deeser, belijft sijnde tot het aenstellen van onderchirurgijns, op de scheepen tot de Expeditie van de heer Roggeveen gedestineert; zoo is na deliberatie goetgevonden en verstaen, daer toe by deesen aen te stellen Jan Boom en Hendrik Neeringh.

25. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
15 JULI 1721 2).

Op het geproponeerde van de heer Praesident, is na deliberatie goetgevonden en verstaen, de Heeren Boreel, van Collen en Hack te committeeren omme te gaen na Texel en de heer Roggeveen derwaerts te convoyeeren, en verder sorg te draagen, dat alles aldaer ten spoedigste werde geexpedieert 3);

Sijn ter vergadering geexhibeert 4), de commissien en instructien meede te geeven aen de heer Jacob Roggeveen, aen Jan Koster, Cornelis Bouman, en Roeloff Roosendael, schippers tot de Expeditie van gemelten heer Roggeveen, gedestineert, dewelke na gedane omvraage zijn gearresteert en geapprobeert.

1) R. A. W. I. C. 376, f° 138 v°.

2) R. A. W. I. C. 376, f° 149.

3) Bij eene resolutie van 22 Juli staat aangeteekend: „vacant ten dienste van de Compagnie de Heeren Boreel, van Collen, Hack.”

4) Van de geëxhibeerde stukken zijn alleen de commissiebrief aan Roggeveen (reeds hiervóór, bl. 23 medegedeeld), en de instructie van Coster (benevens de daaraan volmaakt gelijklopende van Roosendaal) bekend uit afschriften in het archief der O. I. C. De instructie van Roggeveen ontbreekt helaas.

26. — INSTRUCTIE VOOR JAN COSTER, 15 JULI 1721¹⁾.

Instructie voor Jan Coster schipper op het schip genaemt den Arent gedestineert tot de expeditie met den Heer en Mr. Jacob Roggeveen in de limites en districte van den Octroye van de West Indische Compagnie der Vereenigde Nederlanden waarna zy zig gedurende de ryse preciselyk zal hebben te reguleeren.

Articul 1.

Den voorn. Schipper zal zig aanstonds op den ontfangh deses naer boord van het voornoemde schip begeeven en zooveel in hun is, wel toesien dat de vivres en behoeffens en wat meer in't selve schip zoude mogen werden gelaaden wel en behoorlyk werden geplaest en voor bederff geconserveert ofte bewaert.

2.

Den eerste goede wind, die God zal verleenen, zal hy schipper zee hebben te kiezen ende syne ryse ten beste en spoedigsten vervorderen na de gedestineerde plaetsen onder het oppergesagh van den Heer en Mr. Jacob Roggeveen.

3.

Ende gecomen wesend op de hoogte van ses en veertig graden en dertig minuten Zuyderbreete zoo zal hy schipper alsdan cours stellen Oostwaerts aan ende voortzylen sestig à seventig mylen tot ontdekkinge van [Hawkins] Maagdelant²⁾.

4.

Ende zal hy schipper in de Zuydsee gekoomen zijnde gehouden weesen sig te verversen aen het eyland Ferdinando gelegen op drie en dertig graaden en een halff en aldaer ververst hebbende, alsdan zijn cours te stellen West en West ten Noorden dog wel zoo noorde-lyk, totdat hij gecomen zal zijn op de hoogte van seeven en twintig graaden en dertig minuten en nadat men gegist zal hebben ses hondert mylen van de vaste kust van Chilly te zijn, alsdan regt West in te sturen nog hondert mylen ende niets ontdeckende zyne cours te stellen na het Honde-eylant leggend omtrent op vijffthien graaden Zuyderbreete en van daer westwaerts heenen te gaen, tot dat men komt in het slegte³⁾ water van Willem Cornelisz. Schouten en dan

1) R. A., O. I. C. 8249. — Afschrift.

2) Falklands eil.

3) Effen.

Zuidwaerts heen, dog waarinne in alle gevallen na bevindinge behoorlijk zeemanschap gebruykt ende opgevolgt zullen moeten werden de gedagten en ordres van de Heer Mr. Jacob Roggeveen, aen wien de bestiering van deese expeditie is aenbetrouwt.

5.

Ende zullen beneevens de voorn. schipper ook alle de verdere officieren, matroosen en soldaeten, verplicht weesen alle de ordres en beveelen van den gem. Heer en Mr. Jacob Roggeveen exactelijk te paréren ende na te koomen ende aen denselven alle eer, fatsoen, respect ende hulpe te bewysen, hetgeene hy schipper zal bezorgen, dat behoorlijk geexecuteerd werde.

6.

Ingevalle eenige favorabele ontdekkingen van landen en plaetsen mogte werden gedaen ende het dienvolgende dienstig geoordeeld werd, aldaer possessie neemen ende te dien eynde een off twee scheepen aan die plaetsen te laten blyven soo zal hy schipper en verdere officieren, matroosen en soldaten gehouden wesen, op ordre van den gem. Heer Roggeveen aldaer te blyven ende de genomene possessie te mainteneeren, ende dat zonder eenig teegenspreken ende op de verbeurte voor de onwillige van hare gagien en maendgeldt en van welk dit articul hy schipper aen zyne officieren, matroosen en soldaten in het voorn. geval kennisse zal geven tot hare narigtinge en om dit behoorlijk na te coomen.

7.

Indien het mogte koomen te gebeuren (hetgeen God verhoede) dat de Heer en Mr. Jacob Roggeveen op de ryse quame te overlyden zoo zal alsdan Jan Coster, Schipper van het schip den Arent, het commando hebben ende de geprojecteerde desseinen van deese onderneming en expeditien beneevens de andere schippers en officieren en sulk met scheepsraaden uytvoeren ende volbrengen ende waerinne de meerderheyt van stemmen zal moeten opgevolgt en nagecoome werden. Ende de voornoemde schipper Coster meede aflyvig werdende, zoo zal het commando met dese limitatie overgaen op Cornelis Bouman, schipper van het schip Tienhoven ende die alsdan zal commandeeren op het schip den Arent ende zoo vervolgens op den derden schipper Roeloff Roosendael en opperstuurlieden van de voornoemde scheepen ende aen de voorn. schippers en verdere

officiëren serieuselyk gerecommandeert ende gelaste het meeste intresse en voordeelen van de Comp. in alle gevallen in agt te neemen ende te betragten.

8.

Wyders zal hy schipper gehouden zijn, geduurende de gantsche ryse, zoo lange hy uyt weesen zal, op 't stuk van de oeffeninge der godsdienst goede ordre te stellen en te besorgen dat des morgens ende des avonds de gewoonlycke gebeden gesproken en met goeden aendagt eerbiediglyk van allen geassisteert en bygewoont werden.

9.

Insgelyks zal hy, ingevolge van den rantsoenbrieff hem medegegeven op het schaffen¹⁾ binnen het meergem. schip, goede agtinge hebben te geeven, wel lettende dat geene van de natte of drooge vivres onnuttelyk werden geconsumeert, nog verdaen, als zullende hy schipper moeten houden pertinend boek en reekeninge van de consumptie der vivres, behoefftens, materialen, ammunitie en wat des meer in zijn schip zoude moogen weesen gescheept, omme op zijn thuycomste alles naer behooren te verantwoorden.

10.

Van 't geene geduurende de gantse ryse passeert, zal hy schipper perfect journael moeten houden en de 't selve zijn gehouden journael aen bewinthebberien overhandigen ende alhier in salvo gearriveert sijnde, zyne inhebbende goederen en retouren getrouwelyk aan de compt[oire] overleeveren.

11.

Omme het scheepsvolk meer en meer in den dienst van de Comp. aen te moedigen zal hy een yder van deselve gedurende de ryse dagelijx voor rantsoen uytdeelen een halff mutsie brandewijn en maendelijx een pont tabak, aen hem schipper ten dien eynde medegegeven.

12.

Met ydereen ende insonderheyt met desselffs officieren zal hy trachten in goede correspondentie, minne en vrindschap te leven en sig selven na den inhoude deeser Instructie en den generale articul-

1) De voeding.

brief allenthalven gedraagen ende deselve onder het scheepsvolk naar behooren doen betragten.

13.

Zal ook hy schipper goede toeversigt houden op het waarnemen van de wagt en 't quartier niet toelaatende dat daerinne eenige disordre off versuym werde gepleegt.

14.

Buyten hoogdringende noot, zal hy in geen vreemde havenen vermoogen in te loopen ende vooral niet op de terugryse in de havenen van Engelant, dog sulx niet konnende ontgaen, zal in allen gevalle niet laeten blyken dat zijn voorsz. schip ende de ladinge de Westind. comp. is aengaende, nemaer zulx, zoo veel mogelijk is, bedekt houden ende dien volgende niet toelatende dat het volk zonder merkelijke noodzakelykheyt aen land komen offte anders veel toegang hebbe tot de luyden in welkers havenen zy mogte ingelopen zijn.

15.

Doch specialijk zal den voorn. schipper, genoodsaekt werdende havenen in te loopen, verdagt moeten wesen van met zijn vooschr. schip te gaen leggen, daer denselven sonder loots wederom zoude kunnen uyt comen ende alsdan geduurende de gantse tijt, die aldaer moet verblyven, wel op zijn hoede zijn, dat 't selve zijn schip niet werde overvallen, gearresteert offte aengehaelt offte in enigerhande manieren geincomodeert, ende om zulks des te minder subject te zijn zig, zooveel mogelijk, is houden buyten het bereik van 't canon.

16.

Ende in cas het voorsz. schip by eenig vyandelijk schip off scheepen wierdet gerescontreert zal hy deselve tragten te ontsylen dog sulx niet konnende geschieden ende van deselve werdende aengedaen zal hy 't zelve zijn schip zooveel mogelijk tegens alle vyanden rovers en geweld mannelijk ende getrouwelijk beschermen ende sig door geene practycque laten misleyden om daer uyt te gaen, 't zelvige te verlaeten, offte aen boord van anderen te komen, maer zijn eed en eer betragten en doen betragten allen dengeenen die sulx eenigsints zoude mogen aengaen; dog van deselve (dat God verhoede) werdende overrompelt, zal hy schipper intijds moeten verdagt sijn van alle de brieven en papieren, de Comp. aengaende, met eenige

swaerte daeraen gebonden buyten boort te zetten ende in Zee te laten versinken opdat niet in svyanden handen komen.

17.

Hem Schipper wert ook by desen gerecommandeert by alle occasien, waerinne zulx doenlijk is van het voornaemste gepasseerde ende van zyne verrigtinge mitsgaders van den toestand van zijn schip ende de ladinge aen de Compagnie advijs te geven.

18.

Laetselijk zal hy schipper, wanneer denselven in de wederomryse voor Tessel zal weesen gearriveert, hierop specialijk hebben te letten dat hy in 't binnen comen de wimpel van de voorstenge zal hebben te laten wayen, zoo haest hy de gaaten komt aen te doen ende een schoot te schieten als hy de uysterste Caep met de Helderkerk overeen heeft; ende zal hy in Texel binnen gecomen weesende, aldaer blyven leggen en ten eersten kennisse van zijn Arrivemend aen bewinthebbereren geven en derselve ordres aldaer affwagten ende hy zal inmiddels niemant van boort laten aff gaen offte imand aen boord laten koomen.

Aldus gedaen ende gearresteert by de bewindhebbereren der gen. geoctr. West Ind. Comp. ter vergadering van de Thienen ende meede gegeven by de Camer Amsterdam den 15 July 1721 (was geteekent) W. Boreel (onderstondt) in kennisse van my (geteekent) Joan Althusius.

Accordeert

Jb. Wm. DUBBELDEKOP.

Secr.

27. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.
17 JULI 1721 1).

Is ter vergaderingh verscheenen de Heer & Mr. Jacob Roggeveen, en heeft van de heeren van dese Tafel afschijt genoomen, zig tot uytvoering van het bewuste dessein hebbende geprepareert, waerop den heer Praesident, in de naem van dese vergaderingh aen den selven een geluckige en behoudene rijs heeft toegewenst.

1) R. A., W. I. C. 376, f°. 150.

28. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
29 JULI 1721 1).

Ontfangen een missive van de heer en Mr. Jacob Roggeveen van dato den 19 deeser en geschreven in het schip den Arent ten anker leggende op de rheed van Texel, inhoudende dat dewijl de wielen van de Roopaerden 2) te klijn waren, ten spoedigste anderen inder selver plaets gemaekt en aen Zijn Ed: toegesonden mogte werden, waarop gedelibereert zijnde, is goetgevonden en verstaen de voorsz. missive, dewijl aen desselffs inhoud berijts is voldaan, voor Notificatie aen te neemen.

29. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
5 AUG. 1721 3).

Ontfangen een missive van de heer Jacob Roggeveen, geschreven in het schip den Arent den 1^{en} deeser coers stellende na de Hooffden van het Canael, inhoudende het in Zee loopen van's Compagnies [schepen], waarop gedelibereert zijnde is goetgevonden en verstaen, de voorsz. missive voor Notificatie aen te neemen.

30. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
2 SEPT. 1721 4).

Ontfangen een missive van de heer Jacob Roggeveen, gesz. in het schip den Arent der 13 der voorleedene maent, inhoudende advis van zyne ryse; waarop gedelibereert zijnde, is goetgevonden en verstaen de voorsz. missive voor Notificatie aen te neemen.

1) R. A., W. I. C. 376 f°. 154.

2) Affuiten.

3) R. A., W. I. C. 376 f°. 158v°.

4) R. A., W. I. C. 376, f°. 169v°.

De Keis.

31. — DAGREGISTER VAN JACOB ROGGEVEEN, 1721—1722 1).

Dag-register, betreffende de kruystogt nae het onbekende gedeelte des Werelts, gelegen in de Zuyd-Zee bewesten America, gedaan en gehouden door Mr. Jacob Roggeveen, als Opperhoofd en Chef over de drie Scheepen den Arend, daar Captain op is Jan Koster, gemonteert met 32 stucken Canon, bemand met 110 Koppen en 120 voeten lank: het Schip Thienhoven, gevoert by Capn. Cornelis Bouman, sijnde gemonteert met 24 stucken Canon, 80 Koppen en 100 voeten lank: mitsgaders het Schip de Africaansche Galej, ophebbende 14 stucken Canon, 33 Koppen, en lank 92 voeten, yder gevictalieert sijnde voor 28 maanden, alle geëquipeert en uitgerust by de Kamer Amsterdam, volgens Resolutie van haar Edele Agtbre. de Heeren Bewinthebberen der Nederlandsche g'octroyeerde West-Indische Compagnie, ter Vergadering van Thienen in 's Gravenhage gehouden en genomen op den 10^e April Anno 1721.

Saturdag den 26 July 1721. Den Commandeur benevens de andere Schepen in Texel ten anker en zeylvaerdig leggende, om met den eersten goeden wint in Zee te loopen, heeft altoorens hoog noodig geoordeelt Raads-Vergadering te houden, ten dien eynde zeyn gedaan, ende Capitainen aan 't boort van 't Schip den Arend gekoomen sijnde, is de volgende Resolutie getrocken en beraamt:

„Raad der drie in Compagnie seylende Scheepen, gehouden aan 't boort van 't Schip den Arend, present Mr. Jacob Roggeveen, als President, Capn. Jan Koster, Capn. Cornelis Bouman, en Capn. Roelof Rosendael.

Door den President geprooneert sijnde, hoe nootsakelijk het was om d'eene of d'ander haven, gelegen op de kust van America of

1) R. A., O. I. C. 8249. — Afschrift, in 1838 (in de spelling hier en daar niet nauwkeurig) uitgegeven in de Werken van het Zeeuwsch Genootschap. — De marginalia komen niet in het hs. voor en zijn thans voor het eerst bijgevoegd. Zij zijn daarom gedrukt tusschen [].

1721
Juli 26. daar ontrent, vast te stellen, ten eynde aldaar te ververschen, als mede tot het innemen van water en brandhout, mitsgaders, ingeval het een of 't ander Schip van ons geselschap mogte afdwaelen, om den afgedwaelden aldaer intewagten den tijd van volle veerthien daagen, en in cas het vermiste Schip in dien tijd sig by het geselschap niet verwoegde, dat alsdan die scheepen (de voorsz. veertien dagen uitgewagt hebbende) sullen mogen en moeten haare reyse bevorderen om de Zuyd, nae het Eylant van Jan Ferdinando ¹⁾, gelegen op de Kust van Chili, op de Zuyder breete van drie-entertig graden veertig minuten, en aldaar nae het afgedwaelde Schip of Scheepen ten minsten te wagten den tijd van ses volle weeken, eer sy hunne reyse zullen vermoogen te vervolgen, en te ondernemen; — op alle het welke gedelibereert sijnde, is met eenparigheid van stemmen goet gevonden en geconcludeert, dat de eerste ververschplaats, tot het haelen van water en brandhout, en nae het afgedwaelde Schip of Scheepen te wagten den tijd van veerthien daagen, wesen sal het Eylant Grande ²⁾, gelegen op de Zuyder breete van drie-en-twintig graden veertig minuten, ontrend de vaste kust van America; en voor dat het Schip of Scheepen van het Eylant Grande sullen vertrecken, worden sy mits desen verpligt een brieff daar te laten, inhoudende hun aenkomst aldaar, en den datum van 't vertreck: welke tijt verstreken sijnde als dan de reyse voort te setten nae de Zuyd-zee, om op het voorsz. Eylant van Jan Ferdinand (welk Eylant aan d'Oostsyde sal moeten worden aangedaan worden, want indien dat men bewesten vervalt, so is 't onmogelijk het selve te kunnen beseylen), den tijd van ses volle weeken op het minste (ingeval van afdwaeling) na malkanderen te wagten.

[Scheeps-
raad in zake
te bepalen
rendez-
vous].

Aldus geresolveert en gearresteert in 't Schip en ten dage als boven: was geteekent: Jacob Roggeveen, Jan Koster, Cornelis Bouman, Roelof Rosendaal."

Augustus

1. — Des morgens ons anker liggende, sijn wy uyt Texel gesijlt en quamen ten thien uren voor de middag in volle Zee, stellende koers (alvorens onse Compassen geleyt hebbende de lelie tien graden beoosten de naalt, sijnde Noord-Westering:) nae de hoofden

[Vertrek
vanderreed
van Texel].

1) Juan Fernandez (of Isla Mas a tierra) genoemd naar een Spaansch zeevaarder, die in 1563 dit eiland ontdekte. Hij koloniseerde het met Indianen, bracht er geiten en dreef er handel op Chili (Rosales I p. 384).

2) Isla Grande bewesten Rio de Ianeiro.

van 't Canaal, welke wy des anderen daags in de naemiddag pas-¹⁷²¹ seerden met een Noord-Ooste wind, en die tot den naast volgende ^{Aug. 4.} nagt continueerde als wanneer denselve contrarie loop(ende) uyt het West-Zuyd-Westen, wy genoodsaakt wierden digt by de wint te ^{[In het Ka- naal].} zeylen, en over te leggen nae de Fransche wal, dan weder nae de Engelsche: volhardende dus met over en weer te laveeren tot den vierden deser, doende t'elkens het vereyschte zeyn in 't overleggen van de steven aan d'andere Scheepen tot hunner narigt. Dan also den Commandeur heeft goedgevonden breeden Scheepsraad te be- leggen wegens het gedrag van Capⁿ. Cornelis Bouwman, is daarop de volgende Resolutie getrocken en beraamd:

„Breedten Scheepsraad, gehouden in 't Schip den Arend, present Mr. Jacob Roggeveen President: Capⁿ. Jan Koster: Jacob van Groenevelt, eerste Opperstuurman: Cornelis van Aelst ¹⁾, tweede Opperstuurman: Steven de Wit, eerste Onderstuurman: Frans Strooker, tweede Onderstuurman: Hermanus van den Emster, Hoogbootsman en Hendrik Brouwer, Constapel.

Maandag 4^e Augustus 1721. In vergadering door den President ^{[Breede raad in zake eigendun- kelijk wen- den zonder sein].} geproneert sijnde de gehoudene conduites en 't gedrag van Capⁿ. Cornelis Bouman, voerende het Schip Thienhoven, namentlijk dat hy Capitain op den 3 deser, ontrent het vijfde glas van de eerste ²⁾ wagt), sijnde nae gissinge des avonds half elf uren, (nae dat wy den selven eenige glazen hadden ingewagt, also verre lywaerts agter uyt was) buyten verwagtinge en sonder de alderminste noodsaak- lijkheyt op eygen autoriteyt heeft konnen goet vinden te wenden, en behalven dat daer en boven nog sonder eenig teyken of seyn te geven door een Canon-schoot, dat hy wende, so is (na dat dese saak met behoorlyke aandagt overwoogen was: als sijnde het regte mid- del om van den anderen gesepareert en gescheyden te worden, en over sulx strydende tegens het oogmerk dezer expeditie, en by ge- volg om deselve seer difficil of wel infructueus en vrugteloos te mae- ken) met eenpaarigheyt van stemmen goet gevonden en verstaen om by de eerste gelegenheyt den gemelten Capⁿ. Cornelis Bouman seer serieus en ernstig te recommanderen, om in het toekomende van diergelyke onbehoorlyke onderneming sig te wagen, of dat wy andersints genootsaekt souden worden tegens hem Capⁿ. Bouman te

1) Zoon van Johan Aalstius, predikant en (in 1709) hoogleeraar der doorluchtige school te Middelburg (overl. 1712).

2) 8 u. tot middernacht, elk glas (zandlooper) = 1/2 u. wordt aangegeven door een aantal slagen met de scheepsklok.

1721
Aug. 4. protesteren uyt den naeme van de Heeren onse principalen wegens alle de kosten en schaden, die hoog gemelte Heeren, door sodaenige prevate autoriteyt te exerceren, in cas wy van den anderen quamen te geraeken, souden komen te hebben en te leyden. Aldus geresolveert en gearresteert in 't Schip en ten dage als boven: was getekend, Jacob Roggeveen, Jan Coster, Jacob van Groenevelt, Cornelis van Aelst, Steven de Wit, Frans Strooker, Hermanus van den Emster, Hendrik Brouwer."

[Nabij de
Normandi-
sche Eil.]

5. — Continueerden wy nog met over en weer te laveren tot den 13^{en} deser, dat wy in stilte dreven, hebbende de seven Eylan- den by de Fransche kust gelegen, ontrent vijf mylen Oost-Zuyd- Oost van ons, wanneer wy tegen den middag een kleyn koeltje uyt het Noord-Oosten kregen, stellende ons koers regt West aan.

14. — Hadden de bevonde Noorder breete van 49 graden 1 mi- nut en de lenkte van 11 graden 15 minuten ¹⁾, de koers was West, de wind Noord-Oost en Oost met een slap bramseyls koeltje en seer schoon weder. Deden in de naemiddag zeyn om de Cap^{nen}. van de Schepen Thienhoven en de Africaansche Galey aan ons boord te ontvangen, ten eynde met deselve te raadplegen wegens de kours- sen, die men in het toekomende sal moeten houden en waarnemen tot bevordering van onse reys: gelijk het selve ook met gemeene goetkeuring is beraemt en vastgesteld tot d'linie Æquinociaal, om- me als dan deswegen met den anderen te delibereren, wat verder soude werden gerequireert tot expeditie van onse kruys-togt: welke resolutie verbotenus ²⁾ behelst:

„Raadsvergadering, gehouden aan 't boort van 't Schip den Arend, present Mr. Jacob Roggeveen, President; Capⁿ. Jan Kos- ter, Capⁿ. Cornelis Bouman en Capⁿ. Roelof Rosendaal.

Donderdag den 14^{en} Augustus 1721. Door den President gepro- poneert sijnde hoe noodzakelijk het was, een sekere koers vast te stellen, tot wy gekomen souden wesen op een bepaalde polus hoogte en gegiste lenkte: voorts aldaer gekoomen sijnde een andere cours te stevenen, tot dat wy wederom daerkomende, namentlijk op de te stellene breete en lenkte, alsdan op nieuws van cours te veranderen, nae de bepaling en 't besluyt, daarvan mits desen te beraemen; soo

1) Alle opgegeven lengten zijn Oost van Teneriffe (Pico de Teyde op 28° 16', 8 NBr. en 16° 38', 5 WL. van Grw.)

2) Woordelijk.

is met eenparigheid van stemmen goet gevonden en verstaan de na-
 volgende kourssen, (by toelating van wint en weer) exact te obser-
 veren en waer te nemen : vooreerst, dewyle wy ons bevinden op de
 Noorderbreete van 49 graden 1 minut, en lenkte van 11 graden 15
 minuten, so is vastgesteld van heden af tot morgen op den middag
 onse cours regt West aan te stellen, en als dan West-Zuid-West te
 stevenen tot op de Noorderbreete van 48 graden, en op 6 graden 30
 minut lenkte; daer gecomen sijnde te boegen Zuyd-West ten Zuy-
 den, tot op de Noorderbreete van 43 graden, en de lenkte van 2
 graden: voorts de koers te stellen Zuyd-Zuyd-West tot wy geko-
 men sullen zijn op 28 graden 30 minuten benoorden den Evenaar,
 en op de lenkte van 354 graden 30 minuten; ende van daar sal men
 Zuyden, en niet Westelyker, stevenen tot op 7 graden 30 minuten
 benoorden de middellijn, en de lenkte blijft als vooren, eyndelijk
 Zuyd-Zuyd-Oost om de linie Æquinoctiaal te snyden op de lenkte
 van 358 graden.”

1721
 Aug. 14.

[Breede
 raad in zake
 te sturen
 koersen tot
 aan de
 Linie.]

Wyders gedelibereert sijnde wegens de rantsoenen die aan het
 volk, op de respective Scheepen bescheyden wesende, moeten ver-
 strekt en uytgereykt worden: so is mede verstaan, eerstelijk, dat
 men niet eerder verstrekinge van sterken drank zal geven, voor dat
 het bier geconsumeert is, als wanneer aan het volk, die de dagwagt 1)
 hebben, een half mudsken brandewijn 2) sal gegeven worden, waar-
 mede wy onse reyse sullen kunnen volbrengen, en anders niet: aan
 spek sal voor yder man een half pond ter week verstrekt worden,
 van vleesch twee-maal in een week voor yder mandrie quart pont, van
 den azijn sal aan yder man ter week een mudsken uytgedeelt worden,
 voorts van olie en boter volgens de mede gegeven randsoen-brieff
 en wegens de potspijs, als gord, erweten en boonen, volle backen soo
 veel het volk bequamelijk kan eten, en eyndeling is in deze verga-
 dering voorgelesen de resolutien in den Breden Scheepsraad van
 desen bodem, genomen op den 4^{en} deser, raekende het wenden van
 Capⁿ. Cornelis Bouman: die daarop tot antwoord diende, dat hy
 Capitain de voorsz. resolutie regtvaardigde, als wel ende te regt ge-
 nomen sijnde, dog dat zijn E. grovelijk was geabuseert door de ag-
 teloosheyt van desselfs Opper-Stuurman, die hem Capitain rappor-
 teerde, dat den Commandeur zeyn van wenden deede, waerop hy
 Capⁿ. Bouman uit de kooy sprong om de orders tot wenden te geven,
 sulx dat dese abusive aendiening oorsaak was van den begaene mis-

[Verstrek-
 king der
 rantsoe-
 nen.]

[Verklaring
 omtrent het
 eigendun-
 kelijk ma-
 noeuvre-
 ren.]

1) ± 5 c.L.

2) 4 u.—8 u. 's morgens.

1721
Aug. 14. slag: welke verantwoording behoort en overwogen zijnde, so is hy Capⁿ. Bouman daarover vry en onschuldig verklaart, met speciale ordre dat sijn Ed. uyt den name van den raad, den voorsz. Opper-Stuurman ernstig en met nadruklyke woorden sal recommanderen en aanseggen om voorsigtiger en naeukeuriger agt te geven op de zeynen in het toekomende te doen. Aldus geresolveert en gearresteert in 't Schip en ten dage als boven: Was getekend: Jacob Rogveen, Jan Koster, Cornelis Bouman, Roelof Rosendaal."

[Ter hoogte
van de Golf
van Bis-
caje.]

15. — Waren wy des middags op de Noorder polus hoogte van 48 graden 51 minuten, en lenkte van 10 graden 1 minut, de wind Noord-Oost en Oost, met schoon weder en een bramseyls koeltje: presumeerden alsdoen uyt de bevonden breete (aangesien wy regt West hadden gestuurd) dat wy de bogt van Vrankrijk waren ingetrocken, 't welk door onse Zee-kundige bevestigd wiert, als sijnde een algemeene ondervinding dat de Wateren van den grooten Oceaan, bogtwaerts in, hunnen loop nemen. Voorts is met Zuyder Zon ¹⁾ zeyn gedaen om van koers te veranderen en West-Zuyd-West te stevenen, volgens de resolutie van gisteren in raede genomen: peylde des avonds de ondergank der Son, en bevonden 8 graden 5 minuten Noord-Westering.

17. — Hadden des morgens een benevelde lugt, dog tegen den middag het weder klaer en helder wordende met een suyver horison, bevonden ons op de breete van 47 graden 30 minuten benoorden den Evenaar, en op de lenkte van 5 graden 11 minuten, de wint tuschen het Oosten en 't Oost-Noord-Oost met een bramseyls koeltje: deden seyn om Zuyd-West ten Zuyden te boegen, volgens gedagte resolutie van den 14^{en} dezer. Hadden des avonds 5 graden Noord-Westering: dus voort zeylende met contrarie Winden, so is niets merkwaardigs in de volgende dagen van dese maand voorgevallen, als op den 22^{en} deser, in 't begin van de honde-wagt ²⁾, onse groote marseyls rhede ³⁾ in 't midden aen twee stucken, sijnde een labber koeltje, en ontrent het vierde glas van de voormiddag-wagt, was de rhede, die wy tot een waarborg hadden ⁴⁾, klaer gemaekt en boven

1) Na het waarnemen von de middagshoogte van de zon (boven het Zuiden, c.q. boven het Noorden).

2) Middernacht tot 4 u.

3) Groot-marsera.

4) Reserve-ra.

met het marseyl daeraen, en op den 23^{en} deden wy des middags zeyn om de Compassen te verbeteren, wordende deselve verlegt van tien tot op vijf graden Noord-Westering, de lerie beoosten de naeld. 1721
Aug. 17.

September.

1. — Bevonden ons op de Noorderbreete van 34 graden 43 minuten, en op de gegiste lenkte van 359 graden 18 minuten, de gecoppelde koers was Zuyden $\frac{1}{2}$ West, de wind Zuyd-West en West-Zuyd-West, met een bramseyls koelte en helder weder. — Omtrent het thiende glas in de naemiddags-wagt, liep de wint heel Noordelijk nae het Oosten, stellende onse koers Zuyd-West ten Zuyden om de Canarische Eylanden bewesten te passeren, sijnde in hope van de Noord-Ooste passaat-wint gekregen te hebben.

2. — Hadden wy volgens onse hoogmeting de Noorderbreete van 33 graden 38 minuten, en de lenkte ven 358 graden 27 minuten, de koers was Zuyd-West ten Zuyden, de wint Noort-Oost met een styve bramseyls koelte. Ontrent de middag kregen wy een kleyn Scheepken in 't gesigt, dat voor ons overlyde, vertoonende een Engelsche vlag; 't welk van ons insgelijx gedaan is, om niet erkend te sijn wat Scheepen wy waren: nae verloop van een glas sagen nog vijf zeylen aan stuurboord vooruyt, als wanneer het ons toescheen, dat het gepasseerde Scheepken onder de wint stak, 't welk nae wynig tijts verloop wel contrarie bevonden wierd, dog egter d'oorzaak was, dat wy alles slag-vaerdig maekten om ons nae behooren te verdedigen: voorts zeyn aen ons gezelschap doende, opdat een ygelijk sig soude rangeren. Dus leggende, so klaerden de kimmen des Hemels helder op, die nevelagtig waren geweest, en sagen als doen het Eyland Porto Sancto, sijnde het Noordelijkste van de Canarische Eylanden. Ondertusschen de vijf Schepen nader gekomen sijnde, bevonden, dat het vier Tartanen ¹⁾ en een kleyn Fregat waren, waar op wy afbrasten koers stellende West-Zuyd-West, om bewesten Madera te loopen: des avonds peylden Porto Sancto Zuyd-Oost ten Zuyden ontrent vier mylen van ons. Met dese doordringende en voorspoedige passaat-wind continueerden wy Zuyd-Zuyd-West te stevenen tot den 6^{en} deser, als wanneer nae Zuyder Zon zeyn gedaan is om van cours te veranderen, volgens resolutie op den 14^{en} der jongst gepasseerde maand in raede getrocken, en te sturen

[Ontmoeting van vreemde schepen nabij Porton Santo te N.O. van Madeira.]

1) Soort schepen, in de Middell. Zee in gebruik, met latijnzeilen.

1721
Sept. 2.

regt Zuyden aan, 't welk duurden (na dat wy op den 7^{en} deser onse compassen regt wysend hadden gelegd sonder afwyking, of de lelie parallel met de naald) tot den

10. — Als wanneer wy in 't vierde glas van de dag-wagt ¹⁾ het Eyland Bona Vista quamen te sien, sijnde het Oostelijkste van de Eylanden van Cabo Verde, en peylden de Zuydhoek Zuyd-Zuyd-West $\frac{1}{2}$ Zuyd, vijf mylen van ons, dog met het vijfde glas van de voormiddag-wagt ²⁾, veranderde de wint van het Noord-Oost na het Zuyd-Oost; sulx wy genootsaakt waren te wenden, omdat men boven de hoek van 't land niet konde stevenen, en stuurden Oost-Noord-Oost, des middags bevonden wy te weesen op de Noorderpolus-hoogte van 16 graden 28 minuten en op de gegiste lenkte van 355 graden 13 minuten.

11. — Hadden wy des middags de breete van 16 graden 58 minuten benoorden den Evennagter, en de lenkte van 354 graden 27 minuten, de gecoppelde coers was Noord-Oost ten Oosten, de wint tusschen het Oost-Zuyd Oosten en het Zuyden, marseyls en bramseyls koelte met travaden ³⁾ en regenbuyen.

12. — Bevonden ons met Zuyder Zon op de Noorder polus-hoogte van 16 graden 53 minuten, en op de lenkte van 355 graden 8 minuten, de wint seer variabel en stil. Op heden is den Raad der drie Scheepen vergadert om over de gepleegde moetwil en misdaad, die Martinus van Gelder, van Amsterdam, hooploper of jongmastroos, hadde begaan, te sententiëren, welke woordelijk dese is.

„Raad der drie Schepen, gehouden aan 't boord van 't Schip den Arend, present Mr. Jacob Roggeveen, als President, Capn. Jan Koster, voerende het Schip den Arent, Capn Cornelis Bouman, commanderende het Schip Thienhoven, mitsgaders Roelof Ronsendaal, Capn. op d'Africaansche Galey; — Jacob van Groenevelt, eerste Opperstuurman en Cornelis van Aelst tweede Opperstuurman, beyde bescheyden op het Schip den Arent; Willem Willemsen Espeling, Opperstuurman op 't Schip Thienhoven en Jan Juriaansen de Roy, Opperstuurman op d'Africaansche Galey.

1) 4 u.—8 u. v.m., dus tusschen 5 u. 30 m. en 6 u.

2) 8 u.—middag, dus om half elf.

3) Hevige windvlagen (uit Port. travados).

[Nabij Boa Vista (K. Verd. Eil.)]

[Krijgsraad ter zake van in dronkenschap gepleegde in-subordinatie.]

Vrijdag den 12^{en} September 1721. Alsoo Martinus van Gelder, van Amsterdam, hooploper of jongmatroos, bescheyden op het Schip den Arend, in dienst der Edele West-Indische Comp^e, jegenwoordig 's Heeren gevangen, sig niet en heeft ontsien op den 24^{en} der voorleden maand Augusti, beschonken sijnde voor in de bak van 't Schip te komen, en aldaar vindende een stop 1), waer in de Bootsman sijn randsoen van smeer bewaerde, heeft hy gevangen alle het smeer op een moetwillige en baldadige wyse op het dek uyt geworpen en gestort, en dus het volk van de Bootsmans bak be-roofdt van desselfs nut en gebruyk: hetwelke den Bootsman aange-dient sijnde, heeft hy Bootsman den gevangen met een dagge 2) de bak uytgejaagt, waarop kort daernae den gevangen wederom in de bak is gekomen met een bloot mes in de hand, voornemens sijnde volgens syne dreygementen en buytenspoorige [taal], om de kok het mes in 't lijf te stooten: dog de kok het nakende gevaer ont-vlugtende, heeft hy gevangen voorts geroepen, waar is hy nu? de-noterende daarmede den voorschreven Bootsman, en aanstonts al vloekende sig begeven nae de andere syde van de bak (alwaer de Bootsman met sijn volk was schaftende) so soude hy gevangen het mes in de lendenen van een van 't schaftende volck gestooten heb-ben, indien denselven (door 't geraas omsiende) sig met een schie-lyke vlugt niet gered en gesalveert hadde: op alle welke vuyle en boosaardige moetwil, so heeft den bootsman den gevangene straf-felijk toegeroepen: dat hy gevangen sijn mes soude afleggen, — 't welk hy gevangen deede met het mes stillekens naast syne syde te laeten nedervallen en vervolgens is hy gevangen andermaal de bak uyt gejaagt. Dog met alle het gepasseerde (so 't scheen) den gevangen sig nog niet konnende gerust houden, is hy gevangene nae beneden tusschen deks gegaen en aldaer een ander mes magtig wordende, is daer mede weder boven op het dek gekomen, dog siende dat hy gevangen sig niet konde wreken aan die gene daer hy het op gemunt mogte hebben, heeft hy gevangen sig selven twee wonden gejnfligeert en toegebragt; de eene die op de sevende ribbe afgestuyt is, en d'andere in de las 3), byde aan de regtersyde, ver-mengende voorts hy gevangen in sijn woorden seer schriklyke en execrable vloeken, alle het welke saeken sijn van een dangereus

1) Proviandtonnetje.

2) Losgeslagen streng touwwerk; diende ook voor het toedienen van lijfstraffen (handdaggen).

3) Lies.

1721
Sept. 12. gevolg binnen Scheepsboort, en niet gedult kunnen worden, daar men gewoon is regt en justitie te administreren, maar andere ten exempel rigoreuselijk behoorden gestraft te worden; so is 't, dat wel gemelten Raade, alles rypelijk overwoogen hebbende 't geene ter materie was dienende of eenigsints konde moveren: regt doende in den naeme en van wegen Haar Hoog Mogende Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, den gevangen condemneert, gelijk denselven gecondemneert wert by desen, om drie mael aen bakboorts syde van de groote rhede in Zee te vallen, waerna aanstonts den gevangen met twee hondert slagen strengelijk sal worden ge-laarst¹⁾): voorts dat hy gevangen voor in 't galjoen²⁾ in boeyens gesloten sijnde, aldaar voor den tijd van veertien dagen sal werden onderhouden met enkel brood, water en zout, welken tijd verstreken wesende, sal hy gevangen in de boeyens op een andere plaats van 't Schip blyven zitten, tot so lang dat wy met desen bodem aan 't een of 't ander Land sullen gekomen wesen, om vervolgens daar op geset te worden. Verklaart wyders, den gevangen 't sedert den 24^{en} Augusti laestleden, als wanneer hy syne misdaet perpetreerde, geen gagie gewonnen te hebben."

[Vonnis].

„Aldus gesententieert en gepronuntieert in 't Schip ten dage en presentie als boven, was geteekent: Jacob Roggeveen, Jan Koster, Cornelis Bouman, Roelof Rosendaal, Jacob van Groenevelt, Cornelis van Aelst, — Willem Willemsen Espeling, Jan Jurriaansen de Roy."

[In den Noordelijken Stiltégordel.]

13. — Was onse bevonden Zuyderbreete des middags 16 graden 48 minuten, de gegiste lenkte 355 graden 22 minuten, de cours Zuyd-Zuyd-Oost, de Wind Oostelijk dog stil, daerna Noord-Noord-West met een slap lugje en bevonden de afwyking der naalt te sijn 3 graden 14 minuten Noord-Westering. — In dese variabile lugtstreek sijnde, waren wy genootsaekt onse coers te boegen, dan om de Oost en dan ter contrarie om de West, nae de winden ons meest begunstigten tot den

18. — Als wanneer wy ons bevonden op de Noorderpolus hoogte van 12 graden 49 minuten, en op de gegiste lenkte van 356 graden, de koers geweest sijnde Zuyd-Zuyd-Oost, met een slap koeltje uyt het Noord-Noord-Westen, so toonde de ondervinding van onse ge-

1) Laarzen = met opzet voor dergelijke lijfstraffen geslagen touwwerk.

2) Uitbouw aan weerszijden van den boegspriet, meest dienend voor privaten.

giste verhey, dat wy door de Stroomen om de Noord-Oost waren geset, vermits wy andersints, volgens onse hoog-meting, meerder Zuyd hadden moeten winnen. In de volgende dagen van deze maand is onse vaststelling, dat de Stroomen om het Noord-Oosten haren loop nemen, onderscheydentlijk bevestigt, vermits wy verscheyde etmalen, seylende met een kleen lugtje Zuyden ten Oosten, en wederom van stilte dryvende, ons veel Noordelyker bevonden van onse afgeseylde standplaats. Volgens een morgen en avond peyling hadden wy 2 graden 45 minuten miswysing om het Noord-Westen.

1721
Sept. 18.

[In den
Guinea-
Stroom].

October.

1. — Bevonden wy ons des middags op de breete van 5 graden 54 minuten benoorden de middellijn 1), en op de lenkte van 358 graden 28 minuten; de gecoppelde cours was Zuyd-Oost, 4 mylen, de wint heel veranderlijk en stil, als Zuyd-Zuyd-West, West, Zuyden en Zuyd-Zuyd-Oost. Uit dese bevinding consteerde ons wederom, dat ons opgemaakt beslyt over den loop des Strooms, wel en wettig was: want het voorgaende etmaal ons bevindende op de Noorderbreete van 5 graden 24 minut, so blijkt dat wy een halve graad Noordelyker sijn, dan wy gisteren waren, niet jegenstaende onse koers daerenboven nog Zuyd-Oost is gevallen; dat de Stroom om de Noord-Oost en niet om de Noord-west loopt, beslyuten wy hieruyt omdat wy ettelyke daegen nae den anderen vogelen hebben gesien, en onder die land-vogeltjes en swaluwen, ja selfs een sprinkhaan, die op ons halfdek gevangen is; sulks wy met goede reden mogen beslyuten, dat de naebyheit van de Africaansche kust van ons so verre niet afstandig is, als onse gissing komt aantewysen, en dus by gevolg moet de Stroom haar cours nae het Noord-Oosten nemen. Volgens een avondpyling hadden wy 2 graden 23 minuten Noord-Westering.

8. — Waren wy ingeolge onse hoog-meting op de Noorder polus hoogte van 4 graden 19 minuten, en op de gegiste lenkte van 358 graden 58 minuten, de gecoppelde cours was Zuyd-West ten Westen 7 mylen, de wint tusschen het Zuyd-Zuyd-Westen en Zuyden ten Oosten, seer helder en fris weder; op desen dag hadden wy onsen eersten dooden, sijnde een Matroos. Wy continueerden dus met over en weer te boegen nae dat de winden ons noodsaakten, schuwende so veel 't mogelijk was om de Oost te stevenen, op dat

[Eerste
doode].

1) Linie.

1721 men in de bogt van Guinea niet quame te vervallen, eindeling sijn
Oct. 8. wy op den

[Passeeren
de Linie.]

20. — De linie Æquinoctiaal gepasseert, bevindende ons des middags, ingevolge de hoogmeting des Sons, op de Zuyderbreete van nul graden 32 minuten, en op de gegiste lenkte van 355 graden 24 minuten, de gecoppelde cours was West-Zuyd-West $\frac{1}{2}$ Zuyd, de wint Zuyden en Zuyd-Zuyd-Oost, schoon weder met een bramseyls koeltje; hadden volgens een avondpeyling van des sons ondergank 2 graden 19 minut Noord-Oostering, en vermits in de volgende dagen niets noteerens waardig voorgevallen is, so sal alleen gesegt worden, dat wy ons uysterste best deden om zoo veel Zuyd te winnen

[De „Thien-
hoven”
blijkt een
trage zeiler
te zijn.]

als mogelijk was, op dat wy niet, met te laag op de Brasilische Cust te vervallen, van onse expeditie en gandsche reyse souden gefrustreert en verstoken worden, waartoe het Schip Tienhoven veel contributeerde en aenlyding gaf, aengesien wy dagelijx moesten afhouden om denselven uyt ons gesigt niet te verliesen: hetwelke ook d'oorsaak was, dat ik als Commandeur te rade wierde om Raadsvergadering te beleggen der hoofden van de drie in compagnie sylende Scheepen, en alsdant te proponeren, of de noodsaeklijkheid ten hoogsten niet vereyschte, om de meeste manschap en nae proportie de levens-middelen van 't Schip Tienhoven¹⁾ over te nemen, en op de twee andere Scheepen te verdeelen, dog eene goede wint, die sterk 'doorkoelde, belette desselfs voortgank, waer toe egter reets al zeyn gedaen was. Wy bevonden op den 26^{en} deser dat de miswysing van t compas 4 graden 9 minuten N.O. monteerde.

27. — Deeden wy aen de andere Scheepen zeyn om de compassen te leggen van regt wysend op 5 graden Noord-Oostering, of de lelie bewesten de naald. — Bevonden ons met Zuyder Son op de Zuyder polus hoogte van 8 graden 53 minuten, en op de lenkte van 351 graden 8 minuten, de gekoppelde cours was Zuyden ten Westen, de wint Zuyd-Oost en Oost met een marseyls koeltje, goet weder: de Oostelyke winden onse reyse voorspoedig in de volgende etmaelen makende, so bevonden wy ons op

November.

1. — Te wesen ingevolge onse gissing op de Zuyderbreete van 16 graden 34 minuten, en op de lenkte van 349 graden 29 minuten,

1) Volgens Bouman wilde men hem naar W. I. gezonden hebben.

de gekoppelde cours was Zuyden ten Westen 20 mylen, de wint tus-¹⁷²¹
schen het Oosten en Zuyd-Oost ten Oosten, met een bramseyls ^{Nov. 2.}
koelte en fris weder, hadden volgens een avond-pyling van des Sons
ondergank 6 graden 15 minuten Noord-Oostering.

2. — Hadden wy de bevonden breete van 19 graden 17 minuten
besuyden den evenaer en de gegiste lenkte van 349 graden 8 minu-
ten, de gekoppelde cours was Zuyden ten Westen, de wint tusschen
het Oost-Zuyd-Oosten en het Oost-Noord-Oosten, bramseyls koelte
en schoon weder; met Noorder Son deden wy zeyn om de Capi-
tainen van d'andere Scheepen aan ons boort te ontfangen, ten eynde
dat men met deselve soude beramen de cursen om het Eylant
Grande, ter ververschingh, aan te doen, welkers continue dese is:

„Raad van de Hoofden der drie in compagnie seylende Scheepen,
gehouden aan 't boort van 't Schip den Arend, ter presentie van
de ondergeschrevene:

Sondag den 2^{en} November 1721. In rade door den President
voorgedragen sijnde, dat de nootwendigheyt van onse reyse ver-
eyschte, dat men een vaste cours beraamde om het Eylant Grande,
gelegen by de kust van America, aen te doen, en aldaar in te nemen
water en brandhout tot provisie van onse aanstaende lange reys: <sup>[Scheeps-
raad in zake
hetaandoen
van het ei-
land Gran-
de (Brazi-
lië).]</sup>
alsmede om ons volk te ververschen, also het scheurbuyk sterk toe-
neemt; — waarop gedelibereert sijnde, soo is met eenparigheyt van
stemmen goet gevonden en beraemt, dat men om het voorsz. Ey-
lant Grande te beseylen de koers van heden af sal gestelt worden
Zuyd West ten Westen, tot dat wy sullen gekomen wesen op de
Zuyder polus hoogte van 22 graden 30 minuten, en aldaer gekomen
sijnde, sal men stevenen regt West aan, tot dat wy de vaste kust
van America in 't gesigt gekregen hebben, en dan voorts langs de
wal tot Grande voorsz. Aldus geresolveert in 't Schip en ten dage
als boven: was geteekend: Jacob Roggeveen, Jan Koster, Cornelis
Bouman, Roelof Rosendaal.

3. — Was onse bevonde Zuyderbreete 20 graden 19 minuten,
en de gegiste lenkte 347 graden 36 minuten, de cours volgens reso-
lutie van gisteren Zuyd-West ten Westen, de wint Noord-Oost ten
Oosten en Oost-Noord-Oost met een bramseyls koelte en helder
fris weder.

1721
Nov. 4. 4. — Gisteren in de naemiddag van dit etmael kregen wy het Eylant Trinidad in 't gesigt, en peylden de Oostelijkste klip met Sons onderganck 3 mylen Noord-West ten Westen van ons. Wy bevonden als doen, dat hetselve Eylant in de Zee-Caerten niet nae behooren geplaatst legt, dewyle wy des middags ons bevonden op de breete van 20 graden 19 minuten, en dat wy ontrent 7 mylen Zuyd-West ten Westen hadde geseylt, eer wy op de syde van dit Eylant waren: sulx hieruyt constateerden, dat hetselve moet gecarteert werden op 20 graden 35 minuten, hetwelke door Capⁿ. Jan Koster²⁾ voerende het Schip van mijn verblijf, bevestigd wierd, sijnde tegenswoordig de vierde reys dat hy Capⁿ dit Eylant bestevent en gesien heeft, om welke reden goed gevonden is ons bestek van dit Eylant volgens desselfs lenkte en verbeterde breete in de caert te stellen. Uit dese bevinding is ook gebleken dat wy wel 4 graden Oostelyker waren, als onse gegiste lenkte uytwees, by gevolg dat onse voorhene bedugting van in de bogt van Guinea te vervallen seer gefundeert is geweest, van desen middag bevonden wy te wesen op de Zuyderbreete van 21 graden 21 minuten, en op de lenkte van 351 graden 29 minuten, volgens ons nieuw en verbeterd bestek; de cours was Zuyd-West ten Westen, de wint Oost-Noord-Oost en Noord-Oost, met een bramseyls koelte en aangenaam weder.

[Trinidad-eiland op 20° 30' ZBr. en 347° 16', 5 OL. van Teneriffe gelegen] 1).

5. — Gisten wy te wesen op de brete van 22 graden 24 minuten besuyden den Æquinoctiaal, en op de lenkte van 349 graden 47 minuten; de koers was Zuyd-West ten Westen 28½ mijl, de wint Oost ten Noorden en Noord-Oost ten Oosten, met een slappe en frisse bramseyls koelte, donker en nevelagtig weder. Deden met Noorder Zon twee zeynen, eerst om de compassen te leggen van 5 tot 10 graden, de lelie bewesten de naald, daer nae om van cours te veranderen, en regt West te stuuren, ingevolge de resolutie van den 2^{en} deser: de miswysing bevonden wy by een avond peyling te wesen 8 graden 48 minuten Noord-Oost. — De volgende dagen seylten heel voorspoedig met styve marseyls en bramseyls koelten uyt het Oosten, regt West aen, so dat wy ons op den

8. — Bevonden te wesen op de Zuyder polus hoogte van 22 gra-

1) Hij was vroeger in dienst der O. I. Comp. geweest en geboren te Delfshaven waar Roggeveen hem vermoedelijk had leeren kennen.

2) De gegiste lengte verschilde dus weinig van de werkelijke. De kaart was dus aanmerkelijk foutief.

den 48 minuten, en op de gegiste lenkte van 342 graden 56 minu-¹⁷²¹ten, de cours West, de wint tussen het Noorden en het Noord-Oos-^{Nov. 8.}ten met een frisse marseyls en bramseyls koelte, hebbende, volgens ^[Tweede doode.] een avond peyling van des Son's ondergank 9 graden 47 minuten Noord-Ooster afwycking der naald. Van dezen dag hebben wy onsen tweeden doode gehad, sijnde een Soldaat.

9. — Waren wy volgens de bevinding van onse hoogmeting op de breete van 22 graden 56 minuten en op de lenkte van 341 graden 44 minuten, de gecoppelde koers was West $\frac{1}{2}$ Noord, de wint ongestadig, als Noorden, Noord-Oost, Zuyden en Zuyd-Oost, met onderseyls, gereeffde marseyls en bramseyls koelte: uyt de bevonden ^{[In de Bra-} breedens die wy gisteren en heden gehad hebben, blijkt dat de ^{zilië-} stroom hier om de Zuyd haren loop heeft. Ontrent Son's ondergank wierpen het lood, also het water merkelyk verandert was, en peylden de gront op 65 vadem waters, sijnde grof zand met kleyne steentjes en schulpen vermengt. Wy meynden ook het hooge land van Brasilien gesien te hebben, schoon de lugt niet helder maar eenigsints benevelt was. ^{stroom].}

10. — Was onse gegiste Zuyderbreete 22 graden 56 minut, de ^{[Eiland} lenkte 340 graden 35 minuten, de cours West $15\frac{1}{2}$ mijl, de wint ^{Kaap Frio} Oost, West en Zuyden met een bramseyls koelte, ook stilte; in 't ^{op 22° 59',} ondergaan van de Son peylden wy het Eylant van Caap Frio, Zuyd-^{ZBr. en 334°} West 6 mylen van ons, en hadden de diepte van 35 vadem Steck-^{38', 9 OL.} grond. ^{van Tene-} ^{riffe gele-} ^{gen.]}

11. — Peylden des morgens het voornoemde Eylant van Caap Frio Zuyd-West, ontrent 5 mylen van ons, en het lood menigmalen geworpen hebbende, bevonden de diepte van 34, 35 en 36 vadem Steckgrond; des middags peylden hetselve Eylant, Zuydwest $\frac{1}{2}$ West 4 mylen nae gissinge van ons, sijnde den gandschen dag meest stil met een diesigen ¹⁾ horison, so dat wy de hooge vaste kust niet onderscheyden konden sien, maar alleen de daervoor leggende Eylanden. In den agtermiddag kregen een kleyn koeltje uyt het Oosten en stuurden Zuyden aan, om boven het gedagte Eylant te stevenen: hadden 10 graden 28 minuten Noord-Oostering.

1) Duister.

1721
Nov. 12. 12. — Met de aankomste van den dag peylen het gemelte Eylant van Caab Frio Noorden $3\frac{1}{2}$ mijl van ons, de wint Oost en Oost ten Noorden; op den middag bevonden wy te wesen op de Zuyderbrete van 23 graden 18 minuten; des nagts lieten het dryven met de steven om de Zuyd, en hadden de diepten van 40 en 43 vadem Steckgrond.

13. — De wint des morgens Oost sijnde met een frisse bramseyls koelte, stuurden wy volgens de strekking van de kust, waervan wy geen peyling konden krygen, overmits het hooge land met nevel en mist bedekt was. Des middags hadden wy de bevonden Zuyderbrete van 23 graden 21 minuten, de gegiste cours was 't sedert de laetste peyling West ten Zuyden 14 mylen; naedemiddag stuurden wy langs een groot Eylant, en aen welkers Westkant eenige kleyne Eylantjes of Klippen leggen: de diepte die wy dus voort seylende bevonden, was 20 en 22 vadem, klippige dog meest zandige Steckgrond. — Hetselve Eylant meynden te wesen Morambaya, maer bevonden naderhand dat het Grande was geweest: vervolgens voor uyt in het West Zuyd-Westen, andermael eenige Eylanden siende, so stelden ons cours daer regt op aen, loopende benoorden om deselve en lieten twee kleyne aen bakboord van ons leggen, komende met Son's ondergank onder het Oostelijkste op 8 vadem Steckgrond ten anker.

14. — In den morgen stil en mistig sijnde, sonden onse Chialoep nae den wal om een matroos die gestorven was, wesende onsen derden dooden, te begraven; dan de Chialoep wederkomende, bragt van land twee Portugeesche Vissers aan boord, die ons seiden, dat wy onder 't Eylant Porco geankert lagen, en wel 8 mylen bewesten Grande waren: voorts dat tot Sanct Sebastiaan, leggende 4 mylen van ons, alle verversingh in overvloed te bekomen was; aenbiedende een van die twee, sijn dienst om ons binnen te lootsen. Naedemiddag resolveerden wy 't seyl te gaen en nae St. Sebastiaan te loopen, om ons aldaer van alle noodwendigheden te voorsien, medenemende den Portugheeschen loots. Onder seyl sijnde, hadden het lugje uyt het Oosten, loopende tusschen twee Eylanden, op de diepte van 12, 13, 14 en 15 vadem Steckgrond. Ontrent Son's ondergank quamen wy op 10 vadem ten anker, de grond wesende als boven. In de nacht liep de wind West met travaden, donder en een sware slagregen.

15. — Sonden de boot des morgens om de gronden te peylen,

[Nabij het Eiland Grande; niet het Schiereiland Maranhãna bij Rio de Janeiro.]

[Ontmoeten Portug. visschers bij Islas dos Porcos; derde doode].

tusschen de vaste kust en 't Eylant St. Sebastiaan ; tegens de middag kregen een slap koeltje uyt het Zuyd-Zuyd-Oosten, ligten ons ancker en gingen onder seyl, dog onder 't hooge land was de wind seer variabel. Met het ondergaen van de Son waren wy geavanceert tot op de hoek van St. Sebastiaan, alwaer wy de diepte hadden van 10, 11 en 12 vadem waters, maer also de stroom ons tegen was en terugdreef, waren genoodsaekt in het derde glas van de eerste wacht te ankeren op 15 vadem Steckgrond.

1721
Nov. 15.

[Eiland S.
Sebastaō,
toenmaals
onbe-
woond.]

16. — Ligten wy vroeg in den morgenstond ons ancker, en sonden de boot, tot meerder securiteyt, schoon wy een loots aan boort hadden, voor uyt om te diepen, die, in cas van eenig voorkomend gevaar, zeyn soude doen tot onser narigt. — Eindeling quamen wy met onse drie Scheepen, in de voormiddag, op de rede van St. Sebastiaan ten ancker, hebbende de diepte van 5 vadem waters en goede Steckgrond, doende vijf eerschooten, onder het stryken van onse wimpel. Nae dese verrigting stuurden wy een Sergiant nae de wal met een present, van Hollandsche booter, kaas, wat stokvis en een ham, voor den Heer Gouverneur, of die aldaar het oppergesag en commando voerde, benevens een brieff aan denselven, en welke van desen inhoud was :

„Aan den Hoog Edelen Welgebooren Heere den Heere
Gouverneur van Sanct Sebastiaan, met desselfs onder-
hoorig territor.

„Hoog Edelen Welgebooren Heere !

„Wy onderdanen van haer Hoog Mogende, de Heeren Staten-Generaal der geunieerde Nederlandsche Provintien, hebben geoordeelt onse pligt te wesen, omme by desen U Hoog Edele te notificeren ons arrivement en aenkomst alhier ter rhede, alwaar U Hoog Edele het Oppergesag in den name van d'Alderdoorlugtigste en Grootmagtigste Konink van Portugaal sijt exercerende, in verwagtinge sijnde (aangesien een langduurige reyse ons genootsaekt heeft dit territor en haven van U Hoog Edelens Gouvernement aentedoen,) dat U Hoog Edele ons edelmoedig sal adsisteren, gelijk ons instantig versoek is, van koebeesten, schapen, varkens, fruyten en alle andere moeskruyden, mitsgaders water en brandhout, mits betaellende daervoor, so veel als U Hoog Edele nae billikheyt sal oordeelen te behooren ; en gemerkt onse Souveraine Heeren sijn Hooge Geal-

[Brief aan
den Gou-
verneur van
S. Sebastaō.
(Op de vaste
kust van
Brazilië)].

1721
Nov. 16. lieerden en Bondgenooten van hoogst gemelde Koninklyke Majes-
teyt U Hoog Edelens genadigen Heere, so konnen wy ook gansche-
lyk niet twijffelen of U Hoog Edele sal voor onse drie Scheepen het
bovenstaande serieus versoek gunstig accorderen; wy geven ons
verder d'eere, om met den brenger deses, sijnde een van onse Mili-
taire Officieren, aan U Hoog Edele een gering present van onse Va-
derlandsche vrugten t'offereren, bestaande in Hollandsche boter,
stokvis, een kaas en een ham; eindelijk dese sluytende, so is onse
seer ernstige beede, dat ons het gerequireerde op het spoedigste
mag werden toegesonden, of dat ons gelicentieert werde alle het
gementioneerde selfs te mogen komen om te koopen, waarmede wy
tot een besluit onse betuyging doen, dat wy met het diepste respect
sijn en blyven — onderstond: Hoog Edelen Welgeboren Heere, U
Hoog Eds. onderdanige dienaren, was geteekent: Jacob Roggeveen,
Jan Koster, Cornelis Bouman, Roelof Rosendaal. — Ter syden
stond: In 't Schip den Arend, ten ancker leggende op de rhede van
St. Sebastiaan, den 16^{en} November 1721."

Dog wy verstonden van onsen afgesondenen op syne terugkomst,
dat den Gesagvoerder van St. Sebastiaan, staande onder het Gou-
vernement van Sanctus ¹⁾, ons deede aanseggen, (nae alvorens het
afgevaardigde present aangenomen en in obligante termen daervoor
bedankt te hebben) dat het sijn Edele seer leet was, van ons niet alles
te konnen accorderen, 't geene wy versogten en benodigt waren, want
dat de ordre des Koninks so strict en eng bepaalt was, dat sijn leven
daervan dependeerde in cas hy meerder tijd vergunde en verstre-
king deede als voor drie dagen, en dat de betaling in gangbaar gelt
moeste gedaen werden, en niet met koopmanschappen by wyse van
ruyling.

De ongefondeertheit van dese antwoord op onse missive, des an-
deren daegs door onsen Sergiant (hebbende tot uytvoering van sulcke
en andere voorvallen goede hoedanigheden) aengetoont sijnde, en
voorts, dat wy onze klagte souden doen aan Hoog gemelde Haar
Hoog Mogende hoedanig hunne onderdanen wierden gehandelt in
saken so noodwendig tot behouding van Schip en leven, is egter van
die uytwerking geweest, (nogtans niet eerder, dan nae verloop van
vier à vijf dagen) dat ons plaatsen wierden aengewesen om de Siec-
ken aan land te brengen, mitsgaders tot het kappen van brandhout

1) Santos.

en 't water te halen, voorts krygende koebeesten, fruyten en groente tot verversching van onse Sieken en 't Scheepsvolk, die aan het scheurbuyk sterk laboreerden, en onmogelijk soude hebben geweest, (sonder herstelling van deselve) Zee te kunnen kiezen; de reden nu van dese weygering sal nae alle apparentie ontstaen sijn door eene vrese van geplondert te sullen worden, also al het beestiael en andere meubelen van importantie, selfs de vastgemetselde koopere ketels van Suykermolens, landwaart gevoert waren in de Bosschen: want vermits de Inwoners in den voorgaanden oorlog sodanigen stroping door de Franschen ¹⁾ aengedaen, nog versch en levendig in geheugenis hadden, hebben sy, ons aansiene voor Zeerovers, tot conservatie hunner goederen, dese precautie in 't werk gestelt, gelijk ons sulx door de geestelyke ²⁾ aldaer is gesegt en bekent gemaakt, alsmede, dat wy hier tot St. Sebastiaan beter ons oogmerk om te ververschen sullen erlangen, dan op 't Eyland Grande soude te bekoomen sijn geweest, also daer tegenwoordig nog twee groote Oorlogscheepen waren leggende, opgepropt met familien en alderhande soort van ambagtsluyden, die getransporteert wierden nae Rio de la Plata, waer nae toe reets wel twintig Scheepen gepasseert en vertrocken waren om aldaer een Colonie of Volksplanting te stigten, dog dit genarreerde sy so 't wil, wy bevonden met groot vernoegen, dat ons volk van dag tot dag beterde en hersteld wierden door het versch vleesch en groente, ook door de medehelpende landlugt, die seer veel tot het genesen van de Zee-Scheurbuyk contribueerd. — Derhalve wierd by ons geresolveert om alles in een goede staat te stellen, ten eynde dat men tegens den eersten December soude kunnen in Zee loopen, tot bevordering van onse reys, 't welk vastgesteld sijnde, hebben eenige quaetwillige, als vier van 't Schip den Arend en twee van 't Schip Tienhoven ³⁾, hun op den 30 deser geabsenteert.

1721
Nov. 16.

[Ververschen van wege scheurbuyk].

[Zes deser-teurs].

December.

I. — Ligten wy nae het schaffen van de vroegkost ons anker, doende vijf eerschooten van afscheyt voor den onder-Gouverneur of Gesaghebber, loopende tusschen de vaste wal en 't Eylant St. Se-

1) Vermoedelijk wordt de verovering van Rio de Janeiro in 1711 door den admiraal Duguay-Trouin bedoeld.

2) Volgens Histoire de l'expedition des trois vaisseaux I p. 41 was deze de prior van het Franciscaner klooster, een Utrechenaar, pater Thomas; ook Bouman vermeldt dit, en voegt er bij, dat hij diep in de 70 was en daar een lange reeks van jaren gewoond had.

3) Volgens de „Tweejaarige Reize” waren er twee Keulsche studenten onder.

1721
Dec. 1.
[Vertrek
van S. Se-
bastaõ. Uit-
voering van
het vonnis
van den
krijgsraad].

bastiaan, bewesten in Zee, gelijk wy beoosten aldaar ter rhede waren gecomen; in 't uyt lopen, hebben wy den jongen Matroos Martinus van Gelder, volgens sententie van den 12^{en} September deses jaars, met de Chialoep aan 't voorsz. Eylant geset. — Buyten in volle Zee sijnde, stuurden Zuyden ten Oosten om van de wal te geraeken, peylende in de naemiddag de Westelijkste hoek van hetselve Eylant Noord-West ten Noorden, ¹/₉ Noord vijf mylen van ons; setten als doen onse bood in, gelijk ook de andere Scheepen die om te diepen ¹) voor uyt waeren geseylt, de wint was tusschen het Oosten en 't Noord-Oosten met een styve marseyls koelte en schoon weder.

2. — In de voormiddag zeynden de Capitainen van de andere Scheepen aan ons boord, om de koerssen nae het Eylant van Juan Ferdinando, gelegen in de Zuyd-Zee bewesten America, op 33 graden 40 minuten (also de tijd te seer verlopen was, om eenige ontdekking nae behooren te doen van 't Land van Auking ²) leggende van ontrent de 45 tot 49 graden Zuyd beoosten America, op een afstand van 50 à 60 mylen) te helpen beramen en vast te stellen. — Des middags was onse gegiste Zuyderbreete 25 graden en de lenkte 337 graden, de wind als vooren met gereefde marseyls en slappe bramseyls koelte, en de cours Zuyden 21 mylen, t sedert de peyling van gisteren, dog met Noorder Zon is Zuyd-West ten Zuyden gestevent, volgens de resolutien op heden genomen, sijnde als volgt:

„Raadsvergadering, gehouden aen 't boort van 't Schip den Arend, ter presentie van de ondergeschreven hoofde deser Expeditie.

Dingsdag den 2^{en} December 1721. „Door den president geproponeert sijnde de noodzakelijkheid om onse koerssen te reguleren en vast te stellen, aengesien wy ons weder in Zee bevinden tot voordsetting van onse reys, so is ten dien einde naeuwkeurig g'examineert en naegesien in de Zee-Caerten de strecking van de Americaansche kust, en vervolgens daeruyt beraemt, met eenparigheyt van stemmen, de volgende koerssen te observeren, by toelating van wint en weder, gelijk de Zeemanschap vereyscht. Wy dan heden sijnde op 25 graden Zuyderbreete en op de lenkte van 337 graden, soo is geresolveert onse cours te stellen Zuydwest ten Zuyden, tot

1) Looden (diepte bepalen).

2) Land van (Sir Richard) Hawkins (Falklandseil.) Hawkins was een reisgenoot van Sir Francis Drake op zijne reis om de wereld van 1577—1580.

[Breede
raad in zake
vast te stel-
len koerssen
rond Kaap
Hoorn.]

op polus hoogte van Cabo de Sanct Anthonio ¹⁾: en dat om die caap ¹⁷²¹ in 't gesigt te loopen, of ten minsten desselfs grond en diepte te pey- ^{Dec. 2.} len, om dus verkent te wesen, daar komende, sal men blyven continueren met deselve cours van Zuyd-West ten Zuyden, tot op de Zuyderbreete van 46 graden 30 minuten en op de lenkte van 318 graden 30 minuten: voorts so sal men van koers veranderen en stevenen West ten Zuyden, op dat men het land van Georgo ²⁾ in 't gesigt sou loopen, om verkent te sijn, en dan regt Zuyden aan te boegen tot het Staten Land in 't gesigt, en hetselve beneven Caap Hoorn beosten om te passeren tot in de Zuyd-Zee bewesten America, en wyders langs de kust van Chili, nae 't strecken van de wal, nogtans onder dese bepaling, dat men het Eylant van la Mocha of Sancta Maria ³⁾ in 't gesigt sal loopen, om vervolgens onse cours des te beter te kunnen stellen nae Juan Ferdinando, om hetselve op sijn breete aantedoan, 'twelk gelegen is op de breete van 33 graden 40 minuten besuyden d'Æquinoctiaal, en sulx op die breete gecomen sijnde, dat Eylant met een Weste cours te beseylen, en dan benoorden om tot in desselfs baay. Aldus geresolveert in 't Schip en ten daage als booven; was getekent: Jacob Roggeveen, Jan Koster, Cornelis Bouman, Roelof Rosendaal''.

3. — Gisten wy te wesen op de Zuyder breete van 25 graden 17 minuten en op de lenkte van 337 graden 35 minuten, de gekoppelde cours van Oost-Zuyd-Oost $8\frac{3}{4}$ mijl, de wind Zuyden en Zuyden ten Oosten, onderseyls en gereefde marsseyls koelte, met donker nevelachtig weder, hadden volgens een avond peyling van des Sons ondergank, 12 graden 5 minuten afwyking der naalde om de Noord-Oost.

4. — Bevonden ons op de polus hoogte van 26 graden 59 minuten Zuyd, en op de lenkte van 337 graden 41 minuten, de gecoppelde cours was Zuyd-Oost ten Oosten, de wind Zuiden met gereefde marseyls en bramseyls koelte, helder weder; ingevolge van een morgen- en avondpeyling was de miswysing van 't compas 13 graden 45 minuten Noord-Oostering.

5. — Was onse gegiste Zuyderbreete 27 graden 55 minuten en

1) Cabo de S. Antonio bezuiden de Rio de la Plata.

2) Golfo de S. Georgio (Patagonië).

3) Eilanden op de kust van Chili.

¹⁷²¹
Dec. 5. de lenkte 337 graden 1 minuut, de cours Zuyd-West ten Zuyden, de wint tusschen het Oosten en 't Noord-Oosten, met een bramseyls koeltje, goet weder, dog een dicke betrocke lugt; de peyling van des Sons ondergank was 15 graden 19 minuten Noord-Oost.

6. — Hadden met Noorder Son de bevonden Zuyderbreete van 30 graden 38 minuten, en de lenkte van 335 graden 9 minuten, de cours sijnde geweest Zuyd-West ten Zuyden, de wint Noorden en Noord-Noord-Oost, onderzeyls en harder weder met een hooge zee [Storm.] uit het Noord-Oosten, verselt met donder en regen, so dat ons voormarsseyls rheede een krack kreeg, die aanstonds, nog boven sijnde, gewangt wierd ¹⁾; het Schip Thienhoven verloor sijn groote steng, en twee mannen die boven waren, zijn nedervallende, egter onbeschadigt gesalveerd; deeden middags 't vereyschte zeyn voor onse mede seylende Scheepen, opdat de compassen souden verleyd worden van 10 tot 15 graden, de lelie bewesten de naeld.

7. — Was onse bevonden breete bezuyden den middellijn 31 graden 37 minuten, de lenkte 334 graden 51 minuten, de gekoppelde cours Zuyd-Zuyd-West, de wint Zuyden, Zuyden ten Oosten, Zuyd-Zuyd-West en Zuyd-West: onder-seyls, marseyls en bramseyls koelte, ongestadig weder met een dicke lugt, uytgenomen op de middag.

8. — Bevonden wy te sijn op de Zuyder polus hoogte van 31 graden 28 minuten, en op de gegiste lenkte van 335 graden 14 minuten, de gecoppelde cours was Oost $\frac{1}{2}$ Noord: de wint Zuyd-Zuyd-West en Zuyd-West met een marseyls koelte, helder en fris weder.

9. — So toonden des morgens de pyling van d'opkomst der Son, dat wy hadden 16 graden 4 minuten Noord-Ooster afwyking, bevonden des middags te sijn op de breete van 31 graden 26 minuten Zuyd, en op de gegiste lenkte van 335 graden 1 minut, de gekoppelde coers was West-Zuyd-West, sulx wy uyt dese bevinding besluynen, dat de Stroom ons om de Noord geset heeft, alsoo wy in breete vermindert sijn, daer men ter contrarie Zuyd had moeten winnen. Hadden de wint uyt 't Noord-Oosten met een slap lugje, dog meest stil en uytinement schoon weder.

1) Om zoo te zeggen, gespalkt met daartoe geschikt gemaakte stukken hout.

10. — Was onse bevonde breete bezuyden den Evenagter 32 ¹⁷²¹ graden 49 minuten, de lenkte 333 graden 19 minuten, de cours Zuyd-West, de wint Noord-Oost en Noord-Noord-Oost, met een bramseyls en ook slapper koelte, helder en schoon weder: wierpen des middags het lood om te diepen, en bevonden 51 vadem water Steckgrond, en volgens twee peylingen van des Sons onder- en opgank hadden wy 16 graden 35 minuten Noord-Ooster miswysing. Dec. 10.

11. — Hadden volgens de hoogte van de Son de Zuyder breete van 33 graden 58 minuten, en de gegiste lenkte van 332 graden 15 minnten, de coers was Zuyd-West ten Zuyden, de wint van Noord-Noord-West en Noord-Oost ten Noorden met een slappe en frisse bramseyls koelte, seer goed weder. In de naemiddag wierpen het dieplood, dog kregen met een lijn van 60 vadem lenkte geen grond, so dat wy hier uyt besloten het Rif van de Rio-de-Martin ¹⁾ gepasseert te wesen: by een avond-pyling des Sons hadden wy de afwyking van 16 graden 39 minuten Noord-Oost.

12. — Kregen in 't begin van de hondewagt een harde travaat uyt het Zuyden, met donder en een onophoudelijk weerligt van alle oorden des Hemels, als of alles in vuur en vlam stond, met een sware slagregen: des middags was onse bevonden Zuiderbreete 34 graden 41 minuten, de gegiste lenkte 331 graden 29 minuten, de gekoppelde cours Zuyd-West, $\frac{1}{2}$ West, de wint Noord-Oost ten Noorden, Zuyden en Zuyd-West, voorts den gandschen dag schoon en aengenaem weder: wierpen in het negende glas van d'agtermiddagwagt ²⁾ het loot en hadden 23 vadem fyne Sandgrond. Ingevolge de avond-peyling des Sons ondergank van dit etmael, bevonden wy de miswysing te sijn 17 graden 20 minuten Noord-Oostering.

13. — Was de bevondene Zuider polus hoogte 35 graden 6 minuten, de lenkte 331 graden 38 minuten, de gecoppelde koers Zuiden ten Oosten $\frac{1}{4}$ Oost, de wint ongestaedig, als Zuyde, Zuyd-West, Noorden, Zuyden, Zuyd-West en West-Zuyd-West, met een bramseyls, marseyls en gereefde marseyls koelte, ook stilte: in de naemiddag sagen wy een groote strook of riem van kroos of ruygte, immers 't geene op een gemeene afstand sig soodanig vertoonde, uytstreckende aan beyde syden van 't Schip, soo verre wy beoogen

1) Bezuiden Rio Grande do Sul.

2) Half vijf.

1721
Dec. 13. konden : dog digter by komende en daar dwers door heen seylende (na een houten puts vol geschept te hebben, om alle twijffeling weg te nemen), bevonden wy dat het Zaat off kuyt van vis was, hangende heel smeurig en lymig aan malkander, en wesende aschgrauw van verf. — De peyling van des Son ondergank met desselfs waren toonde dat wy hadden 17 graden 22 minuten Noort-Ooster miswysing van 't compas.

14. — Hadden de bevonden Zuyderbreete van 36 graden 24 minuten en de lenkte van 331 graden 9 minuten, de gekoppelde koers was Zuyde, Zuyd-West $\frac{1}{2}$ West, de wind seer variabel, als Zuyd, West, Noort, Oost, Noort-Oost, Noord, West-Noort-West en West-Zuyd-West, met stilte, ook bramseyls en marzijs koelte, schoon en helder weder, dog seer koel, hoedanig het doorgaens is geweest 't sedert ons vertrek van Sanct Sebastiaan, en 't is gans aenmerkelijk, dat wy gedurende onsen geheele reys, soo benoorden als besuyde den Æquinoctiael, niet een eenigen heten dag, maer alleen vijf à ses warme, voorts aengename frisse en koelen dag gehad hebben: wy bevonden by een avond- en morgen peyling, van des Sons onder- en opgank, dat de veranderinge van 't compas was 17 graden 18 minuten Noord-Oost.

15. — Kregen, volgens onse hoogmeeting, de bevonden breete van 37 graden 33 minuten Zuyd, en de gegiste lenkte van 330 graden 21 minuten, de cours was Zuyd-West, de wint Noord-West, Noorden, Noord-Noord-Oost en Noord-Noord-West, sijnde stil en labber en bramseyls koelte, med schoon weder; wy beslooten uyt de bevinding der breete, dat de Stroom van Rio de la Plata om de Noord haer loop neemt, gelijk wey de twee voorgaende dagen ook hadden vastgesteld, om dat onse gegiste med de bevonden polus hoogte te merkelyk van den anderen differeerden; sagen veel Land- en Zeevogelen, ook capellen, puyste-beyters en diergelyke kleyne gevleugelde dierkens, sijnde een gewoonlijk en bekent teyken, dat men niet verre van land is. Volgens een avond peyling hadden wy 17 graden 14 minuten Noord Oostering.

[Nabij de
Rio de la
Plata.]

16. — Gisten te sijn op de breete van 37 graden 53 minuten bezuyden den Evenaer, en op de lenkten van 329 graden 18 minuten, de gekoppelde koers was West-Zuyd-West $13\frac{1}{2}$ mijl, de wint van alle kanten, het compas ront met een slap koeltje. Gisteren in de

naemiddag (behoorende tot dit etmael) dede't zeyn om van cours te ¹⁷²¹ veranderen en regt West te stuuren, op dat men Cabo Sanct Antho- ^{Dec. 16.} nio in 't gesigt souden loopen, of ten minsten desselfs gronden te peylen, om verkent te wesen, volgens de Resolutie van den tweeden deser in rade genomen: ten welcken eynden aan de Africaansche Galy(n) zeyn gedaen is om vooruyt te zeylen, ter ondeckinge van de wal of gronden; sagen veel vogelen, en onder die een watersnip, maer nae verloop van omtrent twee glazen de lugt heel diesig en mistig wordende, deede een schoot met Canon om van de andere Scheepen ^[Mist.] gehoord en beantwoort te worden, zijnde het zeyn of teken op dat de Scheepen van den andere niet souden affraeken, en gebruykelijk by voorval van opkomende mist: dog onse gedane schoot bleef onbeantwoort, daer nogthans de twee Capitains van de Scheepen Thienhoven en de Africaanse Galey, tot het beantwoorden van onse zeynen op den 14^{en} deser seer serieus en nadruckelijk waeren versogt, off dat ick andersins genootsaek soude sijn tegen hun te protesteere (jndien wy van een mogten gesepareert worden door het naelaeten van antwoord op onse gedaene zeynen) van alle schaeden die daeruyt souden kunnen ontstaen en 't welcke van hun beyde beloofd wierd in het toekomende exactelijk te sullen observeeren en nae te komen. — Een glas verlopen sijnde, is andermael een schoot gedaen die als de voorgaende onbeantwoort bleeff, dog de derde schoot en de vervolgende van glas tot glas gedaen, so met Canon als Musquetten, hebben eyndeling de gemelte Capitainen goedgevonden te beantwoorden, doende gelyke schooten, — tegens het ondergaen van de Zon de mist een weynig verdweenen en de lugt wat opgeheldert sijnde, (sodat wy de twee andere Scheepen digt by ons in 't gesigt hadden), wierd nodig geoordeelt van coers te veranderen en Zuyd-West te boegen, also de voorsigtigheid vereyst dat men geen Land by een mistige en dicke lugt sal naderen off aendoen, welcke verandering van coers de andere op het doen van desselfs zeyn, aanstonts hebben naegevolgt, stuurende med ons Zuyd-West heen; dog de mist kort daeraen wederom verdickende, so hebben wy gecontinueert alle glazen zeyn te doen, die ook beantwoort sijn geworden. Onse Noord-Ooster miswysing was volgens een morgen peyling van des Sons opkomst 20 graden 20 minuten.

17. — De mist van gisteren nog continueerende, wierd van ons alle glazen zeyn gedaen med Canon off Musquetten, so als de naebyheyd off ver af gelegentheyd van onse in compagnie seylende Scheepen

1721 vereyſte: alle welcke zeynen ook beantwoort ſijn tot het 6^{den} glas
 Dec. 17. van de hondenwagt ¹⁾), ja ſelfs meynen eenige van onſe ſtuurluyden,
 dat ſy in 't begin van de dagtwagt ²⁾ de beantwoording met canon
 gehoort hebben, want de Africaanſe Galey, die dicht by ons was,
 dede veelmaels en meest zeyn met het loſſen van eenige Snaphanen,
 dog nae die tijd heeft het Schip Thienhoven gemancqueert het zeyn
 van antwoord te doen, 't welck ons als onbegrijpelijk voorquam, want
 hadden geen meerder zeyl gemaekt dan wey reeds dien voorgaenden
 tijd, cours zeylende med de andere Scheepen, voeren, en van het
 Schip Thienhoven heel faciel konde gevolgt worden med die zeylen,
 die hy gebruyckte, wanneer wy den anderen nog in 't geſigt hadden,
 daerenboven ſo men al onderſteld (ſonder in conſideratie te nemen,
 dat wy alleen voerden beyden onſen marsſeyls dobbel gereeft en
 het kruyſſeyl), dat het Schip Thienhoven niet konde volgen, ſoo
 was het van ſijn pligt geweest om ons ſulx door een zeynbriefſ uyt-
 gedrukt te adverteren en daarvan kennis te geven, ten eynden dat
 wy jn ſo een geval onſe marſſijls konden ſtryken off tegenbrassen
 om hem in te wagten, gelijk wy in de voor- en naemiddag ook ge-
 daen hebben, want de miſt ſodanig ophelderde, dat men de diſtantie
 van een grooten mijl konde zien, ſagen egter Thienhoven niet, en
 de Africaanſe Galey van ons geſpreyd ³⁾ ſijnde, verſekerde ons, dat
 Thienhoven niet vooruyt was, alſoo wy deſwegen in twijffeling wae-
 ren, om het weynige zeyl dat by ons gevoert was, en hy meerder
 moest hebben bygemaekt, om dat hy de Canonschooten van Thien-
 hoven altijd aan ly agteruyt gehoort en ook geſien had, als weſende
 tuiſſen ons beyden. Op de middag was de gegiſte Zuyderbreete 38
 graden 36 minuten en de lenkte 328 graden 24 minuten, de cours
 Zuyd-Weſt 15 mylen, de wind Zuyd-Ooſt, Ooſt, Zuyd-Ooſt en
 Noord-Ooſt med een labber koeltje, ſulx men dies te meer moet
 verwonderen, hoe het mogelijk is geweest dat men van den anderen
 heeft kunnen afdwaalen, jndien hetzelve niet voorbedagtelijk was
 geſchiet, dog hier van voor tegenwoordig genoeg, om op ſijn tijd
 nae de waeren oorſaak nader informatie te nemen: ſagen veele vo-
 gelen en een kleene zeehond. Voor het eyndigen van het tweede
 glas in de eerſte wagt wirpen het loot en hadden de diepte van 75
 vadem fijn Sandgrond; hierop prayde de Africaanſe Galy en resol-
 veerde te wenden en van de wal te leggen, alſoo 't niet raedsaem

[De miſt
 trekt op.]

[„Thienho-
 ven” uit
 zicht ter
 hoogte van
 Kaap Corri-
 intes (Ar-
 gentinië).]

1) Middernacht tot 4 u., dus tot 3 ure.

2) 4 u.—8 u. 's morgens.

3) Gepraaid.

was med dick en mistig weder daerop te vervallen, te meer dewijl ¹⁷²¹ de wint heel Zuydelijk liep en dat het Schip Thienhoven niet by ons ^{Dec. 17.} gekomen sijnde, denzelven noodwendig vooruyt moest wesen, off dat men anderzints geen voordeelige gedagten van sodanigen scheyden ¹⁾ konden formeeren: derhalve wenden wy en leyden de steven om de Oost, doenden alle twee glasen een schoot met groff Canon, op hoop van onsen afgedwaelde daerdoor te ondecken. In het vierden gla(a)s van de eerste wagt hadden wy de diepte van 80 vaem, dog in het sevende glas van deselve wagt geen grond.

18. — Hebben wy med het sesde glas van de dagwagt om de West gewent, en de mist ophelder(en)de kregen een zuyveren hemel en klaren horison, dog konden van steng het Schip Thienhoven nergens b'ogen: op de middag bevonden volgens de hoogmeeting van d'Son te wesen op de Zuderbreete van 38 graden 18 minuten, en op de gegiste lenkten van 328 graden 18 minuten, de gekoppelde cours was Zuyden $\frac{1}{2}$ West 6 meylen, soo dat de raveling van den Stroom die wy twee dagen agter den anderen hadden gesien, om de Noord moet lopen, off souden anders geen Zuyd verlooren, maar ter contrarie gewonnen hebben, de wint sijnde Oost, Zuyden, Zuyden te Westen en Zuyden ten Oosten, met een slappe bramseyls en marszeyls koelte. In het tweede glas van de naemiddag-wagt wirpen het dieploot en vonden 50 vaem grauwe Sandgrond, maer konden geen land zien, om dat de cust van America, volgens de beschryving (van) de Zeeboeken, alhier seer laeg sig verтоond. Tegens Sons ondergang het loot wederom geworpen sijnde, hadden 56 vadem goede Keygront met Schulpjes vermengt.

19. — Hadden in het tweede glas van de hondewagt 60 vaem Sandgront, vermengt met schulpjens, des naemiddags de bevonde Zuyderbreete van 39 graden 5 minuten, en de lenkten van 327 graden 20 minuten, de cours was Zuyd-West ten Zuyden, volgens de Resolutie van den 2, deser, als hebbende gepeylt de gront van Cabo Sanct Anthonio om verkent te sijn. Ingevolge de polus hoogte van heden benevens die van gisteren, med de gegiste breete der twee voorgaande etmaelen, soo is ons overtuygen(d) gebleeken, dat de stroom alhier niet Zuydwaarts (gelijk de Heer Fresier affirmeert) maer om de Noort lopen, want anders souden wy in een etmaal 24 minuten ten Zuyd hebben moeten winnen, (mits onderstelling geen

[In den
Falkland-
stroom.]

1) Kapitein Bouman treft geen schuld, blijkens zijn journaal; als goed zeeman deed hij alles, om scheiding te voorkomen. Als trage zeiler is de Thienhoven achter geraakt.

1721
Dec. 19. Stroom voor noch tegen te hebben), daer wy nu ter contrarie 18 minuten ons Noordelyker bevonden te wesen dan onse afgeseylde breete van den voorgaenden dag was: off ten ware dat het Zaysoen off jaartijd dese verandering van Stroom mogte veroorsaken, alsoo den Heer Fretsier¹⁾ (die wy bevonden hebben een waeragtig Schryver te zijn in de route of vaerweg die wy met hem gehouden en afgeseyld hebben) dese streek van America in de maant van April gepasseert heeft; wy hadden zeer uytinement goet weder, de wint zijnde tussen het Oost en het Noord-Oosten, med een labber, bramseyls, ook marseyls koeltie, ende de koude begint toe te nemen, sulx jndien de polus hoogte van 60 graden Zuyd na proportie van dese (nu de Zon is in het Solstitium Capricorni) accresceren, soo valt ligt te voorseggen, dat de koude aldaer seer groot, streng en wreed sal wesen: met het ondergaen van de Zon werpen het loot en vonden 60 vadem wasige gront, reefde(n) onse marsseylen omdat de wint wackerde, en sturden Zuyd-Zuyd-West, uyt vreesse van te nae aen land te weesen. In 't sevende glas van de eerste wagt het diep-loot andermael werpende, vonden 55 vaem grond als vooren: bergden alsdoen onse marssijs, alsoo de Africaanse Galey niet konde volgen, en liepen voor de enkele fock; onse morgen-peyling van de Son opkomst toonde dat wy hadden 18 graden 38 minuten Noor-Ooster miswysing.

20. — Was de bevonden Zuyderbreete 41 graden 47 minuten, de lengte(n) 325 graden 51 minuten, de kours Zuyd-Zuyd-West, de wint Noorden, Noord-West, West en Zuyden, met een marseyls en gereefde marsseyls koelte, goet fris weder, maer kout: met Sons ondergang wiert het loot geworpen en bevonden van grond aff te zeyn, als wanneer de wint nae het Zuyde(n) loopende, ons nootsaekte Zuyd-Oost te sturen, sijnde een labber koeltje. Den Commandeur, heden Breeden Scheepsraad houdende, heeft de onderstaende Resolutie getrocken en beraemt.

„Breeden Scheepsraad, gehouden aen 't boord van 't Schip den Arend, present Mr. Jacob Rogge(n)veen als President: Capⁿ. Jan Koster: Jacob van Groenevelt, eerste Opperstierman: Cornelis van A(e)lst, tweede Opperstuurman: Steven de Wit, eerste

1) Frézier, (Amédée François) Relation du voyage au mer du Sud 1712—1714. Paris 1716 2e edition 1717; Ned. vert.: Frezier, ingenieur des Konings van Vrankrijk. Reisbeschryving door de Zuidzee, langs de kusten van Chili, Peru en Brazil 1712—1714. Amsterdam 1718.

Onderstuurman: Frans Strooker, tweede Onderstuurman: Hermanus van den Emster, Hoogboo(t)sman en Hendrik Brouwer, ¹⁷²¹ Dec. 20.
Constapel.

Saturdag den 20^{en} December 1721. In Rade door den President voorgedragen sijnde hoe dat alle natien, als Franse en Engelse en Hollanders, die gedestineert sijn geweest om de groote en onbekende Zuyd-Zee, bewesten de vaste kust van America, te on(t)decken en te bevaeren, voor een hoog nootsaekelijk gebruyk gehad en onderhouden hebben, (gelijk hunne Dag-Registers, door den druck wereldkundig gemaakt, sulx getuygen) dat wanneer sy op de polus ho(o)gte van 40 graden of daer ontrent, bezuyden den Evenaer gekomen waeren, hun swaerste Canon voor een groot gedeelte in 'thol of ruym van 't Schip geborgen hebben, om daer door een styver en vaster Schip te maken, sijnde een precautie en voorsorge tegens harde en geweldige stormen, die de naebyheyd der Noord- en Zuyd-pool veelmaels subject en onderworpen is, soo dat den president dit genarreerde aen dese Vergadering in overdenking voordraegt, off de voorsigtigheyt niet eyscht, dat men het boven gementioneerde als een goed exempel behoorde naa(r) te volgen, om een gedeelte van ons grofste Canon in 't ruym van 't Schip weg te stuwen; waerop gedelibereert sijnde, is met unanimiteyt van stemmen goedgevonden en verstaen, dat men by d'eerste bekwame gelegentheyd vier agtponders van het onderdek en ses sesponders van het boven-deck, in 't ruym van 't Schip sal bergen en wegstuwen, voorts dat men de ses drieponders van het halfdek plaetsen sal op het dek, alwaer de ses geborgen sesponders gestaen hebben, om met deselve, de reden en de tijt sulx vereysshende, zeyn te doen. Aldus geresolveert in 't schip en ten dage als boven: Was geteykent: Jacob Roggeveen, Jan Koster, Jacob van Groenevelt, Cornelis van Aelst, Steven de Wit, Frans Strooker, Hermanus van den Emster, Hendrik Brouwer.”

[Breede raad in zake het bergen van het geschut in het ruim].

21. — Hadden en bevonden Zuyder breete van 42 graden 3 minuten en de gegiste lenkte van 326 graden 7 minuten, de gekoppelde koers was Zuyd-Oost ten Zuyden, de wint seer variabel, sijnde Zuyden, Noord, Oost, Zuyd-West, en wederom Noord-Oost, met een bramseyls koeltje, ook stilte, helder weder, maer kout: des naemiddags dede zeyn aen de Africaanse Galey om de compassen te leggen van 15 tot 20 graden, de lieie bewesten de naeld.

22. — Gisten met Noorder Son te weesen op de breete van 43

1721 graden 5 minuten, en op de lengte van 324 graden 43 minuten, de
 Dec. 22. gekoppelde cours was Zuyd-West 22 mylen, de wint Noord-Oost, Oost, Zuyden, wederom Oost, stilte, bramseyls; ook marseyls koelte, dik en mistig weder: deede veele seyn-schooten die d'Africaanse Galey beantwoorde: sagen ook kroost en groente dryven: in de agtermiddag de lugt ophelder(en)de, zeynden den Capitain met de twee Stuurluyden van gemelte Galey aan boort, om met de onse(n) Breeden Raad te houden over het afdwaelen uyt ons geselschap van het Schip Thienhoven, en welkers getrockene Resolutie de volgende is:

„Breeden Raad der twee in compagnie seylende Scheepen, gehouden in 't Schip den Arend, present Mr. Jacob Roggeveen, Pres(id)ent, Capitain Jan Koster, Capitain Roelof Rosendaal; Jacob van Groen(e)velt, eerste Opperstuurman, Cornelis van Aelst, tweede Opperstuurman, beyde bescheyden op den Arend. Jan Juriaanse de Roy, Opperstuurman op de Africaanse Galey, Steven de Wit, eerste Onderstuurman, Frans Strooker, tweede Onderstuurman, mede beyde op 't Schip den Arend dienst doende en Jan Bos, Onderstuurman op de voorsz. Galey.

[Breede raad in zake het afdwaelen van de „Thienhoven“.]

Maandag den 22^{en} December 1721. Den President dese vergadering geconvoceert hebbende, om het advys en 't oordeel van de Capitainen en stuurluyden te hooren en intewinnen, nopende de gehoude conduites van Capitain Cornelis Bouman, voerende het Schip Thienhoven, ten respecte van de zeynen by den Commandeur gedaen op den 16^{en} en 17^{en} deser maent, als wanneer den gemelte Capitain Bouman uyt ons geselschap is komen te verwyderen en af te raeken, om dat te mogen verstaen of imand der leden van dese verga(de)ring magtig is (volgens zeemanschap) reden te kunnen geven, dat hy Capitain Bouman by toeval en ongeluck van ons is afgedwaelt, en niet by een onverschoonelyke onkunde of gepremiditeerde voornemen en quaetwilligheyd van dese Expeditie en kruystogt te helpen uytvoeren, soo wert ten dien eynde, (aengesien dese stoffe teer en van een groot belang is, als waervan de eer en goede naem van iemand is dependeerende) een igelijk lid op het serieuste gerecommandeert alles wat ter materie dienstig is ('t sy tot beswaring of decharge en onschult van gemelte Capitain Bouman) te avanceeren. Derhalven om van het gepasseerde regtmatig te kunnen oordeelen, so sal het nootsakelijk sijn dat alle de omstandigheden onderscheydentlijk werden verthoont en voorgedragen: 't is dan sulx dat op den

16 jongstleden de lugt ontrent de middag met een dicken nevel of mist bedeckt wordende, ons het gezigt vande andere Scheepen daer door ontrocken en benomen is: weshalven by den Commandeur met advysen van den Capitain Jan Coster, goedgevonden is een Canon-schoot te doen, op dat de mede seylende Scheepen in staat soudē kunnen wesen van 't oordeelen over des Commandeurs nabyheyt of verafgelegentheyte tot hunne narigt, sijnde een zeyn onder Zeeluyden ordinaris gebruykelijk in kas van mist of doncker weder, om de in compagnie varende Scheepen by een te houden, gelijk sulx ook in onsen zeyn-brief staat gementioneert en uytgedrukt. Dog de Capitainen Bouman en Rosendaal, hebben niet goet gevonden onsen gedanen zeyn met een wederomschoot te beantwoorden: nae verloop van een glas ten tweedemaal een schoot doende, is deselve van gelyken by beyden de gemelte Capitainen onbeantwoort gebleven, waer over den Commandeur sig ten hoogsten heeft moeten verwonderen, want den Commandeur op den 14 dezer zeyn doende, waerdoor hy den Capitain van het Schip Thienhoven, en d' Africaanse Galy, convoceerde ter raedpleging met deselve, soo heeft hy Commandeur als President (beyde de Capitainen in rade sessie genomen hebbende) geproponeert en in serieuze bedenking gegeven dat een ygelijk der hoofden van de eerste rang deser Expeditie ten hoogsten verpligt was om aan de intentie van de Vergadering van Thienen, hunne principalen, behoorlyke genoegdoening te geven in 't betragten van hare yver en eed, en dat dese betragting onder andere tot een wesentlyke doel had, dat de Scheepen deser expeditie by den anderen bleven, en dat vervolgens het nootsaeklyk (was) om de zeynen, 't sy schooten van 't Canon of vuuren agter op met wederzeynen te beantwoorden, 't welck de geheele reyse was naegelaten, niet jegenstaande hunne zeyn-brieven (die met hare toestemming beraemt en onderteykent sijn) sulx uytdruklyk comprehenderen en behelsen: wyders dat wy een climaet of lugtstreek begonnen te naederen, waarvan de dagregisters van Hollanders en andere natien, die door de Straet van Magellanus, Le Maire, of het Staten Land beoosten om, de groote Zuyd-Zee bevaren hebben, getuygen dat daer een dicken nevel en mist heel frequent en gemeen is, waerdoor de Scheepen ligtelyk van den anderen kunnen gescheyden worden, voornamentlyk indien de mist met harde winden blijft continueeren, ten sy dat men exact waerneemt het doen en het beantwoorden van de behoorlyke zeynen; eyndeling, in cas de voorschreve twee Capitainen in het toekomende natig bevonden wierden, dat hy Commandeur nu voor alsdan tegens

1721
Dec. 22.

deselve protesteerde van de schaden en ongelucken door hun versuym en negligentie ten opsigte deser Expeditie, de generaele West-Indische Compagnie veroorsaekt en aengedaen: dog dat hy president van het geproponeerde geene Resolutie of aenteeckening voor tegenwoordig soude trecken of houden, alsoo sulx odieus by hunne Principalengenomen werdende, voor haer ganschelijk niet voordeeligh soude wesen, mits nogtans dat sy Capitainen in het toekomende behoorlijk op de gedane zeynen souden komen te antwoorden, alle hetwelke by de voorschreven Capitainen Bouman en Rosendaal aangenomen en vastelijk beloofd sijnde, is de vergadering van den 14^{en} deser daeropgescheyden, sulx de President, door het niet beantwoorden der twee zeynen op den 16^{en} laatstleden gedaen, immers regtvaerdige redenen heeft van te moeten concluderen, dat het nalaten van deselve, een inexcusable kwaedaerdigheyt of gepremediteert overleg en voornemen is, om sig van dese expeditie (onder den deckmantel van de mist) te absenteren: doch de derde zeynschoot, op sijn tijd gedaen wordende, wierd eyndlijk by de twee gemelte Capitainen beantwoort, die alsdoen heel digt by ons waeren, soo dat men in 't vervolg met een charge van vier snaphaenen zeyn dede, die telkens met snaphaenschoten antwoordden tot het negende glas van de agtermiddagwagt, als wanneer de mist ophelderde, in dier voegen, dat wy den anderen seer bescheyden konden sien: dus in 't bysijn van ons geselschap voortseylende, is by den Commandeur en Capitain Jan Koster goet gevonden (also den horison of kimmen der lugt nog dik en mistig waren) om van cours te veranderen, en ten dien eynde zeyn gedaen hebbende, stuurde Zuyd-West aen, om het land niet te nae te komen of aen te doen met dik en diesig weder, gelijk ook de reden en zeemanschap dicteeren: waer op de twee voorschreve Capitainen van de scheepen Thienhoven en de Africaanse Galye, aanstonds hunne cours verandert hebben, nae het voorbeeld des Commandeurs Zuyd-West stevenende: dan de mist daernae sig wederom verdikkende en de scheepen andermael verlooren hebbende, heeft den Commandeur, alle glasen, soo met grof Canon als Musqettery, zeyn gedaen, welke ook van beyde de Scheepen behoorlijk sijn beantwoort: en dese beantwoording heeft gecontinueert tot het sesde glas in de hondewacht (sijnde des morgens ten drie uren van den volgenden dag, of den 17 deser), selfs vermeynen eenige stuurlyuden van het Schip den Arend, dat sy in 't beginne van de dagwagt, de beantwoording van 't Schip Thienhoven met Canon gehoort hebben, maar nae die tijd heeft het gemelte Schip Thienhoven gemancqueert zeyn-

schooten tot het beantwoorden te doen, 't welck alle zeekundige als ¹⁷²¹ onbegrypelijk sal moeten voorkomen, wanneer men aenmerckt, dat ^{Dec. 22.} by den Commandeur geen meerder zeyl gemaakt is dan hy reeds den voorgaenden dag ende de daarop volgende nacht, zeylende met de andere Scheepen, en hoorende de beantwoordende zeynschooten als van Musquet en Canon, voerde, en van het schip Thienhoven ligtelijk konde gevolgt worden met die zeylen die hy aenhadde, wanneer de Scheepen den anderen in 't gesigt waren, en 't geen onweder-spreekelijk komt te consteren waarachtig te wesen, alsoo het selfde schip den voorgaenden dag en den volgende nacht by onsis geweest, gelijk syne gedaene zeynschooten, tot beantwoording van de onse, overtuygende bevestigen: daerenboven ingeval dat men al presupponeerde dat het schip Thienhoven niet konde volgen (des neen), soo was het van den pligt van den Capitain Bouman geweest, om den Commandeur, door een zeyn in den zeynbrief uitgedrukt, deswege te adverteren, ten eynden dat den Commandeur soude kunnen tegenbrassen of syne bystaande seylen stryken; eyndelijk, nae verloop van ettelijke glasen een redelyke suyvere lugt krygende, dat men de distantie van een groote mijl konde sien, soo was het Schip Thienhoven egter buyten ons gesigt, maar de Africaanse Galey digt by ons sijnde, preyden wy die, en denselven toeroepende dat wy bedugt waren dat Thienhoven vooruit mogt sijn, soo verseekerden Capitain Rosendaal, dat het gemelte Schip Thienhoven niet voor uyt, also hy de Canonschooten altijd agter uyt gehoord had, als wesende tusschen ons beyden. Wat nu de ware oorsaek is, dat gemelte Capitain Cornelis Bouman van ons is afgeraakt (aangesien wy buyten de mist het gewenschste en schoonste weder hebben gehad om by den anderen te blyven, als men van den hemel soude kunnen desidereren, wesende een labberkoeltje uyt het Zuyd-Oosten, Oost-Zuyd-Oost en Noord-Oost), word aen dese Vergadering in overweging gegeven, om voorts in dier voegen te adviseren, als een iegelijk vermeynde tot beantwoording van sijn pligt aan Haere Agtbaarhedens, de Vergadering van Thienhoven, te behooren: waarop dese Vergadering delibererende en alles geconsidereert hebbende, wat in overweging diende te komen, soo is met eendragtigheid van stemmen goedgevonden en verstaen, dat het hun alle te saemen en een iegelijk in 't besonder heeft toegeschenen, dat Capitain Cornelis Bouman met soodaenigen weder, wind en goede directie van saeken, geheel mackelijk met de andere Scheepen heeft kunnen byhouden, sonder van deselve af te dwaelen: dog dat de ware oorsaek deser scheyding by niemant te raden is, alsoo sulx

1721
Dec. 22. alleen behoort ter verantwoording van gemelten Capitain Bouman. Nadat dese saek dus geëxpedieert was, heeft Capitain Roelof Rosendaal sig beklagt over de twee eerste gedaene zeyn-schooten, van dieselve niet te hebben beantwoort, want hy Capitain vermeeynde sulx vrugteloos te sijn, om dat hy ons in 't gesigt hadde. Dan dese excuse sodanig latende sonder verder daerop te insteren, hebben egter denselven versogt in het toekomende antwoord te doen, op dat wy ook door ons gehoor van desselfs bysijn versekert konden wesen.

„Actum in 't Schip en ten dage als boven: (was geteykend:) Jacob Roggeveen, Jan Koster, Roelof Rosendaal, Jacob van Groeneveld, Cornelis van Aelst, Jan Jurriaansen de Roy, Steven de Wit, Frans Strooker, Jan Bos.”

23. — Was de gissing onser Zuyder polus hoogte 45 graden 11 minuten en de lenkte 322 graden 45 minuten, cours Zuyd-West ten Zuyden 38 mylen, de wind Oost-Noord-Oost, Noord-Oost en West, marseyls, gereefde marseyls en onderseyls koelte, mistig weder: hadden de Africaansche Galey digt by ons in 't gesigt, dog in de agtermiddag kregen een heldere en suyvere lugt. Wy bevonden by een avontpeyling 18 graden 25 minuten Noord-Ooster miswysing van 't compas.

24. — Bevonden ons met Noorder Zon op de breete van 45 graden 3 minuten bezuyden d' Æquinociaal, en op de gegiste lenkte van 322 ¹⁾ graden 19 minuten, de gekoppelde cours was West ten Zuyden 15½ mijl, en de wind variabel, als West, Zuyd-Zuyd-West, Zuyd-West, Noorden, Noord-Oost en Noord-West, schoon weder met stilte, labber-, bramseyls- en marseyls koelte; hadden volgens de morgen-peyling 21 graden 32 minuten miswysing om het Noord-Oosten.

25. — In den voormiddag wierpen het dieplood, dog hadden met een lijn van 120 vadem lenkte, regt op en neer, geen gront, bevonden ons des middags op de Zuyderbreete van 45 graden 52 minuten, en op de gegiste lenkte van 321 graden 41 minuten, de gekoppelde cours was Zuyd-West ten Zuyden, de wind ongestadig, sijnde West, Noord-West, West-Noord-West, en Zuyd-West slappe bramseyls en marseyls koelte, schoon, fris maer koud weder: onse avondpeyling toonde dat de miswysing was 21 graden 30 minuten Noord-Oost.

Nabij de
kust van
Patagonië.

1) 322.

26. — Bevonden op den middag 46 graden 13 minuten Zuyder polus hoogte en de gegiste lenkte 322 graden 2 minuten, de gekoppelde cours Zuyd-Oost $\frac{1}{2}$ Oost, de wind West-Zuyd-West, Zuyd-West en Zuyd-Zuyd-West met een labberkoeltje, ook stilte, schoon helder en warm weder: sagen drie à vier zee-robber: wy hadden by een avond peyling 20 graden 40 minuten Noord Ooster miswysing. 1721
Dec. 26.

27. — Kregen met het begin van de honde-wagt een slap koeltje uyt het Noord-Oosten, 't geen langzaamelyk wackerde tot een styve marseyls koelte, soo dat wy met Noorder Zon gisten te sijn op de Zuyder breete van 46 grade 47 minuten, doch tot verwondering bevonden wy, ingevolge onse hoogmeting, dat de verandering onser breete van gisteren alleenlyk was 15 minuten. Sulx wy hier door nogmael bevestigd zyn geworden, dat de stroomen Noordwaerts hunnen loop nemen. Onse gegiste lenkte was 320 graden 46 minuten, de cours Zuyd-West ten Westen om Cabo Blanco in gesigt te loopen, of desselfs grond door het dieplood te pylen, om verkent te wesen, alsoo de Zuydelijke winden ons te veel om de Oost gevoerd hebben: schoon Weder; in het 14de glas van de naemiddag-wagt ¹⁾ wierpen het loot en hadden de diepte van 80 vaem fyne Zandgrond: stelden als doen onse cours Zuyden aan. Ingevolge de morgen peyling van der Zons opkomst was de Noord-Ooster miswysing 21 graden 39 minuten. [Kaap Blanco (Patagonië) nabij Kaap Tres Puntas.]

28. — Hadden de Zuyder breete van 48 graden 11 minuten, volgens onse Zons hoogmeting, en de gegiste lenkte van 319 graden 26 minuten: de gekoppelde cours was Zuyd-Zuyd-West $\frac{1}{2}$ West, de wind Noord-Oost, Noorden, West-Zuyd-West, Zuyden, marseyls en geereefde marseyls koelte, goed fris weder, bevonden 21 graden 23 minuten Noord-Oostering.

29. — Was onse gegiste Zuyder polus hoogte 49 graden 9 minuten, de lenkte 318 graden 49 minuten, de gekoppelde koers Zuyd, Zuyd-West, 16 mylen, de wind seer veranderlyk, als Zuyd, Zuyd-West, Zuyden, Zuyd-Oost, Oost, Noorden ten Oosten, met eene labber, bramseyls en marseyls koelte, goed weder, doch een betogen lugt en seer koud: sagen groote menigte van kleene witte en groote mceuwen, daar onder veel swarte, waarvan in de voorgaande dagen nu en dan wel eenige gesien hadden, maar niet in sulken overvloed; met Zons ondergank staken wy onder de wint om te looden, en had-

1) Tusschen 6 u. 30 m. en 7 u. 's av.

1721
Dec. 29. den de diepte van 90 vaam grof bruyn Zand, met kleene roode steentjes vermengt. De Zon in 't opkomen gepeylt hebbende, bevonden de miswysing te sijn 20 graden 30 minuten Noort-Oost.

[Nabij de
Sebald-de-
Weerd- of
Falklands
eil.]

30. — Waren, ingevolge der Zons hoogte, op de Zuyder breete van 50 graden 36 minuten, en op de gegiste lengte van 319 graden 30 minuten, de gekoppelde koers was Zuyd ten Oosten $\frac{1}{2}$ Oost: de wind Noorden, Noord-West, Zuyd-West en Zuyd-Zuyd-West, met een slappe, ook bramseyls en marseyls koelte, goed weder maer kout; sagen in het 3de glas van de naemiddag land, 't geen door de Africaanse Galey eerst was gesien, die ons door een zeyn daarvan kondschap gaf, leggende nae gissing 5 meylen Zuyden ten Oosten van ons, en 't welk wy meynden te sijn de drie Eylanden van Sebold de Waart, omdat de vertooning van verre sodanig was; doch voortzeylende ontdekten wy het contrarie: in het 8ste glas kregen een travaet, reefden onse marseylen en wierpen grond op 70 vaem graauw Zand, (stuurden alsdoen nae de strecking van den wal) de wind sijnde tusschen het Westen en het Zuyd-Westen; in 't eynde van de eerste wagt (behoorende eigenlijk tot het volgende etmael), hadden de diepte van 62 vaem dog geen gront aan 't loot: by een morgen peyling bevonden 23 graden 18 minuten Noord-Ooster miswysing.

31. — Gisten te sijn op de Zuyderbreete van 51 graden 15 minuten, want hoewel wy schoon en helder weder hadden, konden egter geen Zons hoogte nemen, om dat de Zon in 't Noorden en de Wal in 't Zuyden van ons sijnde, de schaduwe van den horison des graedsboogs op het land viel, waerdoor ons belet wierd, om die schaduwe met de kimmen des Hemels over een te brengen. Onse gegiste lenkte was 322 graden 17 minuten, de gekoppelde cours Oost-Zuid-Oost $\frac{1}{2}$ Oost, 28 mylen: de wind Zuyd-West, West en West ten Noorden, met een bramseyls en marseyls koelte; de Noord-Ooster miswysing als boven.

January 1722.

1. — De Africaanse Galey in de voormiddag digt by ons gekomen, en al het volck op het deck in 't want geklommen sijnde op beide de Scheepen, wenschten den anderen door een drievoudig vreugde groep een gelukkig Nieuwe jaer. Des middags was de gissing onser Zuyderbreete 52 graden 48 minuten en de lenkte 322 graden 49 minuten; de gekoppelde cours Zuyden ten Oosten $\frac{1}{4}$ Oost 24 mylen, de

wind West ten Noorden, Noord-Noord-West, West en Zuyd-West, met een betoogen lugt, marseyls, bramseyls en ongestadige koeltens, en in het 12de glas van de naemiddag wagt wierpen het dieplood, en bevonden 80 vaem groenagtig wasige ¹⁾ zandgrond, met kleene steentjes vermengt: hebben het goed gevonden alhier te plaatsen d'afteykening van dit nieuwe land ²⁾, benevens een gedeelte van het Zuydelijkste eynde van America, mitsgaders in twee colommen ter neer te stellen alle de courssen en met deselve afgesijlde verheeden van dat land, 't welk de Heer Fresier noemt Nieuwe Eylanden en van anderen het Falckland, maar ik heb hetselve gedoopt Belgia Australis, omdat het met ons Vaderland, in opzigt van desselfs polus hoogte, een geproportioneert climaet of lugtstreek heeft in 't Zuyden, also het Noordelijkste legt op 50 graden 50 minuten, en het Zuidelijkste op 52 graden 25 minuten, begreypende in sijn lenkte 3 graden 40 minuten.

Coursen.	Mylen.	Coursen.	Mylen.
Z. ten O. . . .	4½.	O. ten Z. . . .	6½.
O. Z. O. . . .	6.	Z. O. ten O. . .	3½.
O.	7.	Z. Z. O.	3½.
Z. O. ten O. . .	1.	Z. ½ O.	5.
O. Z. O.	5.	Z.	6.
O.	7.	Z. ten W. . . .	1½.

Alle welke verheeden, te samen monterende 56½ mijl, wy afgeseylt hebbende langs de wal, die sig op veele plaatsen hoog geheuvelt ver- toont, dog welckers hoogten met flauwe en langsame nederdalinge soo laeg loopen, dat men niet onderscheydenlijk konde sien of het lage land aen een paelde en vast was, dan of het diep landwaerts instreckende Bayen en inbogten waren, alsoo onse afstand was (om een onbekend land niet te nae te komen) drie en somtijts vier mylen. Belgia Australis uyt ons gesigt verlooren hebbende, stelden wy onse cours Zuyd-West, om het Staten Land, sijnde het Zuydelijkste gedeelte van de Oostkant van America, ('t welk met Terra de Feu de Straet van Le Maire, gelijk Terra de Feu met het uiteynde van de vaste Cust, de Straet van Magellanus maekt) in 't gesigt te loopen: by wat toeval nu dat wy dit land voor de boeg gekregen hebben, (aengesien continueel onse betragting is geweest, by toelating van weder en wint, om door de gronden van de vaste Cust verseekert te kunnen sijn, dat wy van deselve ons niet te verre en verwijderden)

1) Slijkgig.

2) Deze afteekening ontbreekt. De opgegeven lengte is, aangezien langs en beoosten de Falklands eilanden werd gekoerst, ± 4° te Oostelijk.

¹⁷²²
Jan. 1. daervan is de waere oorsaek ons onbekent, of de gronden van de vaste Cust moesten sig vereenigen met die van Belgia Australis ¹⁾, waerdoor ons alsdan benomen soude kunnen werden die algemeene vaste stelling, dat als men grond werpt, het land nae by is, en van geen ander land eenige gedagten formeerde, dan van de Americaense Cust, (waervan de Zee-Kaerten onse wegwysers waeren en die ons moesten weesen tot een regel ter navolging) soo hebben wy beslote (en te regt) dat de gepeylde gronden van 32 tot 49 graden incluys besuyden den Æquinoctiaal de gronden van America sijn geweest, en wanneer onse gestelde courssen aendagtelijk werden geëxamineert en naegesien, soo sal men overtuigende bevinden, dat alle dese cursen regelmatig geschikt sijn nae de strecking van den Americaensen wal, volgens de gedruckte Zee-Kaerten in 't algemeen, en volgens de met de pen geteekende in 't bysonder; maer dewijl wy ons egter bevonden hebben aen een ander land, en dat wel 60 mylen beoosten America geëlongeert is, kan de aaneenschakeling van die twee gepresupponeerde gronden de waere oorsaek niet wesen, dat wy daerdoor sulken grooten distantie ons Oostelyker souden kunnen bevinden, of, ten sy dat men vaststelle dat de Stroomen (waarvan in de voorgaende dagen gementioneert is) in plaetse van Noorden, om de Noord-Oost of Oostelyker hunne cours genomen hadden, en dus gradatim Oostwaerts gevoert wordende met een continueele grondwering, waerdoor wy belet wierden Westelyker aen te stevenen, soo kan dese reden mogelijk de waere oorsaek sijn, dat wy het gemelte Belgia Australis (hoewel onverwagt en buiten alle gedagten) hebben ontdekt en gesien: hier kan nog by gevoegt worden het Dag-Register van den Heer Fresier, waerin hy aanmerkt en segt, dat alle de Franse Scheepen die de Zuyd-Zee besogt hebben, en die hun bestek in de Zee-Kaerten stellende sijn geweest van Sancta Catharina ²⁾, gelegen op de Cust van Brasil, op de Zuyderbreete van 27 graden 30 minuten, door nauwkeurige observatien ondervonden hebben, dat Cabo Blank, in de Hollandsche Zee-Kaerten (leggende op 46 graden Zuyd) vier graden Westelyker geplaeft is, dan het waerlijk legt; wyders segt denselven Heer, dat men aengemerkt heeft, dat de Woeste Cust, of die der Patagons, niet komt te strecken Zuyd-West en Zuyd-West ten Westen, gelijk de Zee-Kaerten aantoonen, maer Zuyd-West ten Zuyden en Zuyd-Zuyd-West, 't welk veel Scheepen

1) Werkelijk liggen de Falklands eil. binnen de 100 vademslin.

2) Isla de S. Catharina; vgl. de Ned. vert. van diens werk blz. 26 en de kaarten op de prentverbeeldingen I, III, V en XXXII, de eerste tevens isogonenkaart.

(volgens zijn getuygenis) in gevaer gebragt heeft; om dese reden ¹⁷²² hebben wy geoordeelt, dat onse pligt was, de uysterste voorsigtig-^{Jan. 1.} heyd te gebruyken en de ondervinding van andere in consideratie en overleg te nemen, te meer alsoo dese lugtstreek veel nevel en mist onderworpen is met variable winden. Sulx wy ons gerust en genoeg stelden met de gronden te diepen, sonder juyst het land in 't gesigt te loopen; aengesien het ontdecken des wals ons geen meerder nut konde toebrengen, als de kennis van desselfs gronden, om onse coursen te rigten tot bevordering van onse reysen nae de Zuyd-Zee, soo dat wy om die redenen somtijts (naedat de donckerheyd der lugt en sterken wind ons nootsaekte) de coursen Zuydelyker hebben gesteld, om aan 't gevaer niet te participeren, dat andere door dese onkunde en misleyding der Zee-Kaerten hebben geloopen.

2. — Wierpen met 't begin van de voormiddag-wagt het loot, maer hadden geen grond, schoon de lijn van 120 vadem lenkte regt op en neder stond: des middags was de gissing onser Zuyderbreete 53 graden 16 minuten, en de lenkte 322 graden 14 minuten, de gekoppeldecours Zuyd-West $\frac{1}{3}$ West, 10 $\frac{1}{2}$ mijl, de wind seer veranderlijk, als Zuyd-West ten Zuyden, West, Noord-West, Noord-Noord-West, wederom Noord-West en West; West ten Zuyden, Zuyd-West ten Westen, en ten derdemaal West, met bramseyls, marsseyls en gereefde marsseyls koelte, goed weder, doch een betooge lugt, in de middag ophelderende.

3. — Dreven van stilte tot het begin van de eerste wagt, als wanneer een klijn lugtje uit het Noord-Oosten kwam, 't geen langsaem wackerde tot een frisse doordringende bramseyls koelte; bevonden ons met Noorder Zon op de breete van 53 graden 45 minuten, en op de gegiste lenkte van 320 graden 21 minuten, de cours was Zuyd-West ten Westen, schoon weder, met een matige koelte; hadden hooge deiningen uyt het Zuyd-Westen; sagen veel groente, gevogelte en een zee-rob. Volgens een morgen-peyling van der Zons opkomst was de miswysing van 't compas 23 graden 6 minuten Noord-Oost.

4. — Wierpen het loot in het tweede glas ¹⁾ van de eerste wagt <sup>[Burdwood-
bank (bezui-
den de Falk-
lands eil.)]</sup> op 75 vadem graauwe Zandgrond met kleene kalkagtige steentjes

1) Tusschen 8 u. 30 m. en 9 u. 's av.

1722 vermengt : in de volgende hondewagt was de diepte 70 vadem, maer
 Jan. 4. in de dagwagt het loot driemaal geworpen sijnde, vonden geen grond:
 sagen eenige zandsnippen en een meeuw gevlackt als een bonte
 kraay. In 't vervolg verdickte de lugt en wierd heel mistig, soo dat
 wy op de vereyste tijd veele zeynschooten deden, om daar door aen
 de Africaanse Galey kennis van onse afstand te geven, die beant-
 woord wordende desselfs nabyheyt ons te kennen gaven : dog in de
 voormiddag wagt helderde de mist op, en kregen schoon en warm
 weder, immers in vergelyking van alle de Dag-Registers die van dit
 oord des Werelds mentie maken : bevonden ons des middags op de
 Zuyderbreete van 54 graden 35 minuten en op de gegiste lenkte van
 318 graden 16 minuten. De cours was Zuyd-West ten Westen, de
 wind Noord-Noord-Oost, Noorden, Noord-Noord-West en West,
 met een labber en bramseyls koeltje.

5. — Vermeynden in 't laeste van de namiddag wagt het Staeten
 Land te sien, maar dewijl de kimmen des Hemels een wynig bene-
 veld waren, bleven in onsekerheyt : hopende met d'aenkomste van
 den volgenden dag desselfs confirmatie : wierpen het loot, alsmede
 in d' eerste en in de hondenwagt, maer hadden geen grond : sulx wy
 beslooten dat onse grondwerping van den voorgaenden dag, niet is
 geweest, noch van Belgia Australis, noch van het Staeten Land,
 maer van een tussen beyden leggende Zandbank. In de dagwagt
 hadden wy regen met een dikke lugt, en wierden vervolgens gefus-
 treert van onse hope, om door een oculaire inspectie van dat land,
 wegens deszelfs opdoening en strekking, behoorlijk kennis te krygen,
 waervan de onmogelijkheid des te grooter is geworden, also de wind
 Zuyd-West loopende, ons noodsaekte de cours beoosten het Zuyden
 te moeten stellen. In het vierde glas van de voormiddagwagt ¹⁾ begon
 de lugt op te helderen, so dat wy ons des middags bevonden op de
 Zuyder polus hoogte van 55 graden 29 minuten, en op de gegiste
 lengte van 317 graden 28 minuten, de gekoppelde cours was Zuyd-
 Zuyd-West $\frac{1}{2}$ West, de wind Noord-Oost, Noord-West en Zuyd-
 West, met een bramseyls en een gereefde marseyls koelte, seer goed
 weder maar koud : wy bevonden, volgens de avondpeyling van der
 Zons ondergank, 24 graden 27 minuten Noord-Ooster miswysing.

6. — Bevonden met Noorder Zon te zijn op de breete van 56

1) Tusschen 9 u. 30 m. en 10 u.

graden 56 minuten Zuyd, en op de gegiste lenkte als vooren; de gekoppelde cours was Zuyden, de wind West, West-Noord-West en andermaal Zuyd-West, ongestadig weder met buyen en regen, ook somtijds helder en zonneshijn, styve marseyls en gereefde marseyls koelte, met een hooge zee uit het Westen; des naemiddags deden zeyn aan de Africaanse Galey tot het verbeteren der compassen, en verlegden deselve van 20 tot op 25 graden, de lelie bewesten de naelde; dan dewijl de koude sterck toenam, soo sijn de wolle kleederen van rocken, broeken, kousen, schoenen, hemden, wanten en mutsen onder het volk uitgedeelt en verstreckt, welke van de Heeren Bewindhebber ten dien eynde waren medegegeven, en tegenwoordig van een uytnemend groot gebruyck en nuttigheyd sijn. Ook is heden goed gevonden aen alle het volck een half mutsken brandewijn te geven, in plaets van die geene alleen, die de dagwagt waren hebbende, mits nochtans, dat men de verstrecking boven het ordinaire rantsoen weder sal inhouden en besuynigen, wanneer men in de warmte gekomen sal sijn, opdat wy in onse t'huys reyse geen gebrek aan sterken drank souden hebben.

1722
Jan. 6.

[Verstrekken warme
plunje en
rantsoen
sterken
drank.]

7. — Alsoo de wind Zuydelijk liep, leyden wy het in de eerste wagt om de West, dog in 't begin van de voormiddag de (wind) wederom heel na het Westen loopende, waren genootsaekt Zuydwaerts de steven te wenden: des middags gisten te weesen op de Zuider polus hoogte van 57 graden 9 minuten en op de lenkte van 317 graden 44 minuten: de gekoppelde cours was Zuyd-Oost ten Zuyden 4 mylen, de wind West-Zuyd-West, Zuyd-Zuyd-West en Zuyd-West, onderseyls en gereefde marsseyls koelte: besonder slegt weder met regen, sneeuw en hagelbuyen, seer koud.

8. — Was onse gegiste Zuydetbreete 58 graden nul minuten; de lenkte 318 graden 34 minuten, de gekoppelde cours Zuyd-Zuyd-Oost $\frac{1}{2}$ Oost 14 mylen, de wind West, West-Zuyd-West en West ten Noorden, onderseyls en marseyls koelte met een dicke en betoogen lugt.

9. — Gisten te sijn op de polus hoogte van 58 graden 44 minuten besuyden de middellijn, en op de lenkte van 318 graden 10 minuten; de gekoppelde cours was Zuyden ten Westen 11 mylen, de wind West, Noord-West, West, Zuyden, West en Noord-West, gereefde marsseyls en labberkoelte, met slegt doncker regenachtig weder en koude.

1722
Jan. 10. 10. — Hadden de bevonden breedte van 59 graden 22 minuten Zuyd en de gegiste lenkte van 316 graden 1 minuut, de gekoppelde cours was Zuyd-West ten Westen, de wind Noord-Noord-West en Noord-West ten Westen met gereefde marseyls en bramseyls koelte; dit etmael was de lugt doorgaens, seer doncker beneveld met veel regenbuyen, doch tegen de middag kregen een suyveren hemel, soo dat wy de Zons hoogte bekwamen.

11. — Was de gegiste Zuyderbreete 59 graden 45 minuten en de lenkte 313 graden 30 minuten, de gekoppelde cours West ten Zuyden 19½ myl, de wind Noord-West, Noorden en Noord-Noord-West, gereefde marseyls koelte met een koude benevelde lugt en regen.

12. — Bevonden ons op de Zuyder polus hoogte van 60 graden 30 minuten, en op de gegiste lenkte van 312 graden 34 minuten: de gekoppelde cours was Zuyd-West ten Zuyden ½ Zuyd, de Wind Noord-West en West-Noord-West, met bramseyls en gereefde marseyls koelte, goed weder met gematigde koude; in het tweede glas van de naemiddagwagt liep de wind nae het Zuyd-Westen, soo dat wij goevonden te wenden Noordwaerts, om niet Zuydelyker te komen dan wij reeds ons bevonden, ten ware uyt hooge nootsaeklykheyt; wij hadden alhier des nagts ten twaalf uren den dag nog aan den hemel, soo dat men konde sien te lesen en te schryven.

13. — Waeren wy genootsaekt, alsoo de wind heel Noordlijk liep, in het sesde glas van de dagwagt te wenden, om van onse gewonne Westelyke lenkte niet te verliesen, met Oostelijk te moeten stevenen; des middags hadden wy, volgens onse gegiste, de Zuyderbreete van 60 graden 1 minuut, en de lenkte van 312 graden 23 minuten, de gekoppelde cours was Noorden ten Westen 7 mylen, de wind van het Westen tot Noord-West ten Noorden, gereefde marseyls koelte met hagel- en regenbuyen, seer koud, wij bevonden bij de avond-peyling 26 graden 37 minuten Noord-Ooster miswysing.

14. — Gisten te wesen op de breete van 60 graden 9 minuten Zuyd, en op de lenkte van 309 graden 40 minuten, de gekoppelde cours was West ½ Zuyd 20½ myl, de wind Noort-West ten Noorden en Noorden ten Oosten, gereefde en styve marseyls koelte, slegt weder met stofregen en mist, soo dat eenige zeynschooten deden, om van onse afgelegentheit kennis te geven aan de Africaanse Galey, die

ook van deselve beantwoort wierden : maer aengesien alle de Dag-¹⁷²² Registers die ons ter hand gekomen sijn, en hunne vaer(t) nae de ^{Jan. 14.} Zuyd-Zee gerigt hebben, als een algemeene kennis voor vast stellen, dat wanneer sy het Staten Land gepasseert sijn (leggende op de Longitude van ontrent 317 graden, volgens het getuygenis van den Heer Fresier ¹⁾), wiens observatie wij in agting hebben) en Westwaerts voort seylende tot op de lenkte van 297 graden, 't sy wat meer of min, en dan vervolgens hunne courssen om de Noord b'ogende, tot dat sy haar bevinden op 55 graden Zuyderbreete of daerontrent, en ^[Rond Kaap Hoorn.] dat sy over sulx Caap Hoorn beoosten van haer hebben, soo oordeelen sy, dat men alsdan, en niet eerder, sig in de Zuyd-Zee bevind : wederom ter contrarie, als deselve repatrieeren en dus uyt de Zuyd-Zee, Oostwaerts heen, voorby het gemelte lant van Caap Hoorn ²⁾ nae de Noord-Zee ³⁾ haer transporteeren, soo vermeynen sy insgelijks, dat als men beoosten het Staten Land is, men dan eerst de Noord-Zee inseylt : sulx een en deselfde vaerweg de naem van Zuyd-Zee of Noord-Zee heeft, naer dat ik Westwaerts of Oostwaerts myne cours dirigere en stelle, 't welk absurd en ongerijmd is; derhalven om een scheypael tusschen het Noorden en 't Zuyden op te regten, soo agte ik dat Caap Hoorn bekwaemlijk de Terminus à quo kan sijn, en dat men bewesten deselve sijnde, de Zuyd-Zee bevaert, maer beoosten, de Noordzee, als leggende in 't midden van Terra de Feu.

15. — Bevonden ons op de Zuyder polus hoogte van 60 graden 44 minuten en op de gegiste lenkte van 308 graden 43 minuten, de gekoppelde cours was Zuyd-West ten Zuyden, de wind Noord-Oost ten Noorden tot West-Noord-West, gereefde marseyls en onderseyls koelte, met een sware holle zee, groote koude en dick betoogen lugt en regen, doch ontrent het sesde glas van de voormiddag wagt begon den hemel op te helderen, soo dat wij de hoogte des Sons bekwamen.

16. — Was de gegiste Zuyderbreete 60 graden 39 minuten en de lenkte 307 graden 48 minuten, de gekoppelde cours West ten Noorden 7 mylen, de wind seer ongestadig, als Noord-West, Noord-Noord-Oost, Oost-Noord-Oost, Noord-Noord-West, West en West-Noord-

1) Vgl. de Ned. vert. van diens werk blz. 35. Zijne lengte opgave is $\pm 5^\circ$ te Oostelijk.

2) Kaap Hoorn op $55^\circ 58'$ Z.Br. en $309^\circ 22'$ O.L. van Teneriffe, die men, met de foutieve lengte rekening houdende, reeds eenige dagen te voren voorbij was gezeild.

3) Z. Atl. Oceaan: Noordzee als tegenstelling van Zuidzee.

1722 West, met stilte, marseyls en gereefde marseyls koelte, koud en
Jan. 17. regenachtig weder.

17. — Hadden de bevonden Zuyderbreete van 59 graden 18 minuten en de gegiste lenkte van 307 graden 23 minuten, de gekoppelde cours was Noorden ten Westen, de wind West, West-Zuyd-West en Zuyd-West ten Westen, gereefde marseyls en onderseyls koelte met harde buyen, stofregen en een dicke donkere lugt: dan in de voormiddag wagt wierd deselve helder en klaer.

18. — Bevonden te sijn op de breete van 57 graden 58 minuten besuyden den Evenaer, en op de gegiste lenkte van 305 graden 55 minuten, de gekoppelde cours was Noord-West ten Noorden, de wind Zuyd-West en West-Zuyd-West, onderseyls en gereefde marseyls koelte met een betoogen lugt, behalve des middags.

19. — Waren ingevolge onze gissing op de polus hoogte van 57 graden 34 minuten Zuyd, en op de lenkte van 304 graden 47 minuten, de gekoppelde cours was Noord-West $\frac{1}{2}$ West 10 mylen, de wind van het Zuyd-West ten Westen tot Oost, met stilte en een labberkoelte, doncker diesig weder, somtijds stofregen, doch met een gematigde koude en effene Zee.

20. — Gisten met Noorder Zon te sijn op de Zuyderbreete van 56 graden 29 minuten en op de lenkte van 303 graden 18 minuten, de gekoppelde cours was Noord-West ten Noorden $\frac{1}{4}$ West $20\frac{1}{4}$ mylen, de wind van het Oost-Suyd-Oosten tot het Westen, met ongestadige koeltens en regenbuyen.

21. — Hadden na gissing de Zuyderbreete van 57 graden 4 minuten en de lenkte van 302 graden nul minuten, de gekoppelde cours was Zuyd-West, $\frac{1}{2}$ West 14 mylen, de wind West, West-Noord-West, Noord-West en Noord-Noord-West, marseyls en gereefde marseyls koelte, met doncker regenachtig en koud weder.

22. — Bevonden ons op de breete van 58 graden 18 minuten besuyden den Evenaer, en op de gegiste lenkte van 300 graden 20 minuten, de gekoppelde cours was Zuyd-West, de wind West-Noord-West en Zuyd-Zuyd-West, gereefde marseyls koelte, koud doncker weder met regen, tot het vierde glas van de voormiddag wagt, als wanneer wy heldere kimmen en hemel kregen.

23. — Was onse gegiste Zuyder polus hoogte 57 graden 19 mi-¹⁷²²nuten en de lenkte 299 graden 22 minuten, de gekoppelde cours ^{Jan. 23.}Noord-Noord West $\frac{1}{2}$ West $16\frac{3}{4}$ mijl: de wind van het Zuyd-Westen tot West ten Zuyden, gereefde marseyls en bramseyls koelte, goed weder met gematigde koude. Ingevolge van eene avond peyling bevonden wy 18 graden 45 minuten Noord Oostering, daerom des mid-dags zeyn deden tot het verbeteren der compassen, en wierden deselve verleyd van 25 tot 20 graden, de lelie bewesten de naeld.

24. — Waren na onse gissing op de breedte van 56 graden 33 minuten Zuyd, en op de lenkte van 297 graden 8 minuten, de gekop-pelde cours was West Noord-West $\frac{1}{2}$ Noord 21 mylen, de wind van West tot Oost ten Zuyden, stil en gereefde marseyls koelte met regen, mist en koude; deden een zeynschoot, omdat wy de Africaanse Galey niet konden (sien), die deselve met een gelyke schoot beant-woorde en daarin continueerden tot des Sons ondergank, als wanneer de mist verdween en een suyvere lugt kregen.

25. — Hadden de gegiste Zuyderbreete van 56 graden 19 minu-ten, en de lenkte van 296 graden 57 minuten, de gekoppelde cours was Noord-Noord-West 4 mylen, de wind Oost, West-Noord-West en Noord-West, stil, labber en bramseyls koelte, donkere lugt met regen.

26. — Gisten onze Zuyderbreedte te wesen 56 graden 1 minuut en de lenkte 294 graden 47 minuten, de gekoppelde cours was West ten Noorden $\frac{1}{2}$ Noord 16 mylen, en de wind van 't Noord-Westen tot het Noord-Oosten, bramseyls en styve gereefde marseyls koelte, met donker koud en regenagtig weder.

27. — Was de gissing onser breedte 56 graden 34 minuten be-suyden den middellijn, en de lenkte 293 graden 44 minuten, de ge-koppelde cours Zuyd-West, $12\frac{1}{2}$ myl, de wind tusschen 't Noorden, Oosten en Noord-Westen, onderseyls en gereefde marseyls koelte, seer slegt weder met koude, stofregen en mist.

28. — Waren na gissing op de Zuyderbreete van 56 graden 18 minuten en op de lenkte van 292 graden 1 minuut, de gekoppelde cours was West ten Noorden $\frac{1}{2}$ Noord 15 mylen, de wind Noord-West,

1722 Noord-Noord-Oost, en Oost Noord-Oost, slappe en gereefde marseyls koelte met donker, mistig en regenagtig weder.
Jan. 29,

29. — Gisten te wesen op 55 graden 31 minuten Zuyder polus hoogte en op de lenkte van 290 graden 40 minuten, de gekoppelde cours was Noord-West, 16½ mijl, de wind Noord-Oost, Noord-Noord-West en Oost-Noord-Oost, gereefde en slappe marseyls koelte met eene dicke en diesige lugt: deeden des middags zeyn tot correctie der compassen, en verleyden deselve van 20 op 15 graden, de lelie bewesten de naeld; want schoon wy geen peylingen van des Sons op- en ondergank hadden, soo hebben wy ons gereguleert nae de observatien van anderen, die dit oord bevaren en de verandering der miswysingen beschreven hebben.

30. — Hadden met Noorder Zon de Zuyderbreete van 53 graden 11 minuten ingevolge onze gissing, en de lenkte van 290 graden 1 minuut, de gekoppelde cours was Noord-West ½ West 7½ mijl, de wind Noord, Noord-Oost, Noorden en Noord-Oost ten Noorden, bramseyls, gereefde marseyls en labberkoelte, een donkeren hemel met regen en mist.

31. — Was onse gegiste breete 54 graden 23 minuten Zuyd en de lenkte 291 graden 12 minuten, de gekoppelde cours Noord ½ Oost 16 mylen, de wind West, ook Noorden en Noord-West, bramseyls en marseyls koelte, seer gematigd weder met een betooge lugt.

February.

1. — Hadden na gissing de Zuyderbreete van 54 graden 11 minuten, en de lenkte van 290 graden 58 minuten, de gekoppelde cours was Noord-West ten Noorden 3½ mijl, de wind Oost-Zuyd-Oost, Oost ten Noorden en Noord-Oost, sijnde een slap lugtje meest stil met een dicken benevelden hemel, somtijts stofregen, dog de koude seer getempert.

2. — Kregen goed weder met warmte, soo dat wy hoopten des namiddags de hoogte des Sons te sullen bekomen, dog deselve niet helder doorbreekende moesten ons met de gissing vergenoegen, dewelcke was 53 graden 53 minuten breete, besuyden d'Æquinoctiaal en de lenkte 291 graden 10 minuten, de cours Noord-Noord-Oost 4½ mijl, de wind Zuyd-Zuyd-West, meest stil en een labberkoeltje.

3. — Was onse gegiste Zuyder polus hoogte 52 graden 32 minuten,

de lenkte 292 graden 6 minuten, de cours Noord-Noord-Oost 22 mylen, de wind Zuyd-West en Zuyd-Zuyd-West, met een bramseyls koeltje, goed weder en een betoogen lugt. 1722
3 Febr.

4. — Deden des middags zeyn aan de Africaanse Galey om de compassen te verleggen van 15 op 10 graden Noord-Ooster miswysing: gisten te sijn op de Zuyderbreete van 51 graden 8 minuten en op de lenkte van 293 graden 3 minuten, de cours was Noord-Oost $22\frac{1}{2}$ mijl, de wind Zuyd-West, Noord-West, wederom Zuyd-West en West-Zuyd-West, met een slappe en bramseyls koelte, een dicke donkere lugt en somtijts stofregen, soo dat wy seer verlangen naer helder en klaer weder, om dat het tijd wordt Noord-Oost te boegen, ten eynde wy door d'opdoening van 't land souden verkent worden.

5. — Hadden wy na onse gissinge de breete van 48 graden 57 minuten Zuyd, en de lenkte van 294 graden 58 minuten, de cours was Noord-Noord-Oost $\frac{2}{3}$ Oost 38 mylen, de wind Zuyd-West, Noord-West en West-Zuid-West, met een frisse doordringende bramseyls koelte, goed weder, maer doncker en nevelagtig.

6. — Kregen des middags eene ruwe hoog-meeting des Sons, en bevonden te syn op de Zuyderbreete van 47 graden 30 minuten, en onse gegiste was 19 minuten Zuydelyker: hadden de lenkte van 296 graden 21 minuten, de gekoppelde coers is geweest Noord-Oost $\frac{1}{2}$ Noord 22 mylen, de wind West-Noord-West en Noord-West, een labber en bramseyls koeltje met een dikke betooge lugt. In de naemiddag wierd getwyffeld off men land sag, soodat wy met het opsetten van de eerste wagt wendden, om met het begin van d'hondewagt het weder naer de wal te leggen.

7. — Was onse gegiste Zuyderbreete 47 graden 10 minuten, en de lenkte 296 graden 33 minuten, de gekoppelde cours Noord-Noord-Oost 5 mylen, de wind Noorden, Noord-Noord-Oost, en Noorden ten Oosten, bramseyls en gereefde marseyls koelte met een dicke donkere lugt, stuurende digt by den wind, dan om de West, dan om d'Oost, nae den loop des winds: met Sons ondergank kregen eene ruwe peyling, welke was 11 graden 15 minuten Noord-Oost; soo als de eerste wagt opgeset wierd, leyden wy het wederom van de wal, en met het begin van d'hondewagt daer nae toe. Voorts goed weder en getemperde koude gelijk doorgaans gehad hebben, 't sedert wy de 55 graden Zuyderbreete gepasseert waeren.

1722
8 Febr.

8. — Bevonden ons op de polus hoogte van 46 graden 25 minuten besuyden de middellijn en op de gegiste lenkte van 297 graden 23 minuten: de gekoppelde coers was Noord-Oost $\frac{1}{2}$ Noord; de wint Noorden ten Oosten, Zuyd-West en West, marseyls en gereefde marseyls koelte, uytnemend schoon fris en helder weder, soo dat het land ('tgeene wy waenden gesien te hebben, wanneer de kimmen seer dik benevelt waren) geheel verdwenen is; egter blijft vastgesteld Noord-Oost te boegen tot d'eerste wagt, om dan, gedurende den nacht, volgens de strekking van de Chilische kust te sturen. De Son des avonds in 't ondergaan gepeylt hebbende, bevonden de miswysing van het Compas te syn 11 graden en 44 minuten Noord-Oost.

9. — Was de bevonden Zuyderbreete 44 graden 41 minuten, en de gegiste lenkte 298 graden 40 minuten; de gekoppelde cours Noord-Noord-Oost $\frac{1}{2}$ Oost, de wind West en Zuyd-West, bramseyls, marseyls en wederom bramseyls koelte, met bysonder schoon, warm, fris en helder weder. Volgens een morgenpeyling hadden wy 10 graden 48 minuten, Noord-Ooster miswysing.

10. — Toonde de hoogmeeting des Sons, dat wy waren op de breete van 43 graden 33 minuten Zuyd, en op de gegiste lenkte van 300 graden 24 minuten, de cours was Noord-Oost, de wind Zuyd-West en Zuyden ten Westen, met een slappe en bramseyls koelte, seer goed en fris weder: sagen een zeerob, waaruit presumeerden niet verre van land te wezen. Bevonden door een avondpeyling, dat de Noord-Ooster miswysing was 11 graden nul minuten.

11. — Hadden de Zuyderbreete van 41 graden 35 minuten volgens onse gissing, en de lenkte van 302 graden 34 minuten; de gekoppelde koers was Noord-Oost $\frac{1}{2}$ Noord, 38 mylen, de wind Zuyd-Zuyd-West, Zuyd-Zuyd-Oost en Zuyden, bramseyls, marseyls en gereefde marseyls koelte met eene donkere betrocke lugt.

12. — Waren volgens der Sons hoogte op de breete van 40 graden 30 minuten besuyden d'Æquinociaal, en op de gegiste lenkte van 303 graden 55 minuten, de gekoppelde koers was Noord-Oost, de wind Zuyd-Oost ten Zuyden, West-Noord-West en Zuyd-West ten Westen, met stilte, en labber en bramseyls koeltje. Sagen een menigte van potskoppen ¹⁾ en veele zee-robber, doch geen land, waar over

1) Potvisschen.

ons verwonderden, om dat wy, volgens het uytwysen van sommige Zee-Kaarten, meer dan honderd mylen over land geseylt hadden, en volgens andere Fransche Kaarten, die de vaste Kust van Chili Oostelyker plaatsen, heden met ons bestek bynae aen land sijn. Sulx wy geresolveert hebben by dag regt Oost te boegen en by nacht af en aen te houden, om het Eyland La Mocha niet te passeren, alsoo de noodsaeklykheid vereyscht, indien 't mooglyk is, aldaer een goede quantiteyt van erweten of boonen te bekomen, omdat onse medegenomen erwten seer vuurig sijn, en die na verloop van vijf of zes maanden geheel oneetbaer sullen wesen. Dit etmael meest dik en donker weder.

13. — Was onse gegiste Zuyderbreete 39 graden 32 minuten, en de lenkte 305 graden 48 minuten, de gekoppelde cours Noord-Oost ten Oosten $26\frac{1}{4}$ mijl, de wind West-Zuyd-West, Zuyden ten Westen en Zuyd-West; bramseyls en marseyls koelte, met eene donkere benevelde lugt: sagen wederom zee-robber.

14. — Wierd met Sons opkomste geroepen dat vooruyt land was: waarop aen de Africaansche Galey zeyn gedaen is: dogh kort daer nae, door de opkomende nevelen het gesigt van hetselve verlooren hebbende, begon de Son met het 6de glas van de voormiddag-wagt door te breken, soo dat wy een helderen en klaeren hemel krygende, het land seer onderscheydentlyk konden sien op de distantie van 9 mylen, en het dieplood werpende, bevonden ons 110 vademen waters met eene groenachtige steekgrond. — Des middags peylde de Noordelykste hoek van de Rivier Baldivia Oost ten Zuiden 8 mijlen van ons afstandig, als wanneer wy ons bevonden op de Zuyderbreete van 39 graden 27 minuten, en op de gegiste lenkte van 307 graden 42 minuten: staende met ons bestek ontrent eene graad en dertig minuten op het land¹⁾, volgens eenige Fransche Kaarten, die geagt moeten worden de beste te sijn, omdat sy de kusten van Chili en Peru langen tijd bevaeren hebbende, daerdoor in staat sijn geweest om goede en nauwkeurige waarnemingen te kunnen doen: de koers was Oost, de wind Zuyd-West, Zuyden en Zuyd-Zuyd-Oost met een bramseyls en gereefde marseyls koelte; stuurden langs de strecking van den wal op d'afstand van tusschen de 3 à 4 mylen. Ontrent het 8ste glas van d'agtermiddag-wagt deden zeyn om de Officieren van

1722
12 Febr.

[Valdivia
op 39° 49', 3
Z.B. en 303°
22' O.L. van
Teneriffe
gelegen.]

1) De opgegeven lengte is feitelyk $\pm 5^\circ$ fout (te Oostelyk).

1722
14 Febr.

de Africaansche Galeij aen ons boord te hebben, ten einde met deselve te overwegen, of men het Eyland La Mocha soude aendoen, om te sien, of men aldaer eene goede quantiteyt erwten of boonen konde koopen, en dus suppleren het gebrek dat wy ontrent onse erwten hebben, die seer slegt en vuurig sijn, en nae verloop van eenige maanden oneetbaar: Voorts om andere reden meer in de Resolutie breeder te extenderen. Eyndelijk dat men by de wind af en aan soude houden tot het doorbreken van den dag, om La Mocha niet voorby te loopen. Hadden de diepte van 20 vademmen cingel grond, sijnde kleyne steentjes of keytjes, niet bequaem om te ankeren. De Resolutie behelst het volgende:

„Breedten Raad der twee in compagnie seylende Scheepen, gehouden aan 't boord van 't Schip den Arend, present Mr. Jacob Roggeveen, President, Capitain Jan Koster, voerende het voorschreve Schip den Arend, Capitain Roelof Rosendaal, commanderende op het Schip de Africaansche Galeij, Jacob van Groenevelt, eerste, en Cornelis van Aelst, tweede Opperstuurman, beyde dienst doende op 't Schip den Arend; Jan Juriaanse de Roy, Opperstuurman op de Africaansche Galeij; Steven de Wit, eerste, en Frans Strooker, tweede Onderstuurman, mede te samen bescheyden op 't Schip den Arend; Jan Bos, Onderstuurman op de Galeij; Hermanus van den Emster, Hoogbootsman, en Hendrik Brouwer, Constapel, beyde varende op het voornoemde Schip den Arend; Jonas Stangenberg, Hoogbootsman, en Jan Corf, Constapel, beyde op d'Africaansche Galeij dienst doende.

Saturdag den 14^e February 1722. — De bovenstaande persoonen in Raad sessie genomen hebbende, heeft de President geproponeert, hoe hoognoodig het was, om aan d'intentie van Haar Edele Agtbaere de Vergadering van Thienen, representerende de Generale geoctroyeerde Nederlandsche West-Indische Compagnie, te kunnen voldoen, te weten: om dese Expeditie en Kruystogt in de Zuyd-Zee, ter ontdecking van onbekende Landen, onder eenig gebrek off verhinderung uit te voeren: dat men tot dien eynde het Eyland La Mocha, leggende na gissing 10 à 12 mylen Noordelijk van ons af: behoorde aantedoan, om ons aldaer te voorsien van eene goede quantiteyt erwten of boonen, want aengemerkt wordende, dat onse medegenomene erwten reets seer oud en vuurig sijn, en dat deselve na verloop van vijf of ses maanden bynae oneetbaer sullen wesen, en

[Breedte raad in zake het aandoen van La Mocha en Juan Fernandez eil. en den toestand der victualie.]

dus ten hoogsten schadelijk voor de gesontheyt des volks, waarvan d'uytvoering deser Expeditie afhanklijk is, soo diende daarinne voorsien te werden. Voorts, dat de stokvis ook voor de gesontheyt van 't volk immers soo ondeugende is en worden sal, als van de erwten is gesegt en voorgedragen. Ten derden, dat men reets bevonden heeft, honderden van ponden broots bedorven gehad te hebben, en nog onseker is, hoe dat de andere broodkamers gesteld sijn; en of dit bedorven brood nu veroorzaakt sy, omdat de kamers met vuurwagens (gelijk by de Oost-Indische Compagnie gedaen wort) nae behooren niet sijn gedroogt, daarvan kan voor tegenwoordig geen oordeel vellen, en ook ten desen gansch onnoodig. Ten vierden staat te considereren, dat de gort vol mijt en wormen is, welke, wanneer wy op 't Eyland Jan Ferdinando sullen wesen gekomen, noodzakelijk van al dat ongedierte sal moeten werden gesuyvert, en gelugt, om de vermufte reuk weg te nemen, 't geene wederom niet kan geschieden, als met een groot verlies. Eyndelijk moet genoteert worden, dat onse vleesch- en spekvaten niet komen uit te leveren dat gewigt, soo als deselve op de Victualie-lijst staan begroot en uytgedrukt: want volgens onse gehoudene aenteykening in het verstrecken der rantsoenen, komen wy op yder vleeschvat te kort veertig, vijftig en tsestig ponden vleesch; dog de spekvaten so veel niet, maer egter seer merklijk: derhalven, dit alles nae behooren en met rype aandacht overwoogen werdende, als mede dat La Mocha de eenigste plaets is, die met sekerheyt kan aengedaen worden, (alsoo Sancta Maria te veel gevaer heeft door uytsteekende droogten, reven en banken) om het noodige te bekomen, soo wort het geproponeerde mits desen aen de Vergadering overgegeven, om het sentiment en 't oordeel van een ygelijk deswegen te verstaen, om ons, na het besluit ten desen te nemen, te kunnen rigten. Op alle hetwelke gedelibereert sijnde, soo is met eenparigheit van stemmen goet gevonden en geaprobeert, om tegens den dag van morgen, (bij toelaeting van wind en weer) op de rhee de van 't Eyland La Mocha te loopen, en te tragten aldaer een quantiteyt, ten minsten van een hondert sacken erweten of boonen, soo 't mogelijk is, te bekomen.

Aldus geresolveert en geconcludeert in 't Schip en ten dage als boven: (was geteekent) Jacob Roggeveen, Jan Koster, Roelof Rosendaal, Jacob van Groenevelt, Cornelis van Aelst, Jan Jurriaansen de Roy, Steven de Wit, Frans Strooker, Jan Bos, Hermanus van den Emster, Hendrik Brouwer, Jonas Stangenberg, Jan Corf."

1722
15 Febr.

15. — Hadden de wind des morgens uyt den Zuyden, met geereefde marseyls koelte, mistig weder en een holle Zee, van 't Zuyd-Zuyd-Westen. In het 5de glas des voormiddag-wagts, sagen eene hooge branding in het Noorden ten Westen van ons, alsmede op denselven tijd een hoek lands in het Noorden ten Oosten, 't welk wy meynden het Eyland La Mocha te sijn: wenden alsdoen om d'Oost, en boegden langsaemelijk onse koers van 't Oosten tot 't Noorden ten Westen: hadden de diepte van 17 tot 11½ vadem waters, zwarte steekgrond. In het 2de glas van de naemiddags-wagt quamen ten anker op 11½ vadem, sijnde de grond als boven, en leggende aand'Oostkant van 't Eyland omtrent een halve mijl van de wal; peylende de Zuydhoek Zuyden ten Westen ½ West, en de Noordhoek Noord-Noord-West van ons.

[Aankomst op la Mocha, op 38° 22' 7 ZBr. en 302° 42', 1 OL. van Teneriffe gelegen.]

16. — Setten onse boot uyt, sijnde bysonder goed weder en stil; sonden vervolgens onse chaloup met de boot van d'Africaansche Galey, om te ondersoeken of sy ergens eene bekwame plaets konden vinden, alwaer met sekerheyt te landen was, en met Spangiaarden of Indianen in gesprek te komen, ten einde, met deselve in eenige onderhandeling te treden. Maer onse afgesondene terug komende, rapporteerden dat het onmogelijk was te landen, wegens de groote branding en de blinde klippen die langs den wal heen strekten, of dat men boot en chaloup in 't uysterste gevaer stelde. Derhalven, indien wy aan de wal wilden wesen, het nootsakelijk ware, dat men goed weder met stilte soude moeten afwagten, opdat de branding daer door tijd soude hebben van te slegten, alsoo in de voorgaende dagen het sterk gewaeyt hadde. Wyders wierd ons gerapporteerd, dat sy eene onnoemelyke menigte van paerden, koeyen, schapen en bokken, maer geen menschen hadden gesien. Omtrent den middag stuurden wy onse boot met die van d'Africaansche Galey naer den Noordhoek van 't Eyland, om te sien of aldaer de gegevene commissie konde uytgevoerd worden; dan tegens het vallen van den avond de booten wederkomende, soo was hun rapport als het voorgaende, namentlijk, dat sy geen menschen gesien noch gesproken hadden, nog ook aan land hadden kunnen komen, dog dat het Eyland vol van alderhande soort van vee was.

17. — Was de wind Zuyd-West, ook Zuyden, bramseyls koelte, stilte, dik regenachtig weder met donder en blixem. — In het 4de glas van de dagwagt 1) sonden wy onse chaloup nae den wal, om te

1) Tusschen 5 u. 30 m. en 6 u. 's m.

sien, of de sterke branding continueerde dan niet: dewelke afgeroeyd ¹⁷²² en wedergekomen sijnde, soo wierd gerapporteerd, dat men be- ^{17 Febr.} quaamlijk konde landen. Waarop aanstonds beyde de booten en onse chaloup nae behooren bemant sijn, en yder gewapent met een snaphaan en houwer, last hebbende, om alles ordentelijk en vreedsaem te verrigten, en hunne wapenen niet te gebruyken, dan wanneer sy vyandelijk geattaqueert wierden, en dus om geweld met geweld te wederstaan. Onse manschap aan land komende, soo sagen wy van ons Schip, dat sy marcheerden naer de Noordhoek van 't Eyland, en deselve uit 't gesigt verliesende, moesten met geduld hunne wederkomst verwagten: dit verlangen nu geduurt hebbende tot het ondergaen van de Zon, soo kregen wy ons volk wederom wel in 't gesigt, dog aan de Zuydhoek van 't selve Eyland: waaruyt wy beslooten, dat sy de circumferentie, of ten minsten een groot gedeelte van dien waeren omgetoogen. Maar alsoo wy geen boots nog chaloup aen boord kregen, en van desselfs oorzaak onkundig sijnde, deden in 't eerste glas van d'eerste wagt een zeyn-schoot, waerop de quartiermeester met de chaloup aen boord quam, ons seggende, dat al het volk aen strand by de booten teruggekomen was, dogh onmogelijk om haar met de chaloup in de boots, die op de dreg buyten de branding lagen, over te brengen. Waerop geordonneert wierd, dat de boots aan boord sonden komen, om in geen gevaer, gedurende den nacht, aldaer te blyven leggen. Ook konde den quartiermeester van het gepasseerde aen de wal ons het minste verslag niet geven, omdat 't gebruyks van de Zee tegen het strand sulken grooten geraes en geluyd veroorsaekte, dat sy den anderen, met verstaenbaere woorden, niet hadden konden toeroepen. Ik moet hier byvoegen, dat in de naemiddag sodanigen vlugt van eyndvogels van de vaste kust quam oversteeken nae dit Eyland, dat desselfs getal niet te bepalen is, want haere breete was langs het water seer uytgestrekt, en haere lenkte van een groote mijl.

18. — Naedat wy de booten en chaloup, met het aanbreken van den dag, afgevaerdigt hadden, om ons volk aen boord te brengen, soo sijn sy alle in 't 4de glas van de dagwagt gereverteerd, rapporterende dat op het Eyland niet een eenig mensch is; dat alles woest legt, en 't geen bevoorens aangesien was, koeyen, kalveren, schapen en bokken te sijn, niet anders waren als paarden en jonge veulens: ook dat sy 3 à 4 wilde honden hadden gesien: doch hoe dor en woest haar alles voorquam, dat sy echter resolveerden, om door oculaire ^[La Mocha onbewoond bevonden en zonder vee.]

1722 inspectie volkomen onderrigt te wesen, het gansche Eyland in zijn
 18 Febr. omtrek te doorloopen; maer in haer ondersoek niets gevonden hadden, dan eene bedroefde aenschouwing van een verongelukt schip, van welke eenige stukken op het strand van de Zee geworpen sijnde, geoordeelt wierd, dat hetselve een Fransch maeksel was. — De rede nu, waerdoor de Spangiaarden gepermeeert zijn geworden, om dit Eyland totaliter te verwoesten, ('t welk in voorgaende tyden seer vrugtbaer is geweest, volgens het getuigenis der Dag-Registers van de Nassausche Vloot, Joris van Spilbergen, en andere) is naer alle apparentie dese: dat de Engelschen of Zeeroovers aen dit Eyland gemeenlijk quamen om verversching en victualie te bekomen en in te nemen, 't sy met geweld of permutatie en ruyling, want het groote getal van manschap, die sy voerden, veroorzaekte altijd (volgens hunne eygene Journalen) gebrek aan levensmiddelen: wanneer sy dan op La Mocha het noodige bekomen hadden, soo waren sy wederom in staat gestelt, om hunne roofsugt uyt te voeren. Dese onse onderneming dus slegt en ongelukkig uitgevallen sijnde, resolveerden wy aenstonts om onse reys naer 't Eyland van Jan Ferdinand voort te setten. Ligten derhalve onse ankers, en geraekten onder seyl ontrent het 3de glas van de voormiddag-wagt, de wind met een seer slap koeltje was uyt het Zuyden. Met Sons ondergank peylden het Eyland Zuyden ten Oosten 6 mylen van ons, en het zichtbare Noordelijkste land van Chili, Noord-Noord-Oost, op een distantie van 7 mylen. Onse Noord-Ooster miswysinge, volgens de bevinding van een avond-peyling, was 9 graden 4 minuten.

19. — Bevonden ons op de Zuyder polus hoogte van 37 graden 2 minuten, en op de gegiste lenkte van 302 graden 58 minuten, (hebbende ons bestek begonnen met 304 graden, daar La Mocha op geplaatst is¹⁾), volgens de generale Wereldkaart, gedrukt by Joannes Loots tot Amsterdam, en die by ons gebruykt is, omdat wy haar bevinden met de Fransche Zee-Kaarten en d'n Heer Fresier meest accoord te sijn, immers ten respecte van de streckende vaste kust van Chili) de koers tsedert de laatste peyling was Noord-West ten Noorden, de wind Zuyd-Zuyd-West en Zuyden ten Oosten, slappe en ook bramseyls koelte, met schoon, fris en seer aangenaem weder; derhalven ingeval het vervolg van goede dagen dit beginsel beantwoort, soo mag men besluyten, dat wy van nu aen de vreedige Zee bevaren.

1) Op de gebezigde kaart lag het dus $1\frac{1}{4}^{\circ}$ te Oostelijk.

20. — Hadden de breete, uytwysend de Sons hoogte, van 35 graden 32 minuten Zuyd, en de gegiste lenkte van 302 graden 37 minuten, de cours was Noorden ten Westen, de wind Zuyden en Zuyden ten Oosten; slappe en bramseyls koelte met uytnemend goed weder. Volgens eene avond-peyling was de miswysing 9 graden 49 minuten, en na bevinding van de morgenpeyling 7 graden 32 minuten, beyde om de Noord-Oost. 1722
20 Febr.

21. — Gisten te sijn bezuyden den Æquinoctiael op de hoogte van 34 graden 20 minuten, en op de lenkte van 302 graden 37 minuten, de gekoppelde koers was Noorden 18 mylen, de wind Zuyden en Noord-West, slappe bramseyls koelte met bysonder goed weder: dog juist op den middag belette een donkere wolk dat wy geen schaduwe op onse graadboogen van de Son konden krygen, om desselfs hoogte te bekomen: eene avond en morgen peyling te samen toonden ons dat de variatie van 't Compas was 8 graden 52 minuten Noord-Oostering.

22. — Hadden de bevonde Zuyder breete van 34 graden 22 minuten en de gegiste lenkte van 301 graden 47 minuten, de gekoppelde cours was West $\frac{1}{2}$ Noord, de wind West-Noord-West, Zuyd-Zuyd-West, West-Zuyd-West met een labber koeltje en een helder lugt. Desen morgen peylden wy d'opkomst der Son, waardoor wy bevonden te hebben 6 graden 28 minuten Noord-Ooster miswysing.

23. — Bevonden ons op de breete 34 graden 22 minuten Zuyd, en op de gegiste lenkte van 301 graden 28 minuten: de gekoppelde koers was Zuyd-West ten Westen, de wind variabel, sijnde Noord-West, West, West-Zuyd-West, wederom Noord-West, en West met een slap koeltje, goed weder.

24. — Deede de Africaansche Galey, ontrent 't 2de glas van de voormiddag-wagt, het zeyn van land te sien, 't welk aen de ley vooruyt lag, en nootsakelijk het Eyland van Juan Ferdinando moeste sijn; peylende hetselve West ten Noorden 9 à 10 mylen van ons. Hadden des middags de Zuyderbreete van 33 graden 53 minuten, volgens onse genomene Sons hoogte, en de gegiste lenkte van 300 graden 29 minuten: de gekoppelde koers was West-Noord-West $\frac{1}{2}$ West, de wind van het Westen tot het Zuyd-Oosten ten Zuyden, met een slappe bramseyls koelte en eene hooge Zee uit het Zuyd-Westen. Nae Sons ondergank staken wy onder de wind en lieten 't dryven,

1722 om met het aenbreken van den volgenden dag af te brassen en op de
24 Febr. rheeде te loopen.

25. — Stelden wy tegens het opkomen van de Son onse cours regt op 't Eyland aen; seylende vervolgens van de Zuydhoek, langs d'Oostsyde, nae de Noordhoek. Wanneer wy nu ruym de helft van dit Eyland in desselfs lenkte hadden afgeseyld, en dat de opening van de rheeде zig begon te vertoonen, soo wierden wy in de baey een Schip ten ancker leggende gewaer, dat (ons in 't gesigt krygende) een Canonschoot deed en sijn vlag in een schiouw ¹⁾ liet waeyen, tot een zeyn (soo wy presumeerden) dat het volk van land naer boord haar soude vervoegen. Wy ondertusschen met een slap koeltje naderende, hebben de Prince Vlag, met het cyffer of merkteyken van de West-Indische Compagnie laten waeyen, om te kennen te geven, wat volk wy waren, middelerwijl alles besorgende 't geene tot onse bescherming noodig was, in cas van een Zeeroover, of die de rheeде ons soude hebben willen bedisputeren. Dus dan al sagtjes voortzeylende, en het Schip, wegens sijne opdoening en vertooning, een weinig onderscheydentlyker kon(nen)de sien, soo ontstond onder onse Officieren een geschil: sommige meynden dat het Spaansch maeksel verbeelde en van monture als wy; anderen, ter contrarie, dat het onsen afgedwaelden metgezel Thienhoven was. Doch dit geschil wierd eindelijk getermineerd door d'aenkomste van de chaloup van het ten anker leggende Schip, alwaer Capitain Cornelis Bouman in was, die van de wal nae sijn Schip roeyende op het gedaene zeyn, en ons in 't gesigt krygende, ons aanstonts kende en aen boord overquam, ons vervolgens bekend makende, dat hy door donker en regenachtig weder wel 20 mylen bewesten Jan Ferdinand was geweest, en na dat hy het by de wind Oostwaerts hadde opgehaelt, ten laetsten daegs te voren aldaer ter rheeде was gekomen. Eyndeling sijn wy ontrent het 10de glas van de agtermiddag-wagt ²⁾ op de diepte van 48 vadem geanckerd, dog door de swaere winden, die van het hoog gebergte met groot geweld neervallen, deurgaande ³⁾, waeren genootsaekt dieper in de baey te korten en ons te vertuyen op 35 à 36 vadem steekgrond, alwaer wy vast bleven leggen tot den 17^{den} Maart, dat wy vertrocken ter uytvoering van onse eerste Kruystogt in de onbekende Zuyd-Zee, hebbende ondertusschen ons voorsien

[Aankomst
op Juan
Fernandez-
eil.]

[Ontmoe-
ting van de
„Thienho-
ven”.]

1) Vlag in sjouw, noodsein.

2) 5 u.

3) Omdat het anker niet hield.

van alle noodwendigheden die daer te bekomen sijn, te weten : uyt-¹⁷²²
 nement goet water en brandhout, alsmede gevlekte vis, die in de^{25 Febr.}
 pekkel eenige uren gelegd en daerna gedroogt sijnde, lang kan goed
 gehouden worden tot gebruyk, en die in sulken grooten overvloed
 is, dat vier mannen met den hoek in staet sijn om in twee uren voor
 hondert koppen soo veel te vangen, dat sy voor een middag- en avond-
 mael genoeg hebben, gelijk de ondervinding ons sulx geleerd en be-
 vestigd heeft gedurende den tijd van ons verblijf aldaer, mitsgaders
 van goeden traan, die wy kookten van zeehonden, welke in een on-
 noemlyke menigte by duysende op het strant en klippen te bekomen
 sijn, ook van zeeleeuwen, zijnde seer groote monstreuse beesten, ter
 swaarte van twee, drie à vier duysent ponden. Wat voorts de andere
 behoeftens van verversing betreft, dat selve is, ingevolge de beschry-
 vingen van twee Engelsche Journalen, d' eene van Capitain Woodes
 Rogers¹⁾, het andere van William Dampier²⁾, naer de wyse der
 Romans geschikt en voorgesteld, alsoo de groente, die wy vonden,
 met ons Meigras, en de kool met de steelen of stroncken van de onse,
 die wy in Holland op straet wegwerpen, de anderen seer gelijk sijn.
 Wat nu ten laetsten de bocken en geiten concerneert, deselve konnen
 gesien, doch niet bekomen worden, dan met gevaer van 't leven, gelijk
 sulks gebleken is aan de botteliers-maat van 't Schip Thienhoven,
 die in 't vervolgen van deselve, als daerop ter jagt met andere uyt-
 gegaen sijnde, van eene rots te barsten is gevallen. Om van dit Eyland
 een concept te connen formeren, so is desselfs afbeelding hier tus-
 schen ingevoegt³⁾.

Maart.

17. — Nae onse provisie van het noodige opgedaen, 't schip van
 buyten en onder schoongemaekt, 't wand geteert, en alles in behoer-
 lyke staat herstelt hebbende, ligten onse ankers en gingen onder seyl,
 cours stellende (nae dat wy uyt de baeyen van het hooge land waren,
 volgens onse getrockene Resolutie op den 15^{den} deser, welkers inhoud
 hierna woordelijk sal volgen) regt West-Noord-West. Peylden met
 [Vertrek
 van Juan
 Fernandez-
 eil. Zien St.
 Clara-eil. of
 Isla das
 Cabras.]

1) Woodes Rogers, A Cruising voyage round the World, first to the South-Sea, thence to the East-Indies and home wards by the Cape of Good Hope. Begun in 1708 and finished in 1711. London 1712. Ned. vert. Amst. 1715.

2) William Dampier, A voyage to New-Holland & c in the Year 1699. A collection of voyages 1703. Ned. vert. Amst. 1704.

3) Deze afbeelding ontbreekt. De „Histoire de l'expédition des trois vaisseaux” p. 103 en vlg. vermeldt, dat men er de hutten, met zeehonden- en geitenvellen gedekt, vond, inder-
 tijd bewoond door den in 1709 in Engeland met Woodes Rogers teruggekeerden Schot
 Alexander Selkirk (Robinson Crusoe). (Vgl. W. R.'s werk [Ned. vert.] blz. 106 vlg.).

1722 Sons ondergank het kleyne Eyland (dat ontrent een mijl aen de
17 Maart. Zuydwestkant van het groote Eyland aflegt, en 't welk by Capitayn Schouten abusive genomen is voor het tweede van Juan Ferdinandos Eylanden) Zuyd-Zuyd-Oost, $\frac{1}{2}$ Oost $7\frac{1}{2}$ mijl van ons. Wy hadden seer schoon weder met eene frisse koelte uyt het Zuyd-Zuyd-Oosten.

18. — Bevonden ons met Noorder Son op de Zuyderbreete van 32 graden 56 minuten, en op de gegiste lenkte van 296 graden 23 minuten. De koers was West-Noord-West, de wint Zuyden en Zuyd-Zuyd-Oost, met een bramseyls koelte en helder weder. Ontrent het 7de glas van de dagwagt peylden wy het Westelijkste Eyland van Jan Ferdinand, ('t welk in de Kaarten te Zuydelijk geplaetst is) na gissinge 7 mylen Zuyd-West ten Zuyden van ons.

[Zien Mas-a-fuera-eil. zoo geheel in tegenstelling van Mas-a-tierra-eil.]

„Raat der drie in Compagnie seylende Schepen, gehouden aen 't boort van 't Schip den Arent, ter presentie van de ondergeschreven hoofden deser Expeditie.

Sondag den 15^{en} Maart 1722. — Den President aen dese Vergadering voorgesteld hebbende de noodsaekelijkheid die er vereyscht wort tot het beramen der koerssen, nae dat wy van de rheede van dit Eyland van Juan Ferdinando, (alwaer wy tegenwoordig ten ancker leggen) sullen sijn vertrocken, om onse kruistogt in de groote onbekende Zuyd-Zee aentevangen, en met de vereyschte voorsigtigheid t' expedieren, soo sijn ten dien eynde g'examineert en naegesien de Zee-Kaarten, als onse wegwysers. Sulx met eenpaarigheid van stemmen goetgevonden en vastgesteld is, de navolgende seyla-gieordre (by toelating van wind en weder) exactelijk te observeren, te weten: dat men vertreckende van dese rheede, de koers sal stellen West-Noord-West, en daermede continueren tot wy gekomen sullen sijn op de Zuyder polus hoogte van 27 graden 20 minuten, en dat men in lenkte 16 graden verandert sal wesen. Voorts wanneer wy ons aldaer bevinden, dan regt West aen te stevenen tot soo lange toe, dat men nog 15 graden in lenkte verandert is. En ingevalle wy als dan geen ontdecking van eenig land kunnen doen, soo sal men by nadere Resolutie beraemen, wat in 't vervolg, tot uytvoeringe van onse Commissie, behoorde gedaen en betragt te worden. Wyders is met eenparige toestemming goetgekeurt en besloten, dat Capitain Roelof Rosendaal, voerende het Schip de Africaanse Galey, vooruyt sal seylen, alles bysettende wat eenigsints goed kan doen, om $3\frac{1}{2}$

[Breedte raad in zake te ontdekken landen en te nemen voorzorgsmaatregelen.]

mijl regt vooruyt te wesen, en op die distantie het te houden, tot 't ondergaen van de Son, en alsdan sal hy, Capitain Rosendaal, onder de wind steeken, het lood werpen om te diepen, en soo lang blyven dryven, tot dat hy het vuur van 't Schip Thienhoven in 't gesigt krygt, als wanneer hy Capitain Rosendaal sal afbrassen en coers seylen, dog soodanig dat hy het vuur van 't Schip Thienhoven altijd in het oog houd. D'Africaansche Galeij dus vooruyt seylende, en gevolgt werdende door het Schip Thienhoven, gevoert by Capitain Cornelis Bouman, soo sal het Schip den Arent, gecommandeert wordende door Capitain Jan Koster, volgen en verpligt sijn sig agter het Schip Thienhoven te houden, op een afstand van een halve mijl. Insgelijks is met een algemeen besluit beraemt, dat de Africaansche Galeij sijn vuur sal setten op het achterschip, dog Thienhoven en den Arent, ter contrarie in de blinde mars ¹⁾, ten eynde de vuuren, des geplaatst sijnde, bequaemst sullen kunnen werden gesien. Eyndelijk is geresolveert, dat Capitain Rosendaal gehouden en geobligeert sal wesen, precyselijk nae te komen, om ingeval hy eenig land of droogte quame te ontdekken of te sien, aenstonts behoorlijk zeyn te doen, soo als de Zeyn Brief deswegen dicteert en behelst, namentlijk : indien hy Capitain Rosendaal land of droogte by dag gewaer wort, dat hy alsdan de Prince Vlag sal laten waeyen en een schoot doen, volgens Articul 23 van de voorschreve Zeyn-Brief : maer wanneer d'ontdekking van land of droogte by nagt zal wesen, soo sal denselven Capitain Rosendaal drie vuuren aen de besaens-roede ophysschen en drie schooten doen, ingevolge het 20ste Articul van gedagte Zeyn-Brief. Aldus geresolveert en gearresteert in 't Schip en ten dage als boven : (Was geteekent) Jacob Roggeveen, Jan Koster, Cornelis Bouman, Roelof Rosendaal."

19. — Hadden wy ingevolge onse hoogmeeting de breedte van 32 graden 2 minuten besuyden de middellijn, en de gegiste lenkte van 294 graden 3 minuten, de coers was West-Noord-West, de wind tusschen 't Zuyden en het Zuyd-Oosten, met een bramseyls en styve marseyls koelte : goed fris weder.

20. — Gisten te wesen op de Zuyderbreedte van 31 graden 13 minuten, en op de lenkte van 291 graden 45 minuten, de koers was West-Noord-West 32 mylen, de wind Zuyd-Oost, Zuyd-West ten

1) Op den boegspriet; aan de blinde steng werd de blinde gevoerd aan de blinde ra, en dat zeil zoo geheeten, omdat het vaak het uitzicht benam.

1722 Zuyden, en Zuyden ten Oosten, met een marzeyls en bramseyls koel-
20 Maart. te, nevelachtig dog egter goet weder: volgens een peyling van des
Sons ondergank bevonden de afwyking te sijn 7 graden 22 minuten
Noord-Oost.

21. — Was onse bevonde Zuyder polus hoogte 30 graden 36 mi-
nuten, de koers West-Noord-West, de wind tusschen het Zuyd-Zuyd-
Westen en het Oost-Zuyd-Oosten, goet weder met een bramseyls
koelte. Deeden des middags zeyn tot het verbeteren der Compassen,
leggende deselve van 10 tot 5 graden de lelie bewesten de naeld.

22. — Bevonden ons op de Zuyderbreete van 30 graden 4 minu-
ten, en op de gegiste lenkte van 288 graden 8 minuten, de koers was
West-Noord-West, de wind Zuyd-Oost, met een bramseyls koeltje
en goet weder, so dat wy ons tegenwoordig in de vreedsame Zee be-
vinden, volgens het oordeel van diegeene, die deselve op het engste
termineren van de 30 tot de 5 graden besuyden den Æquinoctiael
en West-waerts onbepaaldelijk.

23. — Hadden des middags nae 't uytwysen van de Sons hoogte,
de Zuyder breete van 29 graden 30 minuten, en de gegiste lenkte
van 286 graden 16 minuten, de koers was West-Noord-West, de wind
Oost en Oost-Zuyd-Oost met een bramseyls en slappe koelte: schoon
fris weder. Onse avond-peyling van de Son was 3 graden 53 minuten,
en desselfs morgen-peyling 2 graden 7 minuten, beyde Noord-Ooster
miswysing.

24. — Waren op de bevonde breete van 29 graden nul minuten
besuyden den Evennaer, en op de gegiste lenkte van 284 graden 38
minuten, de koers synde West-Noord-West, de wind tusschen het
Oost-Zuyd-Oosten en het Oost-Noord-Oosten, bramseyls en slapper
koelte: seer schoon en helder weder met eene effene Zee. Deeden
met Noorder Son zeyn tot het verleggen der Compassen van 5 op
nul graden, soo dat de lelie over de naeld regt wysende lag, sonder
afwyking.

25. — Resolveerden Noord-West te boegen, alsoo reets 16 graden
in lenkte verandert waren, en ons nog bevonden op 29 graden breete:
sulx wy vreesden bezuyden Terra Australis al te westelijk te ver-
vallen, indien de koers van West-Noord-West gecontinueert wiert,

voornaementlijk in cas de 500 mylen, die het gemelte land van de vaste kust van Chili of van Copoyapo ¹⁾ aflegt, Engelsche mylen ¹⁷²² ²⁵ Maart. waren, gelijk te presumeren is, als door een Engelsch soogenaemt Capiteyn gesien en ontdeekt sijnde; te meer, wanneer daer by nog geconsidereert wert, dat denselven Capiteyn, in soo een lange reyse, vyftig jae grooter getal mijlen soude hebben kunnen misgissen, 't geene d'ervarentste zeekundige subject sijn: derhalven hebben wy, om de sekerste weg in te slaan, met 't aanbreken van den dag (nae dat aen de Capitainen van Thienhoven en d' Africaansche Galey advertentie was gedaan) Noord-West gestevend, met voornemen om die koers te houden tot op 27 graden Zuyder breete, en dan regt West te sturen, gelijk de Resolutie van den 15^e deser contineert en behelst: des middags bevonden ons op de Zuyder polus hoogte van 27 graden 55 minuten, en op de gegiste lenkte van 282 graden 34 minuten, de gekoppelde koers was West-Noord-West $\frac{1}{2}$ Noord, de wind tusschen het Oost-Zuyd-Oosten en het Oost-Noord-Oosten met een styve en ook slappe bramseyls koelte, seer goed fris weder en slegt effen water.

26. — Gisten te sijn op de hoogte van 26 graden 22 minuten bezuyden den Æquinoctiael, en op de lenkte van 280 graden 55 minuten, de koers was Noord-West 28 $\frac{1}{2}$ mijl, de wind Oost ten Zuyden, Zuyd-Oost ten Oosten en Oost, bramseyls koelte, met een betooge lugt en een effene Zee, sonder eenige deining; hebben in 't begin van de voormiddag-wagt zeyn gedaen om regt west te sturen, als wy vaststelden binnen de 27 graden Zuyder breete te sijn, 't welk van d'andere Schepen gesien wesende, naegevolgt is geworden.

27. — Was de bevonde breete 26 graden 44 minuten Zuyd, en de gegiste lenkte 278 graden 50 minuten, de cours west, de wint tusschen Zuyd-Oost ten Oosten en Oost-Noord-Oost, met een frisse bramseyls koelte, somtijds een regenbuytje, echter seer goet weder.

28. — Bevonden ons op de Zuyder polus hoogte van 26 graden 45 minuten, en op de gegiste lenkte van 276 graden 40 minuten, de koers was West, de wind Oost en Oost-Zuyd-Oost, met een marseyls en bramseyls koelte: schoon aangenaem weder, en somtijds een weynig regen.

1) Copiapō aan de rivier van dien naam; het geheele verhaal is door kapitein Davis verteld aan William Dampier en nog eens omstandiger beschreven door Lionel Wafer, chirurgijn op Davis' schip „the Batchelor's Delight”. (Zie Ned. vert. van Dampier's reizen [Uitgave Nijmegen 1771] Dl. I blz. 264 en Dl. IV blz. 88.)

1722
29 Maart.

29. — Hadden de bevonden Zuyder breete van 26 graden 41 minuten, en de gegiste lenkte van 274 graden 7 minuten, de koers was West, de wind Oost en Oost-Zuyd-Oost, bramseyls en marseyls koelte, met goet helder en fris weder: sagen een schaarvogel ¹⁾ en seer veel meeuwen. Ingevolge eene avond-peyling hadden de Noord-Ooster miswysing van 2 graden 51 minuten.

30. — Waaren op de bevonde breete van 26 graden 42 minuten, en op de gegiste lenkte van 271 graden 47 minuten, de koers was West, de wint tusschen het Zuyd-Oost ten Oosten en het Oost, met een bramseyls koelte: seer goed weder.

41. — Sijn wy te raede geworden wat Zuydelyker te boegen, en bevonden ons met Noorder Son op de hoogte van 26 graden 53 minuten besuyden den Evenagter en op de gegiste lenkte van 269 graden 37 minuten, de koers was West $\frac{1}{2}$ Zuyd, de wind van 't Oosten tot het Zuyd-Oost ten Oosten, bramseyls en slapper koelte met aengenaem weder. Sagen een pijlstaert, ook vele kleyne en groote meeuwen; dog alsoo die vogels overal seer diep in zee worden gevonden, is hetselve juist geen voorteyken van de naebyheyt des lands, 't geene wy met verlangen (te gemoet sien), aangesien wy nu ontrent soo verre Westwaerts geavanceerd sijn, als desselfs afstand van de vaste kust van Chili in de Zee-Kaarten geplaatst word, echter soodanig, dat deselve vijf à ses graden in de longitude van den anderen differeren.

April.

1. — Bevonden ons des middags op de Zuyder polus hoogte van 26 graden 56 minuten, en op de gegiste lenkte van 268 graden 45 minuten, de koers was West, de wint Oost-Zuyd-Oost en Zuyd-Oost, met een bramseyls koeltje, ook een slap lugtje en stilte. De Noord-Ooster miswysing was 2 graden 18 minuten.

2. — Was de gegiste Zuyder breete 27 graden 31 minuten, de lengte 268 graden 23 minuten, de gekoppelde koers Zuyd-Zuyd-West $\frac{1}{2}$ West, 10 mylen, de wint Zuyden en West-Noord-West, van stilte tot gereefde marseyls koelte, met regenbuyen en een dicke betrocke lugt. Deeden zeyn om met de Capiteynen van de Schepen

1) Rhynchops.

Thienhoven en d' Africaansche Galey te raadplegen, welkers getrokke Resolutie de volgende is: 1721
2 April

„Raads-Vergadering van de Hoofden der drie in compagnieseylende Scheepen, gehouden aan 't boord van 't Schip den Arent, ter presentie van Mr. Jacob Roggeveen, President; Capiteyn Jan Koster, voerende het Schip den Arent; Capiteyn Cornelis Bouman, commanderende het Schip Thienhoven en Capiteyn Roelof Rosendaal, 't gesag hebbende op het Schip d' Africaanse Galey.

Donderdag den 2 April 1722. Den President voorgedragen hebbende, hoe wy nu ontrent vijf honderd mylen bewesten Copoyapo, leggende op de kust van Chili, gekomen waren, alsmede, dat wy de Zuyder polus hoogte van 26 graden 56 minuten bereykt hebbende, echter het onbekende Zuydland (volgens de beschryvingen daarvan sijnde) nog niet in 't gesigt gekregen hadden, tot welkers ontdekking onse Expeditie en Kruystogt specialijk ondernomen is: dan alsoo het geluk ons met desselfs gesigt tot nogtoe niet heeft begunstigd, omdat mogelijk het selve land Westelyker afgelegen is, als de ontdeckers van dien gegist hebben; aangesien sy die dwaeling soewel onderworpen sijn geweest, als de ervarentste en verstandigste zee-kundige, die de koers van 't Oost of 't West, op een gedetermineerde hoogte, 't sy benoorden of besuyden d' Æquinocctiaal, komen te boegen; derhalven proponeerde hy, President, by wyse van raadvraeging, als sijnde eene saake van de uysterste aengelegentheyt, of men niet oordeelde het veyligste te wesen by de koers van West te continuëren tot soo lange, dat men vastelijk te gelooven had, dat Copayapo rijklijk seshonderd mylen Oostwaerts van ons afstandig was, om dus aen d' intentie van onse Heeren Principalen (volgens de medegegevene Instructie, die de Longitude van 600 mylen defineert en bepaelt) exactelijk te voldoen en nae te komen. Alle hetwelke wel overwogen sijnde, is met eenparigheyt van stemmen goedgevonden en verstaen, nae dat de veranderde lenkte van een ygelijk was opgenomen, en vervolgens gemiddeleert, die bevonden wiert te wesen 29) graden 30 minuten, nog Westwaerts heen te seylen een graad en dertig minuten, om dus aen de Resolutie op den 15^e Maert jongstleden genomen, ganschelijk te voldoen; en dat voorts met deselve cours van regt West aen, te continueeren tot dat men ruym en sekerlijk nog de verheyte van een honderd mylen sal hebben afgezeyld, om in alle deelen het voorschrift van gedagte Instructie ongeschonden te gehoorsamen, gelijk de billijkheyt en onse pligt dicteert. Aldus

[Breede raad waarin besloten wordt West te blijven koersen.]

1721 geresolveerd en geconcludeerd in 't Schip en ten dage als boven,
 2 April. (was geteikent) Jacob Roggeveen, Jan Koster, Cornelis Bouman,
 Roelof Rosendaal.”

3. — Hadden de bevonde breete van 27 graden 1 minut Zuyd, en de gegiste lenkte van 267 graden 31 minuten, de gekoppelde koers was West Noord-West, de wind tusschen het Noord-Westen en het Zuyd-Zuyd-Oosten, met gereefde marseyls en bramseyls koelte: schoon weder. Sagen ook veelderhande soorten van vogelen. De miswysing der Compassen was 1 graad 46 minuten Noord-Oostering.

4. — Gisten te sijn op de Zuyder polus hoogte van 27 graden 1 minuut, en op de lenkte van 267 graden 2 minuten, de koers was West 5 ½ mijl, de wind tusschen het Zuyd-Zuyd-Westen en het Oosten, met een labberluchtje en stilte: voorts seer goet weder, hoewel een benevelde lugt, die echter sodanig was, dat wy door twee peylingen van des Sons onder- en opgank bevonden 2 graden 37 minuten Noord-Ooster miswysing te hebben.

5. — Was de gissing onser Zuyder breete 27 graden 4 minuten, en der lenkte 266 graden 31 minuten, de gekoppelde koers West ½ Zuyd 7 mylen, de wind Noord-Noord-West en Zuyd-West, ongestadige koelte, ook stilte met donker weder en regenvlaagjes. Sagen een schiltpad, groente en gevogelte. Ontrent het 10de glas in de namiddag-wagt, stak d' Africaansche Galeij, die voor seylde, onder de wind om ons in te wagten, zeyn doende van land te sien: na verloop van vier glasen, alsoo het koeltje slap was, by hem komende, vraegden wat hy gesien had: waarop geantwoort wiert, dat sy alle seer onderscheydentlijk vooruyt aen stuurboord een laeg en vlak Eyland hadden gesien, leggende in het West ten Noorden 5 ½ mijl van haer: hierop is goet gevonden met kleyn seyl voort te loopen tot het eynde van de eerste wagt, en dan te laten dryven om de aankomst van den dag te wagten. — Dit dus beslooten sijnde, gaeven aen Capitain Bouman, die achteruyt was, hieraf de vereyschte kennis, en aen het land den naem van 't Paasch Eyland, omdat het van ons op Paaschdag ontdekt en gevonden is. Onder 't volk was groote blijdschap, alsoo een ygelijk hoopte, dat dit laage land de voorboode was van de streckende cust van 't onbekende Zuydland.

[Ontdekking van Paascheiland of Rapa-noei, door de bewoners Tepito te Fe-noea (het land midden in zee) geheeten.]

6. — Hadden een slap koeltje uit het Zuyd-Oosten, en Oost-

Zuyd-Oosten, leggende het Paasch-land in 't West ten Noorden 8 à 9 mylen van ons: boegden onse koers van 't Westen ten Zuyden tot het Noord-Westen, om aen de lykant van 't Eyland te loopen, op dat men van een lagerwal soude bevrijd sijn: des middags was de gekoppelde koers West 10 mylen, de gegiste Zuyder breete 27 graden 4 minuten, en de lenkte 265 graden 42 minuten ¹⁾). In het 9de glas van de naemiddag ²⁾ saegen wy van verscheyde plaetsen rook opgaen, waeruyt men besloot dat hetselve van menschen bewoond wiert. Derhalve is goet gevonden zeyn te doen, om met de Capiteynen van d' andere Scheepen te overweegen of het niet noodsaaklijk was een landtocht te onderneemen, ten eynde, om van dat land behoorlyke kennisse te bekomen, wegens desselfs inwendige gesteltheit; waer op beraemd en beslooten is, dat beyde de chaloupen van de Scheepen den Arent en Thienhoven, wel bemand en gewaepend, nae land souden varen, en een bequame plaets ontdekken, om met booten volk aen land te brengen, en de gronden te peylen. Dit besluyt genomen sijnde, hielden wy met onse Scheepen dien nacht af en aen de wal. Welke Resolutie de navolgende is.

1722
6 April.

„Raad van de Hoofden der drie in compagnie seylende Schepen, gehouden aen 't boord van 't Schip den Arent, ter presentie van d' ondergeschrevene.

Maandag den 6^{en} April 1722. Den President voorstellende, hoe dat wy nu gekomen sijn aen het Zandige Eyland, tot op een afstand van ontrent twee mylen, 't welk Oostwaerts legt (hoewel voor alsnog buyten ons gesigt) van de strekking der kust of streek lands, daarvan d' ontdekking een gedeelte onser Expeditie is; en dewijl van ons is gesien dat van verscheyde plaetsen rook opgegaen is, waeruyt met reden beslooten mag worden, dat het voorschreve Eyland, hoewel het sig zandig en dor verтоond, egter van menschen bewoond word; soo doet den President propositie, om aen geen versuym en negligentie schuldig te wesen, dat men van dese nacht sal af en aen houden met onse Scheepen, om in het aenkomen van den dag, met twee welbemande chaloupen, behoorlijk gewapend (opdat men, in cas van vyandelyke ontmoeting, in staet van defensie soude sijn) nae land te vaeren, en aen de bewoonders alle vriendeljkheyd betoonende,

[Breede
raad in zake
het landen
op Paasch-
eil.

1) Paasch-eiland op 27° 6' ZB. en 267° 21', 5 OL. v. Teneriffe. De misgissing in lengte was dus slechts 1° 39, 5 te westelijk.

2) Tusschen 4 u. en half vijf.

1722 April 6, tragten te sien en t' onderzoeken, wat deselve tot cieraed of tot iet anders dragen en gebruyken, alsmede, of daer eenige verversching van groente, boomvrugten of beesten by ruyling te bekomen sijn. Waerop gedelibereerd sijnde, is hetselve met gemeene toestemming geaprobeert en goetgekeurt; en voorts vastgesteld, dat beyde de chaloupen van 't Schip den Arent en Thienhoven met den dag sullen vertrecken, en dat d' Africaansche Galej, tot decking en bescherming (des noods) deselve chaloupen soo dicht aen land sal volgen als 't mogelijk en raedsaem is. — Aldus geresolveert en gearresteert in 't Schip en ten daege als boven. (was geteykent) Jacob Roggeveen, Jan Koster, Cornelis Bouman, Roelof Rosendaal."

7. — Was 't heel ongestadig weder, met donder, weerlicht, slagregen en veranderlyke winden uit het Noord-Westen, en ook stilte, soo dat onse lanttocht ter uytvoering niet konde werkelijk ondernomen worden. In de voormiddag bragt Capiteyn Bouman, (alsoo een canoe van 't land nae sijn Schip toequam) een Paaschlander met desselfs vaertuyg aen ons boord, die gansch naekt was, sonder het minste deksel te hebben voor 't geene dat d' eerbaerheyt weygart klaerder te noemen. Dit arm mensch toonde seer verblyd te sijn van ons te sien, en verwonderde sig ten hoogsten over het maeksel van ons Schip, en 't geene hy daer ontrent aenmerkte, als de groote hoogte der masten, de dikte der touwen, de seylen, het canon, 't welk hy naeuwkeurig betastte, en voorts van alles wat hy sag, maer bysonderlijk ook wanneer sijn aangesigt in een spiegel aen hem verтоond wiert, soo sag hy, met een schielyke terugtrekking van 't hoofd nae de agterkant van den spiegel, apparent om d' oorsaek van die vertooning aldaer te sullen ontdekken. Nae dat wy ons nu met hem en hy met ons, genoeg vermaekt hadden, stuurden wy hem in sijn canoe weder nae land, begiftigd sijnde met twee blaewe snoeren coraelen om den hals, een spiegelkje. een schaertje, en andere diergelyke kleynigheden, daerin hy scheen bysonder behagen en genoegen te nemen. Maer wanneer wy dit land op een kleenen afstand genaedert waeren, soo sagen wy ook onderscheydentlijk, dat de beschryving van het Zandige en Laege Eyland (sóó door Capitain Willian Dampier, volgens het verhael en getuygenis van Capitain Davis ¹⁾), als

1) Edward Davis, (1643—1702), boekanier, kapitein van de „Batchelor's delight"; in 1687 vertrok hij van een van Galapagos-Eil. rond Kaap Hoorn naar W. I.: Zie: A New Voyage round the World.. By Captain William Dampier [1650—1715] Illustrated with particular Maps and Draughts. By Herman Moll. The Third Edition

door den Journaelhouder Lionel Wafer, wiens Dag-Register van dese en andere ontdekkingen den gemelte Dampier door den druk heeft wereltkundig gemaakt, en als een voornaem ornament in zijn eygen boek, begrypende alle sijne land- en zeetogten, geinsereert) met onse bevinding in het minste deel niet gelijkvormig was, nochte, dat hetselve dat land insgelycx niet konde wesen, dat de gemelte ontdeckers getuygen 14 à 16 mylen van haar gesien soude sijn, en sig uytstreckte buyten hun gesigt, sijnde een reeks van hoog land, en van 't welke den gedagten Dampier hetselve uytmeet en oordeelt te sijn de hoek van 't onbekende Zuydland. Dat dit Paaschland het Zandige Eyland niet kan wesen, blijkt hieruyt, omdat het Zandige kleyn en laeg is: daer ter contrarie het Paaschland in sijn omtrek bevat 15 à 16 mylen, hebben(de) op de Oost- en Westhoek, die ontrent 5 mylen van den anderen afgelegen sijn, twee hooge heuvelen, die langsammelijk nederdaelen en op welkers vereeniging der vlakke nog drie à vier kleyne hoogtens sijn, so dat dit land van een tamelyke hoogte is, en verheven boven het bereyk van het geweld der Zee. Dat wy in den beginne, van een verder afstand, als zandig hebben aengesien het gemelde Paasch Eyland; daarvan is dit de reden, dat wy het verdord gras, ho(o)y, of andere versengde en verbrande ruygte voor soodanig hebben gedebiteerd, vermits desselfs uytterlyke vertooning geen ander denkbeelt konde veroorsaeken, dan van een ongemeene schraal- en magerheyd, en dat de ontdeckers daerom aen hetselve den naem van zandig hadden gegeven. Derhalven is uyt het geavanceerde ligt te besluyten, dat dit ondeckte Paaschland een ander land sal sijn, en 't welk oostelyker legt, als dat land, dat een van de oorsaeken onser Expeditie is, of anders souden de ontdeckers in hunne berigten, soo mondeling als schriftelijk gedaen, heel faciel van leugen kunnen overtuigt worden.

8. — Hadden de wind Zuyden, Zuyden ten Oosten en Zuyd-Zuyd-West, met ongestadige gereefde marseyls koelte. Na het schaf-^{Wilson.}

Corrected. Printed for James Knapton at the Crown in St. Paul's Churchyard London 1698, 1699. 8°. Ned. vert.: Reistogt rondom de Wereld. Amst. 1715; (vgl. uitg. Nijmegen 1772 I. Deel blz. 264); alsmede:

A new Voyage and Description of the Isthmus of America. Giving an account of the Author's abode there, the form and make of the Country. The Indian Inhabitants with Remarkable Occurences in the South Sea and elsewhere. By Lionel Wafer (chirurgijn op de „Batchelor's delight") Illustrated with several Copper plates. Dedicated to His Royal Highness the Prince. London 1699. 8°. Ned. vert.: Nieuwe Reystogt en Beschrijving van de Landengte van Amerika. 1699. (Vgl. IV Deel blz. 88 van bovengen. uitg. Nijmegen 1772.)

1722
April 8. fen van de vroegkost sonden onse chaloup wel bemand en gewapend als ook de chaloup van 't Schip Thienhoven, nae den wal, welke, hunne last verrigt hebbende, rapportteerden, dat de Inwoonders aldaar seer deftig gekleed waeren, met eenige stoffen van alderhande coleuren, en dat sy veel teykenen deden, op dat men by haar aan land souden komen, maer alsoo onse ordre was hetselve niet te doen, wanneer het getal der presente Indianen te groot mogte wesen, is sulx naegelaten. Vorders vermeynden eenige gesien te hebben, dat de Inwoonders silvere plaeten aen d'ooren hadden, en paarlmoere schelpen om den hals tot cieraad. Met Sons ondergank hebben wy op de rheede komende, tusschen de Schepen Thienhoven en de Africaansche Galey, die reeds geset laegen, op 22 vadem corael grond, en op d'afstand van een quart mijl van de wal, ons anker laeten vallen, peylende de Oosthoek van 't Eyland Oost ten Zuyden, en de Westhoek West-Noord-West van ons.

9. — Quaemen seer veel canoes aen de Scheepen: dese menschen toonden doe ter tijd haere groote begeerlijkheyd, tot alles wat sy saegen, en waeren soo stout, dat sy de hoeden en mutsen der Matroosen van 't hoofd naemen, en sprongen met hun roof buyten boord ¹⁾, want sijn uytnemende goede swemmers, gelijk bleek, omdat er een menigte van Land nae de Schepen quamen toeswemmen. Ook is er een Paaschlander geweest, die uyt sijn canoe het venster van de cajuyt van d'Africaansche Galey beklom, en op de tafel siende een kleed, daar deselve mede bedeckt was, heeft, die voor goeden pryse verklaerd hebbende, daer mede de vlugt genomen, soo dat men bysonder moeste toesien, om alles wel te bewaren. Voorts is beraemt met 134 man den landtocht te doen tot onderzoek van 't gerapporteerde onser afgesondene.

10. — Vertrocken wy des morgens met drie booten en twee chaloupen, bemand met 134 koppen, en alle gewapend met een snaphaan, patroontas en houwer: aen de wal komende, hebben de booten en chaloupen digt by den anderen, op hunne dreggen doen leggen, en tot bewaering van deselve daerin gelaeten 20 man, met waepenen als boven, doch de boot van d'Africaansche Galey was nog gemon-

1) Uit de reisverhalen van Cook, de la Perouse en Kotzebue blijkt, dat de nakomelingen van dit geslacht niet minder diefachtig waren dan hunne vaderen. Cook, Reize rondom de Wereld, V. Deel. bladz. 201. De la Perouse, Reize I. D. bladz. 93. Kotzebue, Ontdekkings-Reis, 1815—1818 I. D. bladz. 283.

teerd met twee bassen voor op de boeg. Dit alles beschikt hebbende, ¹⁷²² zijn wy, wel by den anderen, maer buyten ordre van rang, getrokken ^{April 10.} over de klipsteen, die aen de zee kant seer menigvuldig leggen, tot op het effenland of vlakke, wysende met de hand, dat d'Inwo(o)nders, die in menigte nae ons toequamen, soudē wyken en ruymte maken. Hier gekomen sijnde, wierd het corps de bataille van alle de Matroosen der drie Scheepen geformeert, den Commandeur, de Capiteynen Koster, Bouman en Roosendaal aen 't front, yder voor sijn eygen Scheepsvolk: welk corps, drie ryen dik, achter den anderen staende, gedekt wierd door de helft der soldaten onder het commando van d' Hr. Leutenant Nicolaas Thonnar, uytmaekende de regtervleugel, en de lincker, bestaende uit de wederhelft der militairen, wiert opgevoerd door d' Hr Martinus Keerens ¹⁾, vaandragger. Na dese gedaene schicking sijn wy een weynig voort gemarcheert, om aen eenige van ons volk wat plaats te geven, 't welk achter uyt was, van sich te kunnen rangeren, vervolgens halte houdende, ten eynde de achterste soudē opkomen, soo is tot groote verwondering en buyten alle verwachting gehoord, dat er vier à vijf snaphaanschooten van agter ons sijn gedaen, met een sterk geroep „'t is tijd, 't is tijd, geeft vuur,” waerop, als in een oogenblik, meer dan dertig snaphaenen sijn gelost, en d'Indianen hierdoor gansch verbaest en verschrikt wordende, namen de vlugt, met agterlating van 10 à 12 dooden, behalven de gequeste. De hoofden deser Expeditie, in 't front staende, beletten dat de voorste op de vlugtelingen (geen) vuur gaven, vragende voorts wie ordre gegeven had om te schieten, en om wat reden hy daertoe bewoogen was geworden? Nae verloop van weynig tijd quam d'Onderstuurman van 't Schip Thienhoven ²⁾ by my, seggende, dat hy met ses man de agterste was, dat een van de Inlanders de tromp van sijn snaphaen vatte om hem die t'ontweldigen, welke hy terug stootte; voorts, dat een andere Indiaen het rokje van een Matroos poogde van 't lijf te trecken, en dat eenige der Inwoonders, siende onse tegenstand, steenen opraepten, met een dreygend gebaer om op ons te gooyen, waardoor nae alle apparentie het schieten van mijn kleyne troep veroorsaekt sal wesen, doch dat hy tot sulx geen ordre in het minste gegeven had: dan alsoo het nu geen tijd was om deswegen behoorlyke informatie te nemen, is hetselve gediffereerd tot betere gelegentheyd. Nae dat de verbaastheyd en schrik van d'Inwoonders een weynig was bedaerd, dewyle sy sagen dat men

[Landing op
Paasch-
eiland].

1) Van de „Thienhoven”, volgens de Monsterrol.

2) Cornelis Mens, volgens Bouman een bloodaard.

1722
April 10.

geen vervolg van vyandschap pleegde, en haar door teyckenen te kennen gaff, dat de gedoode met steenen op ons hadden gedreygt een aanval te willen doen; soo quamen d'Inwoonders, die altyd by en omtrent het front waren geweest, wederom by de Opperhoofden, en voornamentlijk een, die soo 't ons toescheen gesag over d'andere voerde: want bevel gevende dat van alle kanten voor ons soude gehaald en toegebracht worden alles wat sy hadden, bestaende in boomvrugten, aardgewasch en hoenderen; soo wierd die last met eerbiedigheyd en buyging van 't ligchaam ontvangen en aenstonds gehoorsaemd, gelijk d'uytkomst sulx bevestigde: want na verloop van een kleynen tijd bragten sy eene menigte van suykerriet, hoenderen, ubaswortelen¹⁾ en bananas; maer wy gaven aen haer door teykenen te verstaen, dat wy niets begeerden, dan alleen de hoenderen, sijnde ontrent 60 in 't getal en 30 bossen bananas, voor 't welke wy haar rijckelijk de waerde betaelden met gestreept lijnwaet, waermede sy toonden wel vernoegt en voldaan te weesen. Wanneer wy nu alles nae behooren ondersogt hadden, en insonderheyd de stoffen en derselver coleuren, mitsgaders de ingebeelde silvere plaeten en paarlmoere schelpen, soo bevond men al hetselve vodden te wesen; dat haere dekkleeden om het lijf een veldgewas waar, 3 à 4 dik op den anderen genaeyt, dog net en sinlijk, welke stof (soo als men die in West-Indiën noemt) een soort van Piet is: voorts dat de aarde van 't land (gelijk wy op verscheyde plaetsen sagen) rood en geelachtig was, 't welk met water sijnde vermengt, (sy) alsdan hare kleeden daerin dompelen en weder laten droogen, 't welk blijkt, omdat hun verfsel afgaet; want behandeld en betast wordende, soo vind men hetselve couleur aen de vingers, niet alleen door 't aenraeken van de nieuwe, maer selfs ook van de oude en versleetene. De g'imagineerde silvere plaeten waren gemaekt van den wortel van een aardgewas, gelijk men in Holland soude seggen, van dikke witte wortelen of peen: dit oorciersel is rond, doch langwerpig, welckers diameter omtrent twee duymen bevat van de grootste circumferentie en van de kleynste anderhalve duym, zijnde na gissing 3 duymen lank: om nu dese ingebeelde silveren plaeten tot een cieraed aen d'ooren vast te maeken, soo moet men weten, dat d'ooren deser menschen van de jeugt aff, soodanig aen de lellen worden gerekt en het binnenste uytgesneden, dat de kleynste witte rondte door de opening van d'oorlel gestookten sijnde, men alsdan tegens de grootste, die in

1) Obi, zoete aardappel.

Een der beelden (zonder cylinder-hoofdtooisel) van het Paasch-eiland thans in het British-Museum.

deselve opening sluyt, van voren aensiet. Wyders het paerlmoer, dat het hals-cieraed was, sijn platte schelpen, van couleur als de binnenkant van onse oesters. Wanneer nu dese Indianen iets te verrigten hebben, en dat die oorhangsels door het heen en weder slingeren, haer hinderlijk souden wesen, soo nemen sy deselve aff, en trecken de opening van de lel boven over de zoom van 't oor, 't welck een vreemde vertooning tot lagchen maekt. Dese menschen sijn wel proportioneed van ledemaaten, hebbende seer kloecke en sterke musculen, sijn doorgaens sterk van statur, en haer naruurlyke couleur is niet swart, maer bleek geel of delluagtig ¹⁾, gelijk wy saagen aen veele jongelingen, off, omdat die haere ligchamen met een donker blaeuw niet beschilderd hadden, off, omdat sy van hooger staetsijnde, niet verpligt waeren tot den arbeyd der landbouwery: oock hebben dese menschen sneeuw-witte tanden, en sijn uytnemende sterk van gebit, ja selfs de oude en gryse, gelijk ons consteerde door het kraken van een groote en harde noot, welkers schelp dicker en vaster was, dan onse persijk-steenen: het hoofthair en baard van de meeste was kort, doch andere hadden hetselve lang op den rug nederhangen off gevlogten, en boven op 't hoofd tot een tuyt gerold naer de wyse der Chineesen op Batavia, welke tuyt aldaer genaemd word condé. Wat de godsdienst deser menschen betreft ²⁾, daervan heeft men geen volkomen kennis, wegens de kortheyd van ons verblijff, konnen bekomen, alleenlijck hebben wy opgemerckt, dat sy voor eenige bysondere hoog opgeregte steenenbeelden, vuuren aensteeken, en vervolgens op hunne hielen nedersittende met gebogen hoofde, brengen sy 't platte der handen te saamen, beweegende die op en nederwaards. Dese steenen beelden hebben in 't eerst veroorsaekt, dat wy met verwondering aengedaen wierden: want wy konden niet begrypen hoe 't mogelijk was, dat die menschen, die ontbloot sijn van swaer en dik hout om eenige machine te maaken, mitsgaders van kloek touwerck, echter soodanige beelden, die wel 30 voeten hoog en nae proportie dik waeren, hadden konnen oprigten: dog dese verwondering cesseerde met te ondervinden door het aftrekken van een stuk steens, dat dese beelden van kley of vette aerde waeren geformeerd, en dat men daerin kleyne gladde keysteentjes hadde gestoo-

1722
April 10.

[Beschrijving der inboorlingen van Paascheiland.]

[Afgodsbeelden van lava.]

1) Deluw = grauw, bruin, vuil van kleur.

2) Vgl. Bouman's Scheepsjournaal, alsmede: Geiseler, die Osterinsel, en het voorkomende in de „Sailing directions for the Pacific Islands (Eastern groups)” van de Britsche Admiraliteit, i. v. Rapa-nui or Easter Island.

1722
April 10.

ken, die heel dicht en net by den anderengeschikt zijnde, de vertooning van een mensch maekten; voorts sag men van de schouders nederwaerts strecken een flaauwe verheffing off uytsteeksel, dat de armen affschetsten, want alle de beelden scheenen te vertoonen, dat sy met een lang kleed van den hals tot aan de voetzoolen omhangen waaren; hebbende op het hoofd een korf, daar opgestapelde wit geschilderde keysteenen inlagen ¹⁾).

[Bereiding
der spijzen.]

Wyders is 't voor ons onbegrypelijk geweest, hoe dese menschen hunne spyse kookten, want niemand heeft kunnen merken off gesien, dat sy eenige aarde potten, pannen off vaten hadden: alleen is ons door 't gesigt gebleeken, dat zy kuylen in de aarde met hunne handen graaffden en daarin groote en kleyne keysteenen (want wy hebben geen andere soort van steen gesien) leyden; voorts gedroogde ruygte van 't veld getrokken en daarop gelegte hebbende, staaken hetselve vervolgens in den brand, en, na verloop van weynig tijds, bragten sy een gekookt hoen (zijnde in een soort van biesen geworden, heel sinlijk, wit en heet) aan ons om te eten, doch sy wierden door teykenen bedankt, alsoo wy andere besigheden genoeg hadden met op ons volk te passen, om deselve in goede ordre te houden, op dat se geen moetwil soude aanregten, en ook, om in cas van disordre, niet overvallen te worden, want schoon dese menschen ons alle bewijs van vriendschap betoonden, soo heeft de ondervinding van andere ons geleerd, dat men geen Indianen te veel moet vertrouwen, gelijk het Dag-Register van de Nassousche Vloot behelst, dat sy, door de behulpsaamheyd der Inwoonders van Terra de Feu op eenmaal seventien man verlooren, als misleyd geworden zijnde wegens het presteren van goede officien.

Wy dan, op alles met de vereyschte aandacht geen onderzoek konnende doen, beslooten, dat sy groote uytgeholde keysteenen onder d'aarde moesten hebben, die het water bevatten van 't geene sy voornemens zijn te kookten ²⁾, dat zy vervolgens een overdek off

1) Vgl. Bouman's Scheepsjournaal en overigens Cook's Reizen, Deel V. Plaat XLI, de la Pérouse's Reize Pl. I tegenover blz. 96 alsmede von Kotzebue's Reize Deel I.

De beelden zijn van lava, dus van een lichte stof gemaakt, zijnde Paasch-eil. een uitgebrande vulkaan waarvan de krater op den Zuidwesthoek de tufsteen voor de beelden geleverd heeft. (Vgl. Geiseler, die Oster. Insel). Afbeeldingen komen voor in de Ill. London-News van 25 Maart 1911.

2) Onze Commandeur hecht hier bijzonder op het koken; daar de wilden het vleesch

welfsel van steenen maaken, daarop hun vuur aansteeken, en dus, ¹⁷²² door de neerdruckende hitte, haare spyse murw en gaar kookten. Ook ^{April 10.} is 't seer aanmerkelyk, dat wy niet meer als 2 à 3 oude vrouwen [Kleeding der inboorlingen.] hebben gesien, aanhebbende een kleedje van de middel aff tot beneden hunne kniën, en een ander om de schouders geslagen, dogh soo, dat de neerhangende borst-vellen bloot waren; maar jonge vrouwen en dogters quaamen niet te voorschijn, soo dat men te gelooven heeft dat de jaloesy de mannen bewoogen sal hebben om deselve op een affgelegene plaats van 't Eyland te verbergen ¹). Hunne huysen off hutten sijn sonder eenig cieraad, hebbende eene lenckte van 50 voeten en de breete van 15; de hoogte van 9, soo 't nae gissinge toescheen: derselver wanden (gelijck wy sagen het geraamte van een nieuwe timmering) sijn eerst staaken, die in den grond gehegt en vast gemaakt worden, regt op staande, aen welcke andere lange houtten, die ik latten noem, 4 à 5 hoog, gebonden zijnde, alsdan het geraamte van 't gebouw verdoend: de openingen nu, die alle langwerpige vierkanten sijn, worden gestopt en toegemaekt met een soort van biesen off lang gras, 't welck sy seer dik op malkander leggen, en aan de binnenhouten met touwwerk ('t geene sy van seeker gewasch, Piet genaemd, heel aardig en konstig weten te maken, en voor onse dunne touwen niet behoefte te wyken) binden; soo dat sy voor wind en regen immers soo wel beschut sijn, als die de rietdaeken in Holland bewoonen. ^[Woningen der inboorlingen.]

Dese hutten hebben niet meer als eene ingank, die soo laag is, dat men kruypende op de kniën daarin gaet ²), sijnde boven rond als een

op de voorgestelde wijze zeker niet kookten, maar alleen zeer goed gaar deden worden. Bouman vertelt dit duidelijker.

1) Bouman meldt daarvan niets.

Behrens verhaalt hier de volgende bijzonderheden: „De Eilanders toonden aan het gelande Scheepsvolk hunne vrouwen, en gaven te verstaan, dat zij tot 's volks dienst waren. De vrouwen zetteden zich nabij het Scheepsvolk, en ontkleedden zich grimlachende als wilden zij hetzelve met allerlei gebaarden tergen. Andere die in hare huizen bleven, riepen en wenkten om bij haar te komen. Zij waren geblanket met eene zeer levendige roode verw, alles overtreffende wat men van die natuur kende.” Hist. de l'Exped. T. I, pag. 134, 133.

Bij Cook vindt men de schandelijckste bewijzen van de onbeschaamde wellustigheid der vrouwen van dit eiland. V. D. blz. 432.

De la Perouse, die het eiland in 1786 bezocht, verhaalt mede dat de vrouwen zich aan zijne schepelingen aanboden en als opdrongen. Reize, I. D. blz. 93.

Von Kotzebue kreeg er in 1816 geene vrouwen van nabij te zien. Reize in de Zuid-Zee en de Behrings-Straat, I. D. bladz. 286.

2) Bouman vermeldt, dat die ingangen alle naar het Noord-Oosten gericht waren en brengt dit in verband met hunne godsdienstige gewoonten.

1722
April 10. voute of verwelfsel, hoedanig ook het dak van form is. Den ganschen huysraad, die wy voor aangesien hebben (want dese lange hutten scheppen geen ander daglicht als door desselfs ingank, alsoo deselve van vensters ontbloot en rondom dicht gesloten zijn) waren matten voor hun vloertapijt, en een groote keysteen, waervan er veele laaggen, voor een oorkussen: voorts, soo hadden sy rondom haare hutten seer kloeke geslepen keyen, welckers breete drie à (vier) voeten was, bysonder net en effen nevens den anderen gevoegt, en die, nae ons oordeel, haar verstrekten voor een stoep, om in de avond-koelte, daer te sitten en te praaten: en om een besluyt van dese hutten te maaken, resteert alleen te seggen, dat wy, aen den kant van onse landing, niet meer dan 6 à 7 hutten gesien hebben, waeruyt vastgesteld souw kunnen worden, dat alle de Indianen van 't geene sy besitten een gemeen gebruyk nemen, want de grootheyd en het weynige getal der hutten geven te kennen, dat veele te samen in een hut woonen en slapen; maer off men daerom (tot) de gemeenschap der vrouwen onder hen sou mogen besluyten, soo soude het selve, als geen onvermydelijck gevolg sijnde, van ligtvaerdigheyd en quaadspreeking te beschuldigen sijn. Wat eyndelijk hunne Vaertuygen betreft, die sijn slegt en swak ten opsigte des gebruycks; want hunne canoes sijn te samen gevoegt van menigvuldige kleyne plankjes en ligte inhoutjes, die sy konstig aen den anderen vast naeyen met heele fyne gedraeyde toukens, gemaakt van het hierboven genoemde veltgewasch Piet; maer dewyle haar ontbreekt de kennis en voornamentlijk de stoffe, om het groote getal der naeden van de canoes te kalefaten en dicht te maken, soo sijn deselve seer lek, waardoor sy genootsaekt worden de helft des tijds met loosn door te brengen: voorts sijn haere canoes ontrent 10 voeten lank, behalven de hooge en scherp toeloopende stevens: derselver breete is, dat sy met gesloote beenen daer even in kunnen sitten om voort te scheppen.

[Vaartui-
gen der in-
boorlin-
gen.]

Om nu aan d'andere syde van 't Eyland te gaan, waertoe de Koninck off Overste ons noodigde, als zijnde de voornaamste plaats van hunne landbouwery en fruytboomen, vermits alle het geene sy ons toebagten van dat oord gehaald wierd; soo is sulx niet raadzaam geoordeeld, omdat de Noordelyke wind, welcke begon op te koelen, onse anker-plaats tot een lager wal maakte, te meer, dewijl wy weynig volk aen de Scheepen hadden, die onse hulp van nooden mogten hebben, ingeval de wind sterck door waayde; daar en boven de booten en chaloupen met volk opgepropt sijnde, soudn alsdan

aan boord niet hebben kunnen komen, off door de stercke branding op de wal, off door d'onmogelykheyd van het op te roeyen: derhalven is goed gevonden in ordre aff te trecken, gelijk aanstonds werckstellig uytgevoerd is. Aan boord zijnde, hebben wy geresolveerd om nog een honderd mylen regt West te zeylen, opdat wy, dus doende, onse Instructie en de daerop getrokkene Resolutie in alle deelen promptelyk souden naekomen; dog dat men altoorens een kleyne Kruystogt sal doen Oostwaarts heen, om te ondersoeken, of men het Laag en Zandig Eyland souden kunnen ontdekken; want in cas van jae, soo soude onse eerste kruysing in de Zuyd-Zee noodwendig, als desselfs eynde bereyckt hebbende, moeten cesseeren: welcke Resolutie van desen inhoud is:

„Raads Vergadering der Hoofden van de drie in compagnie seylende Scheepen, gehouden aan 't boort van 't Schip den Arent, soo als de Landtogt was g'expedieert en volbragt met drie booten en twee chialoupen, wel gewapend en bemand.

Vrijdag den 10^{en} April 1722. Den President de Hoofden deser Expeditie geconvoceerd hebbende, ten eynde een ygelijk soude avanceeren sijn sentiment en oordeel, concerneerende dit nieuw gevonden Eyland, off namentlyck door d'ontdekking van dien soude kunnen geagt worden, dat de Resolutie van den tweeden deser, by desen Raade beraamd en gearresteerd, punctueel zoude sijn geobserveerd en voldaan: dan off men ter contrarie nog honderd meylen onse koers Westw^{ts} sal vervolgen, (omdat dit ontdekte land, sijnde van ons genaemd het Paasch Eyland, alsoo hetselve op Paaschdag ontdekt en gesien is) niet gesegt kan worden, een kleyn, laag en zandig Eyland te wesen, als bevattende in sijn omtreck sestien Duytsche mylen, en van een taamelyke hoogte, hetwelk 8 à 9 mylen van ons afgelegen was, wanneer het zeyn van d'Africaanse Galey gedaan wierd, dat hy land sag; vermits dese verheyd met seeckerheyd beslooten mag werden, aangesien wy den ganschen volgenden dag met een slappe koelte van nooden hadden, om tegens den avond, op een affstand van ontrent twee mylen, het selve op sy te hebben: alsmede, soo kan 't voorschreeve land niet zandig genoemd worden, dewyle wy het selve niet alleen niet zandig, maer integendeel uytnemend vrugtbaar bevonden hebben, voortbrengende bananas, pataddes, suykerriet van bysondere dikte, en veele andere soorten van aardvrugten; dog gedestitueerd van groote boomen en vee, behalven hoenderen. Sulx dit land, wegens syne vette aarde en goede lugt-

1722
April 10.

[Breede
raad in zake
het ont-
dekte land.]

1722
April 10. streeck, tot een aardsch Paradijs te maaken is, indien hetselve be-
 hoorlijk wierd gecultiveert en bearbeyd, 't geen nu alleen gedaan
 werd, nae mate dat de Inwoonders benodigd sijn tot onderhoud des
 levens. Wyders, soo is het ook gansch oneygen aan dit ontdekte
 land de naam te geven van een reeks van hoog land, wanneer men
 al onderstelde, dat men by ongeluck het laag en Zandig Eyland was
 voorby gezeyld sonder hetselve te sien, 'twelk niet apparent is, om-
 dat onse koers soodanig gerigt was, dat men hetselve onvermydelijk
 in 't gesigt zoude hebben gekregen, ingeval dit Paasch Eyland dat
 land is, 't welk beschreeven word te sijn een reeks van hoog land.
 Derhalven soo mag men met goede reden besluypen, dat dit Paasch
 Eyland een ander land is, dan hetgeene dat wy zoeken, en een ge-
 deelte van onse kruystogt uytmaakt, aangesien de requisiten defi-
 ciëren, die aen dat land, 'twelk wy hoopen te ontmoeten, eygen sijn.
 Sulx hy President dezen Raade in consideratie geeft alle het boven
 gementioneerde, om sig van derselver sentimenten te dienen, soo
 't behoort.

Waarop aandagtelyk gelet en alles rypelyk overwogen zijnde, is
 eenstemmig als indisputabel geoordeeld, dat het bovengemelte
 Paasch Eyland in 't minste niet voldoed de beschryving van een
 reeks van hoog land, als maar sijnde van eene gemeene hoogte, al-
 waar ook volstrekt onmogelyk fyne metallenzouden konnengroeyen,
 gelijk d'ondervinding door oculaire inspectie ons geleerd heeft, dat
 de Inwoonders daarvan ontbloomt sijn, en alleen tot deksel en cieraad
 gebruycken seker veld-gewasch, die sy drie off vier dik voor warmte
 en sterkte heel aardig en net aan een weten te naayen: voorts tot
 ciersel eenige vederen van hoenders off vogelen (welcke laatste nog-
 tans seer weynig sijn gesien) tot een krans te samen gevlogten op
 hunne hoofden, en het beschilderen van haar aangesigt als oock an-
 dere deelen des ligchaams met een regelmaatige proportie in d'aff-
 teykening, soo dat de eene zyde des lijfs conform de andere is, als-
 mede eenige platte schelpen tot hals-cieraad, en d'uytgesnede
 oorlellen met een soort van wortelen (onse witte peen gelijkformig)
 gevult, voor opronking der ooren. Wyders, dat wy ook niet gesien
 hebben het kleyn, laeg en zandig Eyland, 't welk de voorbode en
 't waare teyken moet sijn van dat land, 'tgeene wy zoeken; oversulks
 is met eendragtige bewilliging goedgevonden en vastgesteld, dat
 men by den koers van West sal continueeren op de Zuyder polus
 hoogte van 27 graden, tot wy nog een honderd mylen sullen hebben

afgezeyld, en daar gekomen zijnde, dan verders ons te reguleeren nae het geene behoord gedaan en uytgevoerd te worden. 1722
April 10.

Aldus geresolveerd in 't Schip en ten daage als boven. (Was geteykent) Jacob Roggeveen, Jan Koster, Cornelis Bouman, Roelof Rosendaal."

Dese resolutie dus voltrocken en geteykent sijnde, heeft Capiteyn Jan Koster, discourswyse geavanceerd, dat heel faciel en gemakke-lijk te ondersoeken soude wezen, off het boven gementioneerde Paasch-Eyland, dat land waarlijk is, 't welk wy beoogen en daar wy onse koers nae gedirigeerd hebben, indien wy maar een kleyne Kruystogt ondernaamen van 12 mylen Oostwaards te zeylen, en dat de Scheepen twee mylen van den anderen afgesonderd zijnde, alsdan sekerlijk zoude komen te consteeren, ingeval wy een laeg en zandig Eyland ontdekten, dat nae waarheid het voorsz. Paasch Eyland, dat land is, 'tgeene wy betragt hebben te ontdekken: En in cas wy geen gesigt van het gemelte Zandig Eyland kregen, dat dan ook het voor- noemde Paasch Eyland noodwendig een ander land is, (schoon het- selve in onse vaarweg legt) als waartoe onse Expeditie is gerigt. Voorts dat men, het Zandig Eyland ontdeckende, de koers Noorde- lyker soude kunnen stellen, om de passaadwind vaster en stercker te krygen, tot bevordering van onse tweede onderneeming en Kruys- togt; dewyle de eerste door d'ontmoetinge van 't voorschreeve Zan- dige Eyland zoude komen te cesser en op te houden. Alle hetwelke overwogen zynde, is het selve met gemeen advys goedgevonden en vastgesteld.

Aldus geresolveerd en geconcludeerd in 't Schip en ten daage van de bovenstaande Resolutie. (Was geteykent:) Jacob Roggeveen, Jan Koster, Cornelis Bouman, Roelof Rosendaal.

11. — Was de wind dien dag Noord-Noord-West en Noord-West, met een marseyls koelte en hooge zee: setten het plegt-anker aff, en streeken de groote en focke-rheeden omlaag. Omtrent het vierde glas van d'eerste wagt brak het daagelykx touw van 't Schip Thien- hoven, en toegeroepen zijnde of hy hulp van nooden hadde ant- worde neen.

12. — Brak met het aankomen van den dag het dagelyks touw van d'Africaansche galey, door welck ongeluk beyde die Scheepen

1722
April 12.

[Slechte ankerplaats.]

soo na aan de wal waaren genaaderd, eer sy voor een ander anker vast laagen, dat, indien sy doorgedregt, off het touw andermaal gebrooken hadde, noodsaakelijk schipbreuk zouden geleden hebben; want tijd manquerende om de seylen by de wind te rucken, soo souw het Schip off Scheepen door de wind en d'aanrolling der Zee tegens de klippen hunne totale ondergank gevonden hebben. Dit gevaar van d'and're Scheepen was d'oorsaak dat wy beslooten, omeenspring op ons touw te steeken, de zeylen by te setten om slagvaardig te vallen, dan te kappen, en dus het schip van laager wal en ons selven tragten te salveeren: ten welcken eynde wy onse gestreeckene rheedden weder omhoog setten, opdat men vaardig ter uytvoering zoude zijn, wanneer de nood sulx vereyschte; dogh de wind van het Noord-Westen met een regenbuy West loopende, bevrijdde ons van dit extreme middel. Wy ligten derhalven gesamentlijk onse anckers en gingen onder zeyl: met Sons ondergank peylden d'Oosthoek van 't Eyland Zuyd-West ten Zuyden, en de Westhoek Zuyd-West ten Westen 6 mylen van ons, daar het bestek van begint.

13. — Hadden de bevonde Zuyderbreete van 27 graden 7 minuten, en de gegiste lenkte van 265 graden 56 minuten, de gekoppelde koers was Zuyd-Oost $4\frac{1}{2}$ mijl, de wind tusschen het Noord-Noord-Westen en het Zuyden ten Oosten, met ongestadige koelten en regenbuyen. Nae dat wy nu het Paasch Eyland West ten Noorden van ons peylden, stuurden wy regt Oost aan, zijnde alsdoen seer klaar en helder weder; hebbende het land soo verre agteruyt, dat het naauwlijx van steng konde beoogt werden, egter continueerden wy nog 3 mylen voort te zeylen, om in alle deelen aan de grootste afstandigheyd tusschen het Zandige en het Paasch Eyland te voldoen; maar hetselve niet ontdeckende, resolveerden wy te wenden om onse reys westwaards te vervolgen. Deeden derhalven zeyn aan ons geselschap om van koers te veranderen en West te stuurden, vaststellende, dat onse hoope door eene goede ontdecking in 't kort voldaan zoude worden met eene hoog en wijt uytgestrekte landstreeck.

14. — Gisten te wesen op de breete van 26 graden 53 minuten besuyden den Evennagter, en op de lenkte van 265 graden 7 minuten, de gekoppelde koers was West ten Noorden $\frac{1}{2}$ Noord $11\frac{1}{2}$ mijl, de wind Zuyd-West ten Zuyden, Zuyden, Zuyd-Oost en Oost-Zuyd-Oost, marseyls en bramseyls koelte, goed weder, dog de lugt dik,

doncker en nevelagtig; hadden 1 graad 51 minuten Noord-Ooster ^{1722.}
miswysing. ^{15 April.}

15. — Was onse bevonde Zuyder breete 26 graden 53 minuten, de gegiste lenkte 263 graden 17 minuten, de koers West, de wind Zuyd-Oost en Oost, marseyls en slappe bramseyls koelte: schoon, fris weder. Volgens een morgen peyling hadden wy 2 minuten Noord-Ooster affwycking.

16. — Bevonden ons des middags op de Zuyder polus hoogte van 27 graden 3 minuten, en op de gegiste lenkte van 262 graden 12 minuten, de gekoppelde koers was West $\frac{1}{2}$ Zuyd, de wind Oost, Noord-Oost, Noorden, Noord-West en West-Noord-West, met een slap bramseyls koeltje en helder weder.

17. — Hadden volgens onse hoogmeting, de Zuyder breedte van 27 graden 15 minuten, en de gegiste lenkte van 261 graden 55 minuten, de gekoppelde koers was West-Zuyd-West, de wind tusschen het Noord-Westen en het Westen, met een slappe bramseyls en ook marseyls koelte en goed weder. Onse miswysing was 55 minuten Noord-Oostering.

18. — Waaren op de bevonde polus hoogte van 27 graden 4 minuten Zuyd en op de gegiste lenkte van 260 graden 40 minuten, de gekoppelde koers was West $\frac{1}{2}$ Noord, de wind West, Zuid-Oost ten Zuyden en Zuyd-Oost ten Oosten, met gereefde marseyls en bramseyls koelte: uytnemend fris en schoon weder.

19. — Was de bevonde Zuyder breete 27 graden 4 minuten, de gegiste lenkte 259 graden 35 minuten, de koers West, de wind Oost-Zuyd-Oost en Oost, met een een bramseyls koeltje, ook een slap lugtje, en een swaare hooge zee uyt het Zuyden: seer goed en klaar weder. Saagen twee pylstaarten en een meeuw.

20. — Dreeven meest van stilte, doch omtrent de dag-wagt kregen een slap lugtje uyt het Zuyd-Oosten. Hadden des middags de Zuyder breete van 27 graaden 1 minut volgens onse hoogmeeting, en de gegiste lenkte van 259 graden 11 minuten, de koers was West met een kragtige hoogaanrolling der Zee uyt het Zuyden, dog egter seer aangenaam weder.

1722
21 April.

21. — Bevonden ons met Noorder Son op de breete van 27 graden 1 minut Zuyd, en op de gegiste lenckte van 257 graden 5 minuten, de koers was West, de wind Zuyd-Oost en Oost, bramseyls en marseyls koelte met regenbuyen en een hooge zee als boven. Ontrent Sons opgank is zeyn gedaan, ten eynde de Capiteynen, benevens hunne Opperstuurluyden aan 't boord van den Commandeur souden komen om Raadsvergadering te houden, en voorts te helpen beraamen wat koers in het toekomende behoorde vastgesteld en geobserveerd te werden. Nae 't scheyden van de Vergadering, is des middags Noord-West gesteevend, sijnde als doen klaar, fris weder, en d' inhoud van welke Resolutie het volgende bevat : dog altoorens daartoe te komen, moet ik met weinigh woorden noteeren, dat men sig ten hoogsten te verwonderen heeft, van menschen te vinden, die glory stellen omnaamrugtig te weesen door het gemeen maken haarder schriften met den druck waarin sy de opgepronkte leugen gangbaar soeken te maaken voor suyvere waarheyd, gelyk consteert aan eenen soogenaamden Capiteijn Davids, Wiljam Dampier en Lionel Wafer, soo als denselven Dampier in zyne Reys-Beschryvingen verhaald, folio 266, en in de beschryving van de landengte van America folio 84, door den gemelten Wafer beschreven, en met welck juweel den gemelten Dampier zijn boek orneert en verciert ; want aangesien wy geen land van Copayapo westwaards tot op een afstand van 658 mylen, daer wy ons heden bevinden, ontdekt hebben, dan het Paasch Eyland ; soo volgt dat hetselve de cust is van 't onbekende Zuydland, naar 't oordeel van den gedagten Dampier, steunende op het getuygenis van Davis als desselfs ontdecker, en streckte Noord-West buyten het gesigt ; 't welck nogthans den voorsz. Wafer bepaalt op 14 à 16 mylen, dogh beyde getuygende, dat hetselve hoog land was. Wanneer nu het genarreerde vergeleeken word met onse bevinding, soo resteert niet anders te seggen als dat dese drie, (want sy waaren Engelschen) soo wel roovers van de waarheyd, als van de goederen der Spangjaarden ¹⁾, sijn geweest.

„Raad der drie in Compagnie zeylende Scheepen, gehouden aan 't boord van 't Schip den Arent, present Mr. Jacob Roggeveen, President : mitsgaders alle de Capiteynen en Opperstuurluyden op deselve Scheepen bescheyden.

Dingsdag den 21^{en} April 1722. Den President proponerende, hoe

1) Dit doelt op de boekanierstochten.

noodsaakelijk het was, om van onsen voor desen vastgestelden koers ¹⁷²² te veranderen en een ander te beraamen, aangesien wy volgens de ^{21 April.} gemiddelde lenkte der drie Scheepen, ons bevinden van Copayapo, gelegen op de kust van Chili, regt West aan, op de polus hoogte van [Breede raad in zake te zeilen koers naar Honden eil.] 27 graden besuyden den Evennaar, geseylt te hebben eene verheyd van 658 mijlen, oversulx dat men met alle sekerheyd mag besluyten, dat de Instructie van onse Heeren Principalen, als het rigtsnoer onser Expeditie, en de Resolutien van den 2^{en} en 10^{en} deser, ingevolge deselve Instructie getrocken en beraamt, gansch (be)stiptelijck en rykelijk sijn voldaan en naegekomen; derhalven dan, dewyle onse eerste Kruystogt in de Zuyd-Zee cesseert, soo is 't ten hoogsten noodigh, dat men een gereguleerde koers vaststelle, om onse tweede Kruystogt exactelijck te kunnen uytvoeren, bestaande hierinne, dat men van onse tegenwoordige gegiste standplaatse soodanigen koers sal eligeeren als 't behoord, ten eynde om het Honden Eyland te beseilen, leggende volgens de route van Capn. Willem Cornelissen Schouten, 925 mylen van de vaste cust van Chili, en op de Zuyder breete van 15 graden 12 minuten. ¹⁾ Wyders, wanneer wy daer gekomen sullen (sijn), off men alsdan niet regt West behoorde te stuur en om het Eyland Zonder grond te ontdecken, gelegen op d' hoogte van 15 graden ofte (15 graden) en 15 minuten besuyden de middel lijn, en van 't voorschreve Honden Eyland ontrent hondert mylen, alwaer hy Capitain Schouten slegt en effen water gevonden heeft en geen holle deyningen uyt den Zuyden, gelijk hij getuygt, gehad en wederom (na ontrent 140 mylen in slegt water voortzeylende) holle deyningen van het Zuyden, gekregen te hebben. Sulx dat onze Kruystogt alhier gericht moet sijn om te onderzoeken wat de waare oorzaak van dit effen water is; en by gevolg off die uytwerking niet vloeyt door een tusschen beyde leggende landstreek, en om daarvan by ondervinden versekert te sijn, wat koers tot ontdeckung van dien vereyscht soude werden te moeten stevenen. Vorders proponeerde hy President, off (aangesien wy een lange Kruystogt te doen hebben, en dat het onseker is, dat men eenig land ontdecken sal) de goede voorsorge niet dicteert en vereyscht, om rantsoen van drinkwater te geven, te weten, een kan van 10 mutskens daegs voor yder man; als [Rantsoen. drinkwater en tabak.] mede, dewijl onder het volk gebrek van tabacq begint te ontstaan,

1) Op de kaart van P. Goos en die van Schouten ligt dit eiland op 14° 55' (en niet op 15° 12') ZBr. en 238° OL. van Teneriffe. Feitelijk ligt Poeka-Poeka op 14° 50' ZBr. en 237° 48' ,5 OL. De plaatsbepaling daar is dus merkwaardig juist voor dien tijd (1616), vooral wat de lengte aangaat.

1721 off men alle maanden aan yder man niet behoorde uyt te deelen een
21 April. pond taback, zijnde van d' Heeren Bewinthebberen als een geschenk voor het volck ten dien eynde mede gegeven.

Alle hetwelcke met aandacht overwoogen, en de Zee-Kaarten deswegen nagesien zijnde, zoo is met unanimiteyt van stemmen goedgevonden en verstaan, dat men met Noorder Son Noord-West sal boegen, tot wy gekomen zullen weesen op de Zuyder polus hoogte van 15 graden 12 minuten, en dan regt West aan om het Honden Eyland in 't gesigt te krygen; daar zijnde, de koers van West te continueeren, dogh soodanig, dat men ontrent 100 mylen afgeseyld hebbende, sig bevind op 15 graden, ofte (15 graden) en 15 minuten, Zuyder breete, alwaar het Eyland Sonder grond geplaatst is, en het effen water syn beginsel heeft: voorts is vastgesteld alhier stand te houden, om de koersen als dan naader te reguleeren, 't zy Zuyden, Zuyd-Zuyd-West off Zuyd-West, soo als men sal bevinden te behooren. En eyndeling wat de uytdeeling van 't randsoen van water, als mede van de verstrecking van tabak aan het volck concerneerd, soo is het selve met gelyke toestemming van alle goedgekeurd. Aldus geresolveerd en gearresteert in 't Schip en ten daage ut supra. (Was geteyckent) Jacob Roggeveen, Jan Koster, Cornelis Bouman, Roeloff Rosendaal, Jacob van Groenevelt, Cornelis van Aelst, Willem Willemsen Espeling en Jan Juriaansen de Roy."

22. — Hadden ingevolge onse hoogmeeting, de Zuyder breete van
[4e doode.] 25 graden 46 minuten, en de gegiste lenckte van 255 graden 41 minuten, de koers was Noord-West, de wind van 't Oosten tot het Noorden ten Oosten, bramseyls en ongestadige koelten, des nagts regenvlaagjes, voorts goed weder. Van daag in de voormiddag is een matroos overleden, zijnde de vierde doode.

23. — Was de bevonde polus hoogte 25 graden 6 minuten besuyden den Æquator, en de gegiste lenkte 255 graden 30 minuten, de gekoppelde koers Noorden ten Westen, de wind van 't Noorden tot het West-Zuyd-Westen, met ongestadige koelten, regenbuyen en een harde travaad uyt het Westen, dog duurde niet lang.

24. — Kregen in het 5de glas van de tweede off honde-wagt een sterke travaad uyt het Zuyd Westen: hadden met Noorder Son de bevonde Zuyder breete van 23 graden 53 minuten, en de gegiste lenkte van 254 graden 21 minuten, de gekoppelde koers was Noord-

West $\frac{1}{2}$ Noord, de wind van het Westen tot het Zuyd-Oosten, met ongestadige koelten, echter goed weder. Vertrouwen met het ondergaan van de Son, den Tropicum Capricorni, off de Sonne-keerkring van den Steenbok te passeeren. Nae 't uytwysen van eene avondpeyling bevonden 1 graad 56 minuten Noord-Ooster miswysing van 't Compas. 1722
24 April.

25. — Gisten des middags te zijn op de breete van 21 graden 59 minuten besuyden d' Æquinocctiaal, en op de lenckte van 252 graden 17 minuten, de koers was Noord-West 40 mylen, de wind Zuyd-Zuyd-Oost en Zuyd-Oost, met een sterke doordringende marseyis koelte en een swaare hooge Zee uit het Zuyd-Zuyd-Westen, goed weder, maar eene betooge lught.

26. — Hadden de bevonde Zuyder polus hoogte van 20 graden 40 minuten, en de gegiste lenkte van 250 graden 21 minuten, de koers was Noord-West, de wind Oost-Zuyd-Oost en Zuyd-Oost, met eene styve marseyls koelte en hooge rolling der Zee uyt het Zuyd-Zuyd-Westen, soo dat met goede reden soude kunnen gevraagd worden, waarom dese Zee, by uytneementheyd boven andere, de naam voerd van Mare Pacificum off Vreedsame Zee? Indien nugeantwoord word, dat desselfs d(en)ominatie affkomstig is van haare wercking, aangesien dit oord des Werelds van onstuimige en harde stormwinden niet ontrust nog periculus bevonden werd; soo is de replyk, dat die benaaming met meerder regt aan de Æthiophische Zee te approprieren is: want van Cabo de bona Esperança nae de middellyn zeylende, soo sal men van de 30 tot de 5 graden Zuyd (hoedanig dese dus genaamde Vreedige Zee bepaald word) geen stormen ontmoeten; daarenboven sal men door een swaare en hoog op een loopende Zee uyt het Zuyden off Zuyd-Westen niet geschokt en geslingert worden, gelyk d'ondervinding ons ten vollen oertuygt.

27. — Bevonden te zijn op de Zuyder breete van 19 graden 15 minuten en op de gegiste lenkte van 248 graden 54 minuten, de koers was Noord-West, de wind Oost-Zuyd-Oost in Zuyd-Oost, met een gemeene marseyls koelte en hooge Zee als boven.

28. — Was onse bevonde Zuyder polus hoogte 18 graden 8 minuten, en de gegiste lenkte 247 graden 42 minuten, de koers Noord-West, de wind tusschen het Zuyd-Oosten en 't Zuyden, met een bramseyls en slapper koelte: seer goed en aangenaam weder.

1722
29 April.

29. — Hadden met Noorder Son de bevonde Zuyder breete van 17 graden 27 minuten, en de gegiste lenkte van 246 graden 55 minuten, de koers was Noord-West, de wind Zuyd-Oost en Oost-Zuyd-Oost, met een slap bramseyls koelte : goed weder.

30. — Bevonden des middags onse breete te zijn 16 graden 47 minuten Zuyd, en de gegiste lenkte 246 graden 3 minuten, de koers was Noord-West, de wind Oost-Zuyd-Oost en Zuyd-Oost, met een slap koeltje en goed weder. Saagen in de voormiddag een seer kleyn schildpadje en veel meeuwen, die wy in ettelyke dagen, nog ook andere soort van vogelen niet gesien hadden. Nae het uytwysen van een morgenpeyling des Sons, bevonden de Noord-Ooster afwyking van het Compas te wesen 2 graden 4 minuten.

Mey.

1. — Kregen ingevolge de genomen hoogte der Son, de breete van 15 graden 53 minuten bezuyden de middellijn, en de gegiste lenkte van 245 graden 7 minuten, de koers was Noord-West, de wind tuschen het Oost-Zuyd-Oosten en het Noord-Oost ten Noorden, met regenvlaagjes en een bramseyls koeltje.

2. — Deeden met het uytgaan van de dagwagt aan ons geselschap zeyn om van koers te veranderen, aangesien wy vaststelden, de breete van 't Honden-Eyland, leggende op 15 graden 12 minuten Zuyd, bekomen te hebben, en regt West te sturen, gelijk de Resolutie, op den 21sten April jongstleden in Raade genomen, behelst ; om dus het selve Eyland in 't gesigt te loopen. Des middags gisten te sijn op de Zuyder polus hoogte van 15 graden 8 minuten, en op de lenkte van 244 graden 3 minuten, de gekoppelde koers Noord-West $\frac{3}{4}$ West 19 mylen, de wind Zuyd-Oost en Oost, met een gemeene bramseyls koelte en aangenaem weer, dog een betooge lugt, die juyst ons op den middag belette een goede Sons hoogte te bekomen.

3. — Was onse gegiste Zuyder breete 15 graden 8 minuten, de lenkte 242 graden 53 minuten, de koers West 17 mylen, de wind Oost ten Noorden, Oost-Zuyd-Oost en Oost, met een slap en labber koeltje, mitsgaders een betrocke en benevelde lugt.

4. — Hadden dit etmaal veel travaden, regenbuyen en een dicke lugt, egter tegens den middag de Son doorbreekende, bevonden ons

op de breete van 15 graden 12 minuten besuyden de Æquinoctiaal, ¹⁷²² en op de gegiste lenkte van 241 graden 55 minuten, de koers was ⁴ West, de wind Oost, Noord-Oost en Oost-Noord-Oost, met een slap bramseyls koeltje, sagen veel poskoppen en gevogelte.

5. — Gisten met Noorder Son te zijn op de Zuyder polus hoogte van 15 graden 12 minuten, en op de lenkte van 240 graden 30 minuten, de koers was West 20½ mijl, de wind Oost en Oost-Noord-Oost, slappe en bramseyls koelte, verseld met een swaare slagregen.

6. — Was onse bevonde Zuyder breete 15 graden 10 minuten en de gegiste lenkte 239 graden 42 minuten, de koers West, de wind tusschen het Oosten en het Noorden ten Oosten, met stilte en een slap lugtje: schoon, klaar weder. Saagen een Dorades¹⁾ by het Schip, maar konden hem niet vangen. De peyling van d' avond en morgen Son toonde ons, dat het Compas 3 graden 37 minuten Noord-Oostering had.

7. — Bevonden de breedte van 15 graden 6 minuten besuyden den middellijn, en op de gegiste lenkte van 239 graden 1 minut, de koers was west, de wind variabel met stilte en een slap lugtje van het Oosten, schoon, helder weder. In de namiddag waaren seer veel Dorades by 't Schip, daar een van quamen te vangen.

8. — Hadden de bevonde Zuyder breete van 15 graden 13 minuten, en de gegiste lenkte van 238 graden 40 minuten, de gekoppelde koers was West-Zuyd-West ½ West, de wind Noord-West en West-Noord-West, sijnde meest stil en een slap lugtje, goed weder. Bevonden door een avond- en morgen-peyling van des Sons onder- en opgank 4 graden 4 minuten Noord-Ooster miswysing van 't Compas.

9. — Was de gissing des middags van onse Zuyder breete 15 graden 25 minuten, en van de lenkte 238 graden 1 minuut, de gekoppelde koers West-Zuyd-West ½ West 10½ mijl, de wind van 't Noord-Westen tot het Noorden, met stilte en een labberkoeltje: goed weder, dog een benevelde en travadige lugt. Ontrent het vierde glas van d' eerste wagt deeden zeyn van te wenden, om geen meerder Zuyd te winnen, 't welk van de Scheepen Thienhoven, en d' Africaansche Galey wel na gevolgt is, dogh sonder beantwoording dat zy ons zeyn gehoord en gewend hadden, 't welck strijdt tegens alle

1) Dorade, zeebrasem.

1722 zeemanschap, en de serieuze vermaeningen voor desen in nadrucke-
 9 Mei. lyke termen gedaan. Ingevolge een morgen-peyling van des Sons
 opkomst, hadden wy 2 graden 35 minuten Noord-Ooster affwijking.

10. — Gisten te zijn op de breete van 15 graden 5 minuten Zuyd, en op de lenkte van 237 graden 43 minuten, de gekoppelde koers was Noord-West $\frac{1}{2}$ Noord $6\frac{1}{2}$ mijl, de wind Noord-West, Noorden, Zuyd-West en West, meest stilte en een slap koeltje met eene donckere en travadige lugt, ook somtijds regen. Saagen seer veel meeuwen en andere soorten van gevogelte.

11. — Hadden, nae d' uytwysing onser gegiste Zuyder breete, 15 graden 8 minuten, en de lenkte van 237 graden 16 minuten: de gekoppelde koers was West, $\frac{1}{2}$ Zuyd $6\frac{1}{2}$ mijl, de wint West-Zuyd-West, Zuyden, Oost-Zuyd-Oost en Oost, met stilte en een slap lugtje: seer goed, dog dik donker weder.

12. — Was onse gegiste Zuyder polus hoogte 15 graden 2 minuten, de lenkte 236 graden 20 minuten, de gekoppelde koers West $\frac{1}{2}$ Noord, $13\frac{1}{2}$ mijl, de wind Oost-Zuyd-Oost, Zuyd-Oost en Oost, van een slappe tot een marseyls en gereefde marseyls koelte, met doncker weder en regen. In het vierde glas van d' eerstewagt deeden wy zeyn aen onse mede zeylende Scheepen, om onder de wind te steeken en te dryven tot het aanbreken van den dag, om by nagt op het Honden Eyland niet te vervallen en het Schipbreuk lyden; alsoo wy op desselfs breete ook de gegiste lenkte affgeseyld hadden: dogh de Capiteynen van Tienhoven en de Galeij hebben andermaal kunnen goedvinden ons gedaane zeijn onbeantwoord te laten, 't welk gansch onbetaemlijck is, waar ontrent, in cas van continuatie, middelen van naader constraincte sullen moeten gebruyckt worden. Saagen eene groote menigte van vogelen, en onder die swarte meeuwens met witte off gryse hoofden, welke in andere gewesten niet gevonden worden, waaruyt presumeerden de naebyheyd van eenig land om de Noord; alsoo de Zuydelyke tigt off deyning der Zee verhinderde derwaarts land te vermoeden. En schoon het gevogelte diep in alle Zeën gesien worden, waardoor dese presuntie soude komen te corruëren; soo is het egter seker, dat het kleyne getal van die, (waarop d'objectie steunt) geen comparatie lijd by de menigvuldige die wy hier vinden, en op welkers groot getal wy onse presuntie fundeeren.

13. — Bevonden ons op de Zuyder breete van 15 graden 13 minu-

ten, en op de gegiste lenkte van 235 graden 6 minuten, de koers was ¹⁷²² West $\frac{1}{2}$ Zuyd, de wind Oost-Zuyd-Oost en Zuyd-Oost, van gereefde ^{13 Mei.} marseyls tot bramseyls koelte : goed weder. In 't 4de glas van d'achtermiddag-wagt gaaven voor ons mede seylend geselschap het zeijn om nogmaal te dryven tot d'aankomste van den volgenden dag, uyt oorsake hierboven g'exprimeerd. Welck zeyn beyde de opgemelte Capiteynen beantwoord hebben : derhalven moet men besluyten dat die selve Capiteynen van hunnen pligt niet onkundig zijn, maar dat zy de beantwoording doen off omitteeren nae welgevallen. Saagen wederom veel vogelen van alderhande soort, ook een menigte vis.

14. — Hadden de bevonde breete van 15 graden 6 minuten Zuyd, en de gegiste lenkte van 233 graden 19 minuten, de koers was West, de wind Oost-Zuyd-Oost en Oost, met eene frisse bramseyls koelte en een suyveren hemel. Saagen uytnemende veel vogelen en vis.

15. — Was de gegiste Zuyder breete 15 graden 6 minuten, en de lenkte 231 graden 44 minuten, de koers West 23 mylen, de wind Oost, met een slappe en bramseyls koelte. Wy zijn ten uyttersten verwonderd dat het Honden Eyland nogh voor de boeg niet gekomen is. Want hetselve gecarteert leggende op 238 graden, volgens de gehoudene route van Capiteyn Schouten, in eene affteykening off Zeekaartje van desselfs Journaal te vinden, en dat wy reets op 231 graden gekomen sijn, namentlijk, met soodanige Zeekaarten, die van hetzynegeen meerder verschil hebben dan de lenckte van eene graad; soo sijn onse gedagten eenigsins verward om een goed besluit te maken; bysonder als men aanmerckt, dat onse koers indiervoegen gerigt is geweest, dat wy omtrent 80 mylen beoosten het Honden Eiland met ons bestek waaren, eer wy van 15 graden Zuyder breete Westwaarts onse steven gewend hebben; vervolgens op 15 graden en eenige minuten voortzeylende regt West aan tot op 238 graden, zijnde de longitude van het gemelte Honden Eyland, soo is 't onbegrypelyck, dat wy dat Eyland niet ontdekt hebben, te meer dewyle het Schip Tienhoven en den Arent twee groote mylen van een gesepareert waaren, regt Zuyden en Noorden van den anderen, houdende d' Africaansche Galej, die vooruyt seylde, in 't midden van ons beyden. Nae welcke affgeseylde lenckte van 238 graden, wy nogh ruym honderd mylen by de koers van West gecontinueert hebben op deselfde polus hoogte van 15 graden 12 minuten, immers soo nae het mogelijk was; en egter tot heden dat Eyland voor de steven

1722 niet krygende, soo is 't ligt te dencken, dat wy raadeloos moeten
 15 Mei. zijn, aangesien onse wegwysers, namentlijk het Journaal off Dag-
 Register van den opgamelten Capiteyn Schouten, ons niet brengt
 (volgens zyne belofte) ter plaatse van onse begeerte. Derhalve wan-
 neer wy op 230 graden lenckte sullen gekomen wesen, en dat insge-
 lijks het Eyland sonder grond (in cas wy het Honden-Eyland mog-
 ten gepasseerd zijn) ¹⁾ niet in 't gesigt krygen, ben ik voornemens
 vergadering te beleggen van de Capiteynen en Opperstuurluyden
 der drie Scheepen, om met den anderen rypelijck te overwegen wat
 noodigh zy in 't werck te stellen tot uytvoering onser Expeditie en
 Kruystogt.

16. — Bevonden met Noorder Son te zijn op de breete van 15 gra-
 den 8 minuten Zuyd, en op de gegiste lenckte van 229 graden 46
 minuten: de koers was West, de wind Oost, Noord-Oost en Noor-
 den, met een bramseyls koelte, goed weder, hoewel somtijds een
 regenbuytje. Deeden op den middag zeyn om Breeden Raad te hou-
 den met de Capiteynen en Opperstuurluyden der respectie Schee-
 pen als wanneer ook den President aan beyde de gemelte Capiteynen
 gevraagd heeft, door wat reeden zy gepermoveerd en bewogen
 wierden om de gedaane zeynen van den negenden en twaalfden deser,
 niet te beantwoorden? die daarop met serieuze betuygingen repli-
 ceerden, deselve niet gehoord te hebben, waerop den President in
 Vergadering haar ernstig vermaanden om in het toekomende niet
 te mancqueeren in hunnen pligt, want tot wederlegging van het ge-
 allegeerde, was alleen maar t' avanceeren dit volgende peremptoire
 bewijs, dat, indien 't waaragtig zy, dat de zeyn-schoten niet gehoord
 zijn, hoe het dan mogelijk is 't effect van deselve te gehoorsamen,
 want niet hoorende, hadden zy met voort te seylen moeten continu-
 eeren, en niet onder de wind steeken om te dryven of te wenden nae
 de hoedanigheyd van het zeyn: dan om geen verder beweging te
 maaken is d' Excuse voor quasi satisfactoir aangenomen. De woor-
 den der getrockte Resolutie zijn dese:

„Raads-Vergadering der drie in compagnie zeylende Scheepen,
 gehouden aan 't boord van 't Schip den Arent, present Mr. Jacob
 Roggeveen, President; Capitain Jan Koster, commandeerende
 op 't Schip den Arent, Capitein Cornelis Bouman, voerende 't

¹⁾ Inderdaad was men dit gepasseerd. Honden-Eil. (van Schouten) is het eil. Poeka-
 Poeka der Toeamotoe-archipel, maar de opgegeven breedte is ± 20' fout (te Zuidelijk).
 Zie noot op blz. 131.

Schip Tienhoven, Capitain Roeloff Rosendaal, 't gesag hebbende op het Schip d' Africaansche Galeij, mitsgaders alle de Opperstuurluyden van gemelte drie Scheepen. 1722
16 Mei.

Saturdag den 16^{en} Mey 1722. Den President heeft desen Raade voorgedragen, hoe dat de drie in compagnie zeylende Scheepen (volgens Resolutie van den 21^{en} April jongstleden) met de koers van Noord-West te stevenen tot op de Zuyder polushoogte van 15 graden 12 minuten, die breete bekomen hebben op den 2^{en} deser, als wanneer (nae d'inhoud van gedagte Resolutie) van koers veranderd en regt West gestuurt is: zijnde alsdoen op de gegiste longitude van 244 graden 3 minuten: dus voort seyende sijn wy in die hoope en verwagtinge geweest, dat men het Honden-Eyland, leggende op de gemelte breete van 15 graden 12 minuten, en op de gegiste lenkte van 238 graden (gelijk sulks blijkt uit de woordelyke text van het Journaal van Capiteyn Willem Cornelissen Schouten, mitsgaders uyt het affgeteykent Kaartje wegens zijne route off Kruystogt in de Zuyd-Zee, en 't welk, in het gemelte Journaal geinsereerd en gebonden is, zijnde d'editie van den jare 1646) ¹⁾ souden voor de steven en in 't gesigt krygen, als het verschil van beyde die lenktens affgeseylt soude weesen. Dan 't effect van die hoope en verwagting niet erlangende, soo hebben wy blyven continueeren West aan te boegen op de latitude hier boven g'expresseert, tot heden, dat wy ons bevinden op de gegiste lenkte van 228 graden 33 minuten, volgens de mediatie der drie Scheepen, soo even opgemaakt; monteerende eene verheyd van ontrent 230 mylen. Zoodat wel te wenschen was, dat de waare oorsaak ontdekt konde worden, waarom wy het gemelte Honden Eyland in 't gesigt niet bekomen hebben; want te avanceeren voor een argument van bewijs, dat het Eyland hier in questie, op de Zuyder breete van 15 graden 12 minuten qualijk en dus nae waarheyd niet geplaatst is, omdat men het Honden Eyland in eenige Kaarten vindt op 13 graden, en in andere op 14 graden, beyde besuyden d'Æquinoctiaal, soo corruëert dat argument sig selven: aangesien dat alle Eylanden, droogtens, klippen en strecking van kusten in de Zee-Kaarten onmogelijk kunnen gelegd worden nae behooren, dan volgens de Journaalen of Dag-Registers (van hen) die soodanige Eylanden, droogtens, klippen, en strecking der kusten ontdekt, gesien en

[Breede raad in zake te sturen koersen.]

1) Vgl. de uitgave van dat jaar van „Begin en Voortgang van de Vereen. {Ned. geoc. O. I. C.} IIe Deel „Australische Navigatiën, ontdekt door J. le Maire ende W. C. zn. Schouten (1615—1617)”, waar dit kaartje tegenover blz. 81 voorkomt.

1722 beschreven hebben. Oversulk is het Honden-Eyland qualijk geplaatst
 16 Mei. in die Kaarten, die hetselve gelegd hebben op 13 en op 14 graden, als gedestitueert zijnde van de textwoorden, die uytdruckelijk 15 graden komen te noemen; en vervolgens op die selve polus hoogte van 15 graden, is den opgemelten Capitain Schouten blyven continueeren West aan te zeylen nogh eene verheyd van ruym ses honderd mylen, om dat hy meynden aldaar Terra Australis te zullen ontdekken; noemende onophoudelijk zijne voorschreeve Zuyder breete van 15 graden, sonder bynae van eenige vermindering off vermeerdering, dat aenmerckenswaardigh is, mentie te maaken. Derhalven mag men, jae men word genoodsaakt te moeten concludeeren, dat wy de waare route off vaarweg van meergemelte Capitain Schouten hebben gehouden en beseylet; dogh egter is het ook waaragtig dat wy van 't gesigt van 't voorschreven Honden Eyland gefrustreert en versteecken sijn: alsmede, dat de verheyd off lenkte van 't Eyland Zonder grond, ('t welck van het Honden Eyland omtrent hondert mylen g'elongeert is) reeds ruym is afgeseylt, nog dat men ook het slegte en effen water niet ontmoet 't geene by uytinementheyd daar aan toe te eygenen is, dat men verscheydemaalen effender water gehad heeft in onse Kruystogt van Juan Ferdinandos Eyland nae het te ontdeckene land, 't welck van ons Paaschland genaamd is, dan wy heden bevinden te hebben. Dit alles dan dusdanig zijnde, soo werd dese Vergadering in aandagtige overweeging gegeven, off men Zuydelyker sal boegen tot ontdekking van eenig land, dan off men by koers van West behoorde te continueeren tot soo lange toe, dat men van het slegte en effen water volkomen sekerheyd (heeft), en als dan eerst Zuydwaards te stevenen. Op alle hetwelcke met serieuze overweeginge gelet zijnde, soo is met algemeene toestemming verstaan en vastgesteld, dat men by den koers van West sal aanhouden en blyven zeylen, tot wy gekomen zullen sijn op de longitude van 216 graden, off ten waare dat men het Eyland Sonder grond of het effene water eerder quamen te ontdekken en te sien, om als dan soodanige verandering te maaken, als de reden sal oordeelen te behooren. Aldus geresolveert en gearresteert in 't Schip en ten daage ut supra. (Was geteeckent): Jacob Roggeveen, Jan Koster, Cornelis Bouman, Roeloff Rosendaal, Jacob van Groenevelt, Cornelis van Aalst, Willem Willemsen Espeling, Jan Jurriaansen de Roy."

[Koers blijft West.]

17. — Was de gegiste Zuyder breete 15 graden 8 minuten, en de lenkte 228 graden 23 minuten, de koers West 20 mylen, de wind

seer variabel, als stil, Noord-Oost, Noorden, West, Zuyd-Oost, Oost, ¹⁷²²
 Oost-Noord-Oost, wederom Noorden en Noord-Oost, bramseyls ook ^{17 Mei.}
 marseyls koelte, travadig weder met regen. Saagen kroos, meeuwen,
 en onder die een swarte vogel met een witte borst, welcke by veele
 onbekend was en by andere gehouden wierd voor een watersnip off
 diergelyke soort, gevende een fleuytagtig geluyt.

18. — Deeden het zeyn aen ons geselschap van land te sien in 't
 eerste glas van den voormiddag-wagt, leggende recht vooruit in het
 Noorden ten Westen, nae gissinge 6 mylen van ons. Gisten des mid-
 dags te zijn op de hoogte van 15 graden 8 minuten Zuyd, en op de
 lenkte van 227 graden 19 minuten: de gekoppelde koers was West
 15½ myl de wind heel Noordelijck, Westelijck en Zuydelijck, marseyls
 en bramseyls koelte met travaden. Ontrent het 4de glas van deselve
 wagt konden wy het land van 't halve dek eerst in 't gesigt krygen
 op een afstand van 4 mylen, sijnde seer vlak en laag; met Noorder
 Son peylden hetselve in het Noorden 2½ myl van ons. Wy hebben
 (seer verheugd zijnde) dit land bevonden te wesen (ingevolge de
 beschryving van den Journaalhouder, concerneerende de voyagie van
 Capiteijn Willem Cornelissen Schouten) het Honden Eyland¹⁾, wel-
 ckers lenkte 1½ myl en desselfs breete ontrent ½ myl bevat, staande
 vol geboomte, die een uytnemend aangenaam gesigt geven, dog van
 binnen met zout water bedekt, soo als van steng gesien wierd²⁾. Dit
 Eyland ligt nae de gissing van gedagte Capiteyn Schouten 925 my-
 len van de vaste kust van Peru, en volgens de gemiddeleerde lenke-
 te der drie in compagnie zeylende Schepen, van deselve Peruaansche
 kust regt Oostwaards van ons, 1100 mylen, welck verschil seer veel
 bekommering veroorzaakt heeft, omdat het ons onmogelijck toe-
 scheen, dat wy het selve zouden hebben kunnen passeren sonder ge-
 sien te worden, mits dat het behoorlijck op de Zuyder polus hoogte
 van 15 graden 12 minuten, en nae waarheid gelegen was. Omtrent
 het 8ste glas van de naemiddag-wagt peylden het gemelte Eyland
 2½ myl Zuyd-Zuyd-Oost van ons, stelden alsoen onse koers regt
 West aan.

1) Men zie op 't laatst van den 27 Mei, waar dit eiland niet als het Honden
 Eiland erkend, maar het Bedrieglijk Eiland genoemd wordt. Het door Schouten ont-
 dekte eiland is in werkelijkheid Poeka-Poeka der Toeamotoe-groep, terwijl het hier
 bedoelde Zonder grond of Tikei heet en op 14° 56' ZBr. en 232° 5' ,5 OL. van
 Teneriffe ligt. De fout in lengte is dus ongeveer 4½° West.

2) Tikei is thans geen atol meer.

1721
19 Mei. 19. — Gaff d'Africaansche Galeij, die vooruyt zeylde, het zeyn van land off droogte te sien, in het begin van het 2de glas van de honde-wagt¹⁾, waerop wy aanstonds onder de wind staaken, en zeyn dedden om te wenden. Dan d'Africaansche Galeij vastraakende, ver-wittigde ons van syn ongeluck door needschooten, zijnde twee kort op den anderen met drie vuuren in het focke-wand, soo dat wy ilico onse chaloup hem toesonden tot hulp, en preyden het Schip Tienhoven om desgelijks te doen, gelijk opstonds geschiede. Middelerwijl continueerde de Galeij in het doen van needschooten, tot een teyken, dat hy nog niet vlot was, maar vast bleeff sitten: om welke reden wy en Tienhoven soo dicht by de Galeij aff en aan hielden als 't mogelijk waar, op dat men in cas van schipbreuk in gereedheyd, en dus tot hulp, soudē wesen, en opdat de chaloupen ons des te facielder konden rapporteeren van 't geene de needsaaklijkheyd vereyschte, dat werckdaadig ter uytvoering behoorde gedaan te worden. Nae verloop van ontrent 2 uren, quam onse chaloup terugh, seggende, dat het Schip vast sat met de boegspriet over de wal, dat zy een ancker achteruyt gebragt en de zeylen op de mast gebrast hadden; maar dat sy benodigt waren een werp-anker met desselfs touw, om het selve dieper in Zee te brengen, en dus met meerder kragt daaraan zouden kunnen winden. Voorts verhaalde onse stuurman, dat hy op zyne terugkomst de chaloup van Tienhove ontmoetende, daartegens het selfde had gesegd, welke te gelijk nae sijn schip wederkeerde om het versogte te besorgen. Nae verloop van een kleyne tusschenpoo-sing van tijd begaff (sig) onse chaloup, insgelijkx de bood en chaloup van Tienhoven, met het noodige derwaards. Den dag aankomende, sagen nog 2 andere laage Eylanden, die wy des nagts met eene ge-luckige onweetenheyd (alsoo wy deselve niet gesien hadden) pas-seerden, welke door eene tusschenwyte van 1¹/₄ mijl van den anderen afgescheyden leggen, zijnde van binnen vol zout water, en hebbende alleen een zoom of rand als een dijk, daer het geboomte op staat; peylende het midden van het selve na gissinge 2 mylen in 't Noorden ten Oosten van ons, en gaaven daaraan den naam van de Twee Ge-broeders²⁾, omdat zy den anderen gelijkdaantig zijn. Wy peylden ten selven tyde d'Africaansche Galeij, in het West-Zuyd-Westen 2¹/₂ mijl van ons, leggende met de marseyls op steng. Bevonden ons des mid-

1) Dus even na half een 's nachts.

2) Takaroa (of Teokea) van de King George Groep der Toeamotoe eilanden op 14° 30' ZBr. en 231° 40' OL. van Teneriffe.

dags op de Zuyder breete van 14 graden 41 minuten, en op de lenkte van 226 graden 32 minuten, de gegiste koers was West ten Noorden 1 1½ mijl, de wind Zuyden, Zuyd-Oost en Oost-Zuyd-Oost, met een bramseyls koelte. Omtrent Sons ondergang peylden den Noorthoek van 't Eyland daar de de Galey op vastsat, (en van ons genaamd wierd het Schadelijk Eyland ¹), omdat wy voor desselfs behoudenis seer bedugt waren, alsoo syne vlotwording te lang vertoefde) Noord-West ten Westen, en de Westhoek van 't Eyland de Twee Gebroeders Noorden ten Oosten van ons. Des nagts laveerden wy met alle kragt van zeyl om boven het Schadelyke Eyland te geraaken, sijnde een styve gereefde marseyls koelte, vergeselschapt met travaden, soo dat onse voorsteng een krak kreeg en 't groot marseyl van een scheurde.

1722
19 Mei.

20. — Was de wind Zuyd-Oost en Oost-Zuyd-Oost, met een gereefde marseyls koelte en een hooge Zee: lieten onse vlag in schiou ²) waayen, en doende eenige Canonschooten met een weynig tusschen-tijd, om te kennen te geven, dat een van de chialoupen soude afkomen, ten eynde (van) ons berigt te geven wegens den staat en gesteldheyd van d'Africaansche Galey. Maar dewijl er geen vaartuyg affquam, en men van steng konde sien, dat de branding der Zeeachter over het Schip sloeg; soo waaren wy niet alleen bevreesd voor 't verlies van de Galey, maer ook voor alle onse afgesonde vaertuygen. Tegens d'aankomste van den avond spraaken wy Capiteyn Bouman, hem seggende, dat men geduurende desen nagt over en weder souden houden, om met den dag aan de lykant van 't Eyland te loopen, het welck goedgevonden is.

21. — Hadden de wind als vooren med eene gereefde marseyls koelte en hooge Zee. Liepen omtrent Sons opkomst na de lykant van 't Schadelijk Eyland, alwaer wy slegt water vonden: setten onse boot uyt en stuurden deselve nae d' wal met twee onser stuurlieden, waarvan een in de bood tot bewaring van dien soude blyven, en den anderen over land med een brief van my nae Capitain Roosendaal gaan om die te overhanden, hetwelk Capitain Bouman insgelijx heeft gedaan; afvaardigende drie man med een canoe, die op 't Eyland van Jan Ferdinando uyt een boom was gehouden en uytgeholt, na de wal, om te verstaan in wat staat de Galey, sijn boot en chaloup

1) Oera of Takapoto van de King-George-groep. De lengte is 5° te Westelijk.

2) Vlag in sjouw, noodsein.

1722 was. Omtrent het ondergaan van de Son quam de boot med onsen
 21 Mei. afgesonden weder aan boort, mede brengende een brieff ten ant-
 worde, die in substantie behelsende : dat alle aangewende devoiren,
 [„Afrikaan- om het Schip te salveeren, vrugteloos waren geweest, dat het selve
 sche galei” als verloren geborsten en vol water was, sonder eenige levensmiddelen, off 't geene
 beschouwd]. naamwaardig is, te hebben kunnen bergen; dat hy en 't volk med
 den eersten nae de lykant van 't Eyland souden komen door de hulp
 van onse chaloupen, die van de swaare branding over de klippen op
 het strand geslagen waren, waerdoor een chaloup-roeyer van het
 Schip Thienhoven verongelukt en aldaar begraven was. Voorts
 maakten ons onse afgesondene bekend, dat sy de chaloupen over den
 zoom van het land in het binnen water, 'twelk een groote halve myl
 breed en zout is, souden brengen, en dus med het volk haar kooygoed,
 rocken, broeken en diergelyke kleynigheden, 't geene seer kleyn van
 belang was, overvaeren; dan vervolgens deselve nae de lykant, het
 binnen water gepasseert sijnde, wederom over den zoom off rand van
 't Eylandt trecken en sleepen, om aan 't boord der Scheepen gebragt
 te worden: denselven stuurman berigtte ook, dat hy gaande langs
 den binnen-oever van 't Eyland, 19 à 20 Hutten had geteld, die van
 menschen bewoond wierden, want dat hy houtskool, een bamboesstok
 met een net en glad gemaakt handvatsel en een klijn stuksken leer
 vond, van 't welke hy de twee laatste aan boord bragt; geloovende
 dat die menschen, door het sterk schieten van de Galey, verbaast en
 verschrikt geworden sijnde, als hoorende iets ongehoorts, na de
 Noordhoek van 't Eyland gevlugt waaren. Eyndelijk dat de boot van
 't Schip Thienhoven, die nog op dreg lag, verloren was, indien de
 wind niet uytschoot om het van lager wal af te leggen en boven
 swinds te raken. Met Noorder Zon bevonden ons op de Zuyder breete
 van 14 graden 41 minuten.

22. — Konden wy des morgens geen land sien, want voor de wal
 bevreest sijnde, om de harde wind van een styve gereefde marzeyls
 koelte, uyt het Zuyd-Oosten, vermengd met travaden, soo waren wy
 wat verder zeewaerts geraekt als gedagt hadden, quamen egter om-
 trent de middag by de wal en bevonden ons op de Zuyder breete van
 14 graden en 42 minuten. In het 9de glas van de naemiddag-wagt
 wendden wy weder t'zeewaert, om over en weder te houden; peylen-
 de de Noorthoek Noort-Oost, de Zuydhoek Zuyden, en de Galey
 Oost-Zuyd-Oost van ons; sijnde van naeste land $\frac{1}{2}$ mijl.

23. — Was de wind Zuyd-Oost en Zuyd-Zuyd-Oost, met een

marseyls koelte : saagen des morgens de boot van 't Schip Thienhoven onder de wal laveeren om by ons te komen; die vervolgens na verloop van eenigen tijd aan boord kwam rapporteerende den stuurman, dat het uijtschieten des winds syne behoudenis was geweest, ook, dat hy langs de wal zeylende, van veele Indianen toegeroepen en met de handen gewenkt was, om by haar aan land te komen.

Wy vonden goed onse boot in 't water te brengen en nae de wal te senden, opdat deselve het gesalveerde volk en kooigoed soude afhalen; welke wederkomende, gaff eenige t' saam gepakte goederen over, die alle nat waren; welke andermaal afgevaardigd sijnde, quam tegens den avond med de boot van Thienhoven, beyde de chaloupen, Capiteyn Rosendaal, die siekelijk was, en al de manschap aan ons boord, mede brengende het restant van 't gesalveerde goet, dat seer weynig was, dewyle verscheyde pakken, med door de branding te trecken, wegraekten, soo dat er waren die hun kooygoed, rokjes, broeken, hemden en schoenen verloren hadden. Tusschen ons en Cap. Bouman is aanstonds van de manschap van d'Africaansche Galey verdeeling gemaakt, en waarvan 18 koppen op het Schip Den Arent en 13 op 't Schip Thienhoven, yder in syne qualiteyt en gagie, soo als sy by de Heeren Bewinthebberen van de West-Indische Compagnie ter Kamer Amsterdam sijn aangenomen, geplaatst en bescheyden geworden sijn, om hunne dienst te presteeren en waar te nemen.

Dit verlies van soo een goed en welbeseyld Schip is des te grooter, aangesien de voornaamste levensmiddelen van brood en gort, in vaatwerk, en nu nog soo deugtsaam als wanneer hy uyt 't Vaderland vertrocken was, al te samen, sonder iets te hebben kunnen salveeren, verloren sijn, vermits het Schip, op de scherpe Coraalklippen stootende, in 't kort geborsten en vol water was; soo dat het volk alleen voor eenige weynige daegen van spijs en sterken drank in staat is geweest te kunnen bergen: welke sterken drank mogelijk ook de oorszaak is, dat twee Matroosen van 't Schip den Arent, en drie van Thienhoven, goedgevonden hebben aldaar te blyven; want het laetste vaartuyg van de wal vertreckende, quamen die onbesonne gasten te voorschijn, roepende: Wy wenschen u een behoude reys, segt onse vrinden t'Amsterdam goede nagt, wy sullen hier blyven 1). Voorts

1722
23 Mei.

[Bemanning der „Afrik. Galei“ over de beide andere schepen verdeeld.]

[Vijf sche- pelingen blijven als deserteurs achter.]

1) Op deze menschen doelt K. F. Behrens in zijn „Nader onderzoek van 't Zuidlandt enz.“ (uitg. Amst. 1732), als hij bij een, eventueel door de O. I. C. te ondernemen tocht ze als tolken aanbeveelt (blz. 25 vlg.).

1722 segt den Oppertimmerman van de Galeij en nog twee à drie andere
23 Mei. van 't volk, dat die uyt sinnige weglopers haar aangesogt hebben om
insgelijx aldaar te blyven: welke resolutie des te onbegrypelyker is,
alsoo haar niet onbekent kan sijn, dat die plaats van alle scheepvaart
ontbloot sy, om dus t'eeniger tijd (wanneer sy sullen resipeeren) we-
der in hun Vaderland te kunnen keeren. Ook is haar kenlijk dat het
Eyland bewoond word, en door dronkenschap of dartele wellust ge-
dreven werdende, om met de vrouwen der Indianen vleeschelyke
gemeenschap te hebben, sy sekerlijk sullen vermoord worden.

24. — Sonden wy onse chaloup nae de wal, om te sien off men
eenige groente konde bekomen; alsoo Capitain Rosendaal en 't volk
hetselve op 't Eyland uyt nemend goet gevonde en gegeten hadden,
dog de chaloup (door de swaare storting van de Zee) niet konnende
landen (dewijl de wind Zuyden en Zuyd-Zuyd-West was) quam vrug-
teloos te rug.

25. — Wierd in 't begin med het doorbreken van den dag, regt
vooruyt wederom land gesien, sijnde insgelijx seer vlak en laag, van
binnen vol zout water, en van buyten alleenig met een zoom off dijk
van witte scherpe Coraal-steen als alle de andere: noemden het selfde
Eyland den Dagenraad ¹⁾, om dat het med desselfs aankomst ont-
dekt is door het Schip Thienhoven, die omtrent $\frac{1}{4}$ mijl daarvan af
was, wanneer gesien is geworden: sulks men ligt kan begrypen, dat
soo een vaarweg t' houden ten uytersten gevaarlijk, jae doodelijk
moet g'acht worden. En het schijnt ons toe bynae onmogelijk te we-
sen dat het Journaal off Dag-Register der Reystogt van Capitein
Schouten, van alle dese Eylanden geen mentie maakt, alsoo syne
route en onse parallel is; want de text van 't gemelte Journaal bevat
de Zuyder breete van 15 graden 12 minuten, wanneer hy het Honden
Eyland ontdekte, 't geene med onse polus hoogte besuyden d' Æqui-
noctiael gelijkformig staat. Voorts seylt Capitain Schouten langs de
Zuydkant van dat Eyland, en wy (omdat Schouten aldaar geen grond
nog bequaam middel vond van aan land te komen) seylden langs de
Noordsyde van het selve en dat om te sien off aldaar een baaytje off
vlacke Zeestrand was, van te kunnen landen; peylende het gemelte
Eyland ontrent 't 8ste glas van de namiddag-wagt Zuyd-Zuyd-Oost

[„Thienho-
ven” in ge-
vaar van te
stranden.]

1) Manihi op 14° 23' ZBr. en 230° 42' OL. van Grw. Ahii, dat 3 à 4 mijlen Z.Z.W.-
lijker ligt, is het (feitelijke) Waterland-eiland van Schouten en le Maire. Vgl. Begin en
de Voortgang II. t. a. p.

2½ mijl van ons; stellende in 't vervolg onse koers, van die peyling ¹⁷²² aff, regt West, gelijk het voorschrift van onse route (die nae de route ^{25 Mei.} van Capitain Schouten gereguleert is) behelst; soo dat dit verschil geen de minste aandagt meriteert; egter scheynt het een gevolg te wesen, dat dit verschil van ons en Capitain Schouten (sijnde gelegen in eene tusschen-ruymte van omtrent 2 à 3 mylen, dat is van 8 tot 12 minuten, 't geene wy Noordelyker sijn geweest) de oorsaak is, of immers kan sijn, dat Schouten het Schadelyke Eyland by nacht gepasseerd heeft; oversulx konde hy van het selve geen aanteykening houden, als buyten syne kennisse exterende; en dus kan desselfs Journaalhouder alleen geregtveerdigd worden, die anders van een verfoeylijk versuym te beschuldigen soude sijn; soo dat men hieruyt siet, dat hoe kleynder het verschil is, hoe grooter ook het ongeluk van de Africaansche Galey te schatten en te beklagen sy; te meer, alsoo wy vaststelden eene ruyme Zee te hebben tot 't Eyland Zonder grond ¹). Bevonden ons med Noorder Son op de Zuyder breete van 14 graden 33 minuten, en op de gegiste lenkte van 226 graden 16 minuten, de gekoppelde koers was West ten Noorden 4 mylen, de wind Zuyden en Zuyd-Zuyd-West, bramseyls koelte med travaden. Van daag overleed een soldaat, die de vijfde doode was. Na zeyn ge- ^[5e. doode.] daen te hebben om vergadering te beleggen, sijn de Capiteynen met hunne Stuurluyden en de Militaire Hoofd-Officieren aan ons boord gekomen, en het beraamde luydt als volgt:

„Raads-Vergadering der twee Scheepen gehouden aan 't boort van 't Schip den Arent, present Mr. Jacob Roggeveen, President; Capitain Jan Koster, commanderende op het Schip den Arent; Capⁿ. Cornelis Bouman, voerende het Schip Thienhoven; Capitain Roelof Rosendaal, het gesag gehad hebbende op 't verongelukte Schip d' Africaansche Galey, jegenwoordig bescheyden op 't gemelte Schip Thienhoven; Jacob van Groenevelt, eerste Opperstuurman, Nicolaas Thonnar ²), Leutenant Militaire en Cornelis van Aelst, tweede Opperstuurman, alle drie bescheyden op het voorseyde schip den Arent; Martinus Keerens, Vaandrager op het

¹) Het eiland Zonder grond van Schouten en het Schadelijk Eiland van Roggeveen sijn dezelfde eilanden (S. zag het andere der niet King George groep). Vgl. Begin ende Voortgang, II. t. a. p.

²) Hij was de Chef der Zeesoldaten. Bovendien was er een sergeant aan boord van de Arent (vgl. blz. 67 en 158) onder wien de latere schrijver Behrens (geb. te Rostock in 1701) als korporaal diende. In die kwaliteit voer deze althans thuis met de retourvloot als passagier. Hij was dus geen sergeant of commandeur, zooals hij voor geeft. (Histoire des trois vaisseaux, blz. 8.)

1722
25 Mei.

voorsz. Schip Thienhoven; Jan de Roy, Opperstuurman geweest sijnde op 't voornoemde verongelukt Schip, en thans in die selve qualiteyt dienstdoende op 't meergemelte Thienhoven.

[Breede
raad in zake
de stranding
van de
Afrik. Galei]

Maandag den 25 Mey 1722. Den President desen raade voordragende hoe dat op den 19^{den} jongstleden, in 't begin van het 2de glas van d' honde- off tweede-wagt door d' Africaansche Galeij, be hoorlijk en tydelijk zeyn gedaan is van land te sien, waarop het Schip den Arent, als seer dicht agter de Galeij zijnde, aanstonds zeyn van wenden dede, en dus gelukkig is gesalveerd geworden, dan d' Africaansche Galeij vast rakende, continueerde seer lang van schooten bynae te gelijk te doen, om ons te verstendigigen van sijn ongeluk, 'twelk wy beandwoordden med het senden van onse chaloup nae den selven, gelijk sulx ook door het Schip Thienhoven is naegevolgd: dan onse chaloup terug komende rapporteerde, dat de Galeij vast sat en een werp-anker med desselfs tou benodigt had: waerop aenstonds die afvaarding werkstellig is gemaakt, alsmede door het Schip Thienhoven med chaloup en boot. Maar de sware branding off storting der Zee het Schip overweldigende (sonder in staat te sijn van iets naamwaardigs te kunnen salveren en bergen) hebben egter het geluk gehad van alle desselfs manschap te behouden, en op de twee resterende Scheepen te verdeelen, in die qualiteyt en gagie, soo als deselve by Haare Agtbaarhedens de Heeren Bewindhebberen der West-Indische Compagnie ter Camer Amsterdam sijn gesteld en aangenomen. Dierhalven dit genarreerde med behoorlyke aandagt geconsidereerd werdende, soo profleert daar uyt: dat wanneer het getal van onse manschap vermeerdert, nootwendig de uytdeelingen der randsoenen moeten verminderd worden, off dat men, anders doende, sig selven moet troosten in 't laatst (de levensmiddelen geconsumeert sijnde) van honger te sterven. Oversulx oordeelt hy President verpligt te wesen aan desen Raede het boven gementioneerde te geven in serieuze bedenking, of de noodsaaklijkheid en de reden niet vorderen, dat men in plaatse van drie en een halff pond broot voor yder man ter week, van nu voortaan niet meer sal verstrecken als drie ponden. Voorts in plaats van driemaal des daags, tweemaal sal schaffen, dog volle backen potspyse, blyvende het randsoen van vleesch en spek als voor desen. Eyndeling, dat in plaats van tien mutskens drinkwater daags, alleenlijk sullen gegeven worden agt mutskens voor yder man, sijnde het ordinair rantsoen op alle Scheepen. — Waarop gedelibereert wesende is het geproponeerde van alle een stemmig geaprobeert en vastgesteld, 't welke de voorname

[Vermin-
derd rant-
soen, ook
van drink-
water.]

Hoofden van het Dek volgens gemeene usantie, te kennen is gegeven tot hunner narigt, die het selve seer billijk en noodsaaklijk hebben g'oordeelt. Aldus geresolveert in 't Schip en ten dage ut supra. Was geteykent: Jacob Roggeveen, Jan Koster, Cornelis Bouman, Roelof Rosendaal, Jacob van Groenevelt, Nicolaas Thonnar, Cornelis van Aalst, Martinus Keerens, Jan de Roy." 1722
25 Mei.

26. — Was onse bevonde Zuyder breete 14 graden 36 minuten de lenkte 226 graden 16 minuten, de gekoppelde koers Zuyden 4 $\frac{1}{2}$ myl, de wint Zuyd-Zuyd-West en Zuyden med een labber koeltje en stilte: schoon weder. Ontrent den avond quamen de Officieren van het Schip Thienhoven uyt den naam des volks aan ons boord, vergesellschaft werdende van d'Officieren van 't Schip den Arent, versoek doende my als hun Commandeur te spreken, welk versoek en desselfs gedisponeerde aldus luydt:

„Op huyden den 26^{en} Mey 1722 versogten alle de Hoofd-Officieren des Volks, die op het dek der Scheepen bescheyden sijn, als Hoogbootsmannen en Constapels der drie Scheepen den Arent, Thienhoven en d'Africaansche Galey, van my ondergeschreven te mogen spreken: welk versoek haar geaccordeerd sijnde, hebben my in seer beleefde termen voorgedragen, dat al het volk (als een eenig man) haar quam te senden, om uyt derselve naam my te versoeken als het Opperhoofd en Commandeur deser Expeditie, dat het my dog mogt gelieven (soo van de twee nog jegenwoordig in wesen sijnde Scheepen, als van het reets verongelukte Schip d'Africaansche Galey) van mijn woord en versekering by geschrifte te geven: dat wanneer een van de twee Scheepen, of wel beyde te samen, mogten komen te stranden off op eenige wyse te verongelucken, en dat sy med een van beyde onse Scheepen, off deselve te gelijk schipbreuk lydende, en egter by eenig toeval door andere Scheepen gesalveert, en in 't Vaderland quamen te arriveren, sy als dan, off derselver vrouwen en kinderen in cas van hun voor-overlyden, haar te goed hebbende gagie souden genieten en ontvangen; want dat het andersints seer hard soude wesen van hunne gagie te moeten verliesen, dewyle dese kruystogt geene vergelyking heeft by de Zeevaart van andere gewesten in Europa, om dat men, (het Schip aldaar verliesende) alleen twee, drie à vier maanden gagie quijt is; aangesien sy. na afloop van dien tijd, wederom in hun Vaderland komen kunnen en eene ander reys ondernemen tot onderhoud van hunne personen, vrouwen en kin-

[Verzoek betreffende hunne gage, door de bemanningen aan den Commandeur gedaan].

1722
26 Mei.

[50 scheur-
buiklijders,
te kooi doch
geen van de
Afrik.galei.]

deren, off dat sy ter plaatse van hare geleden schipbreuk, off de naaste daarontrent gelegen, op andere Scheepen hun kunnen verhuuren en gagie winnen, daar ter contrarie in dit verafgesonderd, onbekent en gevaarlijk deel des werelts (soo men al onderstelt, dat men het gevaar des doots ontworstelt, en behouden in 't Vaderland retourneert) twee jaren sullen verlopen, en dus arm en naakt soudenthuys komen, nae duysent ongemacken en periculen des levens uytgestaan te hebben, en boven dat alles nu nog tegenwoordig (voor soo veel de spyse van erweten, gort en stokvis belangt) sy mede de varkens in 't Vaderland van een en deselve conditie sijn, alsoo die levensmiddelen ondeugende, vuurig, vol wormen, mijt, en een vermuftestank by ondersoek bevonden sullen werden, en van 't welke den heer Commandeur niet onbewust is, als mede die selfe spijs sigmoetende versadigen, en welk ondeugent voetsel, mede het derven van verversing, d' oorsaaken sijn, dat op beyde de Scheepen vijftig mannen siek in de kooy van 't schuurbuik leggen; dog van de Africaansche Galeij niemand, omdat die in vaatwerk alle sijne spijs gehad heeft ¹⁾, welk gesonde manschap ons ten hoogsten vorderlijk is tot het vereyschte dagelijx scheepswerk, en mitsdien billijk, dat ook alle hare gagie nevens de andere behouden en goet gedaan sal worden, want de Galeij heeft volgens uytdruklyke last van den Heer Commandeur (gelijk nu aan het Schip Thienhoven geordonneert is) vooruyt moeten zeylen, waardoor het Schip den Arent gesalveerd is, dat anders het lot van de Galeij deelagtig soude sijn geweest. Dierhalven dan den Heer Commandeur om alles in 't kort te seggen op het fundament der redeljkheyd, hier boven omstandig verthoont, soo is het versoek en de bede van de gantsche manschap der drie in compagnie uytzeylende (scheepen), als van den Arent, van Thienhoven en van de verongeluckte Africaansche Galeij, dat d' Heer Commandeur de goedheyd sal gelieven te hebben om aan haar te beloven, toe te seggen en behoerlijk bewijs by geschrift te verlenen, dat alle de gagie der meergem. manschap van de drie scheepen, in 't Vaderland sal voldaan en betaald worden, onder belofte (die wy uyt den naam van het volk doen) dat d' Heer Commandeur sig volkomen kan en mag versekerd houden, dat sy alle soodanig sullen gehoorzamen aan de beveelens van d' Heer Commandeur, gedurende den ganschen tijd van dese reystogt, als goede, getrouwe en eerlyke mannen betaamd, of dat andersints de gedaane belofte van onwaarde,

1) De wijze van berging der victualie is dus de voornaamste oorzaak van het bederf geweest.

sonder effect en kragteloos sal wesen. Dit genarreerde heel bescheyden geavanceert sijnde, soo diende ik ondergeschreven van antwoord, die in substantie deze was : Ik hebbe het versoek en de meyninge des volks seer wel begrepen, ook de kragt der reden waarop sy hun voorstel, als regtvaardig, komen te wettigen ; egter soo kan het volk niet onkundig wesen, nog ook gylieden als desselfs afgesanten, te weten, dat (volgens de dagelijkse usantie en de dispositie van het Zeeregt) diegeene die sijn Schip verliest, ook te gelijk sijn gagie verliest of ten ware van de koopmanschappen en goederen soo veel gesalveerd wierd, dat, boven alle gesupporteerde ongelden, de gagie daaruitsoude kunnen voldaan worden. Ook is 't facil te begrypen, dat het versoek ten desen gedaan, sig uytstrekt buyten de palen van mijn vermogen ; want mijn gesag en autoriteyt betreft alleen de executie van dese Expeditie ; maer niet om over de geldkas van de West-Indische Compagnie in alle voorvallen te disponeren ; ten ware het selve mogte strecken tot behoudenis der Scheepen, levensmiddelen, ververschingen en diergelyke noodwendigheden. Het verongelucken van de Africaansche Galey, en diergelyk lot voor d'Scheepen den Arent en Thienhoven, is wel een reden tot rouwklagen, maar niet tot voldoening van gagie, als veroorzaakt sijnde door de beschicking des Hemels, die niet wederstaan kan worden, en waaraan men sig met gedult moet onderwerpen. Weshalven dewyle het voorgesteld versoek myne magt excedeert, niet jegenstaande de gevaren waar aan wy alle g'exponeert sijn, mitgaders de slegtheyd der levensmiddelen, en alle de consideratien hierboven gementioneert ; soo is voor het tegenwoordige niet anders te doen, als dat de Opperhoofden der Scheepen alle vereyschte voorsigtigheid gebruyken, en dat het volk met bereydwillegheit gehoorsaamt de Comando van die geene, waar onder het selve sorteert ; het welke ik in 't algemeen en een ygelijk in 't byzonder seer ernstig recommandeere nae te komen, op dat ik niet genoodsaakt worde dwangmiddelen te gebruyken ; alle het welke ik ulieden beveele aan het volk bekent te maken, en het selve te houden binnen de paelen van haar pligt, waertoe sy by eede aan de West-Indische Compagnie verbonden sijn ; gevende hiermede aen gem. Officieren verloff om te vertrecken ; dog deselve versogten nogmaal te mogen spreken, 't welk toegestaan wierd : waarop sy vervolgden te seggen : dat al het volk vastelijk besloten had, ingeval de gagie voor alle de manschap der drie opgem. Scheepen, niet belooft wierd, in 't Vaderland betaalt en voldaan te sullen worden, dat sy absoluut weygerden dese reyse te volbrengen, en in tegendeel we-

1722.
26 Mei.[Antwoord
van den
comman-
deur.]

1722
26 Mei.

[Gemor
onder het
scheeps-
volk.]

derom na huys wilden keeren: dit gesegt wesende, hoorde ik ondergeschreven een sterk gemompel en groot geraas van verwarde stemmen des volks, die alle voor de boog van 't half dek stonden, en voor aan de boog my begevende, soo vraagde ik aan de menigte, wat dese onordentelykheyd beduydde en wat sy begeerden? die my antwoorden, dat sy hare gagie in versekering wilden hebben, of dat sy anders na het Vaderland wilden terugkeeren, om dus eens verlost te worden van 't gevaar, daar sy dagelijx in waren van Schip en leven te verliesen, gelijk gisteren, med het doorbreken van den dag, 't Schip Thienhoven te beurt souw gevallen sijn, indien d' aankomste van den dagenraad ons van schipbreuk niet bevrijd had, dewijl het Schip Thienhoven geen halve mijl van de branding van een vooruyt leggend laag Eyland was: sulx wy versekering van onse gagie moeten hebben, off anders na huys toe. Waarop ik ondergeschreven haar vertoonden, dat sy med soodanige buytenspoorige voorstellingen te doen, en daarin voorttegaan, haar selven schuldig quamen te maken aan oproer en muytery, 't gene volgens de voorgelesen Articul-Briefften hoogsten straffbaar is: derhalven, dat sy voorsigtig souden wesen en tot haar pligt keeren; off dat men de oproerigste rigoureuselijk nae verdienste ten voorbeelde van andere souw straffen. Hierop kreeg ik tot andwoort: den Heer Commandeur moet ons niet aansien als oproermakers, maar als eerlyke lieden die voor haar selven, vrouwen en kinderen (welke tegenwoordig op het credit van dese reyse moeten borgen en dus leeven) sorge dragen, en haar onmogelijk (niet) qualijk genomen kan worden. Na eenige verwisseling van woorden aan wedersyden, die meest in repetitien van het gededucerde bestonden, soo hebbe ik ondergeschreven in qualiteyt als Opperhoofd en Cheff (volgens mijne Commissie in terminis) uyt den name ende van wegen haare Agtbaarhedens de Heeren Bewindhebberen der West-Indische Compagnie ter Camer Amsterdam, die my in hunne Vergadering (in cas van eenige onwilligheyt des volks, om dese Expeditie ten eynde toe uyt te voeren, anders dan onder belofte en versekering van hunne gagie te behouden, indien sy Schipbreuk quamen te lyden) mondeling in mandatis hebben gegeven, het selve aan haar te beloven en vastelijk toe te seggen, gelijk ik ondergeschreven in myne opgen. qualiteyt (van) Mandatarius en Lasthebber mits desen belove en volkomen toeseggen: dat sy alle hunne verdiende gagie sullen hebben en genieten, schoon hun Schip off Scheepen mogten komen te verongelucken en agter te blyven. En om dese acte des te meer te bekragtigen, soo betuyge ik on(der)geschreven

[Beslissing
van den
comman-
deur.]

(in geval het den Hemel behaagde dat ik op dese reyse quame te overlyden), op de waarheyt van dese Lastgeving de doot te ontfangen en voor 't oordeel Gods te verschynen. Actum in 't Schip den Arent, ten dage als boven. (Was geteykent :) Jacob Roggeveen. 1722
26 Mei.

27. — Hadden, volgens onse Sons hoogte de bevonde breete van 15 graden 24 minuten bezuyden de Evennagter, en de gegiste lenkte van 226 graden 16 minuten : de koers was Suyden, de wind Noorden, Oost en Noord-Oost, med stilte en een slap bramseyls koeltje : des middags deden 't zeyn om de Compassen te verleggen van regt wysend op 5 graden de lelie bewesten de naald ; alsoo wy in een avondpeyling des Sons bevonden 5 graden 42 minuten de afwyking Noord-Oost te wesen. Ontrent het ondergaan der Son, saegen wederom een laag en vlak Eyland, noemden het selve (om dat het op dien tijd gesien was) den Avondstond ¹⁾, streckende van het West ten Noorden tot het Zuyd-West ten Zuyden, soo verre van steng beogd kon worden. Off nu den Schryver van het Dag Register der route die Cap. Schouten gehouden soude hebben, de waarheyt off leugen voorstelt, daarvan sal dit Eyland den Avondstond regter sijn, om denselven te regtvaardigen off te veroordeelen. Opdat dit nu ordentelijk geschiede, soo moet aangemerkt worden, dat de textwoorden van dat Dag-Register seggen : dat sy het Honden Eyland ontdekt hebben te leggen op de Zuyder brete van 15 graden 12 minuten, en van de kusten van Peru en Chili afgelegen 925 mylen ; voorts dat sy haar cours weder West stelden nae de Eylanden van Salomon, en nae dat sy ontrent hondert mylen, med die selve streek van West geseylt hadden, sagen sy een laag Eyland dat groot was ; en des nachts Zuyd-Zuyd-West 10 mylen geseylt hebbende, soo seylden sy des morgens digt onder de wal langs, vonden aldaar slegt water en geen deiningen, gelijk de vorige dagen, uyt den Zuyden ; daarom vermoeden sy Zuydwaerts meer land moeste wesen, doopende hetselve med de naam : het Eyland Sonder Grond, omdat sy nergens eenige bequame ankerplaats hadden kunnen vinden : dus med deselve koers voortzeylende in effen water, ontdekten nog twee andere lange Eylanden, waarvan het eerste ('t welk sy het Water Eyland noemden, omdat eenig versch water aldaar bekomen hadden) van 't Eyland Sonder grond afflegt 15 mylen, op de Zuyder breete van 14 graden 16 minuten, ende het tweede, (sijnde genaamt het Vliegen Eyland, alsoo sy door

[Het zien van een andereiland in verband gebracht met de route van Schouten.]

1) Apataki op 15° 16' Z.Br. en 230° 28' 5 O.L. van Teneriffe. (N.O. hoek).

1722 dat gedierte seer g'incommodeert wierden) is van dat eerste, door een
27 Mei. tusschenruimte van 20 mylen afgescheyden, sonder uytducking van
desselfs polus hoogte, apparent om dat de Son des middags bewolkt,
off dat de kimmen des Hemels duyster en beneveld sijn geweest.

Wanneer nu dit g'extraheerte de textwoorden voor gemelt, med
een weynig aandagt overwoogen worden soo consteert, dat de Jour-
naal-houder wegens de route off vaarweg van den meermaal genoem-
den Capitain Schouten, van absolute leugentaal ('t sy voorbedagte-
lijk, 't sy door onkunde) beschreven te hebben, niet t' excuseeren en
vry te spreken is; want van de terminus à quo (sijnde het Honden
Eyland) tot de terminus ad quem, ('t welk het Vliegen-Eyland is, en
nog 100 mylen Westwaarts) blijkt dat die gehoudene (off liever soo-
danig beschrevene) route, besloten word tusschen de 15 graden 15
minuten (wesende het Zuydelijkste) en 14 graden 46 minuten ('t
welk het Noordelijkste der gemelte route is, voor soo verre de ge-
dagte bepalingen concerneert): oversulx moet onvermydelijk volgen,
(aangesien alle dese onbekende en nu nieuw ontdekte Eylanden de
Noordelijkste gelegen sijn op de Zuyder breete van 14 graden 30
minuten, en de Zuydelykste op 15 graden 50 minuten, vermits het
Avondstonds Eyland seer Suydwaards streckte soo als men van steng
konde sien, en wy ons des middags hadden bevonden te wesen op
15 graden 24 minuten Zuyder breete) dat de meermalen gementio-
neerde route, niet na waerheyt beschreven word, om dat men daarin
van alle dese Eylanden geen het minste gewag maakt; en welke
Eylanden (soo de Zuydelijkste als de Noordelykste) van het Hon-
den Eyland boven de 16 mylen niet afstandig sijn; oversulx soude
Cap. Schouten noodwendig schipbreuk hebben geleden, of door het
sien en 't vermyden van deselve sig salveerende, soo moest desselfs
Dag-Register om deugtlijk te wesen, sulx uitdrucklijk comprehen-
deeren, 't welk niet sijnde, soo kan aan die vaarweg van 15 graden
Zuyder breete, med eenige vermeerdering off vermindering van mi-
nuten, de naam van Schoutens Route niet geapproprierd worden;
dewyle den Journaal-houder de waaragtige merkteykenen van die
vaarweg, en waaruyt alleen te beslyuten is, dat men deselve beseylt
heeft, omitteert. Derhalve konnen wy ook aan dat Honden Eyland,
't geene wy op den 18^{den} deser ontdekten, dien naam niet laten be-
houden, maer met meerder regt het selve noemen, het Bedrieglyke
Eyland, omdat het ons bedroog en deed gelooven, dat wy de ware
route van Capitain Schouten (welke hy nooyt bevaren heeft) be-
seylde.

28. — Bevonden ons op de Zuyder breete van 15 graaden 10 minuten en op de gegiste lenkte van 225 graden 49 minuten, de gekoppelde koers was West ten Noorden, de wind Oost en Noord-Oost met een slap bramseyls koeltje en schoon weder. In 't 8ste glas van de naemiddag-wagt, saegen nogmaal een laag Eyland, streckende van het West-Noord Westen, tot het West-Zuyd-Westen, 't welk wy noemden het Eyland Meerder Sorg¹⁾, aangesien wy eenigsints duchtende waren, dat desselfs westelijkste eynde med dat van d'Avondstond te samen mogten vereenigen, en dat wy dus in een diepen boesem off schaar besloten soudon worden; alsoo het Eyland van d'Avondstond ontrent de 18 mylen lang, by gissinge, sich vertoonde, welkers eynde van steng wy niet konden b'oogen. Peylden de Noordhoek van 't Avondstonds Eyland met Sons ondergank in het Zuyden 1½ myl, de Zuydhoek van 't Eyland Meerder Sorg West-Zuyd-West 3 mylen van ons. Ontrent het opsetten van d'eerste wagt hebben het laten dryven; voorts leyden 't med de marseyls over en weder over, tot den volgenden dag.

1722
27 Mei.[In het zicht
van het
eiland
Meerder
Zorg.]

29. — Hadden de bevundene breete van 15 graden 19 minuten Suyt, en de gegiste lenkte van 224 graden 28 minuten, de koers was West, de wind Noorden, Noord-Noord-West en Noord-Noord-Oost, med stilte en een labber-koeltje, goet weder.

30. — Sagen wederom, even voor Sons opkomst, een laag Eyland, leggende in 't Noord-West ten Noorden 3 mylen van ons regt vooruyt, hopende aldaar eenige groente en verversing voor ons volk (waar van diep in (de) dertig siek en med schuurbuyk in de kooy lagen) te sullen bekomen; noemden daarom het selve 't Eyland van Goede Verwagting²⁾, maar alsoo 't op den dag heel stil en een labber-lugtje uyt het Oost-Noord-Oosten, Noorden en 't Noord-Oosten was, durfden wy de wal niet naderen, omdat alle die Eylanden, of liever reven, van anker-grond gedestitueert sijn en oversulx te gevaarlijk deselve aan te doen, alsoo de tigt der Zee op een lager wal sterk aanset, bevonden des middags te sijn op de Suyder polus hoogte van 15 graden 17 minuten, en op de gegiste lenkte van 223 graden 46 minuten; de koers was West-Noord-West: sijnde seer aange-naam weder.

[Nabij een
ander
eiland.]

1) Aroetoea op 15° 26' Z.Br. en 229° 54' 5 O.L. van Teneriffe (Zuidpunt).

2) Rangiroa (het Vliegenciland van Schouten en le Maire) op 15° 14' Z.Br. en 229° 23' 5 W.L. v. Grw. (Vgl. Begin en Voortgang II. t. a. p.)

1722
30 Mei.

31. — Was de bevonde breete 15 graden 38 minuten besuyden de middellijn, en de gegiste lenkte 223 graden 11 minuten, de gekoppelde koers Zuyd-West ten Westen $\frac{1}{2}$ West, de wind Zuyden ten Oosten, Oost-Zuyd-Oost en Zuyd-Zuyd-Oost, med een labber-lugtje en schoon weder, maar des nagts een styve gereefde marseyls koelte, vergeselschap van travaden, regen en hooge Zee uyt den Zuyden.

Junij.

1. — Gisten des middags te sijn op de breete van 16 graden 4 minuten Zuyd, en op de lenkte van 222 graden 3 minuten, de gekoppelde koers was West-Zuyd-West 17 mylen, de wind van het Zuyden tot het Oost-Zuyd-Oost, med gereefde marseyls koeltje en een betrokken lugt.

2. — Sagen des morgens omtrent het 6de glas van de dagwagt in 't Oost-Noord-Oosten 3 mylen van ons een Eyland, dat tamelijk hoog, maar vlak sonder gebergte was: wy resolveerden onse steven derwaarts te boegen, om aldaar verversching soo voor de sieken die dagelijx in getal vermeerderden, als voor het gantsche Scheepsvolk, te soeken; stuurden derhalven onse chaloup, wel bemand en gewapent, na de wal om het nodige mede te brengen, 't welk van het Schip Thienhoven nagevolgt wierd.

[Aankomst
op het
eiland der
Verkwik-
king.]

Onse chaloup het land naderende, en ondersoekende waar sy best souden kunnen landen, soo waren d'Indianen haar behulpsaam in het aanwysen van de bequaamste landing plaats, dog deselve was egter sodanig, dat een touw aen de wal gebragt en vast gemaakt sijnde, men alsdan door 't middel van dien uyt de chaloup aan strand konde komen; maar een Indiaan het aan land gebragte touw vattende, om het selve den overbrenger te ontweldigen, soo trok hy (den) scheeps houwer uyt de scheede, swayende en drygende daarmede te sullen slaan; maar die Zwart, als ook sijn ander geselschap, alle te saemen met stocken van 12 à 14 voeten lank, dié vooraan een scherp beentje van eenig gedierte ¹⁾ hadden, gewapend sijnde, velden hunne pieken, om onsen man te dooden off te quetsen, soo dat degeene, die in de chaloup waren, genecessiteert wierden eenige snaphanen te lossen, dog schooten voorbedagtelijk mis, om door 't onverwagt geschater der schoten haren man te salveeren: op welk ongehoort geluyt, med

1) De stekel van een rog.

vuurspouwing vermengt, soo alle confuselijk als verbaasde en verschrikte de vlugt genomen hebben. Waarop onse manschap onverhinderd aan land gekomen is, uytgenomen diegeene, die tot bewaring der chaloupen geschikt waren. Ons volk vervolgens over de scherpe witte coraal-steenen (hoedanig alle de stranden der ontdekte Eylanden zijn, en waarover de Indianen blootvoets sonder letsel seer snel konden loopen) boschwaarts intreckende, heeft het selve een halve sak groente (wesende een soort van wilde posteleyen en thuynekers) aan boord gebragt, 't welk met hoenderen gekookt sijnde, voor diegeene die siek in de kooy lagen, een uytnemende goede ververschinge was, waarom wy aen het Eyland den naem gaven, het Eyland van Verquikking¹⁾. Voorts gerapporteert wordende, dat er overvloed van groente te krygen was, mits dat men des morgens vroeg sig nae de wal begaff, om tijd tot het versamelen te hebben; waarop goedgevonden den volgenden nagt, die reets begon te naken, aff en aan te houden. Hadden des middags de bevondene breete van 15 graden 43 minuten Zuyd, en de gegiste lenkte van 222 graden 20 minuten, de gekoppelde koers was Noord-Oost, de wind Zuyd-Zuyd-Oost en Zuid-Oost, med gereefde marseyls koelte, hooge Zee uyt den Zuyden, en tamelijk goet weder.

3. — Sonden onse chaloup, sterk bemand en wel gewapend, na wal, in het 6de glas van de dag-wagt, 't welk Capitain Bouman van gelyke dede, med last van soo veel groente te versamelen en aan boord te brengen als 't mogelijk was. Bevonden ons med Noorder Son op deselfde polus hoogte en gegiste lenkte als van gisteren, de wind zijnde Zuyd-Oost en Oost-Zuyd-Oost med een marseyls koelte en goet weder. Ontrent Sons ondergank quam onse chaloup terug, medebrengende vier groote sacken vol groente: welke sodanig verdeelt wierd, dat het gansche scheepsvolk vier malen daarvan konde schaffen; en op dat sy het meeste nut tot verversing soudon hebben, soo is by yder kooksel groente de helft van een der kloekste varkens daarby gedaan, med eene goede quantiteyt gestoote peper, 't geene eene smakelyke soep maakte. Voorts is ons g'rapporteert, dat de Indianen groote schelmen waren; want wanneer, seyden sy, als wy alle naarstigheyd deden om groente te plucken, soo quamen onder anderen een oud wijff en eene jonge dogter van veertien of vijftien jaren by ons, welkers onderdom wy besloten, om dat de boesem in haar

1) Makatea op 15° 48' Z.Br. en 228° 25' 5 O.L. v. Teneriffe. De fout in lengte was dus ± 6° (te Westelijk).

1722 eerste groeysaamheyt was van uytbotting: dese, die haar seer min-
 3 Juni saam toonden om ons te helpen plucken, wees met de hand dat wy
 boven op het hoge land moesten komen, alwaar alles in overvloet
 was; doende ook haar kleetje aff en toonden aan het volk hoe-
 danig sy geschapen was; gevende door teykenen van wysing te ken-
 nen, als sy boven quamen daar hare hutten stonden, sy als dan ten
 gebruyke soude wesen. Ondertusschen onse sacken met groente nae
 de chaloup gebragt hebbende, beslooten wy van het strand na de
 boven-vlakte van 't Eyland te gaan, om dat men geloofde, aldaar
 cocosnoten en pisang te sullen vinden: by den opgank komende
 (sijnde een smalle weg daar maar één man te gelijk kan gaan, heb-
 bende veel moeyte om op te klimmen en sig vast te houden, alsoo de
 passagiegelijkeengroef¹⁾ is, die aan wedersyden scherpe coraal-steen
 tot een muur heeft) wenkten ons d'Indianen, dog nauwelijx halver
 weg opgeklommen wesende, wierden wy med een hagelbuy van
 steenen begroet uyt het bygelegen bosch, waardoor een man van 't
 Schip Thienhoven is gekwetst geworden op 't hooft, alsmede onse
 sergeant aan d'elboog en in de lenden. Wy aanstonds denkende op
 onse verweering, losten eenige snaphanen op die geene die in het
 bosch hier en daer tusschen het geboomte haar vertoonden, van wel-
 ke wy vertrouwen, dat er vijff of ses gesneuveld en gekwest sullen
 wesen; oordeelden vervolgens (om onse manschap, med opwaarts te
 leyden, in geen gevaar te brengen) best te sijn af te trecken, en ons
 te vernoegen voor het tegenwoordige med onse groente.

Deeden na Sons ondergank zeyn om Breeden Raad te houden van
 alle de Capitainen, Opper- en Onderstuurluyden, ten eynde (alsoo
 onse Kruystogt g'expireerd is) med den anderen te beraamen soda-
 nige koersen, als tot ons retour na 't Vaderland behoorden geste-
 vend te werden; en van welke getrocke Resolutie de textwoorden
 aldus luyden:

„Breeden Raad der twee in Compagnie seylende Scheepen, ge-
 houden aen 't boord van het Schip den Arent, present Mr. Jacob
 Roggeveen, President, Capitain Jan Koster, Capitain Cornelis
 Bouman, Capitain Roeloff Rosendaal, mitsgaders alle de Opper-
 en Onderstuurluyden, bescheyden en dienstdoende op de Schee-
 pen den Arent en Thienhoven.

1) Die groef is de geul geweest, toegang gevende tot de eveneens droog geworden
 lagune van het eiland, dat eertijds een atol was.

Woensdag den 3^{en} Juny 1722. Den President heeft aan desen Rade ¹⁷²² voorgesteld en te kennen gegeven, dat hy deselve ten dien eynde ^{3 Juni.} hadde geconvoceerd, opdat een ygelijk lid soude avanceeren sijn [Breede raad in zake het aandoen van Nieuw Zeeland of het koers stellen naar Ned.-O.-I.] sentiment en oordeel, hoedanig onse t'huysreyse behoorde werkstellig gemaakt te worden. Want aangesien onse Kruystogt in dese Zee komt te cesserer, door het ontdekken van d' oorsaak, die Cap. Willem Cornelissen Schouten bewogen had te besluysten, dat Zuydwaarts land moeste wesen, omdat hy in effen en slegt water zeylden sonder holle deyningen uyt den Zuyden, als in de voorgaande dagen; en welke oorsaak gelegen is in d' ontmoeting van alle die Eylanden off reven, die wy tot ons groot gevaar en schade ontdekt hebben, mitsgaders andere die Noordwaarts van ons (na alle waarschijnlijkheit) afstandig sijn geweest: soo dicteert de reden, dat wy onse sorge laten gaan om te repatrieeren; waertoe een dobbele passage en vaarweg is, als d' eene: soo verre om de Zuyd of Zuyd-Westen te lopen, dat men aldaar de veranderlyke winden ontmoet, om med deselve Oostwaarts te stevenen; vervolgens Caap Hoorn en het Statens Eyland bewesten passeerende, alsdan de Noord-Zee in te zeylen, en voorts de koersen na 't Vaderland te boegen; de andere: Westwaarts te continueeren, tot wy van onse tegenwoordige standplaatse nog 16 graden in longitude sullen verandert sijn, en dan de koers in dier voegen te rigten na het Noorden, dat men tusschen Nova Guinea en 't Eyland Gilolo, soo 't mogelijk sy, off benoorden het selve, in Oost-Indië gerake, en dus langs de gewoonlyke jaarlijkxe route der Oost-Indische Retour-Vloot na 't Patria onse reys vervorderen. Weshalve dan, soo is 't ten hoogsten noodzakelyk, dat med alle aandagtigheyd rypelyk overwoogen word, wat vaarweg uyt de twee voorgestelde kan en behoorde g'eligeerd en ingeslagen te worden, tot behoudenis van Schip en leven. Ook moet men considereren en ernstig aanmerken, dat Haar Hoog Moogende de Heeren Staten-Generaal der Geassocieerde Nederlandsche Provincien, met uytsluitinge van alle andere harer Onderdanen en dus privativelyk de Nederlandsche Oost-Indische Comp. hebben geoctroyeert de Oost-Indien alleen te bevaren. Sulx, indien wy onse reyse verder voortsetten als d' Oostkant van Nova Guinea, alwaar de limiten van de Generale West-Indische Comp. der Nederlandsche Geunieerde Provincien komen te eynigen, soo sondigen (wij) tegens de beveelen van hoogst gemelte Haar Hoog Mogende, en bygevolg sijn de overtreders strafbaar: 't welk ik ulieden med nadruklyke termen voorstelle wel te overwegen, en mitsdien om aan alle de onheylen niet te participeeren, die de ver-

1722 kiesing der route over Oost-Indien soude konnen off mogen veroor-
 3 Juni. saken; soo vrage ik: off het niet beter en mogelyker sy onse koers te stellen na Nova Zelandia, om van daar (na behoorlijk ververscht en van alles voorsien te sijn) Caap Hoorn te passeeren: alle hetwelke dese Vergadering in serieuze bedenking word gegeven, opdat een ygelijk syne sustenue med gesonde reden soude bekleeden, om daaruyt op te maken soodanigen besluyt, dat het selve voor ons in het toekomende sal moeten wesen het rigtsnoer van onse onderneming na het Vaderland.

Waarop gedelibereerd en med de Zee-Kaarten geconsuleert sijnde, soo heeft Cap. Jan Koster sijn sentiment en oordeel in de navolgende ordre voorgedragen en geadviseert, namentlijk: dat het volstrekt onmogelijk is, om onse koers na Nova Zelandia te stellen, off dat men alles aan 't uytterste gevaar exponeerde, ten ware de hulpe des Hemels (boven de verwagting en hope van het menschelijk verstand) ons salveerde van die periculen, die waarschijnlyke gevolgen sijn, soo wy de stevens onser Scheepen derwaarts soudent rigten. Want om Nova Zelandia te beseylen sijn twee wegen, waarvan d' eene is, dat men soude moeten trachten soo veel Oost te winnen als noodig sy, om med sekerheyt vast te stellen, dat wy het selve (syne breete bekomen hebbende) med eene Weste cours in 't gesigt soudent krygen; maer 't gene hier omtrent te dugten staat is seer aenmerkelijk, te weten: dat men op de polus hoogte van Nova Zelandia, jae vry noordelyker, de variable off veranderlyke winden onderworpen is, en gevolglijk, soo deselve lang uyt een nadeelig oord waayden, soudent wy ons selven te samen in een onvermydelijk bederf neerstorten, door 't gebrek van water: wat nu d' andere weg betreft, die is in alles gelijkformig med d' eerste ten opsigt van het gevaar, verschillende alleen hierinne, dat men ter contrarie soo verre Westwaarts soude moeten loopen, dat wy insgelijx ons konden versekeren dat Nova Zeelandia met een Ooste koers te beseylen was, mits ondersteld word van desselfs breete bereykt te hebben, dog de veranderlyke winden ons tegen sijnde, soude onse totale ruine en ondergank veroorsaken door het selve gebrek van water.

Vorders wanneer nu al gepresupponeert mogt worden, dat wy Nova Zelandia quamen te ontdecken, soo hebben wy de minste sekerheyt niet, dat aldaar een bequame anker-plaats gevonden sal worden; aangesien by alle d' Eylanden die wy gepasseerd sijn op d' afstand van een kabels lenkte en minder van het strant, geen grond te bewerpen is; gevolglijk med het uytterste gevaar vermengt, in-

dien wy de Scheepen aff en aan den wal houden, ten eynde als de 1722
 booten uyt varen om water te zoeken, en 't selve gevonden hebbende, 3 Juni.
 soo sal men moeten afwagten off de Indianen het wegvoeren van dien
 sullen toestaan, dan niet, en in cas van vyandelyke attaques, soo
 is onse manschap in groot pericul, omdat men van de Scheepen
 geen hulp kan toebrenghen. Wyders staat nog te considereeren, dat
 schoon wy, ten hoogsten tot genoeg, van water onse provisie
 hadden bekoomen, egter het selve niet satisfactor is, om de reys na [Bezwaren
 tegen de
 terugreis
 rond Kaap
 Hoorn.]
 Caap Hoorn voort te setten, aangesien onse sieken ten minsten
 veertien dagen aan land behoorden te wesen, med het genot van
 goede verversinge; zoo voor diegeene principalijk die in de kooy siek
 leggen, als voor de andere, die, niet tegenstaande sy nog boven op
 het deck komen, aan het schuurbuyk sterk laboreren en welkers
 getal van dag tot dag vermeedert, soo dat, volgens d' opgave van
 den Chirurgijn, naaulijx dertig koppen gants suyver en onbesmet
 sijn. Derhalven concludeere ik, dat de na huys reyse bewesten Caap
 Hoorn om, voor ons onmooglijk is, wegens d' onsekerheyte van het
 noodige te erlangen; en bygevolg dat wy genootsaakt sijn onse route
 over Oost-Indien te moeten nemen, alsoo langs dien weg eene grote
 menigte van Eylanden gevonden wordt, alwaar van verversing iets
 te bekomen is, gelijk de Dag-Registers van andere behelsen. Wat nu
 belangt dat wy tegens Haar Hoog Mogende soudent pecceren: indien
 men de behoudenis van Scheepen en onse levens betracht, om over
 Oost-Indien na huys te keeren, soo meyne ik, dat sulx geene consi-
 deratie meriteert: want Haar Hoog Mogende d' Oost-Indische Maat-
 schappy begunstigende, dat sy med seclusie van alle andere harer
 onderdanen, die Indiën alleen soudent bevaren tot voortsetting van
 derselver koophandel, en welkers winsten de ziel en 't eenige oog-
 merk is, waarom door veraffgelegene landen de sloopvaart onder-
 nomen wordt; soo konnen wy onder het getal van ongehoorsame niet
 gerecenseerd worden, als off men den koophandel der Oost-Indische [Besluiten
 naar O. I.
 te gaan, na
 overweging
 der moge-
 lijke moei-
 lijkheden.]
 Comp. wilde onderkruypen, door 't vernegotieeren van onse mede-
 genomene cargasoenen, vermits in onse Scheepen niets te vinden is
 dat in die gewesten kan gedebiteerd worden, als bestaande in cora-
 len, kleyne zak-spiegeltjes, kapmessen, zak-messen, bylen, grof on-
 gebleekt linnen, ook met streepen, van vijff, ses, à seven stuyvers d'
 el, en diergelyke beuselingen, die by geen natien getrocken sijn, als
 van de slegtste soort der swarten in Africa, welke wy egaal stelden
 med diegeene, die wy in de Zuyd-Zee soudent hebben mogen vinden,
 ingeval wy eenig aanmerkelijk land ontdekt hadden, om aan deselver

¹⁷²²
3 Juni.
[Geringe
waarde der
lading]. inwoonders te verhandelen, en welkers montant voor de drie in com-
pagnie uytgeseylde Scheepen, booven de dertig duysend gulden
niet komt te rendeeren: by gevolg konnen wy niet aengesien worden
voor overtreders van 't octroy by Haar Hoog Mogende aan d' Oost-
Indische Compagnie verleend, als geen afbreuk (schoon men de wil
had) konnende doen. Oversulx sullen wy med de kielen onser Schee-
pen alleen het zoute water van hare limiten doorbooren, hetgeen aan
alle vreemde natien en berbaren gepermitteert is, en daerom ons ook
niet kan schuldig maken aan overtreding: te meer, alsoo aan de
noodsaaklijkheyd, door eenige souveraine magt (buyten tyranny)
geen wet kan voorgeschreven worden, en dat niemand tot het onmo-
gelyke, (om sig selve te verdelgen) te verpligten is. Welk g'advi-
seerde van alle de andere leden deser vergadering eenstemmig is
[Welke
koersen te
sturen]. g'approveert en goet gevonden. Vervolgens is geresolveert met de
koers van West soo lang te continueeren, dat men nog sestien gra-
den in de longitude verandert sal wesen, en dan West-Noord-West
te stevenen tot wy gekomen sullen sijn op de polus hoogte van drie
graden bezuyden d' Æquinociaal; aldaar ons bevindende, is vast-
gesteld om dan nader te beramen, hoedanig wy onse koersen te rig-
ten hebben, tot bevordering van ons retour over Oost-Indien.

Aldus geresolveert en gearresteert in 't Schip en ten dage ut supra.
(Was geteykent) Jacob Roggeveen, Jan Koster, Cornelis Bouman,
Roeloff Rosendaal, Jacob van Groenevelt, Cornelis van Aalst, Wil-
lem Willemsen Espeling, Jan Juriaansen de Roy, Cornelis Mens,
Steven de Wit, Frans Stroker, Jan Bos."

Maar aangesien wy self vaststellen en uyt onse ondervinding be-
slyuten, dat Capitain Willem Cornelissen Schouten, de route, die wy
gehouden hebben volgens de letter van desselfs Journaal, nooit be-
zeyld heeft, soo schijnt daaruyt te resulteeren dese wettige en wel
gefundeerde vraag, namentlijk: waarom wy dan, (soodra dat oordeel
als waarachtig by ons plaats gevonden had) onse stevens na het
Noord-Oosten of Oostelyker niet gewent hebben, om dus in den
vaarweg van gem. Capitain Schouten te komen, synde gelegen op
de Zuyder breete van 13 graden 5 minuten, volgens de Zeekaart van
Joannes van Keulen, en sich daar bevindende, alsdan de Kruystogt,
na desselfs inhoude, t'expedieren en uyt te voeren? welke vraag:
(doch die niet als van een onkundige kan geobjicieert worden) seer
ligt te formeeren, maar nog ligter te refuteeren is; omdat deselve
onder de verdigtselen van kranke herssenen sig sorteert: want van
die plaats, daar wy ons te dier tijd bevonden, na het Noord-Oosten

te stevenen, souw apparent heel facil te doen sijn geweest, indien de wind besuyden (die aldaar de frequenste is) en niet benoorden het Oost doorwaayde; doch op de Zuyder breete van 13 graden 5 minuten gekomen sijnde, soo moet men, om in het effen water van Capitain Schouten te geraeken, eene verheyd van 140 mylen ten minsten regt Oost aan stevenen, 't welk onmogelijk is om by de wind, dan over d'eene, dan over d'andere boeg op te zeylen, en bysonder niet voor ons, wegens de slegte staat daer onse manschap sig in bevind; want men moet indagtig wesen, dat die passaad-wind syne loop houdt tusschen het Zuyd-Oosten (van waar desselfs benaming deriveert) en 't Noord-Oosten: maar om de maat tot overloopens toe op te vullen, soo sal men de onmogelijkheid med eene vooronderstelling mogelijk maken, en poseren, dat wy ons bevinden op 13 graden 5 minuten Zuyderbreete, alwaar het Honden-Eyland, door de Zeekaart-verkooper en uytgever Joannes van Keulen geplaatst is: het Eyland Sonder Grond op 12 graden 56 minuten: het Water-Eyland op 13 graden 25 minuten, en het Vliegen Eyland op 14 graden. Dese vooronderstelling gecompereert en vergeleken wordende med onse route die wy bezeylt hebben, sal men onderscheydentlijk sien de hoegrootheyd van 't verschil van beide die bevaren breetens Westwaarts heen, namentlijk, dat wy ons bevonden hebben op de polus hoogte van 15 graden 18 minuten, 10 minuten, 8 minuten en 6 minuten: ook op 14 graden 41 minuten, 36 minuten en 33 minuten. Wanneer dat nu het Noordelijkste van de gepresupponeerde route van Capitain Schouten genomen word, sijnde 12 graden 56 minuten, en het Zuydelykste van d' onse, wesen(de) 15 graden 13 minuten, soo vindt men een verschil van 2 graden 17 minuten, 't welk tot mylen gereduceerd wordende, uytmaakt eene verheyd van 34 mylen: het middelbare verschil van d' opgemelde routens is dese; te weten: die van Capitain Schouten sal bevonden worden te sijn, volgens het hier boven gecarteerde door gedagten van Keulen, 13 graden 25 minuten, en van d' onse 15 graden 6 minuten, welkers differentie is 1 graad 41 minuten of 25 mylen. Eyndelijk het minst verschil van deselve routens is, dat Capitain Schouten geweest heeft op 14 graden juyst en wy op 14 graden 33 minuten, hetwelk van den anderen gesubstraheerd synde, vindt men 33 minuten of 8 mylen verschil. Om nu het g'avanceerde tot soodanigen applicatie te macken, dat den objcieerder sich selven comdemneere, soo staat alleen behoort te verdeelen alle landschappen, 't sy vaste kusten of Eylanden, off in laage, of middelbare, off hooge, of in den hoogsten trap uyt-

1722
3 Juni.

[R. verde-
digt de tot
nu toe ge-
volgde
route.]

1722
3 Juni.

[R. verge-
lijkt de
route van
Schouten
met de
zijne].

nemende hoog. Wat voorts de lage landen betreft, deselve kunnen gesien worden (mits onderstellende een suyveren hemel en dat de kimmen niet beneveld maar helder en klaar sijn) op d' afstand van 5 à 6 mylen; de middelbare op 9 à 10 mylen; de hooge op 15 à 16 mylen, en die van den hoogsten trap, uytnemende hoog, op 20 à 25 ja veel meerder mylen. Wyders moet aangemerkt worden, dat de lage en middelbare hooge landen niet kunnen voortbrengen fijne metallén, omdat die nergens gevonden worden, dan in hoog bergagtig land; oversulx sijn dese twee sorteeringen het voorwerp niet van onse expeditie en betragting: derhalven volgt, dat wy soodanig hoog land moeten hebben om ons oogmerk te bereyken, 'twelk op eene verheyte van 15 à 16 mylen sigtbaar is. Wanneer wy dan vervolgens het meeste verschil van beyde de gemelte routen examineeren, sijnde eene distantie van 34 mylen, welke Capiteyn Schouten Noordwaards van ons is geweest, alsdan moet verder onderstelt worden, dat gedagte Capiteyn van syne standplaatse na het Zuyden siende, 15 à 16 mylen sigts bereykt heeft, en dat hy (in cas aldaer eenig hoog land gelegen hadde) hetselve souw hebben kunnen beoogen; insgelijx ook wy (die in het Zuyden van hem Capitain Schouten ons bevonden) de verheyte van 15 à 16 mylen med ons gesigt Noordwaarts afmeettende, komen beyde de gesigts-eynders, van Capitain Schouten en van ons, soo dicht en na by den anderen, dat tusschen deselve geen grooter ruymte sy, als van 2 off van 4 mylen: welke tusschenruymte vervallen en verdwynen sal, indien men aan het hoge land ('t welk onderstelt moet worden te exsteeren) eenige breete (wanneer desselfs lenkte Oost en West mogte strecken) om het Zuyden off om het Noorden van 4, 6 à 8 mylen attribueert en toevoegt, waertegens de voorschreve gesigt-eynders stuytende (min of meer na proportie van d'uytgebreyde breete des lands) onvermydelijk dat selve hoge land soude hebben ontdekt, en welke ontdekking als waaragtig, sig aan 't verstand vertoond, wanneer het middelste verschil, sijnde de afgelegendheyt van 25 mylen, die tusschen onse en Capitain Schoutens route is geweest, na behooren overwogen word, want ingeval het grootste verschil meetkundig betoogt is, soo is 't een wettig gevolg, dat 't middelste verschil van 25 mylen nog kragtiger concludeert. Eyndelijk wat aangaat het minste different van 8 mylen, dat selve heeft geen andere adstructie van node dan de bloote voorstelling, als sijnde uyt en door sig selven gedemonstreerd. Derhalven, om van het gesuppeditieerde nu een besluyt te maken, soo segge: dat ('t sy wy de route van 13 graden 5 minuten, volgens

de Zeekaart van Johannes van Keulen, bevaren hadden, en dat wy ¹⁷²² dus in het effen water van Capitain Schouten gekomen waren, als ^{3 Juni.} wanneer men Zuydwaarts sou hebben moeten boegen om d'oorzaak van dat effe water te ontdekken; het sy een ander wat Zuydelyker, alsoo de route van meergemelden Capitain Schouten in Zeekaarten ook gevonden wordt geplaatst te leggen op 14 graden besuyden den Æquinoctiaal); wy echter geen ander land souden hebben gesien, dan die Eylanden off reven, die wy in onse route van 15 graden gevonden en ontdekt hebben: want de Zee uyt het Zuyden op dese Eylanden aanrollende, verliest haer kragt, en maakt benoorden deselve effen en slegt water, 't welk d'oorzaak is geweest, waarom Capitain Schouten besloot, dat Zuydwaarts van hem land moeste wesen.

4. — Bevonden ons op de breete van 15 graden 41 minuten Zuyd, en op de gegiste lenkte van 221 graden 18 minuten, de koers was West, de wind Zuyd-Oost en Oost-Zuyd-Oost, med een bramseyls koelte en seer aangenaam weder.

5. — Was de bevonde Suyder breete 15 graden 39 minuten en de gegiste lenkte 219 graden 41 minuten, de koers West, de wind Oost, bramseyls koelte med een heldere frisse lugt.

6. — Deede het Schip Thienhoven, in het 6de glas van de dagwagt, zeyn van land te sien, 't geene ons toescheen, volgens sijn opdoening, het Cocos-Eyland van Capitain Schouten, 't welk een hoo- [Zeilen in hetzigt van de Noorderlijkste Gezelschaps-eil., door Cook (1769) zoo genoemd omdat zij dicht bijeen liggen.] gen berg maar kleyn van omtrek is, leggende in 't Suyden loefwaarts van ons omtrent 9 à 10 mylen. Na verloop van 2 glasen sagen (in) 't Zuyd-Westen nog een ander Eyland, twee mylen van het eerste afgelegen, dat grooter is, dog laag, sulx wy hierdoor bevestigd souden sijn geworden, dat het eerste de Cocosberg en het tweede 't Verraders Eyland¹⁾ was, indien de polus-hoogte van Cap. Schouten en de onse niet al te merkelyk differeerden. Dan alsoo daar (by onderstelling dat die d'Eylanden van Schouten mogten wesen) geen water is, en dat men van desen dag deselve niet souden hebben kunnen beseylen, soo oordeelden wy best te wesen onse reyse voort te setten:

1) Het Cocos- en het Verraders-eil. van Schouten sijn resp. Tafahi en Nioea toboetaboe tusschen de Samoa en Tonga groepen gelegen. De hier bedoelde eilanden sijn resp. Bora-bora en Maupiti (Maoera) der Gezelschaps-eilanden, zooals uit de meer nauwkeurige gegevens van Bouman blijkt. Het tweede hield Prof. C. E. Dr. Meinecke voor Toebai, maar dit is, als te laag voor dien afstand, niet gezien.

¹⁷²² hadden med Noorder Son de bevonden Suyder breete van 15 graden 37 minuten en de gegiste lenkte van 218 graden 18 minuten, de koers was West, de wind Oost, met een slappe bramseyls, ook marseyls koelte en seer uytnemend schoon weder.

6 Juni.

7. — Hadden de bevonde Zuyder polus hoogte van 15 graden 36 minuten, en de gegiste lenkte van 216 graden 51 minuten, de koers was West, de wind van het Zuyd-Zuyd-Oosten tot het Oost-Zuyd-Oosten met een gereefde marseyls koelte en geweldige hooge Zee uyt het Zuyden, die regt op bakboords syde aanvallende, een bysonder ongemaklijk varen veroorzaakt door het sterk slingeren en arbeiden van 't Schip, 't welk continueerden tot den 11^{den} deser jncluytive; hebbende gedurende dien tijd de wind tussehen 't Oosten en het Zuyd-Oosten, met een styve gereefde marseyls, ook onderseyls koelte en veel travaden. Voorts is in alle die dagen niet voorgevallen dat eenige notitie waardig is, dan dat d'aanrolling der Zee uyt het Zuyden ons om de Noord had geset.

12. — Bevonden de Zuyder breete te sijn 15 graden 16 minuten, en de gegiste lenkte 205 graden 8 minuten, de koers was West, de wind Oost-Zuyd-Oost en Oost ten Noorden, bramseyls en marseyls koelte: hier heeft de geweldige tigt en aandryving der Zee uyt het Zuyden beginnen te cessen. Med Noorder Son hebben wy zeyn gedaen om van koers te veranderen, ingevolge de resolutie van den 3de deser, in breeden rade getrocken en g'arresteerd; stellende oversulx onse koers West-Noord-West aan.

13. — Was onse bevonde breete besuyden de middellijn 14 graden 30 minuten, de gegiste lenkte 203 graden 17 minuten, de koers West-Noord-West, de wind van het Oost-Zuyd-Oosten tot het Oost-Noord-Oosten, med een bramseyls en marseyls koelte. In het 7de glas van de dag-wagt wierd land gesien, leggende regt vooruyt in 't West-Noord-Westen omtrent 6 mylen van ons: wy gaven door het doen van een zeyn, aan 't Schip Thienhoven de vereyschte kennis daarvan, en hetselve op een naderen afstand beschouwende, bevonden, dat het meest rondom met reven en klippen even boven het water omringt was, die na gissingen een mijl Zeewaarts streckten, en hebben te dier oorsake daaraan de naam gegeven van 't Vuyle Eyland¹⁾;

1) Het Rose-eiland op 14° 32' Z.Br. en 208° 30' O.L. van Teneriffe; het werd zoo genoemd in October 1819 door kapitein Freycinet naar zijne echtgenoot, die hem vergezelde.

begrypende in syne circumferentie niet boven de groote van eene ¹⁷²² mijl. Ontrent een glas na Sons ondergank stak het Schip Thienhoven ^{13 Juni.} onder den wind, zeyn doende van land te sien : wy, by hem komende, seyde dat in 't Westen seer hoog land lag, na gissinge 4 à 5 mylen van ons ; doch dat hy wegens de duysterheyt desselfs groote en strec-king niet had kunnen onderscheyden, waarop wy resolveerden med de marseyls dien nagt over ende weder te houden tot de dag, om ^[Zien Vuyle eil. en nog een ander eiland groep.] alsdan aan de lykant van 't Eyland te loopen, ankergrond te zoeken, en water (was 't mogelijk) te bekomen, mitsgaders groente, boomvrugten en alle andere verversingh voor ons volk kopen of verruylen, 't welk wy ten hoogsten benodigt waren, want schoon wy op den derden deser soo veel groente hebben gehad, dat het gansche scheepsvolk ten genoegte viermaal en de sieken ses maal daarvan schaften : soo heeft die verversching wel eenige verquicking te wege gebragt, dog geene herstelling aan een eenige ; sulks op de Dag-Registers van andere weynig staat te maken is, getuygende, dat door een sak groente, off door 't genot van fruyten, haar volk in korten tijd seer gebetert off in vorige gesontheyt was ; daar nogtans onse ondervinding het contrarie bevestigt: want om eene Zee-schuurbuykige siekte te cureren (welke syne oorspronk trekt uyt verouderde eetwaren en het inademen van soute lugtsdeelen) moet niet alleen versche en goede spyse tot voedsel genuttigt worden, maar daar benevens eene frisse en aangename landlugt, gelijk wy op Sanct Sebastiaan, sijnde onse verversch-plaats, gesien hebben, en 't welk door 't hospitaal van Cabo de bona Esperança soude kunnen geconfirmeert worden.

14. — Stuurden wy med het doorbreken van den dag regt op het hooge land aan, leggende ontrent 6 mylen in 't Westen van ons ; boegende onse koers langsamelijk soodanig, om de Zuydkant ('t welk de ly was) te beseylen en aldaar te ankeren : med Noorder Son was onse bevonde Zuyder breete 14 graden 9 minuten, en de gegiste lenkte 202 graden 20 minuten ¹⁾, de gekoppelde koers West-Noord-West ; de wind Oost en Oost Noord-Oost, met schoon weder en eene bramseyls koelte. Ontrent het 6de glas van de namiddagwagt quamen wy aan de lykant van 't Eyland, by gissinge een halve mijl van 't strant, wierpen het dieplood, maar hadden geen grond : vervolgens setten de chaloup uyt, van manschap en geweer wel voorsien,

1) Het bereikte punt verschilt feitelijk omstreeks 5° met de opgegeven lengte, die te Westelijk is.

1722
14 Juni.

[Beschrijving der bewoners en andere bijzonderheden].

om langs de wal de gronden te peylen, en een goede anker-plaats gevonden hebbende, zeyn te doen. Ondertusschen quamen twee à drie canoes, — die geen uytgeholde boomen, maar van planken en inhouten gemaakt en seer ordentlijk d' een in d' ander gevoegt waren, soo dat wy onderstelden, dat sy eenig gereetschap van Yser, waar na sy seer begeerig sijn, moeten hebben, om van de bomen (welkers getal onnoembaar is, alsoo het gansche Eyland tot boven op de hooge kruynen van 't gebergte vol staat, en soo digt, als het gras op weelige weyden) planken en ander houtwerk tot gebruyk te maken, — by ons Schip, die eenig cocosnoten hadden, welke wy ruylden voor 5 à 6 groote verroeste spykers. Van dit Eyland legt nog een ander in 't Noord-Westen, met eene tusschenruymte van ontrent 2 mylen, 't welk ons toescheen twee Eylanden te wesen, om dat in 't midden een steyle nedergaande klooff was tot beneden toe; maar off de Zee daareen doortogt had, konden wy niet sien. De Indianen van dit eerste Eyland sijn de Paaschlanders in kloekte en robustheyt van lichaam gelijk: ook in het beschilderen van sig selven, maer soo veel en overtollig niet, dewijl hun verffciersel aanvank neemt van de dyen tot nederwaarts aan de beenen. Voorts hebben wy niet anders gesien tot decking hunner naektheyt, als een riem om het middellijff, waaraan een menigte van lange en breede bladen off biesen, off van een ander gewasch¹⁾, vastgemaekt is. Onse chaloup na verloop van 4 à 5 glasen syne verrigting volbragt hebbende, quam aan boord, brengende de quade tyding, dat nergens ankergrond te vinden was, dan alleen op een distantie eens kabels lenkte van den wal op 5 vadem diepte, med een style aflopende grond en vuyl, wegens de scherpe coraal-steen. Waarop wij aanstonds afbrasten en seyl maakten, koers stellende West-Zuyd-West, om boven het Westelijkste Eyland te loopen, als wanneer wy bevonden dat het twee Eylanden waren, leggende van den anderen afgescheyden de verheyte van een kleyne canonschoot, die beyde insgelijks bewoond sijn, alsoo wy by dag rook, en donker sijnde, vuuren op verscheyde plaatsen hebben gesien: dus voortseylende, sagen nog een klein Eylandje, welkers omtrek geen mijl bevat; leggende in het Westen, ontrent eene halve mijl van het Zuydelijkste deser twee afgesonderd: welke twee, yder in hare circumferentie, na gissing 4 mylen begrypen, wesende van eene seer groote hoogte, en vol geboomte: het eerste Eyland, welkers gronden wy gepeyld hebben,

1) *Cordyline terminalis*.

sal in desselfs omloop wel 8 à 9 mylen besluyten. Dese vier Eylanden hebben wy genoemd (omdat die door het Schip Thienhoven, by Capitain Cornelis Bouman gevoerd werdende, sijn ontdekt) Boumans Eylanden ¹⁾). Eindelijk is nog aan te merken, dat d' Opperstuurman van 't gem. Schip Thienhoven met de chaloup ten selven eynde om te diepen nae de wal of 't strant geroeyt is, en aldaar komende, segt hy, dat de Konink in eene canoe sittende, en by hem hebbende een jong Vrouwspersoon van 18 à 19 jaren, wiens hals med een snoer van langwerpige blaauwe coralen verciert was, aan hem stuurman door teykenen vraagde, of hy soodanige niet hadde? wysende op de gemelte snoer, waarop hy stuurman, door het knikken van het hoofd, jae seyde, dog wees met de hand na 't Schip, dat de coralen daar waren, en hy aan het land soude brengen. Dat dese nu de Konink was, besloot hy hieruyt, om dat als de Konink by de chaloup quam, duysent en meer Indianen op het strant waaren, gewapent met assagayen, boog en pylen, soo gaf deselven een wegwysend teyken met de hand dat sy soudent vertrecken, 't welk in een oogenblik (werd) gehoorsaamd, wykende alle boschwaarts in, soo dat niemand van die meenigte op het strant te sien was: de reden, die den Konink bewoog om dit te doen, sal apparent dese sijn, dat hy bedugt is geweest, dat de Stuurman, siende soo veele gewapende, door vreesse soude mogen vertrekken, voor dat hy sijn oogmerk bereykt hadde in 't ondersoeken off er coralen te bekomen waren, dan niet. Heden is een soldaet overleden, denwelke de sesde doden is. Om van alle de Eylanden, die wy ontdekt en bevonden hebben bevolkt te sijn, een eynde en besluyt te maken; soo resteert alleen het voorstellen van de volgende speculative vraag, welke my toeschijnt geplaatst te moeten worden onder die vragen, die 't verstand excedeeren, en daarom (die) wel te hooren, dog met stilzwygen te beantwoorden sijn. De vraag is dan: of er eene gesunde reden te bedenken is, die eenige waarscheynlijkheyt soude kunnen bevatten, om aan te toonen, de wyse, hoe die menschen op de voorgedagte Eylanden gekomen sijn? aangesien het Paasch Eyland ses à seven hondert mylen en de

1721
14 Juni.[R. noemt
ze Boumans
eil].

[6e doode].

1) De Manoea-eilnd. van de Samoa-groep. Het grootste eiland heet Taoe; de beide andere, daar bewesten gelegen, van elkander door een smal en ondiep kanaal gescheiden heeten Olosenga en Ofoe; een nog kleiner en westelijker gelegen eiland, wordt door de inboorlingen Foisia genoemd. Het eerste eiland is de helft kleiner, dan R. dit schatte; hier werd Kapitein Delangle, op de la Pérouse's ontdekkingstocht in December 1787 met elf zijner landgenooten vermoord en uitgeplunderd.

¹⁷²² andere duysent, elf à twaalf honderd mylen van de vaste kusten van
 14 Juni, Chili en Peru geëlongeerd leggen: voorts dat ook die zelve Eylan-
 den van Nova Guinea en Nova Hollandia door een tusschenruymte
 van meer als duysend, en andere wederom van ses, seven à agt hon-
 dert mylen bevonden worden afgesondert te sijn. Wyders, soo moet
 vastgesteld worden, dat die menschen aldaar off geschapen off door
 een ander middel aangeland en gebragt moeten wesen, en die dus
 door de voortteeling haar geslagt geconserveert hebben. Wanneer
 nu nog aangemerkt word, hoedanig de scheepvaard was ten tyde als
 Jerusalem bloeyde in volle kracht, onder de regering van Konink
 Salomon, en daarna onder de monarchie der Romeynen en andere
 volkeren aan de Middellandsche Zee gelegen; soo sal men seer on-
 derscheydelijk med alle (waarschijnlijkheid) kunnen oordeelen, dat
 die selve scheepvaard soodanig onvolmaakt was om volkplantingen
 bewesten America te doen, dat sulx te willen sustineeren, eerder nae
 spot dan ernst soude gelyken. Voorts, de Scheepvaard van eeuw tot
 eeuw toenemende en volmaakter in desselfs bouwing, om 't geweld
 der Zee te wederstaan, wordende; soo sijn in die latere tyden de

[Algemeene beschou-
 wingen over
 de bewo-
 ners der
 ontdekte
 eilanden]. landen van America ontdekt, en vervolgens de Zuyd Zee, die de
 Westelijkste strecking der Americaansche kusten van Chili en Peru
 bespoelt. De Spanjaarden, die dese landen door de wapenen onder
 haar gehoorsaemheyt bragten, hebben met hunne Scheepen de gem.
 kusten wel bevaren tot het ontdecken en bemagtigen der rijkdom-
 men; dog men vindt niet in eenige Schriften, dat sy volkplantingen
 van Chilische of Peruaansche Indianen ergens gestigt en opgeregt
 hebben; maar ter contrarie, soo melden alle de Dag-Registers van
 de twee naast gepasseerde eeuwen, dat de gem. Spanjaarden, wan-
 neer sy door hunne Kruystogten in dese Zee, eenig land ontdekten,
 daar van geschreven hebben als van nieuwgevonden land, en niet
 van Colonien, daar de Inwoonders, by een onvermydelijk gevolg,
 hunne moedertaal, 't sy die der Chileesen, 't sy der Peruaanen sou-
 den hebben moeten spreken. Ook is 't onmogelijk te begrypen de
 beweegende oorsaak, waardoor de Volkplanters soudent aangemoed-
 igt sijn geworden om soodanige bevolking werkelijk uyt te voeren:
 want het insigt van deselve te stigten is, off, dat men een overvloed
 van onderdanen heeft, die eene kleyne landstreek bewonen, en 'twelk
 niet magtig is om het nodige tot onderhoud des levens aan haar te
 suppediteren; als wanneer men dan de naast gelegen landen (med
 off sonder geweld) in possessie en besit neemt, en dus dat land als een
 conquest bevolkt, off dat men die opregting werkstellig maakt tot

het voortsetten van eenig gehoopt voordeel, om door de scheepvaart ¹⁷²² koophandel te dryven. Aangesien dan de Spanjaerden of andere ^{14 Juni.} volkeren door die motiven niet bewogen kunnen zijn geweest, om colonien van Indianen te stigten in dese veraffgelegen gewesten, die als buyten de kennis van de bekende Werelt syn; soo is seer ligt te besluyten dat de Indianen, die dese nieuw ontdekte Eylanden be-
woonen, daar natuurlijk van geslagt tot geslagt geteeld, en nakome-
lingen van Adam zijn; schoon 't vermogen van 't menschelijk ver-
stant onmagtig is te begrypen, door wat middel deselve getranspor-
teert hebben kunnen worden: want van die natuur zijn nog veel
andere wesentlyke saken, die alleen geloof moeten worden, sonder
dat eenige soogenaamde meetkundige demonstratie hier plaats heeft,
wanneer deselve sig opposeert en strydig is tegens het dictamen van
d' Heilige Schrift.

15. — Sagen die van 't Schip Thienhoven, in (het) 6de glas van
de dagwagt, land van bysondere hoogte, leggende in het Zuyd-
Westen 7 mylen van ons. Hadden des middags de gegiste Zuyder
breete, want (schoon den hemel en desselfs kimmen suyver waren,
soo konden wy egter de hoogte der Son niet bekomen, omdat de
schaduwe van d'horison des graadboogs op het land viel, waardoor
belet wierd om deselve med den horison des hemels in een juiste
overeenkomst en gelijkheyd te brengen) van 13 graden 44 minuten,
en de lenkte van 200 graden 55 minuten, de gekoppelde koers was
West-Noord-West $\frac{1}{2}$ West, 22 mylen, de wind Oost, Zuyd-Oost en
Oost, met een bramseyls koelte. Heden een matroos overleden sijn-
de, was deselve de sevende doode. In de namiddag-wagt, omtrent
het 7de glas, dede het Schip Thienhoven, dat vooruyt seylde, nog- ^[7e doode.]
maals zeyn van land te sien, in het Zuyd-West ten Westen 7 mylen
van ons, leggende van 't voorgaande Eyland gestrekt Zuyd-Oost en
Noord-West, med een afstand van 8 mylen: wy doopten het eerste,
dat groot en hoog was, het Eyland Thienhoven¹⁾, en het tweede het
Eyland Groeningen²⁾, als de kamers Amsterdam, Zeeland en Rot-
terdam in de Kaarten van de Zuyd-Zee benaamd gevonden worden³⁾.

1) Het eil. Toetoeila der Samoa-eil., evenals de Manoeagroep, bezitting der V. S. v A.).

2) Het eil. Oepoloe der Samoa-eil. (Duitsche bezitting). Het eil. Savaii werd bij nacht gepasseerd en niet gezien.

3) Het bereikte punt verschilt feitelijk omstreeks 5° met de opgegeven lengte die te Westelijk is.

1722 Wy waren alle geporteert om dese Eylanden aan te doen, als ons
 15 Juni. versekerende, dat aldaar water, groente en fruyten in overvloed wa-
 ren : maar alsoo wy nergens ankergrond gevonden hebben, en dugten
 het selfde lot aldaar deelagtig te sullen wesen met het verlies van 3
 à 4 dagen in 't opsoeken van eene baey off goede anker-plaats, en dat
 men ten hoogsten verpligt is de Zuyd-Ooste passaad-wind wel te ge-
 bruiken, om bewesten Nova Guinea ons te vinden, en vervolgens na
 de Straad Zunda (te boegen), eer dat de Weste passaad sijn aanvang
 neemt, welke komende vóór onse komste aldaar, ons onvermydelijk
 in 't uytterste verderf soude storten, alsoo wy voor den tijd van een
 half jaar een verblijffplaats souden moeten zoeken, tot dat de Weste
 winden quamen te cesseeren; in welken tijd wy onse levensmiddelen
 voor een seer groot gedeelte souden consumeeren, en de resterende
 niet genoeg sijnde (soo men sot genoeg was om te onderstellen, dat
 deselve deugtsaam en goet souden blyven, daar wy reets veel be-
 dorven broot, vermuftte gort en vuurige erweten hebben) om te re-
 patrieeren, ook nergens konnende revictualiëren; soo is goed gevon-
 den de gem. Eylanden voorby te loopen en te passeeren, om geen
 tijd te verliesen tot voortsetting van onse reys, die genoeg geretar-
 deerd word door d'onbeseyltheyt van het Schip Thienhoven; sulx ik
 vreesse genecessiteert te sullen worden om in rade propositie te doen,
 dat men het Schip Thienhoven aan het geleyde des hemels behoorde
 overtegeven, opdat wy, vóór het eyndigen van de Zuyd-Oost pas-
 saad, ons Schip en leven van een oogschijnlijk verderff mogen sal-
 veeren. Ontrent Sons ondergank (alsoo het Schip Thienhoven heel
 naby ons was) versogten wy Cap. Bouman, door ons spreek-trompet,
 met syne Opper- en Onderstuurluyden aan boord overtekomen, als
 wanneer geresolveerd wierd Noord-West ten Westen te stevenen,
 om reden in de Resolutie breder g'extendeerd, welkers inhoud ver-
 botenus dese is:

[In het zicht
 der Samoat
 eil. of Iles
 des naviga-
 teurs van
 Bougain-
 ville (1768).]

„Breedten Raad, gehouden aan 't boord van het Schip den Arend,
 ter presentie van Mr. Jacob Roggeveen, President; Capiteyn Jan
 Koster, voerende het gem. Schip den Arend; Capitain Cornelis
 Bouman, commanderende op het Schip Thienhoven; Capitain
 Roeloff Rosendaal, het gesag gehad hebbende op 't verongelukte
 Schip de Africaansche Galey; mitsgaders alle de Opper- en On-
 derstuurluyden, bescheyden en dienstdoende op byde de boven-
 genoemde Schepen.

Maandag den 15 Juny 1722. Den President heeft desen rade voor-

gedragen, hoe dat by denzelfden op den 3^{den} deser beraamd en vast-¹⁷²²
 gestelt is, om (onder andere) by de koers van West-Noord-West soo ^{15 Juni.}
 lang te continueeren, tot wy gekomen waren op de Zuyder breete
 van 3 graden, en aldaar sijnde, dan verder te beramen wat tot bevoor-
 dering onser reyse te betragten soude zijn. Maar aangesien Capitain
 Jan Koster bedugt is, dat wy Westelyker als onse gissing aantoonde, <sup>[Breede
 raad in zake
 te sturen
 koersen.]</sup>
 soudon kunnen wesen, omdat alle de Eylanden die wy gisteren en
 heden ontdekt hebben, van eene tamelyke grootte en bysondere
 hoogte zijn, hoedanig een veelvuldige meenigte ontrent Nova Guinea
 gevonden worden, van welke de ontdekte en gepasseerde mogelijk
 de voorboden zijn, en in cas van jae, soo soudon wy (vervallende in
 d' eene off d' andere bogt,) van de voortsetting onser reyse niet alleen
 gefrustreerd wesen, maar daer en boven ons exponeren aen 't gevaar
 van alles te verliezen; derhalven proponeert hy President om dese
 periculen te eviteeren, en om het sekere voor het (on)sekere prefe-
 rentie te geven, off desen rade niet van oordeel sy, dat men de ge-
 houdene koers een streek Noordelyker boegt, dat is, in plaats van
 West-Noord-West, voortaan te stevenen Noord-West ten Westen,
 tot vier à drie graden Zuyder polus hoogte, om alsdan verder te
 raedplegen, wat men bevinden zal in het vervolg te moeten onder-
 nemen. Waarop gedelibereert sijnde, is het geproponeerde eenstem-
 mig geaprobeert, med byvoeging, dat de koers van Noord-West
 ten Westen niet minder vorderlijk voor onse reyse is als de West-
 Noord-Weste, schoon de bekommring der nabyheid van Nova Gui-
 nea niet exteerde. Aldus geresolveert en geconcludeert in 't Schip
 en ten dage ut supra. (Was geteykent) Jacob Roggeveen, Jan Koster,
 Cornelis Bouman, Roeloff Rosendaal, Jacob van Groenevelt, Corne-
 lis van Aalst, Willem Willemsen Espeling, Cornelis Mens, Steven de
 Wit, Frans Stroker."

16. — Bevonden ons op de polus hoogte van 12 graden 54 minu-
 ten bezuyden d' Æquator, en op de gegiste lenkte van 199 graden
 29 minuten, de koers was Noord-West ten Westen $\frac{1}{2}$ West, de wind
 Oost en Noord-Oost ten Oosten, bramzeyls koelte en schoon weder,
 dog in den avond en des nagts een donkere lugt med harden regen.

17. — Was de bevonden breedte 12 graden 22 minuten Zuyd, de
 gegiste lenkte 198 graden 32 minuten, de koers Noord-West ten
 Westen, de wind Oost-Noord-Oost, Oost-Zuyd-Oost, Zuyd-West en
 wederom Oost-Zuyd-Oost, bramseyls en labber koelte met travaden,

¹⁷²² donder, weerligt en regen. Heden hebben wy onsen agtsten doden,
^{17 Juni.}
 [8^e doode.] sijnde een soldaat.

18. — Hadden de bevonde Zuyder polus hoogte van 11 graden 40 minuten, en de gegiste lenkte van 197 graden 31 minuten, de koers was Noord-West, de wind van het Oost-Noord-Oosten tot het Zuyd-Zuyd-Oosten, met een labbere en frisse bramseyls koelte; goed weder hoewel somtijds verseld van eenige kleyne travaden.
 [9^e doode.] Van daag een matroos stervende, was de negende doode.

19. — Gisten med Noorder Son te zijn op de Zuyderbreete van 10 graden 36 minuten, en op de lenkte van 195 graden 53 minuten, de koers was Noord-West ten Westen 29 mylen, de wind Zuyd-Oost en Oost-Zuyd-Oost, med een bramseyls en marsseyls koelte, travadig weder en alsoo in eenige dagen niet noterenswaardig voorgevallen is, werden deselve bynae med stilzwygen geomitteerd: dog op den 23 deser hadden wy 9 graden 17 minuten Noord-Ooster mis-
 [10^e doode.] wysing, en op den 24. is een soldaat overleden, die de 10de dode uytmaakt. Den 26sten deden wy het gewoonlyke zeyn om d' compassen te leggen op 10 graden, de lelie bewesten de naald, alsoo by verscheyde avond-peylingen de afwyking boven de 9 graden bevonden was. Den 28. zeyn doende om van koers te veranderen, stuurden wy volgens getrocke resolutie West aan, en bevonden by eene avond-peyling dat de Noord Ooster miswysing was 9 graden 11 minuten, sijnde de aanrolling der Zee uit den Zuyden seer hoog, welke den 29. en den 30. nog continueerde.

July.

1. — Bevonden des middags te sijn op de Zuyder breete van 3 graden 45 minuten, en op de gegiste lenkte van 183 graden 56 minuten, de koers was West, de wind van 't Oost-Zuyd-Oosten tot het Zuyd-Zuyd-Oosten, med een labber en gemeene bramseyls koelte. Volgens eene avond-peyling bevond men 11 graden 47 minuten Noord-Ooster afwyking. De hooge tigtig der Zee uyt het Zuyden cesseert, en 't (is) gelooflijk dat de nabyheid van de strecking der kusten van Nova Guinea en Nova Hollandia, die uytwerking beletten.

2. — Was onse gegiste Suyder breete des middags 3 graden 45 minuten, de lenkte 182 graden 30 minuten, de koers West 221 $\frac{1}{2}$ mijl,

de wind Zuyd-Oost met een labbere en bramseyls koelte. In 't begin ¹⁷²² van de namiddag-wagt kregen een harde travaad med donder, blixem ^{2 Juli.} en slagregen, als wanneer de wind uyt het Zuyd-Westen quam. Op heden is de navolgende Resolutie getrocken :

„Raad der twee Scheepen, gehouden aen 't boord van 't Schip den Arent, present Mr. Jacob Roggeveen, President ; Jan Koster, Capiteyn op het Schip den Arent ; Cornelis Bouman, Capiteyn op het Schip Thienhoven ; Capiteyn Roeloff Rosendaal, gevoert hebbende de verongelukte Africaansche Galey, en d' Opperstuurluyden van beyde de gemelte Scheepen.

Donderdag den 2^{den} July 1722. Den President heeft goedgevonden aan desen Rade te proponeeren, dat by deselve Rade op den 15. der jongst gepasseerde maand Juny beraamt is Noord-West ten Westen te stevenen tot op de Zuyder latitude van 4 à 3 graden, en aldaar gekomen wesende, alsdan by nadere Resolutie soodanige koersen te beramen, als tot vordering van onse reys bevonden soude werden te behooren : derhalve dan aangesien wy soo verre Noordwaarts heden g'avanceerd sijn, dat onse Zuyder polus hoogte is binnen de 4 graden : geeft hy President de leden deser vergadering in bedenking en overleg, hoedanig de koersen voortaan gerigt en g'observeert dienden te worden? Waarop (nadat men de Zeekaarten geconsuleert had) med unanimiteyd van stemmen verstaan en beraamt is, dat men met de koers van West sal aanvangen en daarby soo lang continueren, tot wy de vaste kust van Nova Guinea in 't gesigt zullen bekomen hebben, en dan vervolgens langs deselve kust, tot wy die Oostwaarts van ons bevinden ; dat is, onse koersen in dier voegen te rigten, dat men tusschen Nova Guinea en het Eyland Gilolo sal tragten door te lopen, dan (na dat de wind ons noodsaakt) bezuyden of b'noorden het Eyland Ceram ; vervolgens na het Eyland Bouton, om aldaar te ververschen, water en brandhout te halen. Aldus geresolveert en gearresteert in 't Schip en ten dage ut supra.

[Breedde raad in zake de reisroute naar en door O.I.]

(Was geteykend) Jacob Roggeveen, Jan Koster, Cornelis Bouman, Roeloff Rosendaal, Jacob van Groenevelt, Cornelis van Aalst, Willem Willemsen Espeling.

3. — Gisten onse Zuyder polus hoogte med Noorder Son te sijn 3 graden 45 minuten, en de lenkte 181 graden 34 minuten : de koers West 14 mylen, de wind seer variabel, als Zuyden, Zuyd-West,

1722
3 Juli. Zuyd-Oost en Oost-Zuyd-Oost, med styve en slappe koeltens, verseld van donder, bliksem, weerligt en regen. Dus voortzeylende tot den 13 deser incluys, is sonderlings niets voorgevallen, dan wy somtijds donder en veel regen hadden, med een donkeren hemel en uyt-schot des winds van het Zuyd-Westen, ook stilte en labbere koeltjens. Op den 8. is een soldaat overleden, die de elffde affgestorven [11e doode.] is: en den 9. nog een soldaat, sijnde de twaalfde dode; sagen dien dag veel vogelen, en ledige doppen van cocosnoten dryven. Den 10. hadden wy volgens een avond-peyling 11 graden 37 minuten Noord-Ooster miswysing. Op den 11. hebben wy drie dooden gehad, namentlijk, twee soldaten en onse bottelier, makende te samen het [12e doode.] getal van vijfftien. Den 13. is nog een soldaat gestorven, die de 16. doode is, en bevonden ons des middags op de Zuyder breete van 2 graden 6 minuten, en op de gegiste lenkte van 170 graden 29 minuten, de koers was West-Noord-West, de wind Zuyden en Zuyd-West ten Westen med een gereefde marsseyls koelte. Wy verlangen uytnemende om land tot verversching te sien, want onse manschap is soodanig met de schuurbuyk bevangen, dat wy naauwelijx in staet sijn het Schip te regeren.

14. — Hadden de gegiste Zuyder breete van 1 graad 31 minuten, en de lenkte van 169 graden 37 minuten, de gekoppelde koers Noord-West ten Westen 15 mylen, de wind tusschen het Suyden en het West ten Noorden med ongestadige koeltens.

15. — Stierf een matroos, die de 17. doode was; en gisten med Noorder Son op de breete van 2 graden 6 minuten Zuyd te wesen, [17e doode.] en op de lenkte van 169 graden 44 minuten, de gekoppelde koers Zuyden ten Oosten 9 mylen, de wind was Zuyd-West en West, van een marsseyls koelte tot stilte, de lugt travadig, ook helder en klaar: en volgens eene avond-peyling hadden wy 9 graden 52 minuten Noord-Ooster miswysing.

16. — Bevonden de Zuyder breete te sijn 2 graden 4 minuten, de gegiste lenkte 168 graden 36 minuten, de koers was West, de wind van het Oost-Noord-Oosten tot het Oost-Zuyd-Oosten, met stilte en een bramseyls koelte: goet weder. Peylden de Son in 't ondergaan en bevonden daardoor dat onse afwyking 10 graden 39 minuten Noord-Oostering was.

17. — Hadden de gegiste breete bezuyden de middellijn 2 graden 4 minuten, de lenkte 167 graden 10 minuten, de koers West 24 mylen, de wind van 't Oost-Zuyd-Oosten tot het Oost-Noord-Oosten, met een bramseyls ook marsseyls koelte en eene travadige lugt. Van daag een soldaat ons afgestorven sijnde, is de 18de doode. Med Sons ondergank deden seyn van land te sien, leggende in 't West-Zuyd-Westen van ons; dog konden desselfs distantie niet bepaalen door de donkere en dicke nevelen die het land dekten ¹⁾.

18. — Met het doorbreken van den dag kregen land in het gesigt, leggende Zuyd-Oost, ontrent 6 mylen van ons, 't geene men naderhand bevond twee à drie (sijnde het derde kleyn) Eylanden ²⁾ van tamelyke groote te wesen, en niet verre afgescheyden van de vaste kust van Nova Guinea, welkers strecking West-Noord-West en Noord-West ten Westen is, dat wy onderscheydentlijk kunnen b'oogen. Dat het Schip Thienhoven, dat vooruyt was, souw deselve niet hebben kunnen beseylen, omdat de stroom hier sterk Westwaerts sijn loop heeft, indien wy ondernomen hadden onse steven daarna toe te rigten; soo dat men resolveerde meerder zeyl te maken, ten einde denselven op te loopen en kennis te geven, om op het sien van 't eerste land onder de wind te steken en ons in te wagten: des middags was de gegiste Zuyder breete 2 graden 4 minuten, de lenkte 165 graden 50 minuten, de koers West 20 mylen, de wind Oost-Zuyd-Oost en Zuyd-Oost, marsseyls en bramseyls koelte med eene travadige lugt. Heden is een soldaat overleden, alsmede den gewese onderstuurman van de verongelukte Africaansche Galey, genaamt Jan Bos, soodat ons getal der dooden twintig is.

Accordeert.

Jb. W^m. DUBBELDEKOP. Secrts.

1) Nieuw-Mecklenburg (vroeger Nieuw-Ierland) van den Bismarck-archipel dat men den volgenden dag voor Nieuw-Guinea aanzag.

2) De Visschers-(Gardner) eil. van Tasman, op $\pm 168\frac{1}{2}^{\circ}$ O.L. van Teneriffe en $2\frac{3}{4}^{\circ}$ Z.Br. op de kust van Nieuw-Mecklenburg gelegen. De fout in lengte was dus omstreeks $2\frac{1}{2}^{\circ}$ geworden (te Westelijk). Het is vreemd, dat R. hier spreekt van de vaste kust van N.-Guinea, daar hem toch uit het 3^e deel van Dampier's Reystogten, vertal. van Sewel, uitg. Amsterdam 1717 (vgl. blz. 117 en 130 hiervóór) het bestaan van de, in 1700 door D. ontdekte en naar dezen genoemde, passage tusschen die vaste kust en N.-Brittannië (N.-Pommeren) bekend kon zijn.

1721
2 Nov.32. — UIT HET JOURNAAL VAN CORNELIS BOUMAN,
1721—1722 1).

November 2).

[Nabij het
eil. Trini-
dad (Z. Atl.
Oceaan)].

2. — Den Commandeur deed zeyn van ordinaire raad; voer by deselve aen boord, alwaer wy bestek opnamen en de coers reguleerde om de Caap Frio aan te doen en eenige andere noodige saken; de extra-ordinaire raed van den 22 passato 3) soude principael gediend hebben om een gedeelte van mijn volk en victalie in den Arent en Africaanse galei over te nemen en mijn dan met noodige manschap na Curacau of elders te senden en dat alleenlijk maer uyt dien reden, dat mijn schip soo hard niet zeilden als d'hare; welke raet doen door aannemen van wint en zee verydelt wiert, maer als sulcx schoon niet geschiet was, soo sou sy noyt mijn stem daertoe gekregen hebben, maer hadde onse commandeur en cheff sulcx my geliefde te ordonneren en my een behoorlijke certificaat van afscheyt daervan te geven, soo soude ik mijn ordre volvoert hebben.

[St. Sebastiaan].

16 4). — Quamen na de middagh voor 't dorp St. Sebastiaen op vijf vaem moddergront ten anker, maekte groote oproer onder de inwoonders, want de princevlag scheen onder haer niet bekent te wesen. Waren zeer bevreest dat wy quade schepen waren, wilden ons geen verversing geven, schoon wy voorgaven dat wy (deze) seer benoodigt waren, mits de helft van ons volk van de scheurbuyk in hun koyen lagen. Snagts goet weer.

17. — Maendagh goet weer, sonden den sloep van den Arent na den wal om de inwoonders gerust te stellen, dat wy geen quade schepen waren en hun int minste deel geen quaet soude doen en versogten hun andermael dat wy verversing mogte erlangen, dewijl

1) Het journaal (gehouden aan boord van de Thienhoven) is door mij, naar een afschrift in het bezit van den Heer D. Hudig te Rotterdam, uitgegeven in het *Archief van het Zeeuwsch Genootschap*, aflevering voor 1911, bl. 52 vv. Hier worden alleen de passages opgenomen die ter vergelijking met het voorafgaande dagregister van Roggeveen van gewicht zijn. Het einde van elke opgenomen passage wordt aangegeven door eene stippellijn.

2) Vgl. hiervóór, bl. 63.

3) Vgl. hiervóór, bl. 62. — Het afschrift van Bouman's journaal begint eerst op 31 October en eindigt 15 Juni d.a.v.

4) Vgl. hiervóór, bl. 67.

wy daerom alleenlijk gekomen waren; ontmoete daer een paap, van ¹⁷²²geboorte een Uytersman ¹⁾, die zijn moedertaal byna vergeten hadt, ^{17 Nov.}sijnde een man van diep in de seventigh jaaren, hebbende daer een groote reekx van jaaren geweest, sijnde een frater onder de St. Friscaanen ordre, welke ons beloofde dat hy 't opperhoofd soude zoeken te bewegen om ons verversing te geven. Sonde de boot na 't eylant om water, tgeen ons ook geweygert wiert en gawe ons ten antwoort, dat wy een ordre vant opperhoofd moeste hebben. Snagts goet weer.

18. — Dinsdagh smorgens goet weer, gingen met den dagh uyt vissen, quamen met overvloed van alderhande vissen aan boort. Cregen een Portugeese sergent aan boort, die ons bekent maekte dat wy maer water vant eylant konde laten halen, dat het de order was van den commandant om sulcx toe te laten, alsmede dat wy verversing voor contant geld konde krygen, maer niet voor goederen; dat sulcx op poene van de dood door de koning aan alle opperhoofden verboden was, uyt reden, als dat de Franze op dese custe, „incognito” groote negotie hebben gedaen, waerom nuw de koning sulke stricte ordre had uytgegeven en hadde verscheyde opperhoofden, die sulcx by oogluykinge toegelaten hadde, doen ophangen. Nu dewijl wy geen contanten en hadden, soo quamen soo verre overeen, dat sy ons verversinge voor geweer soude verleenen, maer wat het ergste was, dat was, dat wy daer niet langer leggen mogten dan drie etmael, schoon wy sulcx niet dogte te observeren, want de plaetse was seer gering sonder vastigheyt ²⁾, soodat we van haer geen geweld te vreesen hadden. De sergeant gaf ook voor, dat sy vier maenden bevorens seer jammerlijk van de Franse geplundert waren en dat se daerom soo bangh voor onse schepen sijnde, dagte, toen se ons aan zagen [komen] sekerlijk zeeroovers te zijn. Hadden deswegens alle haere goederen int bosch gebragt tot de suykerkeetels incluys, die se uyt hun werk gebragt hadden. Snagts travadig met donder en blixem.

December 3).

16. — Na 7 uren [’s av.] kwam er weder een blick, zagen hun

1) Utrechtenaar.

2) Vestingwerken.

3) Vgl. hiervóór, bl. 75.

1722
16 Dec. toen int Z.W. t W. en Z. W. niet ver van ons, maar de mist viel aanstonds wederom neer, zoodat we haer strakx andermaal niet meer konde zien, maar hoorde haer te 8 uren eenige snaphanen losbranden, waermede wy ook van quartier tot quartier uurs beantwoordde. Goyde ten tien uren 't loot, dogh hadden met 120 vaam geen grond. Haer schieten begon allengskens te verduyteren; wisten niet, wat wy daarvan oordeelen soude. Wy behielden onse coers van W. t. Z. en lieten de zeylen uitstaan, daer sy het laest mede gesien (waren). De mist verswaart.

[Afdwaling
ten gevolge
van mist].

17. — Woensdagh smorgens in de hondewagt, slappe marseyls coelte, met swaare mist. t Geschiet van ons geselschap wiert hoe langer hoe duysterder. We schoten deswegens, van een ure af, van half ure tot half ure met swaercanon, dogh hoorde van hun geluyt niet meer. Ten drie uren aannemende coelte, ten ses uren stille-tjens en noghal sware mist, werpent loot. Hadden met 120 vaem lijn geen gront. Continueerde met schieten tot agt uren toe, looden ten 9 uren wederom, hadden 70 vaem fijn grauw sant, waerop we de coers immediaat Z.W. t Z. aanstelde. Ten elf en ten twaalf uren het lood andermaal geworpen, bevonden 70,65 vaem water, deselfde gront. De mist wiert eenigsints dunder en de son scheen somwylen door te willen breken, maer was van geen gevolgh. Wy deden met grof kanon, geladen met meer als ordinair kruyt en enkelt scherp, om beter slag te geven, vier schooten, alle voorder uyt, op hoop of se van ons geselschap gehoort en beantwoord moghte worden, maer waren tot ons leetwezen soo gelukkig niet. Generale coers en verheyte W. Z. W. 18 mylen. Namiddaghs begon de mist te verdunnen. Hadden 't ten 6 uren redelijk klaer, sagen rontom naerstelijk uyt, dogh wierden ons geselschap niet gewaar en ('t) wier(d) ook schielijk wederom mistigh; hadden de diepten 58 vaem fijn grauw sant. Eerste wagt aannemende coelte en continuëel mist. Passeerde de dieptens van 59, 58, 57, 56 en 55 vaem water, fyne grauwe santgront.

18. — Donderdagh smorgens in de hondewagt labbercoelte en mistigh, ten twee uren aannemende, hadden diepten van 54, 53 vaem fijn grauw santgront. Met den dagh gereefde marszeyls, passeerden 53, 52, 51, 50 vaem sant als boven. 't Wier helder weer, keeken naerstig uyt naar ons geselschap, dogh we waren alwederom soo gelukkig niet. Vreese dat we den anderen niet eer sullen sien, dan wy aan 't eyland Juan Fernando gecomen sullen zijn.

*Januari.*1723
1 Jan.

1. -- Donderdagh smorgens ten twee uren afnemende coelte, [Nabij straat Le Maire]. brobbelige zee, wierpen 't loot bevonden de diepte van 68 vaem, grof witagtig sant met swarte stippeltjens, looden algaande, hadden deselve diepte en gront en ontdeckte met 't lammiere ¹⁾ van den dagh 't Staten(ei)land. Stilletjens met veranderlyke lught. Met 't rysen van de son vermeerderde de coelte. Hadden de noordwesthoek van Straat Lamare ²⁾ Z. t. W. 5 à 6 mylen, de noordoosthoek van Statenland Z.O. t. O. en Mauritiënland ³⁾ Z.W. t. W. Stelde van daer de coers O. Z.O. om beoosten Statenland te passeeren. Hadden frisse coelte, dampige lught, ontmoette veel croos van deselve soorte als voor desen in grooter vloeden, als we tot nogh toe gezien hadden. Hadden snelle voortgang, 't scheen, dat we stroom te baat hadden, die uyt de straet Lamaere komt en langs de noordhoek vant Statenland oostwaars heen vloeyt, waaronder verscheyde vlakke eylantjes leggen, daar veel entvogels vandaan quamen vliegen. 't Statenland is grouw steenagtigh geberghte sonder gewas, tamelijk hoogh, heel hoekig, leggende hier en daar met sneeuw bedeckt. Kregen sterke valwinden vant landt. De oostkant is stijl, want we liepen daar kort by langs en hadden met 125 vaam lijn geen gront. Rysende coelte, steken al de reven in de marszeylen en maakten dezelve vast, ongestadigh onderzeyls coelte. Hadden s'middaghs 't oostelijkste van Statenland W. t. Z. 3 à 4 mylen. Naermiddags afnemende coelte, sette de marszeyls gereefd by. Tegen den avont voghtigh. Ten 8 uren oost 5 à 6 mylen van Caap St. Bartholomeus ⁴⁾, wierden wacker door de stroom om de oost gezet. Snagts labbercoelte en stiller, zware zee.

19. — Maandagh smorgens of snagts variabel stil en regen, heel donker. Cregen ten twee uren een kleyn lughtien uyt 't oosten. Steken de tweede reven uyt de marszeyls, claarder. Ontdeckte ten drie uren tamelijk hoogh dubbel berghagtig lant, dat hem als eyland^{[Bewesten Vuurland (Isla del Fuego)].} vertoonde, zeynde Ellie del Fuego, hadden 't noordelijkste noorden ten oosten en 't zuydelijkste O. Z.O., 't geen wy voor Caap Noir ⁵⁾ aansagen. Generale coers en verheyt tot de peylinge aan

1) Lumieren.

2) Le Maire.

3) Oostkust van Vuurland, naar Prins Maurits genoemd.

4) Zuidhoek Staten-(ei.)land.

5) Eiland bewesten Vuurland. (vgl. Frézier, kaart op prentverbeelding. XXXII).

1723
19 Jan. Ellie del Fuego noorden 10 mylen. Ten 6 uuren wiert 't (h)eel kalm, dreven met de onderzeylen in de gy en neergestreke marszeyls om en (t)om. Wierpen het loodt, hadden grond met 125 vaam lijn, konde niet bemerken, dat er stroom gingh. Behielden lant op deselve streek. Ten 8 uuren wiert weder heel dik, waardoor we het landt weder uyt ons gesigt verloren. Sagen veel groote zeevogelen, bleven tot vier uuren in calmte dryven, kregen toen een kleyn lughtien uyt den oosten en klaarde op. Hadde Caap Noir in 't oosten van ons. Stuurde W. t. N. met wackerende coelte, stelde ten 8 uuren de coers N. W.

Februari. 1)

[Aankomst
op J. Fernandez-eil.] 24. — Quamen ten tien uuren op 44 vaam santgront in de bay van Guan Fernando ten anker, Gode zy dank. Hadden toen de Z.O. hoek O. t. Z. en de N.W. hoek W. t. N. Vertuyden aanstons 2). De bay is seer kennelijk aan de hoogste berg, die de meeste tijd met wolken bedekt is, sijnde omtrent in de midden van de noordoostzyde. De beste reede is aan de oostkant van de bay. Ik ging, nadat het schip vertuyd was, met eenige officieren na de wal om te sien, waar dat we hout en water gemackelijk soude kunnen halen, daar we op differente plaatsen gelegentheyt toe vonden. 't Getal van de zeehonden en zeeleeuwen, die hier op 't land lagen, is onbeschryfelijk, waarvan de laatstgenoemde wel 3000 f wogen. Snagts stilletjens, vangen seer veel vis met de hoek, van allerhande soort, nevens delicate creeften, die mede hier in overvloed zijn.

25 3). — Woensdag smorgens stilletjens. Sonden volk naar land om hout te halen en bragten de leggers (en) watervaten mede aan de wal; de bootsman om de takelage en de zeylmaker om de zeylen. Ik ging ten 8 uuren met de sloep digt onder de wal, vissen vangen met 4 à 5 hoekjes in weynigh tijt een groote quantetijt vissen en creeften. Cregen onderwylen ons verloren geselschap int gesigt aan de zuydhoek van 't eyland. Ik ging met de sloep daar na boort, brengende voor hem een soo vis en creeften mede, die haar aange-naam was. Verstonde van deselve, dat zy drie etmaal aan het eyland la Mocha waren geweest, doch hadden daar geen verversing gevon-

1) Den 13. verkende B. zich nog aan de vaste kust van Chili (n.l. aan Las Tetas de Bio-Bio, even bezuiden de haven van la Concepcion).

2) Brachten aanstonds een tweede anker uit, met het oog op de valwinden.

3) Vgl. hiervóór, bl. 106.

den, maer hadden daar schone paarden gesien, die daar in 't wilt liepen. Ik bleef, dewijl het stil wiert, daar aan boort, om mijn sloep mede te helpen boegseeren. We quamen alsoo ten vijf uren in de bay dichte by mijn schip ten anker. Salueerde den commandeur met zeven schoten, kreeg tot dank 5 schoten ¹⁾; snagts stilletjens; kregen somwylen eenige sware valwinden uyt de wal.

1723
25 Febr.

26. — Donderdagh smorgens harde valwinden uyt den wal. Hadden veel vis gevangen, waarop de commandeur, Coster en Rosendaal 't middagmael quamen doen.

Maart²⁾.

17. — Dinsdagh smorgens regen met een kleyn landwintje. Sette stengen en raas op, haalden onse ankers thuys en gingen omtrent tien uren onderzeyl. Godt (hoop ik) zal ons verder genadigh en onse leysman zijn. Hadden savons ten 6 uren de noordwesthoek van Guan Fernando Z.O. t. O. 9 mylen. Snagts aangenaam weer met gematighde marszeyls coelte.

[Vertrek
van J. Fernandez-eil.]

Beschryvingh van 't eyland Guan Fernando en wat er te bekomen is.

De beste reede van dit eyland is in de middelste bay op 40 of 45 vaam water, aan de oostkant van de bay 't best; water en branthout is hier genoegh te bekomen, beyde zeer goet, dogh 't laatstgenoemde valt wat moeyelijk te kappen en aan strant te brengen. Vis en ook creeft is er in overvloed te bekomen, want we gingen ordinaar smorgens met de chaloep maar een uur of dry onder de clippen leggen, dan hadden we met 5 of 6 hoekjes sooveel vis gevangen van alderhande soorte, daar we het geheele schipsvolk redelijk mede conde spysigen. Rogers spreekt van de bocken die hier zijn, die we ook genoegh gesien hadden, maar we hebben noyt soo na kunnen komen, dat we ze onder schot hadden. De rapen, nogh watercers, vonden wy niet, schoon denselven Rogers daar lustigh van opsnijt, nevens het (h)eylsaam kruyt, dat wel na moederkruyt gelijkt, vonden wy niet, daar sijn zieken [sigh] soo seer van vergaste. 't Is waar, dat dit eyland vrugtbaar soude zijn, soo het bewoont wiert, want men vint in de valleye schoone vette aarde, daar alles wel in opkomen souw en vrughten geven, omdat hier genoeghsame regen valt. Tot de vrugt-

1) Met inhouding van 2 schoten, zooals gebruikelijk was.

2) Vgl. hiervóór, bl. 107.

¹⁷²³
23 Maart. baarheyd wat het vee aangaat, buyten de bocken is 't gansch niet. 't Pluyngedierte magh geen naam hebben, want we hebben daar heel weynigh gevogelte gesien, die meest uyt een soort van lijsters bestonden, maar rotten en katten zijn daar in overvloet, nevens een onnoemlijk getal van robben en zeeleuwen, daar van de laatste wel 3 à 4 duisent ff swaar zijn.

N.B. Dit eyland is de damp wakker onderworpen, want we hebben menighmaal gesien en bygewoont, toen we het eyland aandeden, dat we daar niet meer dan een half uur af waren en door de damp uyt ons gesigt verloren.

— — — — —

*April*¹⁾.

[Paasch-
eil.].

7. — Dinsdagh smorgens of snagts variabel met harde vlagen, donder en weerligt. Hielden 't af en aan, leyden 't met den dagh na den wal, maar avanceerde weynig door 't variabel weer. Ten 8 uren quam een gestadige coelte, daar we wat mede naderde. Wierden onderwylen dichte by ons een kleyn vaartuygh gewaar, daar een oud naakt mens in sat, die geweldigh schreeuwde. Ik voer met mijn sloep naar 't selve toe, bragt hem met veel tegencrabbelinghe aan boort van den Arent, zijnde een manspersoon van diep in de 50 jaren, uyt de bruynen, met een sikje na de turkse manier, heel sterk van gestalte. Hij verwonderde hem zeer over 't maaxsel van ons schip en alle zijn toebehooren, soosly wy uyt zijn mynen conde verstaan. Mits we den anderen niet in 't minste conde verstaan, soo moesten wy 't uyt zijn mynen en wysinge hebben. Wy gaven hem een kleyn spiegel-tjen, waarin hy sigh beschoude, waarover hy seer verschrikte, alsmede over het luyen van de klok. We gaven hem een glaasje brandewijn, 't geen hy over zijn tronie goot en wanneer hy de kragt daarvan voelde, begon hy zijn oogen wakker te vryven; gawe een tweede glaasje brandewijn nevens een wormbeschuytje, daar soo te seggen niets van nuttighde; daar was een soort van schaamte in, wegens zijn naaktheyd, daar hy sagh, dat wy alle gekleet waren. Hij ging deswege met zijn (h)armen en hoeft op de tafel leggen; scheen daarover een oratie aan zijn godtheyd te doen, gelijk klaar genoeg uyt sijn beweginge was te sien en verhefte (de) hoeft en handen menighmaal na den hemel, gebruykte veel woorden met een verheffende stem, zijnde aldus wel een half uur besigh en wanneer hy daarmede eyndigde,

1) Vgl. hiervóór, bl. 116.

begon hy te springen en te singen. Vertoonde hem seer vrolijk en verblijt. Bonden hem een laptjen zeyldoek voor zijn schamelheyt, ¹⁷²³ 7 April. 't geen hem wonderwel behaagde. Hy was ook uyt de nature vrolijk van gelaat. Hy danste met de matroosen, toen wy voor hem op de viool lieten spelen. Hy verwonderde sigh niet weynigh over 't geluyt en het maaksel van het instrument. Zijn schuytjen was van kleene stukjes hout ¹⁾ gemaakt en met eenigh gewas aan malkanderen gehouden, zijnde van binnen met twee (h)outjes voorsien. 't Was soo licht dat een man het gemakkelijk kon dragen; 't was voor ons wonderlijk te sien, dat een man alleen met soo een nietigh vaartuygh sigh soo ver in zee dorst begeven, hebbende niets ander tot zijn behulp dan een schepper, want, toen hy by ons kwam, waren wy circa dry mylen van de wal. Hadden smiddags het midden van het eyland Z. W. ten Zuyen twee mylen van ons. De wind variabel met regen; zijnde daardoor genootsaakt om van de wal te wenden, moesten wy ons gezelschap afschepen, daar hy weynigh sin toe hadt. Dede hem, om van hem ontslagen te komen, in zijn vaartuygjen brengen, dogh hij bleef soo lange by onse schepen, tot dat hy merkte dat wy van land voeren, waarop hy sigh na de wal toe begaf. 't Water vrij(al) hol, soo was mijn vrese of hy wel overkomen zou. Naarmiddags stilletjens met regen. Tegen den avont een moy coeltjen. Wenden ten 8 uren oostwaarts; snagts stijve coelte.

8. — Woensdagh smorgens gereefde marszeylscoelte. Wenden ten 2 uren om de zuydwest, quamen met den dagh dicht onder de noordwesthoek van 't eyland. Wenden daardoor oostwaarts. Sage verscheyde hoogtens ¹⁾ op 't lant, na de wyse der heydenen, nevens een groot getal menschen. Wenden slaggh op slaggh van en na de wal, quamen ten 11 uren alsoo dicht onder de wal in de midden van 't eylant, alwaar op 23 vaam water ankerde. De gront gaf grijswit, coraalagtigh sant. Hebben de noordhoek Oost en de noordwesthoek W. N. W. en een groote opgerichte steen, die dichte op de cant stont, Z. W. t. W., alsoo dat deze twee hoeken een kleyn inboght of bay (vormde), daar een groote quantiteyt inwoonders stonde. De Arent nogh niet op de reede zijnde, sont evenwel zijn sloep met eenige officieren by my, met order dat ik de myne daarnevens aan de wal soude senden, om te sien hoe het land en de landaart bestont. Gelijk wy deselve, (volgens) de ordre, gewapent na de wal sonden,

1) Behalve over drijfhout beschikten zij niet over groote boomen.

2) De afgodsbeelden van trachyt, obsidiaan en andere vulkanische stoffen.

1723
8 April.

en soo als deselve het strant naderde, soo waren daar een groote quantiteyt van den landaart, waardoor zy niet dorsten naderen noch aan lant gaan. Gaven voor, dat de landaart sikh niet ontsien hadden, sikh in 't water te begeven, om de riemen van de sloep ons volk te ontweldigen. Quamen alsoo met onverrichte saken aan boort, seggende, dat de landaart gele en witte kleedjes droegen, sonder meer, hetgeen ik uyt het schip genoegsaam had gesien onder 't oplaveren. Zij hadden evenwel voor ons geen vrees, want zij quamen met kleene schuytjens en vele op een bos biesen zwemmende, aan boort, sonder de minste wapenen, gelijk ons volk ook getuygde, die met de vaartuygen aan strant waren geweest, dat sy daar geen eenigh man met eenige wapen hadden gesien. Zij braghten die in de schuytjens, nevens die op de biesen quamen swemmen, levendige en gebrade hoenders, gekookte . . . en backovens mede, daar sy niets voor begeerde. Keken alle met groote verwonderinge de hoedanigheden en desselfs toetakeling aan, niettemin soo waren zy alle groote dieven en hadden begeerte tot alle dingen, die sy maar sagen, want verscheyde van haar namen afgesleten besems, telhouten, handspaken, branthouten en diergelijke bagagie meer en sprongen daarmede buyten boort en swommen daarmede naar lant, welke ik geloove, dat se meer deden om nieuwsgierigheyt dan uyt voordeel daarmede te beoogen, mits alle dese saken niets ter wereld van waardy waren. Wy deden ze tegen den avont naar de wal swemmen, en varen, die schuytjens hadden, want hun geselschap al moede zijnde. Onderwijl quam den commandeur op de reede. Ik voer nevens Rosendaal by hem aan boort, die ons seyde, dat we den aanstaanden dagh resolutie soude nemen om 't eylant met magt van volk te besichtigen. Snagts een saght lantwintjen.

9. — Donderdag heel moy weer, met een moye coelte. Crenghe ons schip, om de vuyligheyt af te schrobben. Cregen by menigte van de landaart, soo zwemmende als met schuytjens aan boort, brengende hoenders, jannes ¹⁾ backovens mede, lieten maar aan weynigh toe om over te komen. Ik voer by den commandeur aan boort, daar we resolutie trocken, om met een gedeelte van yders scheepsvolk na rato te landen, waarop we alles in ordre stelde tot de landingh. Ik sette over yder drie man een officier, die onder mijn compagnie soude dienen, 't welk bestont uyt drie en twintigh personen, de chirur-

1) Jammen, aardvruchten (Dioscorea), de Niames van Haiti.

gijn daaronder gerekent, benevens de vaandrigh ¹⁾), corporaal en 18 ¹⁷²³ mannen of gemeene soldaten, wyders 8 man van 't scheepsvolk, die ^{9 April.} mede gewapent soude zijn om boot en sloep te bewaren, wanneer wy voet aan land souden hebben. Snagts een zoetelijk landwintjen.

10. — Vrydagh smorgens stil aangenaam weer, gingen ten 7 uren met 5 vaartuygen na de wal om te landen. Onze manschap bestond uyt 52 coppen soo seevarenden, als soldaten, van den Arent 68 en van de Affricaanse Galley 17 man, soodat wy 134 (?) mannen sterk waren van de 3 schepen om te landen. Wy quamen sonder eenighe tegenstand aan de wal, exept diegene, die in de vaartuygen beschreven waren om dese te bewaren, want de inwoonders hadden, in 't minst nogh meeste, geen wapenen, maar quamen ons met bloote handen by menigte verwelkommen, huppelende en springende van blijdschap. Niettegenstaande soo wierden der 9 à 10 van deselve door de onse dootgeschoten en verscheyde gequetst, 't gene door mijn onderstuurman Cornelis Mens toequam, die sonder ordre op deselve vuur gaf, waardoor verscheyde andere een conclusie maakte, die daarmede vuur op gaven, 't geen hem seer qualijk afgenomen wiert. Hij bragt eenige blooté redenen in tot zyne verschooninge, dat de inwoonders de tromp van zijn snaphaan hadde willen vatten en met steenen ook gedrijgt hadden te werpen, 't geen van de heer Roggeveen, Coster, Roosendaal, luytenant ²⁾), vaandrigh en van my, nevens alle officieren en vele gemeene niet gelooft wiert. Want wy allen quamen eerst aan land en passeerde door een groot getal inwoonders heen, die alle met bewysinge van groote vrintschap voor ons weken, dogh de stuurman hieuw staande, dat sulcx door de inwoonders aan hem gepleegt was, maar het wier van alle officieren aangenomen, dat hy sulcx gedaan hadde als een groote blooddaard. Vooreerst deed hy zeer qualijk, dat hy my niet en volghde, zijnde mijn tweede lith van de compagnie en bovendien mijn seconde, maar hy bleef daarentegen 't laatst in de boot en coos een andere passagie, daar hy minder volk sagh, alwaar hy sulcx quam te bedryven. Nu dewijl sulcx gepasseert zijnde, soo vlughte de inwoonders in der eyl lantwaarts in, waarop wy in goede ordre na haar woningh marcheerde, daar wy niets ter werelt invonden, zijnde deselve gebouwt van eenigh gewas als stroo ³⁾, van fatsoen als bykorven en ander weder,

1) Martinus Keerens.

2) De commandant der „militie” Nicolaes Thonnar (op de Arent).

3) Suikerrietbladeren.

¹⁷²³
^{10 April.} of men een Groenlandsche sloep ten onderste boven ziet leggen. De
 ingang van deselve, seer nauw, dat se daar op handen en voeten
 moesten uyt- en in cruypen en deze openinghe zijn noordoost, soodat,
 wanneer zy smorgens uyt hun woninghe comen, hunne godtheyt op
 soodanigen wyse vereeren en dienen, want al haare openinge cor-
 respondeeren op hare hooghtens. We hielden met onse magt aldaar
 post. Sagen onderwylen de inwoonders, hier en daar lantwaarts in,
 over 't gebergte sweven, zijnde voornemens haar niet te vervolgen,
 mits we op dit eylant niets van waardy sagen. Als wy ons wederom
 in ordre stelde, om naar het strant te marcheren, quam een inwoon-
 der ons met saghte schreden naderen, hebbende een crans met witte
 veeren op sijn hoofd en een wit kleetjen om zyn lijf, met een witte
 schulp op sijn borst hangen. Bewees ons algaande vele eerbewysinge
 van verre, door buygens en andere beweginge des lichaams, bren-
 gende een hoen met een bos backovens mede, leggende hetselve wel
 dertig schreden van ons af op de gront neder en rende als een pega-
 sus van ons af en quam wel (h)aast, als hy sagh, dat sulcx ons aan-
 genaam was, met verscheyde andere inwoonders, wederbrengende
 hoenders, backovens, dito jonge planten, die we haar aanstons we-
 der in de aarde dede sette, en suykerriet, nemende niet anders van
 hem dan hoenders en backovens. Deze indiaan met de vere was een
 overste onder hen, gelijk wy aan een geval sagen. Wanneer hy aan
 een van de hare iets geboot, 't geen deselve niet aanstont, soo nam
 hy een steen en dreygde de onwillige daarmede te goyen, waarop
 die sigh aanstons op sijn knyen met gevouwen handen voor hem ne-
 der ging leggen en hem om genade badt, 't welk hy hem verleende,
 waarna den anderen aanstons oprees en volvoerde 't gene hem ge-
 boden was. Deze overste deed ons algaande (h)oenders en backovens
 aanbrenge, daar se van beyde soorte niet wel van voorsien waren,
 want we conde uyt haar vreesagtigheyt genoegsaam sien, als er re-
 delijk van gehad hadden, meerder soude gebragt hebben. Wy dan
 ziende, dat sy arm in al haar doen waren, vereerde haar tot recom-
 pensi een half stuk Haarlemmerstreep van 5 à 6 stuyvers de elle, 't ge-
 ne zy in groote dankbaarheyt aannamen. Wierden van eenige groote
 tot aan het strant toe uytgeleyt, alwaar we soo lange bleven tot dat
 wy allen geëambarqueert waren. Scheyde alsoo als goede vrenden.
 Brengende voor ons aandeel van de buyt, die we opgedaan hadden
 in deze landtogt, 18 (h)oenders, soo groot als cleyne en 13 kleene
 onrijpe dassiens pisangh en backovens. Den Arent en de Affricaanse
 Galley hebbende hun portie na rato. We hadden onderwylen een

Schematische voorstelling van een vergaderhuis op 'Paasch-eiland.
(Zie blz. 123 en 188).

Type van een Paasch-eilander.
(Zie blz. 121 en 184).

frisse noordewint gekregen, soude anders met onse comste aan boort aanstonts gezeyld hebben, maar conde met de noordewint over geen van beide boegen boven de hoeken zeylen, moghten derhalve daarom blyven leggen. Snagts styve coelte, stryken de raas neer en sette 't pleghtanker af. 't Eyland was met vlacke gelyke afgaande bergen of men Engeland ziet, de inwoonders hadden kroonen (?) kostgronden, vierkantigh met voren in goede ordre afgedeelt, 't welk sy met jannes en andere soort van aardvrughten, die ik niet en kon, hebben geplant, benevens suykerriet dat dick, langh en langledig is, ja veel swaarder als ik in Suriname, Curaçao, de cust van Craquiscina¹⁾, Martinique, Brazil of elders gesien hebbe. De lekker van 't selve was heel soet. De jannes en backovens en kleyne kokosnootenboomen sagen wy weynigh en anders geen geboomte nogh ander gewas, soodat de landaart sikh met dese gewassen ophoudt, nevens 't kleyngetal (h)oenders, dat sy hebben, want ander pluymgedierte of rundvee vonden wy daar niet. Se wisten de (h)oenders seer aardigh klaar te maken in cuylen, daar se kieselsteen in hadden, die se met eenige ruyghte, daar se brant in staken, gloeyende maakte en dan de (h)oenders, nadat ze in breed gras bewonden waren, op den heete steenen leyde en dekte de kuyl dan met drooge ruyghte wederom toe, soodat se die in seer korten tijd klaar hadden en van sommige van de onse gegeten wierden, die verklaarde, dat se wel smaakte en ook wel ter dege goed waren.

Haar kleedinge bestont uyt een geel of wit kleetjen²⁾ die se met eenige roode aarde van 't land wiste te vrijven, zijnde geen wol, maar catoen; 't was nogh gras nogh hennip ofte vlas, 't was niet geweven of gedrayt, maar 't scheen of het met warm water in malkanderen was gearbeyt. De samenvoeginge was altoos wonderlijk in onse oogen. Volgens mijn gevoelen, soo moet de stoffe der kleetjes geweest zijn de wol of (h)arighhyt, die men in 't hart van de jannes vint, die zij op de eene of andere manier weten te bereyden, gelijk wy by hare hooghtens van verre eenige witte stoffe of catoen of wolle hadde zien leggen om te bleeken. Wy vonden geen andere meubelen, als callebassen, daar zy water in hadden, 't welk ik proefde en bevond het seer brak te zijn. Zy hadden geen (kennis) van yzer, staal

1) Caracas?

2) „De kleetjens waren sonder ordre aan malkander geregen of genayt” (noot van Bouman). Zij waren van den bast van den papiermoerbezieboom (de „Piet” van R.?) gemaakt, geverfd met curcuma of hoheria populnea en met de bastvezels van den Paritium tilliaceum aaneengeregen.

1723
10 April. of andere mineralen, nogh wapenen, ook van genigh dingh, dat wy haar vertoonde, 't sy van welk (ook), schartjes, naalden, coralen, spiegeltjens en meer andere zaken. Wist ook niet, wat een mes kon doen, voor alear dat wy het haar wesen. Zij sneden de bananes met een scherp swart steentjen rontom de tak en drayde die dan verder af. Soodat ik vast stel uyt alle dese mensen haar hoedanigheden, dat se noyt geen andere natie gesien hebben, als degene die op haar eyland wonen.

We gaven dit eyland den naam van Paascheyland, omdat wy het op den eersten paaschdag ontdekt hebben.

— — — — —
*Mei*¹⁾.

[Nabij Tikei, het bedriegelijk eil.]. 18. — Maandagh smorgens continueel blixem en voghtig met marszeylscoelte. Wenden ten 6 uuren om de noord en ontdeckte ten half negen uuren een eylant in 't N. N. W. Sagen veel kleyne witkopte meeuwen. Vangen 13 crets²⁾. Waren smiddags digt onder 't ontdeckte eylant¹⁾, liepen met een weste coers cort onder de noordzyde langs, konde met geen 130 vaam lijn gront goyen. Dit eylant is kleyn en hoogh, vol geboomte van differente gedaente, niet onplaysierigh van aansien, krygende van 't selve een lieffelyke reuk, het strant van witte corael en geele rotsen. Van binnen vol zout water soodat het niet anders als een bewasse strant was. We maakte daar het Hondeeylant af, schoon we 't westelyker vonden als Schouten schrijft. Hadden 't savons in 't Z. O. t. O., lief weer snagts.

[Stranding der Afr. Galei op Schadelijk eil. (Taka pota)]. 19. — Donderdagh smorgens of snagts ten half een deed den commandeur seyn. We meenden, dat het seyn van over stunrboort te dryven was, gelijk wy dan wende en lieten het alsoo dryven met beantwoordingh van soodanigh seyn als het seynboek is dicterende; waarop we immediaat van de Affricaanse Galley verscheyde noot-schoten hoorde doen. Conde niet denken, wat hem overcomen was. We hieuwen daarop af na den commandeur, die my seyde dat hy geloofde, dat de Affricaanse Galley op strant sat en dat hy selfs veel gevaar had geleden, om daar mede op te seylen en dat het land zeer laagh lagh, gelijk wy ook selfs kort daarna zagen. Sette daarop mijn sloep en boot uyt, die wy, met 't stopanker, zware kabeltouw, paar-

1) Vgl. hiervóór bl. 141, waar abusivelijk Tikei het eil. Zonder Grond wordt genoemd.

2) Boniet, tonijn. Elders spreekt B. van „halve coorden“ (albacore? horsmakreel).

delijn en wel bemant, na de Affricaanse Galley te hulp sonde, offer ¹⁷²³ eenige occasie moghte wesen, om af te halen. Hielden 't met de ^{19 Mei.} marszeyls en fok, tot dagh toe, af en aan, wanneer wy ons seer na aan strant bevonden en hadden een ander eylant in 't O. N. O. van ons, leggende elleboogswyse oostwaars van 't land, waar de hoeker op zat met een moye openingh noordwaars tussen beyden. Wenden aanstons zuydwaars. Sagen de (h)oeker zitten in 't Z. t. W. van ons. De cust van dit eylant strekte Z. Z. W. en N. N. O., konden het met de zuydooste wint niet opleggen. Sagen het dan met forsie van zeylen op te laveren, gelijk wy den geheelen dagh deden en in plaatse van winnen, verlooren, de nagt op handen komende, met rysende coelte en telkens genootsaakt zijnde op 't gesigt van de brandingh te wenden; want dese eylanden hebben geen ankergront, laat staan om aan te looden. Zoo begon het vry naar voor ons uyt te sien, want door weygeringe van wenden of te breken van rondhout, hadden wy sekerlijk mede schipbreuk geleden en bovendien waren we van onse vaartuygen ontstoken en dorsten ook niet noordwaars door de twee eylanden doorloopen, ten aansien van ¹⁾ onse vaartuygen, die ons sekerlijk, als se van de wal afquamen, zuydwaars zoude zoeken, dewijl sy genoegh hadde konnen zien, dat wy zuydwaars werkte, en soude daardoor een ongemak konnen hebben ondergaan. Deden met veel forcie slagh op slagh van 't eene eylant tot het andere. Stuurde over de eene boegh O. N. O. en de andere Z. Z. W., deden elk zijn best sonder seyn doen, om confutie voor te comen. Snagts de wind oostelyker.

20. — Woensdagh smorgens of snagts styve marszeylscoelte, laveerde slagh op slagh met veel forcie van zeyl om het van de wal te houden, dat ik nauwelijcx na boven dorst zien, vreesende, dat mijn vaartuygh telkens met stampen agterover soude komen en moest het evenwel laten staan, sonder minder [zeyl], dewijl de noot sulcx ver-eyste, om ons daarmede van schipbreuk te bevryden.

We bevonden met den dagh, dat we met onse gedane forsie vry wat oost gewonnen hadden, zijnde digt onder den wal van 't oostelijkste eylant. Wenden zuydwaars, konde door de donkerheyt der lugt 't andere eylant niet zien, nogh ook den commandeur niet. We lieten het deswegens Z. W. t. Z. heen loopen, waarmede wy 't land en den hoeker strakx in 't gesigt cregen, hebbende deselve ten 9

[Nabij Teo-
kea of Ta-
karoa, de
Lage Broe-
der].

1) Met het oog op.

1723
20 Mei. uuren west van ons. Sagen, dat de brandingh daar geweldigh tegenop liep, waaruyt my groote vrees overquam, dat ik mijn vaartuyg en volk verloren mogte hebben. Cregen meteen den commandeur van stengh in 't gesigt Z. t. W. van ons, leggende met kleyn zeyl te drijven. Quam op den middagh by hem. Wenden met hem heen en liepen met malkanderen noordoostwaars over. Deden namiddagh een sjouw wayen ¹⁾ met verscheyde schoten om onse vaartuygen, dogh wierden geene gewaar. De commandeur hiew tegen den avont met my gesprek, het van de nagt met kleyn zeyl af en aan te houden, en morgen ogtent te sien, of er occasie soude wesen om aan de westkust van 't eylant mijn canoo met een man of drie aan de wal te krygen, om die met een brief overlant naar de hoeker te senden, 't gene ons voorquam wel te kunnen geschieden. Snagts sterrelight met marszeylscoelte. Leyden 't af en aan.

21. — Donderdaghs morgens, marszeylscoelte, stuurden met den dagh na de westkant van 't eylant volgens afspraak, alwaar ik ten 10 uuren met mijn schip soo aanliep, dat ik met een steen daarop werpen kon, sonder dat ik met een lijn van 130 vaem gront kon goye. Ik sond mijn canoo met drie man en een brief na capiteyn Roosendaal. We hiewen het tot savons ten 5 uuren onder de wal met kleyn zeyl, wanneer de uytgesondene met een brief van Roosendaal terugquamen, welke was inhoudende: dat de hoeker den 19. deser was geborsten en de sloep op de wal stond en dat mijn boot voor een werp, sonder volk lagh dryvende, daar niemant na toe wouw wegens de sware brandingh, soodat er weynigh apparentie was om deselve te behouden of de wint moest schielijk veranderen; alsmede dat mijn sloep 't onderste boven was geslagen, zijnde daarmede een man door verongelukt, zijnde een jongh kerel, genaamt Pieter Jonasse van Tonninge ²⁾, hebbende een weynigh fictualie geborgen, die niet verder dan 15 of 16 dagen voor 't volk, dat hy by hem hadde, souw kunnen strecken, 't welke nogh meest nat was; hebbende eenige mannen uytgesonden, of er nieuwers geen occasie sou zijn om de sloep over lant te halen, maar hadde daar geen rapport van, dewijl dit eylant van binnen mede vol waters was, gelijk als ons soogenaamde Honde-eylant, en dat men daar gemakkelijk met booten en sloepen in varen con en alsoo 't volk eenige goederen quame te brengen, om aan de westcant van 't eylant te brengen. De uytgesondene

1) Deden noodsein.

2) Tönning (Sleeswijk).

rapporteerde my, dat sy in 't terugkeeren eenige indiaanse woningen hadden ontmoet, daar sy niet anders in vonden dan (h)outscholen en eenige clapperdooptjens, waaruyt we vaststelden dat dese eylanden bewoont wieren, 't geen met de rook, die we drie malen in 't N. W. hadden sien opgaan, bevestigd wiert en te meer omdat sy op verscheyde plaatsen vers water en eenige wilde boomenvruchten hadden gesien, daar sy geen gelykenis van geven conde, alsmede dat sy binnenslans veel vis hadden gesien van differente soorten. Snagts styve marszeylscoelte. Lieten het tot 11 uren om de zuyd leggen, wanneer we tegenbraste en dryven lieten, hebbende marszeylscoelte.

1722
20 Mei.

22. — Vrydagh smorgens of snagts styve marszeylscoelte; continueerde te dryven met de steven om de zuyd tot den dagh, wanneer we wederom zeyl maakte en noordoostwaars wende. Bevonden ons buiten 't gesigt van 't lant. Wenden ten 10 uren wederom zuydwaars. Sagen 't lant in 't oost van ons. Wenden smiddags wederom naar lant, hadden 't toen oost en oost ten zuyden naar gissinge 3 à 4 mylen van ons, quamen met den avont weder onder de westzyde van 't eylant, daar we van ons volk nogh vaartuygen gewaar werden, maar sagen andermaal rook op de noordwesthoek van 't eylant. Hielden snagts af en aan met moye marszeylscoelte, maan en sterrelight.

23. — Saterdagh smorgens of snagts moye marszeylscoelte. Hielden 't af en aan van 't eylant; hadden met den dagh de zuydwesthoek in 't oosten van ons. Bevonden meer [in] zee te zijn dan we doghte, waardoor we de wal weder soghte, om te sien, of we daar volk of vaartuygen door hebben moghte, gelijk we dan daardoor onse boot ontdeckte. Cregen deselve middags roerloos aan boort, met verlies van sware, nieuw kabeltouw, ankers, dregh en dito touw met meer andere kleynigheden, met verder rapport als dat de sloep 't werp-anker, paardelyjn, loodlyjn, lantarens en meer andere saken verloren had, benevens 't verlies van boots- en sloepsdregh. Mijjn stuurman, die met de booth gecomen was, zeyde my, dat hy benoorden 't eylant omgekomen was, hebbende op de noordwesthoek van 't eylant wel 50 Indianen op strant gesien, die hem vervolghde, hebbende alle groote lange stocken. Maakten veel teekenen om hem aan de wal te hebben, waartoe hy geen sin hadde, soodat we nu niet meer aan de bewoningh behoefde te twijfelen. Wyders dat al het volk van den hoeker, Arent en die van ons aan de westcant van 't eylant met de sloepen door 't binnenwater gecomen waren en dat sy besigh sijnde

1722 om de sloep over 't lant op het buytenstrant te halen. Den Arent
 23 Mei. sond zijn booth na 't lant, om 't volk en 't gene sy by haar moghte hebben, over te halen, gelijk ik mijn canoo met deselfde personen, die daar de eerste keer mede na lant gevaren waren, om de booth in de brandingh te helpen. Deselve zijnde maar even van 't boord af of viel met de canoo 't onderste boven. De booth van de Arent in 't vaarwater zijnde, salveerde haar nevens de cannoo. Ik voer onderwijlen met mijn booth na den commandeur, alwaar we de verdeelingh van 't (h)oecker-volk maakte, waarvan ik er dertien en den commandeur 18 overnamen of nemen zoude. Ik kreeg tegen den avont capiteyn Roosendaal met twee officieren over, die my seyde, dat sy veel kleynigheden van 't geborgen goet op strant hadden laten staan en sy de zeylen van den hoeker nevens andere noodigheden by deselve, omdat sy die met de sloepen niet hadden kennen medenemen, op strant gelaten hadden en dat er weynigh apparentie was, schoon we al verdere moyte deden, om droge victualie te bergen; wyders dat, soo als se van strant af soude varen, mijn quartiermeester ¹⁾ nevens twee matrosen van my en 2 van den Arent niet in de vaartuygen wilde comen, seggende dat sy voornemens waren om op 't eyland te blijven, wenschende aan ons en de schepen veel goets, waarnaar sy haar in den eyl boswaars in begaven en schoon sy weder geroepen wierden, wilde daarnaar niet eens luysteren. Ten 10 uuren riep den commandeur my toe, dat we van den nagt onder 't eylant moesten houden, om morgen ogtent de sloepen naar de wal te senden, en te sien of onse weghloopers ook een inkeer gekregen hadden, om niet onder de wilden in 't eyland te blijven; alsmede eenige groene blaartjens van heele kleine boomtjens te plucken, die de serugijn oordeelde seer heilsaam voor de scheurbuyk te sijn, hebbende die smaak als rammelassen. Snagts helder sterre- en maanligt.

24. — Sondaghs smorgens of snagts marszeylscoelte, met den dagh afnemende. Hadden 't Schadelyk Eylant in 't Z. O. van ons, lieten het alsoo overstaan. Smiddags de N. W. hoek N. O., en de Z. W.-hoek Z. O. t. Z. Sonden onze sloepen naar de wal, om onse afspraak uyt te voeren, welke welhaast wederquamen. Conden door de groote brandingh niet aan de wal komen en hadden ook geen van de weghloopers vernomen, waaruyt we vaststelde, dat sy hare desperate resolutie soghte te volvoeren, moesten anders (h)aar aan onse vaartuygen vertoont hebben. Wenden westwaart. Hieuwen raat by den

1) Baltus Jansse, van Amsterdam (volgens de Monsterrolle.)

commandeur, besluytende, omdat we nu sooveel sterker van manschap waren en de consumptie meerder waren, eenige rantsoenen te verminderen en voortaan 3 pont brood ter week te geven, agt musjens ¹⁾ water daags en tweemaal in 't etmaal te laten eten om te sien of wy daar eenige victualie en water mede konden uytwinnen; wyders of we nader onderzoek van 't eylant soude doen, 't geen, omdat er geen ankergront was, verwurpen wiert en 't voortsetten ter ontdec-king van beter landen vastgesteld en maakte daarop zeyl. 't Geen ik wel anders gesien hadde en soude liever eenige dagen hebben willen soek brengen tot ondersoek van dit eylant, uyt dien hoofde, dat capitein Roosendaal en meer van syne ende myne officieren voorgegeven hadden, dat sy in 't binnenwater van 't eylant veel groote oesters en parrelemoer op de rotsen en banken hadden gesien, maar ^[Vertrek van Takapoto.] wanneer ik sulcx voortbragt, wier het in de wint geslagen; niettegenstaande kon hier wel perelbanken geweest zijn, 't geen wij niet ondersogt hebben, 't geen gans niet met mijn zin geschiet is. Hebbende met sonsondergangh de zuydwesthoek van 't Schadelijk Eylant O. Z. O. en de N. W.-hoek N. O. t. O. 2 mylen. Snagts labbercoelte, effen water, helder maan- en sterligt.

25. — Maandagh smorgens of snagts labbercoelte. Wierden ten 5 uren lant gewaar, waarvan we immediaat seyn voor deden en van afwenden. Waren hetselve op een aghste myl genadert, dewijl het seer donker boven 't land was en zijnde mede alsoo laagh als de Schadelijke Eylanden en indien wy deze ontmoetingh soewel by dagh als by nagt gekregen hadden, soude na alle oogenschijn 't selfde ongeluk van capitein Roosendaal ondergaan hebben. Dit eylant is langer als de Schadelijke. We gaven het den naam van den Dageraat hebbende smiddags de N. O.-hoek N. t. O. 1 myl en den W.-hoek W. t. Z. 2 mylen. ^[Nabij Manihi.] Namiddags labbercoelte, hadden savons met sonsondergang de zuydhoek van 't Schadelijk Eyland O. t. N. $1\frac{3}{4}$ mijl en de noordhoek N. O. $\frac{1}{2}$ O. Wenden om de West. Snagts een kleyn lughtien, helder maan- en sterligt weer en heel effen water. De generale coers en verheyte is, sedert de peylingh aan 't Schadelijk Eylant sedert gisteren avont met sonsondergang de N. W.-hoek N. O. t. O., 2 mylen Z. W. $\frac{1}{2}$ W. $3\frac{1}{2}$ myl tot op dese middagh.

26. — Dinsdagh smorgens of snagts slappe marszeylscoelte. Wenden zuytwaars. Voormiddagh stilletjens, heel warm. Capteyn Cos-

1) Het mutsjen = $\pm 1\frac{1}{2}$ d. L. en niet 5 c. L. zooals hiervóór op bl. 55 aangeteekend staat.

1722 ter quam my bezoeken. Namiddags calm; observeerde de son in 't
26 Mei. ondergaan, bevonden 3 graden 57 minuten noordostringh.

[Het ver-
zoek der
bemanning
betreffende
gage, enz.]

Soo als capiteyn Coster maar even van boort was gegaan, quamen mijn onderofficieren my versoecken, uyt de name van al het volk, of ik haar verzekeringh van gagie konde geven, soo wy mede eens een ongeluk cregen op 't een of op 't ander eylant in dese onbekende zee en dat we gisteren daar gevaar genoegh van geleden hadden om boven op ons soogenaamt eylant den Dageraat [te stranden] en soo ik sulcx niet doen en conde, dat sy dan niet langer ontrent dese gevaarlijke eylanden en gewesten wilde cruysen; en dewijl sulcx buiten mijn magt was, zoo adresseerde ik haar aan de heer Roggeveen, dat se hem hunne pretentie konde voorstellen, waarop sy my terstont om de sloep vroegen, die ik haar verleende en na den commandeur liet varen; quamen haastelijk weder, hebbende van den commandeur daar toesegginge van gekregen tot Amsterdam toe, 't sy soowel bij verloren als behouden reys, en soude sulcx aan haar in 't geschrift verleenen. Snagts een kleyn lughtien, effen water met seer aangenaam weer, de generale coers en verheynt tot middagh Z. Z. W. 2 mylen.

27. — Woensdagh stilletjens met effen water, ontdekte savons ten 5 uren lant in 't Z. Z. W. 4 mylen van ons, zijnde zeer laagh in alles, gelijk als het Schadelijke en den Dageraat. Sagen snagts met kleyn zeyl zuydwaars over.

28. — Donderdagh snagts stilletjens. Wenden met kleyn zeyl noordwaars, maakte met den dagh wederom zeyl W. t. Z. heen. Cregen het lant van gisterenavont weder in 't gesichte W. t. Z. van ons. We noemde het den Avondstont; 't lughtien wackerde en de dyninge begon hier uyt den N. O. te loopen. Hadden smiddags den oosthoek van 't eyland den Avondstont in 't zuyden en de westhoek west ten zuyen, hebbende 't naaste land Z. Z. W. 2 mylen van ons, streckende omtrent oost en west, sijnde heel laagh en veel langer dan de andere eylanden. Na de middagh labbercoelte. Ontdeckte ten 3 uren wederom een ander eylant in 't W. t. Z. en W. van ons 't geen wy Meersorgh noemde. Hadden met sonsondergang 't westelijkste van den Avondstont in 't zuyden en de noordhoek van Meersorgh W. N. W. en de zuydhoek Z. W. Leyden 't snagts met kleyn zeyl noord- en zuydwaart over, stilletjens met helder maneschijn.

29. — Passeerde door het eylant den Avontstont en Meersorgh. ¹⁷²²
 Vrydagh smorgens of snagts stilletjens. Hielden 't met kleyn zeyl ^{29 Mei.}
 zuyd- en noordwaars, maakte met den dagh seyl, Z. W. aan. We be- ^{[Tusschen}
 vonden dat het eylant den Avontstont meerder westwaars streckte, ^{Apataki en}
 als we gisteravond hebben kunnen zien. Hadden 't westelijkste point ^{Aroetoea}
 ten 8 uren in 't Z. O. t. Z. en de zuydhoek van Meersorgh W. t. Z. ^{door.]}
 2 mylen. We sagen nu dat er een doortogt in de eylanden was, daar-
 toe in 't begin der ontdecking zeer bevreest voor waren dat er geen
 doortogt soude wesen. Stelde onse coers Z. W. t. W. tot dat men 't
 zuydelijkste van Meersorgh noorden van ons hadden, en van daar
 W.Z.W. tot 4 uur en toe, en vandaar weder W.N.W. Zijnde zeer laagh
 gelyk alle de voorgaande, op eenige plaatsen sonder gewas, daar de
 [zee] overheen liep; hebbende met sonsondergang 't westelijkste van
 den Avontstont Z. W. t. Z., 2 mylen van ons, stilletjes, dikke lugt en
 regen. Waren seer bekommert, of we van den nagt nogh meer vuy-
 ligheden soude ontdecken. Snagts labbercoelte, helder maan- en
 sterligt.

30. — Saterdagh smorgens of snagts stilletjens min ofte meer dynin-
 ge uyt den N. O., met den dagh een kleyn coeltjen. Hadden 't weste-
 lijkste van den Avontstont Z. O. 3 mylen en Meersorgh in het N. O.
 Sagen ook een ander laagh eylant in 't noordwesten ten westen, 't ^{[Nabij}
 gene we 't eylant van Goede Verwagtinge sullen noemen. Hadden ^{Rangiroa.]}
 't smiddags N. W. t. N. 2 à 3 mylen van ons. Sagen op verscheyde
 plaatsen rooken, soodat dit rif of eylant en alle de voorgaande seker-
 lijk bewoont werden. Hadden veel dolphynen bij ons schip; schrob-
 den met de stilte de vuyligheyt tussen wint en water af. Namiddags
 aannemende deyninge uyt den zuydwesten, hebbende met sonson-
 dergang 't eylant van Goede Verwagtinge in 't W.N.W. 't suydelijk-
 ste en de noordoosthoek N. t. W. 1½ mijl, streckende meest oost en
 west, lieten het snagts, dewijl wy weynigh wint hadden, zuydwest-
 waars overstaan, hebbende besonder helder maanligt weer.

31. — Sondagh smorgens of snagts labber(coelte). Wenden ten
 3 uren om de zuydwest, met den dagh een moye coelte, hebbende
 't eylant van Goede Verwagtinge in N. N. O. 2½ mijl van ons.
 Voormiddags stilletjens met aannemende dyningh, savons rysende
 coelte. Den commandeur hield met mijn besprek, dat hij voornemens
 was om morgen extra-ordinaire raad te houden. Snagts styve coelte,

1722 harde regen, namen de tweede reven in de marszeyls en vangen drie
31 Mei. verkens water.

Juni.

1. — Maandagh smorgens of snagts styve marszeylscoelte met harde regen. Bemerkte, dat den commandeur seyn deed, sonder dat wy sijn vuuren konde zien, dewijl het donker weer was en bovendien soo was hy een moye verheyt agter ons in 't N. O. t. N. van ons, alwaar wy hem even van te voren, eer dat hy seyn deed, gesien hadden, soodat we niet konde weten of hy seyn gedaan hadde om over stuurboort te dryven of te wenden, want dese seynen behelsen, volgens den seynbrief, yder een schoot, dogh met onderscheyt van vuuren, welke we door de bovenstaande oorsaak of donkerheyt niet hebben kunnen observeren. Ik wende evenwel en hieuw tot half twee noordoost heen, omdat ik hem omtrent op die streek laast gesien had, soo giſte ik niet (ver) van hem te sijn. Wende daarom weder zuydwaars en liet met kleyn zeyl dryven, omdat we ter werelt geen gesigt hadde. Hoorde onder 't opbrassen een seyn doen, die ik immediatamente beantwoorde, zijnde maar even te loevert van ons, sooals wy 't aan 't blikvuuren en schieten conde zien en hooren. Met den dagh nam de coelte en zee meerder aan. Hadden den commandeur een weynigh te loefwaard agter ons, namen de derde reven in de marszeyls en maakte het voormarszeyl vast. Ontdeckten ten 7 uren een eylant in 't N. t. O. 1½ mijl van ons, soodat we van de nagt seer veel
[Nabij gevaar van schipbreuk hebben uytgestaan, want we sijn daar maar
Makatea.] even boven heen gedreven. Dit eylant is tamelijk hoogh en scheen schier oost en west te strecken. We noemden 't Onwetent Gevaar 1). Wenden smiddags om de noordoost, ruwe couw en groffe zee; naderde 't eylant. Wenden namiddagh ten 4 uren weder zuydwestwaars daarvan af. Snagts betrocken lugt, holle zee. Generale coers en verheyt tot middagh Z. W. t. W. 15 mylen.

2. — Dinsdagh smorgens of snagts styve gereefde marszeyls; ten half twee quam mijn onderstuurman, als toen de wagt hebbende, my waarschouwen, dat we den Commandeur niet meer conde zien en dewijl ik mijn schooverzeyl omtrent de middernagt had laten bergen soo moest ons den commandeur genadert sijn en te contrarie buyten ons gesigt zijnde, soo moest mijn stuurman geen agt op den comman-

1) Het Verquickingseiland van Roggeveen. (vgl. hiervóór bl. 156.)

deur gegeven hebben, want ik stelde vast, dat hy gewent was. Wen-¹⁷²²
 de daarom mede om de noordoost en sette het voormarszeyl by,² Juni.
 hebbende met den dagh den commandeur een groot stuk vooruyt in
 't N. O. t. O. van ons, waaruyt blijkt, dat den commandeur ten 12
 uuren om de noordoost gewent heeft. Cregen ten 9 uuren 't eyland
 het Onwetent Gevaar wederom in 't gesigt, hebbende 't oost noord-
 oost van ons. Smiddags de noordhoek, noordoost en de zuydhoek
 Z. O. 2½ mijl. Sonden onse sloep nevens die van den Arent namid-
 dags na de wal, welke de ontmoetinge hadde van 20 of 25 inwoon-
 ders, alle gewapend op 't strant met assegayen, te vinden. De onse,
 willende hunne ordre volvoeren in 't onderzoek van 't eylant, deden
 om de inwoonders te doen wyken drie à vier schoten over haar heen,
 waarop sy allen in der eyl boswaart in vlughte en vertoonde haar
 daarna met haare wapenen op 't gebergte. De onse namen onderwy-
 len de visite van de strant en naaste gewassen, vindende niet anders
 dat ons konde dienen, dan eenige kleene groene bladeren, hebbende
 de smaak van radijs of rammelassen. Quamen alsoo met den donker
 aan boort, sonder iets meer verrigt te hebben. De inwoonders waren
 van dieselfde gestalte en couleur, als die op de rivier¹⁾ of eylanden,
 daar we den hoeker op verloren hadden. Dit eyland is met steenag-
 tige vlakke bergen, vol geboomte met een kleene witte kraalstrant,
 beset met rotsen sonder ankergront. Snagts styve marszeylscoelte.
 Hielden het met kleyn zeyl af en aan.

3. — Woensdagh smorgens of snagts gereefde marszeylscoelte
 en daarmede af en aan gehouden. Sonden onse sloepen ten 7 uuren
 wederom bemant en gewapent na het eyland om te sien, of er water
 of eenige verversingen voor ons siek volk moghte wesen, welke van
 dagh tot dagh tot ons leetwesen vermeerderde. We waren seer dicht
 onder de wal. Sagen ons volk sonder eenige verhinderung lande.
 De inwoonders stonden op strant en schenen de onse te verwelkom-
 men als vrienden, brengende eenige cokernoten, die sy de onse ver-
 eerde, waardoor de onse in stuk van vergeldinge eenige reesten cora-
 len en cammen aan hun gaven. Zij vertoonde ook aan de onse haar
 doghters of jonge vrouwen, die seer nieuwsgierigh de blankste en
 welgemaakste van ons volk overal op 't naakte lijf betaste en be-
 voelde. Een van de onse liet zijn broek sakken en toonde, van wat
 voor secte dat hy was, waarop zy haar kleetjens los maakte en toon-
 de mede, hoe dat sy geschapen waren, zijnde deselve tenger en fray

1) Oever, strand.

1722 van gestalte. De mannen ategare sterke en welgemaakte carels, in
 3 Juni. alles gelijk aan die van Paaslant. De vrouwen traghte om met ons
 volk door een nauw pad in 't bos na 't gebergte te gaan, daar haar
 woningen scheen te zijn, maar de onse vonden 't oirbaarder om eerst
 bladeren of groente te plukken, gelijk zy dan deden. De inwoonders
 [Landing gingen onderwylen door 't voornoemde pad, dewijl der geen andere
 op Maka- passasie was om op het gebergte te komen als dese, naar haar wo-
 tea.] ningh, want dese cant van 't eyland was zoo stijl, behalve de kleene
 coraalstrant als een muur, soodat er sonder 't voornoemde pad on-
 mogelijk was om boven op 't gebergte te komen. De onse haar
 groente geplukt hebbende, gingen gesamentlijk met haar geweer in
 't voornoemde pad, 't welk niet breeder was als dat se maar een voor
 een agter malkanderen opmarcheren conden. Zijnde nauwelijcx 30
 of 35 schreden daar in gegaan of sy sagen 20 of 25 inwoonders op
 een hoogte staan, die ons volk wesen, dat se terugh soude gaan en
 haar niet te naderen; maar de onse daarentegen tragte de visite voort
 te setten alsmede of sy by haar woninge ook pluymgedierte of rund-
 vee hadden, waarop sy onverwagt door de inwoonders met groote
 steenen, die sy van boven neder dede rollen, wierden begroet, waar-
 door de onse groot gevaar uytstonden om haar leven te verliezen.
 Retireerde daarop uyt de pad in 't bos en gaven op de quaadaardige
 vuur, waarvan sy der 8 ofte negen deden tuymelen en resterende,
 siende, dat hun broeders door ons geweer gevelt werden, begonnen
 soo sterk met steenen te werpen ofte laten rollen, gelijk de hagel van
 den hemel valt, waardoor de onse door groot gevaar door 't bos na
 strant vlughte, hebbende twee lighte gequeste bekomen en een steek-
 geweer agtergelaten; quamen alsoo tegen den avont aan boort, bren-
 gende eenige sakken met groene blaajtens en 4 cokernoten mede,
 zijnde alle hetgene zy met deze lanttogt geconquesteert hadden. Zij
 hadden aldaar geen ander gevogelte gesien als papagayen en tortel-
 duyven, die der in overvloed schenen te zijn. Nu dewyle op dit ey-
 land nevens alle andere, die wy op die wyse ontdekt hadden, wy geen
 levensmiddelen, water ofte ankergront gevonden hadden en de expe-
 ditie nuw ter tijt komt te chercheren¹⁾ ofte eyndigen, soo vont den
 commandeur goet, om extra-ordinaire raat te houden. Namen eyn-
 delyk na rype overweginge met eenparigheyt van stemmen resolutie
 om over Oost-Indië naar huys toe te varen, dewijl het ons onmoge-
 lijk was om met sooveel sieken, weynigh water, bedurve fictalie,

1) Cesseeren.

tegen den zuydoostenwint Caap Hoorn om te varen en dat we van nu af west soude sturen, totdat we 16 graden in lengte verandert zijn en vandaar W. N. W. tot op de breete van 3 graden en vandaar by nader resolutie. Snagts helder weer met marszeylscoelte. ¹⁷²² ³ Juni.

N.B. Dit eylant was door de heer Roggeveen de naam van 't eylant van Verquikkinge gegeven.

6. 1). Saterdagh smorgens of snagts slappe marszeylscoelte. Sagen met den dagh twee eylanden, het eene in 't Z. t. O. vertoonde seer hoogh met een kloof, het andere Z. W. t. Z. zijnde lager en veel vlakker, hebbende deselve wel 8 à 9 mylen van ons. Sagen 't eerste voor Cocus en 't andere voor 't Verraderseylant aan, beide ontdeckt door Willem Cornelis Schouten in den jare (anno) 1616 en, schoon genomen wy dese eylanden soo westelijk niet en vonden, alse in van Ceulens caarte leggen volgens onse seylagie van de Chilice cust, soo hielden wy se evenwel daarvoor, omdat wy se op sijn breete vonden en de vertooningh accordeerde al vry wel met die van Schouten. Snagts labbercoelte, heel donker.

[Nabij de Noorde-lijkste Gezelschaps-eil.]

7. Sondagh smorgens of snagts slappe marszeylscoelte met den dagh wel soo wacker, hadden veel gevogelte en visch by ons schip. Vangen 7 cret of bonijt en een halve coord²). Sagen ook veel dolphijn, dogh konde geen vangen. De dyninge begon hier sterk uyt den Z. W. te loopen. Namiddags stijf marszeyls. Snagts een donne couw³), zeylde om de donkerheyt met het kleyn zeyl.

8. Maandagh gereeft marszeylscoelte, een grauwe lugt. Sagen veel gevogelte als schaarvogels, peylstaarten⁴), swarte en witte meeuwen, ook differente soorte (meeuwen) by menigte. Vangen 40 crets, 2 halve coorde en een dorade. Voerden snagts met de grootste vrees des werelts te veel zeyl, schoon de heer Roggeveen dikmaals ongenoegeen aan mij toonde, dat ik nogh geen zeyl by voerde, brengende altijt tot een bewijs, als ik mijn schip verloor, dat was niet met al. Hij conde mijn volk genoegh in den Arent bergen, maar ik de syne niet, als (hem) het ongeluk overquam; dat ik dus maar gerust voorzeylen kon, blyvende hy somwylen by nagt soo ver aghteruyt, dat wy 't selfde schip nogh vuren van hem conde zien, 't geen alle mijn volk

1) Vgl. hiervóór bl. 165 (noot).

2) Vgl. hiervóór bl. 190 (noot 2).

3) Stijve koelte.

4) Phaeton.

1722 tot de minste matroos incluys sullen verklaren, seggende dat den
8 Juni. Arent op soodanigen wijs soo gemakkelijk als een blind paard in de
Indies conde comen; en wat het salveren van den heer Roggeveen
kan helpen by donkere nare nagten, daar hy hem altijd soo verre
aghteruyt (h)out. Want we souden met soodanige styve coelte dik-
wijls schip en leven quijt zijn, eer hy er 't minste van wist en wat
souw dan zijn hulp te pas komen en men soude nauwelijcx tijt heb-
ben om aan Godt te denken, als we op sulke rotsen quamen te ver-
vallen, als wy ontmoet hebben. Sullen evenwel op sijn ordre voor-
zeylen.

13¹). Saterdagh smorgens of snagts in de hondewagt styve gee-
reefde marszeyls coelte. Ontdeckten met den dagh een kleyn eylant-
[Nabij] jen in 't W, N. W. van ons, soover als we van top konde zien, heb-
Vuyle eil.] bende het ten halftien noerd 1 ½ mijl van ons; hebbende maar een
hooghte, die met boomen bewassen was, dogh 't brande meer als een
mijl in den omtrek van 't bewassen deel. Sagen hier en daar eenige
rotsen gelijk waters leggen. Gode zy dank dat wy snagts de lengte
van dit eylant niet hebben kunnen bezeylen of toe brengen; souden
daarop sonder twyfel schipbreuk geleden hebben met verlies van ons
aller leven. Wy gaven het, omdat het soo vuyl was, de name van 't
Vuyle Eylant. We ontdeckten even na sonsondergangh een ander
eylant hoogh in 't westen van ons. Ik liet het, omdat ik veel voor den
commandeur [was], dryve en verwagte hem in, om met hem te spre-
ken, wat we soude doen. We vonden goet, om het tot 2 uren in de
nagt met kleyn zeyl noordwaars by de wint te houden en dan zuyd-
waars te wenden. Snagts marszeyls coelte, heel sterrelight.

14. Sondagh smorgens of snagts moye marszeyls coelte. Wenden
[Nabij de] ten 2 uren zuydwaars. Cregen met den dagh 't eyland van gister-
Manoea- avont wederom in 't gesigt. Hadden 't W. N. W. 8 of 9 mylen van
groep, Bou- ons, zijnde zeer hoogh. (De Commandeur) sprak met my en vont goet
manseil.] om dit eylant aan te doen en te sien of daar ankergront, vers water
en verversinge voor onse sieken mogt zijn. Stelde coers om de zuyd-
zyde vooreerst te besien. Ik sond mijn sloep aan dito zyde, maar die
vonden geen ankergront, gelijk ik selfs ook wel uyt mijn schip konde
sien, daar ik onder 't lant doorliep. Sagen ook veel volk, die een groo-
ten geschreeuw maakten om de onse aan lant te hebben. Den com-

1) Vgl. hiervóór, bl. 167.

mandeur was onderwylen een moy ent vooruyt geraakt; maakte daarom ook alles by wat goet kon doen en volghde hem alsoo aan de westzyde van 't eylant, alwaar we 't (h)eel dicht onder den wal lieten dryven, dogh daar was geen ankergront. Sonden de sloepen na de wal om te sien, hoe het de landaard mogt aanstellen, leggende hier nogh aan dese zyde drie eylantjes of groote klippen niet ver van wal. De inwoonders stonden aan strant met wapenen versien in groot getal en wanneer onse sloepen naderde, quamen de inlanders met verscheyde cano's onse tegemoet, waaronder een cano zijnde, die een slagh grooter was als de andere. Deselve quam dicht by onse sloep, zittende in de midden een out man met een jong vrouwspersoon aan zijn zyde, hebbende beyde nevens alle andere, geringe saken om haar lijf, daar se maar even hare schamele leden ¹⁾ mee bedecken con. Mijn stuurman sagh dat de anderen voor dese oude grijsaert veel eerbiet hadden, waaruyt hy besloot dat het een Coningh onder haar moghte zijn, gelijk uyt het volgende genoegh zal blyken. Zy verwisselden veel woorden met den anderen, sonder dat se aan weerskanten iets conde verstaan. Waren onderwylen zeer na aan 't strant gecomen, daar de inwoonders met pijl en boogh in groot getal stonden, makende een zeer groot gejuych, 't geen den grijsaert niet aan geleek te staan, nemende daarop een stuk hout in zijn handen, die aan zijn zyde lagh eenighsints gemaakt na de wyse van een scepter, makende met 't selve eenige beweginge, waarop sy allen van 't strant na 't bos begaven. Het stont hier aan den wal vol met cokosnoten-boomen. Mijn stuurman seyde dat er ook pisanghboomen stonden, hoewel hy soodanighe vrughten niet gesien hadde en dat er mede vers water is, 't geen hy door beteekenis van den grijsaert verstaan hadde. Wat er verder valt, is onbekent gebleven, want we dorsten daar niet aan de wal gaan. Ook was er tot aan 't strant toe geen ankergront. 't Eyland is hoogh en overal bewassen met sware boomen, niet onplaissierigh om aan te sien. De inwoonders zijn wakkere carels, vet en glat, van couleur bruynagtigh roodt met langh swart rosaghtigh haar, van gedaante of aangesigt gelijk ik veel Indianen in America heb gesien. Den grijsaert gaf aan mijn stuurman toen hy sagh dat die na boort wilde gaan, tot present, een tak met 6 halfwasse klappers en scheyde als goede vrinden van den ander en de inwoonders quamen ook op sy van onse schepen met haar cano's, hebbende niet anders als eenige klappers en 4 à 5 vliegende vissen,

1722
14 Juni.

1) Schaamdeelen.

1722
14 Juni.

dat ik van haar nevens een kleyn mattien voor 4 à 5 reesten glasende coralen ruylde. Ik sogt eenige in 't schip te hebben, maar sy wilde niet overkomen. Haar cano's waren zeer net en snel gemaakt, want toen wy vertrocken, zeylden wy met een marszeyls coelte voor de wint en zy konde ons met drie paddels gemakkelijk opschepen. De Commandeur gaf dit lant de naam van Boumanseylant, die wy dan voortaan alsoo ook noemen zullen. Hadden met sonsondergangh deselve in 't N.N.O. 2 $\frac{1}{4}$ mijl. Snagts marszeyls coelte, sterreligt weer.

[Nabij de
Samoa-eil.]

15¹). — Maandagh smorgens of snagts marszeylscoelte. Ontdeckte metden dagh een tamelijk hoogh dubbel bergagtigh eylant in 't Z. W. van ons. We zeylden met een W. N. W. coers daarby langts, op de distantie van 7 à 8 mylen. We conden toen Boumanseylant gemakkelijk van de compagne ²) sien. Ik waghte den Commandeur in om met hem te spreken, gelijk we dan in 't vervolg deden en stelde hem voor, vraagswyze, of het niet noodigh was, terwijl dit eyland ten minste wel een graat langh ³) sijnde, om hetselve aan te doen; dat er na mijn dunken wel ankergront soude zijn en mogentlijk wel eenige verversinge te bekomen waren, maar creeg tot antwoord of ik borgh wou staan, dat de oostmouson na ons waghte sou en dat die bereyts al soo ver verlopen was, soodat we onse tijt hoog noodigh van doen hadden om met deselve tussen Gillolo en Nove Guinea door te comen en by aldien ons sulcx miste, dat we dan onmogelijk de reys (niet) conde crygen en daarmede deselve ten minste een half jaar verlenge, waartoe we geen fictualie hadden en dat er maar zeyl gevoert mogt werden om wegh te spoyen. Stelde onse coers een streek noordelyker; hadden moy lief weer met bequame marszeylscoelte. Generale coers en verheyt tsedert 't Boumanseylant W. t. N. $\frac{1}{2}$ N. 24 mylen. Ontdeckte snamiddags ten dry uuren een ander eylant in 't W. Z. W., meest van deselfde gedaante, dogh wel soo hoogh, sooals we van top konde zien en veel langer, leggende wat suydelyker in 't gesigt van malkanderen, want we sagen se beyde tegelijk; hebbende s'avons met sonsondergangh 't westelykste eylant in 't W. van ons. Konde niet sien, hoe ver het was strekkende. Hadden hier seer kleyne dyninge uyt den noordoosten en mits we niet sien conde, hoe ver dit lant westwaars strekte, con dit het lant van du quir ⁴) wel wesen.

1) Vgl. hiervóór bl. 171.

2) Kampanje, achterste dek.

3) Toetoeila is geen 15, maar 4 $\frac{1}{2}$ mijlen lang.

4) Land van de Quiros. (Vgl. hiervóór bl. 34, noot en bl. 38, noot.)

Wenste wel dat we dese eylanden aangedaan hadden toen ik het voorstelde, want ik had goede verwagtingen in mijn gedaghten. 1722
15 Juni.

N.B. Den Commandeur gaf het eerste land de naam van Tienhoven en 't ander Groeningen ¹⁾).

33. OUDSTE GEDRUKT VERHAAL VAN DE REIS, 1727. ²⁾

Kort en nauwkeurig verhaal [3] van de Reize der drie schepen, in 't jaar 1721 door de Ed. Heeren Bewindhebberen van de West-Indische Compagnie in Holland uitgezonden, om eenige tot nog toe onbekende Landen, omtrent de Zuidzee gelegen op te zoeken.

Waarin alles wat haar op de Reize, van haar uitgaan tot haar terugkomste toe, is wedervaren, werd aangetoont: alsmede veele wonderlijke manieren, gewoontens en zeden der ontdekte volkeren etc.

Te Amsterdam by de Wed. Jacobus van Egmont, boekdrukster en verkoopster op de Reguliersbreestraat in de Nieuwe Drukkery, 1727. (met titelvignet, waarop vloot van schepen en galeien van Keizer Karel V).

Wanneer de Edele en Agtbare Heeren Bewindhebbers van de Hollandsche West-Indische Compagnie op dezen tijdt vast beslooten hadde, door ervare en kundige Zeelieden de nog onbekende Landen, omtrent de Zuidzee te doen opzoeken, wiert hier van veel gesproken, en een iegelijk was even nieuwsgierig en verlangende, om den uitslag hiervan te hooren; als ook wat voordeel van deze Reize mogte komen, en wat al nieuwe ontdekkinge uit zoo verre en tot nog toe onbekende, en te vergeefs gesogte groote Gewesten was te verneemen; men verblyde zig ook met de goede hoop van een gewenschte uitslag, terwijl deze groote en zware onderneming, naar lange raadpleging, waar aangenomen van zoodanigen Seeman, die voor een dezer ervarenste en vermaarste ter Zee wiert gehouden; maar na verloop van eenigen tijdt moest men helaas! horen, dat deze onderneming te vergeefs was en dat'er maar eenige weinige van deze rampzalige menschen, naar verlies van hunne Goederen en Schepen, naar dat ze de Eilanden Salomons en de Attalische³⁾ Schatten vrugteloos

1) Oepoloe. Slot van het afschrift van Bouman's journaal.

2) Overgedrukt uit een ex., in de Univ. Bibl. te Leiden aanwezig. De cijfers tusschen [] geven de bladzijden van het boekje aan.

3) Spreekwoordelijke rijkdom van Attalus III Philometor, Koning van Pergamon (Klein-Azië), 138—133 vóór Christus. Overdrachtelijk in denzelfden zin is ook de naam van den Salomo-archipei, door Mendana in 1567 ontdekt.

gezocht en nooit gesien hebbende, wederom in den rampzaligsten staat ter wereld, naar duissent ongelukken en levensgevaren te hebben uitgestaan, in Europa zijn aangekomen. Ik was in de grootste begeerte en wonder nieuwsgierig om te horen, wat deze menschen op hunne Reise was ontmoet, en hoe de onbekende Landstreeken en nieuwheden, die ze onderwegen gezien hadden, gestelt waren. Eindelijk wilde het geval, dat my een onbekent man quam bezoeken, die mede op deze reize is geweest en door de Goddelyke bestiering gezond en welvarende in ons Land was teruggekomen. Deze onder- vraag ik met alle neerstigheid en vlijt hoedanig het met hun lieden was toegegaan, welke cours zy hadden genomen, en wat hun onder- wegen merkwaardigs was ontmoet : verder wat se gesien of gehoord hadden. Waarop dese heel beleeft en vriendelijk antwoorde, en my ook gulhartiglijk een briefje uit zijn zak overhandigden, waarin hij met alle nauwkeurigheid al [4] wat merkwaardig op hunne reise geschied, voorgevallen en gesien was, van tijd tot tijd hadde aangetee- kent, waar uit ik dan, als ook uit zijn mondeling verhaal het aller- merkwaardigste en wonderlijkste aanstonds op 't papier bragt, uit- genomen de omstandigheid, die tot dese zaak niet dienden, ook voor alle Leesers van geen nut waren, en alleen maar voor zeevarende daar waren bygevoegt, hetwelk ik goedgunstige leser u dan mede- deele, met versook, dat gy u onderwijl vergenoegt met het verhaal van desen Cato, tot dat uit den een of anderen hoek des Werelds een volkomener verhaal van deze Reis te voorschijn komt, waartoe alle hoop nog niet verdweenen is, by aldien op den een of anderen tijd die selve Reise door Gods zegen, met beter voorspoet mogt hervat worden.

De korthed en ware geschiedenis van dese Reisbeschryving zal den Lezer met veel aangenaamheid en opmerking aandoen en dese Reise elkeen aanprysen; en wie een zoo langen weg dezer Reyse met meerder nuttigheid in 't nasoeken wil volgen, die bediene zig van de nieuwe landkaart der Suydsee, opgesteld door ordre van de bewindhebbers, en nagesien volgens de Verhaalen van de naauw- keurigste Seelieden, soo van Fransche, Spaansche, Engelsche als Hollanders; waarby gevoegt zijn verscheide ontdekkingen wegens de hoogte en breete van de graden, nevens de usantiën van 't land en Seevaart en verdere uitvindingen enz. Deze fraaye kaart is nieuwe- lijks uitgegeven tot Amsterdam door Andries & Hendrik de Leth, in welke de Lezer alle de ondernemingen en ontdekkingen, als ook de Coursen van de drie Schepen zal aangewesen vinden, soodat gy ver-

zekert kont zijn, dat'er geen nauwkeuriger kaart van de Suidlandse Gewesten als dese is ¹⁾).

Om dan tot het verhaal van dese Reis te komen, soo gelieve den Leeser te weten, dat'er op den vierden July van 't jaar 1721 tot dese onderneming van Scheepen wierden uitgerust het eene Thienhoven, de andere de Afrikaanse Galey en het derde den Arend genoemd, dewelke met meer als 600 ²⁾ Mannen en voor 24 Maanden met levensmiddelen en andere noodzakelijkheden voorsien waren, en van Amsterdam vertrokken den eersten Augustus 1721. Den 3^{den} September liepen deselve uit Texel in See, en spoeden schielijk naar de Gelukkige eilanden, nu de Canariën genaamt. Den 17^{den} October zagen ze de geheele See niet anders als met brandende koolen of flambouwen bestrooit ³⁾. Den 10 November kregense Brasiliën in 't gesigt, naby het eilandt hetwelke St. Sebastiaan ⁴⁾ word genoemd, maar konden niet aan land komen. Om nu het gebrek aan water voor te komen, so deden ze een onbewoont eiland ⁵⁾ aan, alwaar ze van den 21 November tot den eersten December bleven leggen, wanneer ondertusschen twee van de Scheepsgasten, die voor desen in Keulen gestudeert hadden, en niet gewoon waren groote zeerampen uit te staan, Landwaards ingingen en niet wederom terugquamen. Den 11 December als se op . . . graden 58 minuten der Zuiderlengte ⁶⁾ gekomen waren, overviel hun een vreeselijk onweêr. Den 26 dito werden ze van een ondragelyke koude aangetast, zoodat ze met dubbelde kleederen moesten voorzien worden, hoewel ze op 46 graden 33 minuten waren. Den eersten Januari zagen ze de Mauritiën of Staten-Eylandt ⁷⁾ genoemd, alwaar de zee zeer vol was van Zeerobben en Visschen, die men Thonynen noemt, welke drie ellen lang waren en met een wonderlyke raddigheid door de zee swommen. Den 19 dito liepen ze in de Magallaansche Zee [5], daar alles stijf was van koude en overgroote Vorst, en alhoewel het midden in de Somer was, so zagen ze de toppen van de bergen gedurig met hagel en sneeuw bedekt en vervult ⁸⁾).

1) Op die kaart, in de Verzameling van het Min. van Marine aanwezig, is de koerslijn der „3 W. I. Schepen” (opzettelijk?) foutief aangegeven.

2) Moet zijn 223.

3) Het lichten der zee wordt bedoeld; de data 1 Aug. en 3 Sept. moeten zijn 16 Juli en 1 Aug.

4) Moet zijn het eiland van Kaap Frio.

5) Dit was S. Sebastiaan.

6) 33° 58' Z. Br.

7) Bedoeld worden de Falklandseil.

8) Dit is natuurlijk een verzinsel; hier volgen eenige toepasselijke Ned. en latijnsche verzen.

Den 8 Februari liepen zy in de Stille Zee. Ondertusschen zagen ze in eenige dagen geen zon tot den 16 toe¹⁾, wanneer ze een kleine schemering daarvan gewaar wierden en onder de graad van de Zuiderbreete 46 minuten 25, maar van de Zuydlengte 297²⁾ gekomen waren.

Den 14 dito zeilden ze de Oevers van het Landschap Chili, dat het hoogste is, voorby. Zy zagen toen Baldivia op de Zuiderbreete 38^{1/2}. Den 15 ontdekte zig hun het Eiland la Mocha op de Zuiderbreete 38. Den 24 openbaarde zich het Eiland Ferdinand, gelegen onder 33 graden van de Zuiderbreete met de helfte, alwaar zy met groote blijdschap het schip Tienhoven, dat ze van den 17 December des vorigen jaars gemist hadden, weder vonden, en nochtans had het zelve middelerwijl geweest op de Zuiderbreete 64 graden 58 minuten³⁾, tot hoeverre zig nog nooit eenig Europiaan heeft durven begeeven.

Het is merkwaardig, dat ze in den tijd van drie dagen niet het minste licht van de zon gezien hebben, voordat ze tot aan 46 graden 25 minuten van de Zuiderbreete en 297 van de lengte deszelfs gekomen waren²⁾, hetwelke den 6^{en} February geschiede, wanneer hen de zon heel donker schynende, voorquam. Hier was een talryke menigte van allerhande Beesten, die in 't gemeen Walrussen en in Holland See-Leeuwen genoemd worden, om dat ze Hoofden als Leeuwen hebben, van groote [6] als Ossen en een weinig anders van gedaante, als die in Groenland gevonden worden; en wanneer zy op de pooten aanquamen, konden ze het niet weder ontsnappen; want als men ze dan een slag op de neus gaf, zoo bleven ze aanstonds daarvan dood. Ook was'er zoodanig een groote menigte van zeehonden, dat men daardoor geen voet zoude hebben kunnen verzetten, indien men ze niet doodgeslagen en zig daardoor den weg zelve gebaant hadde.

Het eiland Ferdinand⁴⁾ is in zijn omtrek 4 mijlen groot, en wegens deszelfs hooge en verschrikkelijke steenrotsen en diepe Dalen, 'teene maal onbruikbaar. Daarenboven is het vol van wilde civetkatten, en Geyten, by dewelke men met geen schietgeweer kon komen, want alle moeite, die men hiertoe aanwendde, was te vergeefs. Een Boots-

1) Dit is onjuist. (Vgl. hiervóór bl. 67.)

2) 46° 25' Z. Br. en 297° 23' O.L. Dit was het bestek op 8 Februari.

3) Moet zijn 60° 58' op 10 Jan. (volgens Scheepsjournaal Bouman).

4) Juan Fernandez eil. waarop het voorafgaande betrekking heeft.

man ¹⁾, die uit lust om te gaan jaagen, op de hoogte van de steenrotsen was geklommen, vond men 's morgens in de diepte, den hals gebrooken, dood en zijn schietgeweer vermorselt by hem leggen; en nadien ze zich nu op dit Eiland van den 25 February tot den 17 Maart hadden opgehouden, zoogingen ze dien dag weder onder zeyl, en zagen den eersten April het Princen-eiland ²⁾. Den 6 wanneer ze onder den graad der Zuiderbreete 27 en lengte 26 ³⁾ waren, quam hun een eiland den Europeanen nog geheel onbekent in 't gezigt, hetwelk zy het Paaschen Eiland noemden, omdat zy op den dag van Paaschen hier naartoe waren geraakt. Hier komende wierden ze een klein vaartuig, van spaandertjes gemaakt, omtrent een hand groot, gewaar; hier zat een mensch in, bruin van tronie, dien ze gevangen namen; maar doordien ze hem niet konden verstaan, hebben ze hem wederom laten vaaren ⁴⁾. Den 8 dito zagen ze op dit Eiland, in woeste en diepe hoolen, een ontelbare menigte van Inwoonders, zoodat ze door het geschreeuw van henlieden niet aan land dorsten komen; want deze Inwoonders quamen op de been, klommen op 't schip en bezagen alles, voornamentlijk het Geschut, met veel verwondering. Zy waren genegen om te steelen en buit te maken, en wilden niet van het Schip gaan, indien zy daar met geweld niet hadden toe gedwongen. Wanneer nu ons Scheepsvolk den 10 dezes maands van gedagten waren om aan land te gaan, was'er een afgrijsselyke menigte van volk aan den oever van de zee te zien, die ons van 't land zogten af te houden; maar wy stelden ons daar tegen, en hielden ze terug, en wanneer wy eenige van henlieden met kogels raakten en quetsten, zoo gingen ze alle op de vlucht en namen hunne dooden en gequetsten zoo aanstonds mede. Eenige tijd hierna wierden ze veel beleefder en vriendelyker, onze zeegasten van hunne Vrugten en Fruiten geschenken brengende, bestaande voornamentlijk in Suiker, Rottingen, Jambesambes, Pirang ⁵⁾, en een overvloed van Hoenders. Hunne kleederen waren van veelderley verwen, en van syde en van katoen gemaakt. Zy hadden lange ooren, die tot aan de schouders hingen, welke vol met groote gaten waren, waardoor men wel een hand kon steken. Sy waren byzonder dik en sterk van lighaam en

1) Moet zijn: de botteliersmaat Philip Hendrix van Stralsund (volgens monsterrolle „Thienhoven”).

2) Den 18 Maart Mas a fuera.

3) Moet zijn 266.

4) Volgens Behrens schreeuwde hij herhaaldelyk, daarbij naar zijn eiland ziende: „Odorroga!”

5) Jammen, pisang.

de mannen wel 12 voeten lang, zoodat een van onze Nederlandsche Inwoonders gemakkelijk tusschen hunne beenen zoude hebben kunnen doorgaan. De vrouwen waren van 10 tot 11 voeten lang. De mannen waren onder hun aangezicht en op 't lighaam rood of grauw, en de vrouwen met purpere verwe geschildert ¹⁾). In plaats van Afgoden, baden ze twee overgrootte steenen aan, de breedste steen lag op den grond, [7] op dewelke een wonderlijke groote anderen steen gelegd was, van zoodanige groote en dikte, dat hem zeven menschen met uitgespannen armen niet konden omvatten, zoodat men het voor ongeloofelijk moest houden, dat deze steenen door de Inwoonders van dit Eilandt, hoe groot en sterk dezelve ook waren, zoude hebben kunnen gelegd en daar opgeregt zijn, de hoogte daarvan was omtrent drie mans lengte. Naby de toppunt van dezen steen was een menschenhoofd, met een kroon ²⁾ versiert uitgehouwen, die met kleine vierkantige steenen daar ingezet was. De naam van het grootste Afgodenbeeld was Taurico en het tweede Dago.

Deze twee Afgoden dienden, en eerden ze met uitroeping van hunne naamen, onder schreeuwen en springen, rontom loopende en met de handen klappende, omtrent op die manier, als wy van de kinderen Israëls leezen, dat ze hebben gedaan, toen ze het van goud gegoten kalf geeert en aangebeden hebben. Wanneer ze een swaar geschut hoorde losbranden maakten ze wonderbaare grammassen met opgetilde vingers, dan op onze scheepsgasten, dan op hunnen steen wyzende en luidkeels roepende: Dago, Dago, alsof ze dezen hunnen Afgodt om hulpe zochten aan te roepen. Ondertusschen kwam er een vervaarlijk onweder op, zoodat wy niet anders dachten of alle onze Hollandsche schepen zouden wy verloren hebben. Wy begaven ons dan op 't nieuw den 12 April ter Zee en zeilden naar het Westen toe, den 21 bevonden ze zig onder 27 graden van de Zuiderbreete, 650 mylen van het landt Chili. Den 27 April waaren ze onder 23 graden 2 minuten ³⁾). Ondertusschen waaren hunne levensmiddelen zeer vermindert, het water begon te ontbreken, de blauwschuyt ⁴⁾ onder het scheepsvolk aan het groeyen, het brood te bederven en de andere spyzen van wormen te leven; en boven dit alles was nog, dat ieder maar een kleine portie ⁵⁾ daaglijks kon gegeven worden.

1) Vgl. H. Stolpe, Ueber die Tätowirung der Oster Insulaner, (Festschrift '99 No. 6, Abh. u. Ber. des Kön. Zoolog. u. Antrop. Museums zu Dresden, Berlin '99).

2) Cylinder van vulkanische stof.

3) Moet zijn 19° 15'.

4) Scheurbuik.

5) Het woord „water” is hier uitgelaten.

Den 20 May quamen ze onder 14 graden 44 minuten, alwaar veele klippen en kleine Eilanden¹⁾ waren, so dat men gezeit zoud' hebben, dat daar wel eertijds vast landt hadde geweest, onder deze Eilanden was er voornamentlijk een zeer uitmuntende, het welk rontom met water was omtogen, weshalven men het ook met den naam van het Water-Eylandt²⁾ noemde, hier gebeurde het droevig ongeluk dat ons eene schip, de Africaansche Galey genaamt, aan stukken stiet, waarvan evenwel de menschen nog geborgen wierden, hoewel wy door de swaare branding, met het Schip naar het landt niet konden geraaken, vijf menschen van het verongelukte Schip bleven toen, uit vrees voor meer ongeval, vrywillig op het genoemde Eilandt, naar ze hun met levensmiddelen en Schietgeweer voorzien hadde; den 25 sagen ze een Eilandt³⁾, dat van Vliegen, die daar in groote menigte zijn de naam heeft, den 29⁴⁾ swerfde ze tusschen steenrotsen en kleine Eilanden en zagen hier en daar rook optrekken, maar kosten daar niet by komen, zy bevonden zig toen onder 15 graden van de Zuiderbreete en 17 minuten en van de lengte 224⁵⁾. Den 1 Juni⁶⁾ vonden ze een Eiland, den Europeanen nog heel onbekent, welken Inwoonders bestonden uit aanzienelyke en schoone menschen, en daarenboven zo blank als of ze hier te land gebooren waren, maar ze wouden onze scheepsgasten niet aan land laten komen, zy sprongen in 't water, en vlogen op dezelve met stangen aan, die voor puntig en zo hart of ze van yzer of staal gesmeet waren, en toen zy het schieten van ons met snaphanen hoorden, liepen ze alle schielijk weg, en vlugten op de Steenrotsen [8], alwaar ze zo gemakkelijk zaten, of ze een stilstant van wapenen hadde gemaakt, waarna ze noten en bittere kruiden tegen kammen en diergelykste verwisselde. Middelerwijl als ons Volk, om de nauwe wegen tusschen de Steenklippen te onderzoeken, in 't land gegaan waren, ontmoetende hun een oud man, haar met de hand wenkende, dat zy niet verder komen, maar terug gaan moesten en om haar kennis te geven, dat zy in groot gevaar waren, wierp hy een steen voor hen neder, ons volk dit niet achtende, werd van alle kanten op hare hoofden gesmeeten, en terwijl eenige daarvan gequetst waren wierden ze tegen haar wil wel genoodsaakt terug

1) De Paoemotoe-Archipel.

2) De Atol Takapoto wordt bedoeld.

3) Het eil. Dageraad van Roggeveen wordt verward met het Vliegen eil. van Schouten.

4) 28.

5) Bestek van 30 Mei.

6) Toen zij in het zicht van Makatea kwamen.

te keeren. Dese menschen droegen heele groote paarlen¹⁾ in hare ooren en haar lichaam en hals was met Schulpen van paerlemoer versiert, daarenboven was dit Eilandt vervult met bittere kruiden en seer gesont van Climaat, waarom het ook het Verquikkings Eiland genoemd wierd, het is gelegen onder 15 graden 47 minuten van de Zuiderbreedte en van de lengte 224. Ondertusschen, als van tijdt tot tijdt de spysen ontbraken, en de ziekten begonnen aan te groeyen, lieten wy de hoop vallen om ons oogmerk te bereiken en te komen, daar wy wel gewenst en gedacht hadden, onze Reise heen te wenden. Naar rype overlegging en onderlinge raadpleeging wiert op den 3 Juny besloten, om door Oost-Indien wederom het Vaderland te soeken, wy waren onder de Zuiderbreete 15 graden 41 minuten en van de lengte 221 (graden) 18 min.²⁾ en soo wy oordeelen waren wy 1200 mylen van het Eyland Peru. Den 12^{den} Juny wierden ze gewaar, dat zy lagen onder 15 graden 41 minuten³⁾ van de Zuiderbreete, en van de lengte 205⁴⁾ en 8 minuten. Den 14 sagen se eenige Eilanden⁵⁾ maar doordien de See al te seer raasde, was het voor haar onmogelijk om daar aan te komen. Middelerwijl wiert haar Schip met veel kleine en ligte vaartuigen omsingelt, welke soo konstig en kostelijk gemaakt, ook met allerhande gesneede Beeltwerk voorsien waren, dat 'er niet een van alle de Hollandsche Scheepen souden hebben kunnen te boven gaan. De Inwoonders waren gewapent met Schietpylen, hunne hoofden met groene bladeren, en het ligchaam met riet versiert. Dit Eilandt wierdt naar den Schipper Boumans-Eiland genoemd, hetselve was lustig en aangenaam, ook vrugtbaar en met veel Palmboomen beplant. Den 15 sagen se een Eilandt dat zich seer verre uitstreckte, 13 graden 41 minuten onder de Linie, daar dag en nacht even lang is, maar van de eerste middags Linie 200 graden⁶⁾ was gelegen, hetwelke zy om de tijdt uit te sparen niet konde aandoen, terwijl hun elende en ziekten meer en meer toenaamen. Den 18 July quamen hun veel Eilanden op 't nieuw in 't oog, en onder andere het Nieuwe Zeelandt⁷⁾ hetwelk omtrent 300 mylen groot is

1) Niet onmogelijk, maar niet door anderen vermeld.

2) Bestek van 4 Juni.

3) Moet zijn: 16'.

4) Graden.

5) De Manoea-groep.

6) Het bestek van 15 Juni was 13° 44' Z. Br. en 200° 55' O.L. in het gezicht der Samoa-eil.

7) Nieuw-Ierland (Nieuw-Mecklenburg.)

gelegen onder 6 graden 4 minuten van de Zuiderbreete, maar de lengte 166¹⁾).

Den 10²⁾ July wanneer ze dachten aan Landt te gaan, liepen hun de Inwoonders met groot geschreeuw te gemoet en wesen vreet, men zag er geen vrouwen nog kinderen, maar niet dan mannen. Ons volk ging in hunne hutten, alwaar se niet anders als Appelen, die se Pata-ttes noemen, en Visschersnetten vonden. Den 22 Juli, als ze waren gekomen op twee graden 25 minuten van de Zuiderbreete, de lengte 156 en 15 minuten, sagen se meer dan 50 Eilanden³⁾ [9] omtrent een mijl van hun leggen. Den 31 July gingen se niet ver van 't Eylandt Gramoa ten Anker leggen, dat na mijn gedachten omtrent is, gelijk als het Eiland, dat in de Zeekaart Arimona⁴⁾ wordt genoemd en is niet ver gelegen van 't Eiland Moa vel Demoa, dat tot nog toe niet is bewoont. De Inwoonders van het Eiland Gramoa, quamen met meer dan 20 kleine vaartuygjes voorsien met boog en Schietpylen op ons Scheepsvolk aan, wanneer deselve met kleine Schuitjes daar na toe wilde varen, niettemin lieten se ons volk nog aan land komen, de welke daar op sijnde, met een groote menigte nieuwe vyanden, so van mannen, vrouwen, als kinderen. alle voorsien sijnde met pylen en bogen, wierden omsingelt; het geval nu wilde, dat een van het Scheepsvolk met een kogel in een boom smijtende⁵⁾, daar op een kokernoot⁶⁾ van den boom viel, die begeerig van hem opgeraapt wierd, waarop de Inwoonders aanstonds naar desen boom toeliepen, en klommen daar so spoedig en gauw naar boven in, gelijk of se katten waren, waarop se aan deselve schudde, en gaven de noten aan ons volk over om se op te rapen, naar desen tijd gaven ons volk aan de Inwoonders tot een vereering eenige kleine messen, tobak, Pijpen, en meer diergelyke geschenken; waarop se, als een tegenvereering van hun wederom kregen een seer groote menigte Kokernoten en Appel Chinaas, ook gaven se hunne pylen en bogen aan ons Volk over.

De Inwoonders waren leelyke en onaansienlyke menschen, voornamelijk de Vrouwspersonen, die kleine Stokjes niet alleen van een

1) 2° 4' ZBr. en 166° OL.

2) 20 (Tweej. Reyze), vermoedelijk op Nicuw-Hannover.

3) Admiraliteits eilanden.

4) Maetsuyckers-reede van Tasman bij de eil. Insoe Moar en Insoe Manai; Arimoa ligt Westelijker en verder uit de vaste kust van N.-Guinea (Vgl. Prof. Heeres' „Tasman", Amst. '98 en Prof. Wichmann's „Nova Guinea" I Leiden, 1909).

5) Schietende.

6) Kokosnoot, klapper.

vinger, maar ook van een voet, ja somtijds wel van een halve elle lang in haare neuse, door gaten die daardoor geboort waren, droegen. Tegen den avond gingen se op het Eiland Demoa¹⁾, om hun Schip met Kokernoten en Pirang te beladen. Den 14 Augusti seilden se het Schouten-Eiland en den 16 de Linie, die dag en nacht evenredig maakten, voorby. Den 25 passeerden se het Nieuwe Guinée²⁾. Den 26 het eiland Gilolo. Den 27 Amboina³⁾. Den 28 Cera⁴⁾. Den 29 Bouro en den 1 September Celebes⁵⁾. Den 7 van dese maand quamen se na Java, en den 9 na Tappera⁶⁾ alwaar se veel krokodillen aan den oever van de Zee sagen, die se op geenderlei wyse konden op de vlugt krygen. Den 11⁷⁾ bevonden se dat sy hun een heele dag ontgist was, want toen se meenden dat het Vrydag was, bevonden se dat sy den Saterdag al beleefte hadden. Den 3 October, wanneer se byna van honger en dorst verstikten, en van gruwelyke hitte des daags, en koude des nagts versmoorde en verstorven, quamen se eindelijk te Batavia, als de voornaamste Stad, die Holland in Oost-Indien bezit, gelukkiglijk aan; maar by hunne aankomst wiert hun verboden aan land te mogen komen of van het Schip te mogen gaan, en kort daarna wierden ze met scheepen en goederen in beslag genomen, waarvan eenige in bewaring genomen en andere tot swaren arbeid verwesen wierden⁸⁾, want de Hollandsche Oost-Indische Compagnie laat niemand, het sy ook wie het sy, buiten hunne goedkeuring toe, eenig voordeel omtrent deze landstreken te mogen zoeken, en alhoewel wy rampzalige en ongelukkige menschen ons aangaven, door het droevig noodlot, en niet hier gekomen waren om eenige koopmanschap te dryven, maar alleenlijk om ons leven te redden, en zig te vervarschen, mogt zulks niet helpen, naar veele levensgevaren en droefheden te hebben uitgestaan, en of wy daarop lieten weten, dat wy uitgezonden waren van de Heeren Bewindhebbers van de West-Indische [10] Compagnie tot Amsterdam, mogt het ons tog ook niet helpen, om de verdiende vryheid te verkrygen. Eindelijk, naar verloop van twee maanden, wierd ons uit groote gunst

1) Insoe Manai.

2) Waigeoe, dat men tot 1700 (Dampier) voor het N.W.einde van N.-Guinea hield de Noordkust ligt nagenoeg onder de linie.

3) Ombirah (?) een der Obi-eilanden.

4) Seran (Ceram).

5) Boeton; de data hebben vermoedelijk betrekking op het in het zicht komen.

6) Japara.

7) Dit is volkomen juist, R. dateert een (niet opgenomen) briefje van dien dag verkeerd.

8) Dit is natuurlijk verzonnen.

toegestaan, met onze reddelooze Scheepen¹⁾ en goederen wederom te mogen naar het Vaderland vertrekken, en alzo gingen wy den 3 December van Batavia t' zeil en den 12 Februari in 't volgende Jaar 1723 zagen wy het voorgebergte van de Kaap de Goede Hoop.

Ten laatsten, nadat wy twee jaar ontelbare levensgevaren, moeite, rampen en onlusten hadden ondervonden, en zig op twaalf duizent mylen moede gezeylt hadden, kwamen wy van alles ontbloot en berooft in den allerbeklaaglijksten staat onverrichter zaken in Tessel²⁾ wederom binnen. Maar het is maar een klein getal, dat God dese weldaad, dat ze wederom quamen, bewezen heeft. Want van deze zware en lange reize, maar een droevig klein getal overschoot; zynde maar omtrent het 12de deel van degenen die op reis gingen, wederom in het Vaderlandt terug gekomen. Zo dat van meer als 600 mannen, die van hier op reis gingen, niet meer dan 53³⁾ het geluk gehad hebben, van de Vaderlandsche schoorsteenen te zien roken. Van de 111 man die op het kleinste⁴⁾ van deze drie scheepen geweest waren, zijnder maar 3⁵⁾ overgebleven, waarvan deze er een was, dit my dit nauwkeurig, net en waaragtig verhaal heeft medegedeelt. Alle deze overgeblevene hebben in plaats van de schatten van Ophir niet het minste van waarde gevonden en medegebragt; maar in tegendeel hebben ze teruggebragt een bedorven lichaam en een verroeste beurs enz.⁶⁾

T. D. H.

1) Met de retourvloot.

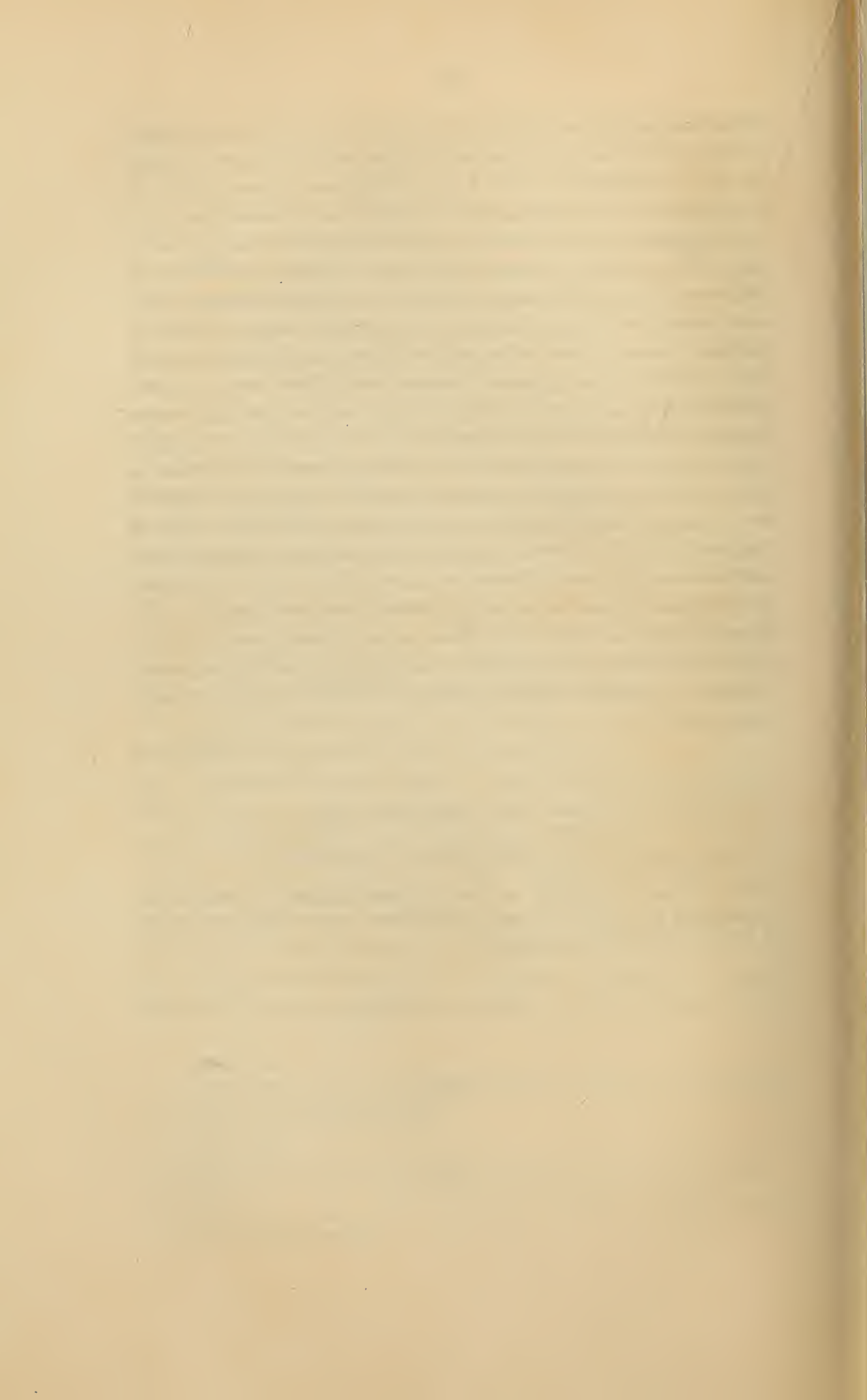
2) Volgens „Tweej. Reyze” 8 Juli, volgens Behrens 11 Juli.

3) Dit getal is misschien juist.

4) Van de 33 man der „Afrik. Gallei”, waarop de verteller diende(?).

5) Volgens „Tweej. Reyze” 6.

6) Volgen eenige wijsgeerige en dichterlijke beschouwingen. De verteller is vermoedelijk ook die der „Tweej. Reyze”; althans daarin worden dezelfde fouten gemaakt en dezelfde feiten verhaald, ten naasten bij.

De bejegening in Oost-Indië.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

34. — KAKELAAR AAN GABRY, 8 SEPT. 1722. 1).

Op den laatsten der voorgaende maend wierden van den hoek Balfetoe²⁾ 's mergens vroeg, twee sware zeylen aen den N. O. kant gesien, dewelke naer verloop van twee uren haerselve soodanig vertoonden, dat men klaarer konde bemerken dat dezelve van twee schepen waren, houdende haer cours West ten Zuyden, dog wel ten minsten drie mylen in Zee, waerop ik ten eersten den corporaal en een der twee posthouders met hunne zijdgeweeren voorsien, en nadat ik haer een schriftelijk protest inhandigt hadden, per een suffisante prauw na haer afvaerdigde, met ordre hunnen cours vlak West ten Noorden te houden, om aldus haer den pas af te snyden, en wyders haer voor aff wel scherpelijk verbiedende, in gevalle deselve vyanden zijn, met haer gants geen morgenspraek te houden, off redenkaveling te voeren, maer ten eersten, indien sy haer lieten overstappen, het schriftelijk protest overgeven en seer nauwkeurig op hun discoursen, soo sy deselve mogten verstaen, gadeslaen; 't welk den corporaal en posthouder ook na behooren observeerden, gelijk sy 's namiddags omtrent 5 uren op een derselve, genaamt den Arend, dat wat meer na de landkant zeylde, quamen over te stappen, commandeerende op 't selve Jan Coster, dewelke nevens andere officieren den corporaal en posthouder seer beleefdelyk bejegenden, en haer te gelijk bekent maekten, dat het andere Schip Thienhoven genaamt is, waerop commandeerde Cornelis Bouwman, mitsgaders dat sy beyde van Nova Guinea quamen, en van voorneemen waren na Batavia te zeylen; waerna den corporaal en posthouder van 't Schip in hun prauw aftraden, en weder na de wal schepeten; voorts my het bovenstaande niet alleen mededeelden, maer ook daarenboven verhaalden, dat de meeste sloopofficieren en het gemeene volk seer ongesont uyt zagen.

1) R. A., O. I. C. 1871, f°.78. — Uit Boeroe. — Johannes Kakelaar is de resident op dit eiland, Pieter Gabry de gouverneur van Ambon.

2) Tandjong Palpetoe, de N.W. hoek van Boeroe.

35. — GABRY AAN KAKELAAR, 19 SEPT. 1722 ¹⁾).

Uyt UE. missive van den 8 is my wel gebleken het ontdekken van twee schepen omtrent de nieuw aangelegde post, dog tegelijk met veel ongenoegen, dat UE. nopende dat gewigtig werk niet met de vereyste nauwkeurigheyt gehandelt had: want niet alleen is geen devoirs gedaen om te weten wat voor volk, en waer vandaen die swervers waren, van Oostende of elders? item derselver monture, waeronder behoort de quantiteyt van manschap en canon, de charter, de vlagge, etc.; maer ook hebt UE. deselve niet laten vervolgen off van verre observeren, door welk gedoente dat ik geen genoegzaam berigt heb, om aen Hun Hoog Edelens van dit geval met de gerequireerde omstandigheden kennis te kunnen geven.

Ondertusschen, dit nu zoo zijnde, zult UE. egter, om deze misslag eenigermaten te redresseren, den aan boord gewezen corporaal en posthouder ten eersten wegens het bovenstaende nader examineren, en aenstonts daarvan berigten, ook wanneer en met wat coers de voornoemde schepen uyt het gesigt geraakt zijn, voorts zult UE. die twee personen, zoo haast immers doenlijk, dit aen senden ²⁾ om alhier insgelijks over 't geen gesien en gehoord hebben, nauwkeurig onder- vraegt te worden.

36. — GABRY AAN ZWAARDECROON, 10 OCT. 1722. 3)

Het belang 't geen d'E. Compagnie en in 't byzonder U Hoog Ed. neemt in het ontdekken en tegengaan van diegeene dewelke in het Indische vaarwater verschynen, en vooral in dese gewesten, buyten twyfel om deel te nemen aen den kostelyken speceryhandel, verplicht my U Hoog Ed. ter kennisse te brengen hoe my op den 17 passato behandigt wierd zekere missive gedateerd Bouro den 8^{en} dier maand, en meldende van twee van de, op Balfetoe nieuw aangelegde post, ontdekte en Westwaerts aen zeylende schepen, en voorts hoe deselve door order van den resident gerecognosceert en hoedanig bevonden waren. Ik liet daerop, alsoo het my toescheen dat men sig

1) R. A., O. I. C. 1871 f°. 77. — Uit Ambon.

2) Naar hier zenden.

3) R. A., O. I. C. 1871, f°. 75. — Uit Ambon. — Deze brief werd 3 Nov. te Batavia ontvangen.

omtrent de voorsz. bodems niet nauwkeurig genoeg geïnformeert had, op den 19^{en} eenige reproches en ordres aen gemelden resident afgaen, conform dewelke de opontboden corporaal en posthouder, die aen boord van het eene schip geweest waren, den 7^{en} dezer alhier quamen te arriveren, verklarende op afvraag ten principalen hoe d'eene bodem genaamd was den Arend, en d'andere Thienhoven, siende zeer ongehavend ¹⁾, en 't volk, 't geen doorgaens Nederduyts sprak, vry slegt uyt. Wyders dat volgens zeggen van den schipper op den Arend, Jan Coster, zynde die van Thienhoven genaamd Cornelis Bouman, van Nova Guinea quamen, en na Batavia gingen, en diergelyken; sonder dat dese militairen iets verder van belang konden ontdekken, alsoo gemelde schipper Jan Coster sulks belettede, en deselve, met een briefje weer na land sond, 't welk nevens de andere geallegeerde copy-papieren origineel hierby gevoegt is. ²⁾

En hoewel nu uyt dese en gene omstandigheden als uyt de suspecte namen der schippers en den opperstuurman van den Arend, mitsgaders dier beyde bodems (zijnde by onse zeevarende onbekend), te presumeren is dat dese zwervers Oostendenaars zijn, welke presumtie ook grootlijs gesterkt word door de zeer magere verklaring van den schipper Coster, alsmede door het niet willen laten overkomen van den tweede militair, schijnt het my dog toe als een goede saak dat volgens consonant rapport sommiger inlanders, eenigen tijd daerna van Bouro's Z. W. kant terug gekomen, consteerd, hoe meer gemelde twee bodems op den 1^{en} der maand September bereyts verre en ten eenemaal uyt het gezigt, ook bygevolg uyt dese gewesten geweken waren; in hoop dat deselve en andere diergelyke onderkruypers van 's Compagnie's handel door de slegte reyse de lust sal benomen worden om hieromtrent wederom te verschynen.

De begeerte nu om U Hoog Ed. van dese zaak een zooveel mogelijk wel gegrond berigt over Makasser toe te zenden, is de reden waerom de na dat gouvernement gedestineerde chaloup Bouro niet eerder als heden heeft kunnen afgevaardigt worden.

[Bijgevoegd de volgende verklaring:]

Op huyden den 8^{en} October 1722 compareerden voor my Emanuel Portman, secretaris van den E. Agtb. Heer Pieter Gabry, gou-

1) Ontredderd.

2) Doch niet voor patria blijkt te zijn overgeschreven, en dus hier niet kan worden medegedeeld.

verneur en directeur dezer provincie Amboina met den ressorte van dien, nevens den Raad present, de getuygen nagenoemd, Godfriet Diederik, corporaal, en Jan Wax, soldaet, beyde op de post Balfetoe aen de W. kant van 't eyland Bouro bescheyden, dewelke ten faveure van de waerheyt op afvraeg ter ordre van welgemelden E. Agtb. Heer gouverneur, gedeposeerd ende verklaard hebben, hoe zy declaranten den 31^{en} der maand Augusty laatstleden door den resident Johannes Kakelaar, doenmaals zig op voornoemde post bevindende, met een prauw een protest nevens instructie omtrent ten 9 uuren in zee gesonden wierden, om twee daer voorby en ten W. aen stevenende zeylen te recognosceren; dat zy omtrent 4 uuren lang geseylt hebbende, by het grootste schip, sijnde een fregat, op wiens spiegel met swarte letters geschildert stond, Den Arend, quamen; vooraf de medegenome princevlag toonende, waerop van dien bodem almede diergelyken vlag getoond, en de eerste declarant overgelaten wierd, onderwylen dat de tweede in 't vaertuygje blyven most; dat hy eerste comparant zyne ordre willende opvolgen, mitsgaders 't een en 't ander wegens het schip, volk etc. vragen, door een schipper (zijnde een sterk en kloek man) met dese woorden aengesproken wiert, in substantie: „Vriend, wat vraagt je veel, weest gerust, ik sal u op een briefje medegeven 't geen ik en gy kunnen verantwoorden”; latende daerop een briefje schryven, 't geen hy teykende, en aen hem eersten declarant overgaf, met recommandatie om sulks aen den heer gouverneur van Ambon te senden, alsoo niet twyfelde, of Zijn E. soude daermede wel tevreden wesen, en daerby voegende, indien hy eerste declarant een paer hoenderjes medegebragt had, dat hem playsier zouden gedaen hebben: ook hem declarant met eenen belastende, den lieutenant Renesse, item Lamprecht Dove, en Kakelaar, dewelke betuygde wel te kennen, te groeten; en voorts seggende, doen hy declarant na 't ander schip vroeg, dat hem niet raden wilde, daer aen boort te gaen; ook, dat het zijn makker was, die met hem van Nova Guinea kwam, en tans na Batavia ging.

Wyders verklaren beyde comparanten niet eygentlijk te kunnen seggen, hoe groot die bodems waren, noch hoeveel volk en canon voerden, veel min, waer uytgerust, off waermede geladen waren? dan ook, off militie op hadden, off niet? Eenlijk quam hen te voren, dat het volk meest hol, bleek en ongedaen was, ook doorgaens de Hollandse taal sprak, en voorts, dat het schip soo wel als het touw-werk heel wit was, en ongeteerd, ook de zeylen oud en gelapt.

Eyndelijk verklaren zy, na omtrent een half uur vertoevens weer van boort afgesteken, en by middernagt op hun post terug gekeert te zijn, nemende op hun afscheyt in agt, dat de voorsz. twee bodems hun cours met volle zeylen W. aen continueerden.

37. — HENDRIK COSTER C.S. AAN GOBIUS C.S., 10 SEPT. 1722. 1)

Deesen eenelijk is dienende om UE. Agtb. g'hoorsaamst bekend te maken, dat heden avont alhier twee scheepen ter rheede sijn gekomen, waarvan het eene genaamt den Arent, gevoert wordende door Jan Coster, en het andere genaamt Thienhoven, gevoert door Cornelis Bouwman, waarover als hoeft en cheff is commandeerende eenen Jacob Roggeveen, uytgevaren voor de West-Indische Comp. ter Camer Amsterdam, in 't jaar 1721, den eersten Augusty, gestedineert tot eene Expeditie naar de Zuytsee, ter ondeckinge van onbekende Landen. Welke overheden aan ons versogt hebbende eenige ververschinge te mogen genieten om 't selve bekomen hebbende, van meninge te zijn hare reyse na Batavia voort te zetten, ten ware UEd. Agtb. ons geliefde te ordeneeren, deselve Samarang-waarts te renvoyeeren, sullende ten dien eynde UE. Agtb. g'eerde bevelen affwagten en hoe we ons daar wyders sullen hebben in te gedragen.

Tot observatie van welke bodems door ons schuldpligtig de nodige orders sijn gegeven en een wakend oog omtrent haar gedoente, gelijk sy dat vereyscht, gehouden werd.

(was get.) H^K. COSTER, D^K. PARADIJS, H^K. MICHIELSEN.

38. — GOBIUS C.S. AAN HENDRIK COSTER C S., 12 SEPT. 1722.2)

Soo aenstonds wert ons bestelt uwen brief van den 10 deser, waaruyt wij quamen te lesen d'aenkomst ter Japarasche rhede van de

1) R. A., O. I. C. 1858, f°. 322. — Hendrik Coster is de resident te Japara, Joan Frederik Gobijs de gezaghebber over Java's Noord-Oostkust te Semarang. — Uit Japara. — Paradijs en Michielsen sijn raadspersonen nevens den resident.

2) R. A., O. I. C. 1858, f°. 324. — Uit Semarang. — Schagen enz. sijn Gobijs' raadspersonen.

schepen den Arent en Thienhoven, gevoert werdende door Jan Coster en Cornelis Bouman, mitsgaders onder het oppercommando van eenen Jacob Roggeveen, volgens voorgeven door de West-Indische Compagnie uytgesonden om onbekende landen op te zoeken, sonder dat UE. iets anders daarvan vermelden, hetwelke andersints wel behoort hadde, namentlyk of deselve, na de billykheyd vertoont hadden, voorsien te zijn van behoorlyke passen of zeebrieven, item derselver bemanning, monture, lading &c, soo verre het een en ander te ontdekken geweest was. Wij verstaan dan dat UE. de voorsz. swervers, die ons niet bekend zijn, sult moeten aenseggen binnen 24 uren van de Japarasche Rhede te moeten vertrecken, zullende UE. deselve, indien haren zeebrief goet is, wel mogen behulpsaem zijn tot bekoming van drinkwater en branthout, dog sonder iemand van die schepen aan de wal te laten swerven, veel minder vernagten, alles volgens de voorgaande ordres ontrent vreemde schepen, die UE. niet onbekent sijn.

(*Was get.*) I. F. GOBIUS, I. P. SCHAGEN, A. J. SAUER, E. DALLENS, H. COOL, P. GOMAR, P. PARAVICINY, A. VAN CAMPEN en A. GENIUS.

P. S. Men sal sig ook moeten informeeren, door wat weg deselve twee schepen op de Japarasche rheede sijn gekomen en verder van al hetgene van eenige speculatie mogt zijn.

39. — GOBIUS C. S. AAN GOUVERNEUR-GENERAAL EN RADEN, 12 SEPT. 1722¹⁾.

Op heden is ons bestelt een brief van de bedientens tot Japara, gedagtekent 10^{en} deser, in afschrift dezen verzellende, ter bekendmakinge, dat aldaar ter Rheede gekomen waren, twee Scheepen, waarvan het eene genaamt den Arent, gevoert door Jan Coster ende het andere Thienhoven, gevoert door Cornelis Bouwman, beyde onder het oppercommando van eenen Jacob Roggeveen, volgens voorgeven door de West-Indische Compagnie ter Kamer Amsterdam den 1^{en} Augusty 1721 gedestineert na de Zuytsee, ter ontdec-

1) R. A., O. I. C. 1858, f°. 320. — Uit Semarang.

kinge van vreemde landen. Wy hebben daarop na Japara gedepecheert zodanige ordres, als Uw HoogEdelens by het afschrift van onzen brieff derwaerts van hedigen datum consteren zal, ende niet mogen nalaten Uw HoogEd^{len} zulx aanstonts eerbiedig bekent te maken.

40.— ROGGEVEEN C.S. AAN ZWAARDECROON, 12 SEPT 1722. 1)

Aangesien wy ons tegenwoordig bevinden op het territoir van Uw Ho. Ed^{ts}. Gouvernement, soo hebben wy ons verplicht geagt, om U Ho. Ed^t. deswegen te verstendigen, alsmede om de onvermydelyke noodzakelykheid te vertoonen, die ons genecessiteerd en gedwongen heeft, om ons retour na 't vaderland over de Limiten van d'Oost-Indische Maatschappy te moeten rigten; dan op dat U Ho. Edt. van dese onse aankomste alhier en van onse geexpireerde kruystogt een volmaekt denkbeeld souw kunnen formeeren, soo sal ik my d'eer geven, het volgende kort verhoog met alle respect U Ho. Ed^t. te suppediteeren en voor te dragen.

't Is dan sulx, Ho. Ed. Heere, dat Haer Ed. Agtb^s. de gecommiteerde Heeren Bewindhebberen der respectieve Cameren van de West-Indische Nederlandsche Comp. in hunne vergaderingen van Thienen my versogt hebbende te compareeren, ten eynde om een onderscheydentlyke kennis en opening te bekomen wegens een kruystogt in de groote en onbekende Zuydsee, bewesten de vaste kusten van Chili en Peru, die myn vader zaliger in den jare 1675, als by octroy van haer Ho. Mo. de Heeren Staten-Generaal daartoe gequaificeerd zijnde, soude hebben ondernomen, indien de fataliteyt dier tijd en deszelfs dood sulx niet hadden verhinderd, waarop, nadat by my de gequireerde elucidatie gegeven was, soo is bij haar Ed. Agtb. de gecommiteerde bewindhebberen der vergadering van Thienen geresolveerd en gearresteerd de opgemelde Zuydsee te bevaren, alsoo derselver limiten sig uytstrecken tot aan den Oostkant van Nova Guinea inclusive, op hope van eenig voordeelig Land te ontdekken en vervolgens possessie van 't selve te nemen, welk arrest aanstonds werkstellig is gemaekt, om met alle spoed de equipage van de daartoe gedestineerde schepen te vervaerdigen, gelijk wy ook na verloop van

1) R. A., O. I. C. 1858, f°. 341. — Uit Japara.

omtrent drie maanden in zee geloopt zyn, om aan onze expeditie een begin te maken, wesende den eersten Augusti 1721, maar aangesien den Hemel onse cruystogt niet heeft gelieven te zegenen na de hoope die wy deswegen ons hadden verbeeld, en dat na het volbrengen van onse cruystogt wy ons in een beklagelyke en ellendige staat bevinden ten respecte van onse manschap die dagelijx verswakte door de siekte van het scheurbuyk, veroorzaekt van verouderde en bedorven spyse, so dat wy heden, van 129 koppen, 61 dooden de rest siek, sonder byna eenige dienst te kunnen doen, hebben, uytgenomen 10 à 12 man, sulx Ho. Ed. Heere uyt dit geavanceerde een wettige conclusie ligtelijk te formeeren is, dat wy geen andere route of weg om te repatriëeren hebben konden houden dan, [om] onse schepen en levens te salveren de limiten van d'Oost-Indische Comp. te bevaren; want, schoon wy niet kunnen ignoreeren, dat de onderdanen van de geassocieerde Nederlandsche provinciën geinterdiceerd en strict verboden is de landen van d'Oost-Indische Compagnie te bevaren als gesecludeert zijnde door 't octroy aan die Compagnie privaatelijk geaccordeerd, soo is 't, HoogEdele Heere, dat die kennis ons niet heeft kunnen permovereeren om een andere route of weg tot ons retour te nemen. *Nam necessitas non habet legem*, de reden is *quia nemo ad impossibile obligatur*: dat dit geposeerde waaragtig is, hoope sulx mondeling UHo. Edt. te sullen mogen demonstreeren, 't gene tegenwoordig werd geomitteerd, om dese tot geen verdriegtige extensie te vergrooten, welke mondelinge deductie wy met alle vereyschte eerbied sijn versoekende en mitsdien dat UHo Edt. ons sal permitteeren de rhede van Batavia te mogen aandoen, om door een gunstig onthaal ons van het nodige te proviandeeren, op dat dusdoende beantwoord werden, 't gene van de West-Indische Compagnie aen de schepen van de Oost verstrekt is en welke verstreking by Uw HoogEdts principalen aan d'onse met dankbaerheyd is gerestitueerd. Dese licentie werd by repetitie van Uw Ho Edt seer serieuselyk versogt, om dus in staat te wesen van aan onse principalen hetselve te rapporteeren, dat wy alle goede officien van Uw HoogEdelh. ontfangen hebben om by voorval aan Oost-Indische schepen te continueeren in 't gene tot conservatie en nut van deselve soude mogen vereyst worden.

Waarmede dese eyndigt *nam sapienti sat dictum*.

(was get.) JACOB ROGGEVEEN, JAN COSTER en CORNELIS BOUWMAN.

41. — ROGGEVEEN AAN CORNELIS HASSELAER, 12 SEPT.

1722. 1)

Myne indispositie niet toelatende om UEd. een wijdloopig berigt te geven van onse expeditie in de groote en onbekende Zuydzee; soo zal ik UEd. alleen te kennisse brengen, dat wy ons tegenwoordig bevinden ter rhede van Japara, om eenige verversinge te bekomen, hebbende gedurende onse reyse 61 dooden gehad, voorts is de rest op 10 à 12 man siek van de scheurbuyk, die geen dienst kunnen doen: en wanneer wy onse manschap eenigszins sullen hebben hersteld, soo is ons voornemen van Zijn H. Edt. te versoeken, bij monde, van eenige verstrecking van kayang en kissery²⁾ als anders, om onse reyse na 't vaderland voort te setten; dog indien UEd. oordeelde, dat ons sulx soude geweygerd worden ('t gene egter van de bescheydendheyd van Zijn HoogEdt., sonder desselfs candeur te besoetelen, niet te denken is) soo versoeke UEd. seer ernstig my daervan berigt te geven, opdat wy onse kostelyke tijd niet vrugteloosouden consumeeren; 't welck doende sult my ten hoogste verpligten: En dewyle ik hier van de Hr. Resident Coster, die my alle beleefdheden bewijst, verstaan heb, dat UEd. met de wed^e. van d'Ed. Hr. de Groot in een huwelijx-verbond getreden zijt³⁾, soo wensche UEd. beyde alle bedenkel: zegen. Eyndelijk versoeke, dat UEd. aan onse seer geestimeerde Mama Clement⁴⁾ kennis geliefd te geven van mijn aanwezen alhier, voorts blyve met alle toegenegendheyd en respect UEd^s. onderdanigen Dienaar en Broeder.

42. — ROGGEVEEN AAN GOBIUS, 12 SEPT. 1722. 5)

Neeme by dese de vryheyd om UEd. seer serieuselijk te versoecken

1) R. A., O. I. C. 1858, f°. 344. — Uit Japara. — Cornelis Hasselaer is ordinaris Raa^d van Indië.

2) Toespijzen.

3) Hasselaer was in 1721 gehuwd met Anna Margaretha Pasques de Chavonnes, weduwe van Ferdinand de Groot, raad-ordinaris van Indië (zie Elias, *Vroedschap van Amsterdam*, bl. 211). Dit was zijn vierde vrouw.

4) Hasselaer's derde vrouw was geweest Geertruida Constantia Clement, dochter van Nicolaas Clement (overl. te Batavia 20 April 1701) en van Geertrui van Dale (overl. te Batavia 4 Nov. 1726). Roggeveen was weduwnaar van eene andere dochter van dit echtpaar, Anna Adriana Clement, die hij 12 Jan. 1708 te Batavia had gehuwd, doch die vóór zijn terugkeer naar Nederland in 1714 reeds was overleden.

5) R. A., O. I. C. 1858, f°. 327. — Uit Japara. — Ingesloten waren de brieven aan Zwaardecroon en aan Hasselaer.

dat beyde ingeslootene haar behoorlijk adres mogen erlangen: en wat de missive aan Sijn HoogEdelheyt belangt, deselve comprehendeert de bekentmaking van onse aankomste alhier ter rheedee en voorts om nae 't genot van eenige verversching nae Batavia ons te transporteren, ten eynde het verdere nodige tot ons retour na 't vaderlant aldaar te bekomen.

Wij verwagten ook van UEd's heusheyt sodanige rescriptie, dat den heer Resident Coster de vryheyt sal gegeven worden, om onse sieke te verquicken met verversching.

43. — ROGGEVEEN AAN GOBIUS, 13 SEPT. 1722. 1)

Wy hebben met de hoogste verwondering verstaan van den Heer Resident Coster, dat de rescriptie van UEd. contineerde aan ons alleen te verstrecken water en brandhout, waerop tot antwoord dient, dat ons sulx niet mancqueert, maar dat wy ten uyttersten benodigt sijn koebeesten en groente voor onse sieken, opdat deselve een weynig gereconvalesceert sijnde wy in staat mogten wezen van onse reyse na Batavia voort te setten om aldaar geproviandeert te werden van het noodige, derhalve wert UEd. seer serieuselijk versogt den wel gemelten Heer Resident Coster te licentieeren om alle verversing tot conservatie van onse manschap te verstrecken, waervan heden nog twee gestorven sijn, soodat onse dooden uytmaken een getal van drie en tsestig man, de rest sieck in de koy, except tien à twaelf die dienst kunnen doen, want aangesien wy uyt het vaderlant vertrocken sijn den eersten Augusty 1721 en geen ververschplaets hebben gehad, dan Sanct Sebastiaen, gelegen op de vaste kust van America onder de gehoorsaemheyt van Portugal, vandaar onse reyse vervolgend langs deselve kust tot op de Suyder Polus van ruym 60 gr. sijn wy eyndelijk Caep Hoorn, het zuydelijkste van genoemde kust, omgeseylt, en dus in de Suytzee komende, hebben wy onse koersen Westwaerts gerigt volgens onse Instructie, op hope van eenig land te ontdekken, dog dese hope verydelt sijnde heeft de noodzakelijkheid ons gedwongen de route over de limiten van d' Oost Indische Compagnie tot ons retour na 't Vaderlant te neemen, alsoo een anderen vaerweg ons aen een oogenscheynlijk verderff sou heb-

1) R. A. O. I. C. 1858, f°. 328. — Uit Japara.

ben onderworpen: soodat de langdurigheyt van de reys en de oude bedorven spyse onze manschap door de doot heeft weggerukt en 't grootste gedeelte van 't overschot door sieckte buiten staet gestelt, van dienst te doen. Dit genarreerde is genoeg om aen te tonen dat wy verpligt sijn geweest tot onse behoudenis dese route, die wy gehouden hebben, te moeten nemen; myne indispositie laet niet toe om wijdlopiger dese te extenderen, alsoo sulx in de missive aen Sijn HoogEdelheyt gedaan is en aengesien het schryven over en weder veel tijt consumeert, sonder eenig nut voor onse arme en ellendige sieke, soo sal ik cordaet mijn besluyt aen UEd. bekend maken en seggen, dat in cas UEd. persisteert in 't geene 't welck geordonneert is, te weten van aen ons geen andere verstrecking te accorderen, dan water en brandhout, wy geresolveert sijn met onse Schepen de rheede van Samarang aen te doen, en dat de gesonde de sieken aan lant sullen brengen voor de logie en woonhuys van UEd., om dus te sien en aff te wagten, wat pligt UEd. christelijk sal oordelen off haer te verquicken met verversing, off derselve aenkomst door militie te belletten en met haer de gifte van een gunstkogel te doen geven, welk laatste, hoe barbaers hetselve soude mogen wesen, egter sal hetselve minder tyranny sijn dan haer het nodige tot conservatie des levens te onthouden.

Maer dewijl dese onmenschelijkheid niet gedagt kan worden, dat eenige plaatse in een heus gemoet sal vinden, soo reiterere mijn versoek, dat UEd. den heer Resident permittiere om aen ons alle verversing te verstrecken en dus doende, sal alleen beantwoort werden, dat gene dat de West-Indische Comp. aen de schepen van de Oost verscheyde malen heeft gedaen; soo dat ik niet twijffele het gesuppeditieerde wel geconsidereert wordende, off UEd. sal ons versoek als christelijk accordeeren.

44 — GOBIUS C.S. AAN HENDRIK COSTER C.S., 13 SEPT. 1722. 1)

Soo aenstonds gewerd ons een briefje onderteykend Jacob Roggeveen, ende dewijl ons toeschijnd dat sulx is Mr. Jacob Roggeveen gewesen Lid in den Agtb. Raad van Justitie des Casteels Batavia, die thans uytkomt in dese gewesten of met particuliere schepen, of

1) R. A., O. I. C. 1858. f° 330. — Uit Semarang.

uytgesondene van de West-Indische Comp. immers bodems die ons geheel onbekend blyven, door dat men ons blijft onthouden kennis der passen of zeebrieven med wat permissie, licentie of autoriteyt men op dese cust verscheynd, derhalven dan moeten wy als nog persisteren by onse ordre van gisteren, in desen nader afgesonden werdende, sooals wy sulx in rade alhier vastgesteld hebben, want zyn die luyden wel geintentioneerd en alleen door zeenoot aan dese hoek vervallen, soo is haarlieden weg na Batavia kort en voor de wind af met veel meer gemack ten eynde te brengen als noodeloos op de rhede van Japara te blyven leggen, dog den Vendrig Melchior verteld ons haar totael onvermogen om de rhijs na Batavia te ondernemen, door de siektens onder haar volk en dat se genoegsaam geen ancker konden ligten; indien dat soo de waerheyt mogt sijn hoewel dat geensints uyt het schryven van voorsz. Roggeveen (in afschrift hiernevens) blijkt, sal men haarlieden sagtjes mogen laten verblyven, dog wel letten op haer gedoente, opdat niets tegens Comps. belangen ondernomen werde.

Dog dit laatste, namentlijk de toelatinge van haar verblijf, te verstaan, wanneer deselve sullen verthonen goede en behoorlyke passen of zeebrieven, waarvan wy met den eersten copia verwagten, en wanneer aan haar wel eenige verversinge voor betalinge verstrekt sal mogen werden: ondertusschen dat zy egter gehouden sullen sijn, aan boord verblijf te houden, sonder aan den wal te swerven; alles tot nader ordre van haar Edle de Ho. regeringe van Nederlandsch India, welke wy van hare aankomste kennisse gegeven hebben.

45. — COSTER C.S. AAN GOBIUS C.S., 13 SEPT. 1722 1)

UEd. Agtb. g'eerde letteren gedagtekent den 12^{en} deser sijn ons door den in den train bescheydenen Sergt. Thomas Thomasz. en den ordinairen veerman, wel ter hand gesteld, en daaruyt ontwaert, dat onse gehoorsame van den 10^{en} voorn., 12^{en} daaraan UEd. Agtb. eerst soude toegebracht sijn; hetgeene alleen de oorsake is, van den op dat Inlantse patchallangie²⁾ sijnde matroos Dirk Isaeck Tz., want by aldien aen ons maer geseyt hadde, hy eerst op Damak moeste

1) R. A., O. I. C. 1858, f°. 332. — Uit Japara.

2) Klein inlandsch vaartuig.

aengieren, wy soude immers deselve missive met andere gelegent-
 heyt afgedepecheert kunnen hebben. — Soo is dan sulx dat (ter-
 wylen de gem. goede occasie aen handen was) wy voors. missive op
 het arrivement der schepen daerby vermeld savonts ten 7 uren, een
 uur daarnaar hebben affgevaerdigt, en aen dies overheden doen te
 diertyde mede volgens de billijkheyt, na hare behoorlyke Commissie
 gevraegt sijnde, die ons seyden deselve niet medegebragt te hebben,
 maar s'ons 'smorgens vroeg sijnde den 11^{en}, daaraen, van boort soude
 medebrengen, 't welk soo geschiet is, dat dien morgen hetselve door
 het hoofd en cheff Jacob Roggeveen aen de wal gebragt aen ons te
 handen gestelt en vertoont is, sijnde deselve verleend van de Camer
 van Thienen der West-Indische Comp. van Amsterdam in dato 10^{en}
 April 1721 tot een expeditie naar de Suyt-Zee ter ontdecking van
 onbekende landen.

Dog is hare Commissie niet luydende om dese landen van d'E.-
 Comp. deser custe aen te doen, maar sijn genoodsaakt geweest door
 de groote sterffte harer manschappen ende menigvuldige sieken,
 waardoor in onmagt sijn geraekt, haar van cours te veranderen en
 toevlugt tot d'E. Comp te nemen, als van meninge sijnde direct na
 Batavia te stevenen, dog tot voor dese rheede komende hebben 't
 niet langer gaande kunnen houden en vervolgens gedwongen sijn
 geweest het anker te laten vallen. — En indien deselve van voorsz.
 aen ons verthoonde Commissie niet en waren voorsien geweest, sou-
 den se 's anderendaags volgens onse pligt weder affgewesen sijn ge-
 worden. Sijnde de voorn. scheepen namenlyk den Arent groot 120
 voet gemonteerd met 32 stucken bemant met nog 57 coppen, dog
 meest impotent en sijne lading bestaet aen Neurenborger waren off
 cramery van cralen, spiegeltjes, scheertjes, messen &a. in een capi-
 tael van tienduysent guldens, en het andere ghenaemt Thienhoven
 groot 100 voet voerende 24 stucken en nog 62 coppen met een lading
 alsvoren.

En dewyle die overhedens seggen, als voor, magteloos te sijn van
 verder te kunnen komen, doordien de meeste man swak ende seer
 sieck aen scheurbuyck ter nederleyt en ons versogt hebbende van
 alhier ter rheede een dag à 14 te mogen verblyven, om alsdan door
 eenige aen haer in die tijd toegevoegde verversinge een weynige in
 staet te kunnen geraken, hare reyse na Batavia voort te setten, waar-
 ontrent tot 't eene en andere UE. Agtbare g'eerde nadere bevelen
 sullen te gemoet sien.

46 — GOBIUS C.S. AAN COSTER C.S., 14 SEPT. 1722. 1)

Op gisteren hebben wy UE. jongst geschreven, ter rescriptie van het briefje, door Mr. Jacob Roggeveen, Commandant over de twee schepen van de West-Indische Compagnie herwaerts geschreven de dato 12^{en} deser, ende op heden ontfangen Uwen brief van den 13^{en} dito nevens een nadere van gemelte Roggeveen van deselfste dagtekening, waarop niets anders te rescribereen valt, alsdat by ons voorsz. schryven van gisteren waarvan het afschrift hiernevens legt, de verstrecking van eenige verversing voor betalinge toegestaan is, wanneer de passen of zeebrieven der twee scheepen goet en behoorlijk sijn; sooals sulx by dese nader gelicentieert wert, op den gront van UE. genoteerde dat se voorsien sijn van behoorlyke passen en door nootdwang op Japara aangekomen waren.

47. — SECRETE RESOLUTIE VAN GOUVERNEUR-GENERAAL EN RADEN, 18 SEPT. 1722. 2)

Vrydag den 18^{en} September 1722 ord^s. vergadering, absent den Heer Directeur-Generaal Mattheus de Haan en den Extra ord^s. Raad van India Hans Fredrik Bergman, beyde door indispositie.

Ter occasie men door brieven uit Samarang niet alleen, maar ook door een directen brief op 12^{en} deser uyt Japara geschreven aan den Gouv.-Generael en ondertekend by Jacob Roggeveen, Jan Coster en Cornelis Bouwman, verstandigd word, gem. personen aldaar met hun onderhebbende schepen den Arend en Thienhoven waren verschenen na hun voorgeven in een ellendigen staat door overvloed van sieken en dooden, mitsgr^{rs} genoodsaekt waren geweest dit eyland op te soeken door de Limiten van onse Heeren en meesters, uyt de Zuydsee, werwaard zylieden door die van de West-Ind. Comp. Ao. pass^o. ter ontdeckinge van nieuwe Landen souden wesen uytgesonden, dog van Caap Hoorn Westwaard niets ontdekt of opgedaen hebbende, door hunnen miserablen staat te rade waren geworden na de Nederlanden over Batavia te retourneeren, med versoek, om te deser rheede te mogen verschynen en sig alhier tot de thuyseyse te prepareeren, soo is, daerop sijnde nageslagen het octroy van Haer

1) R. A., O. I. C. 1858, f°. 334. — Uit Semarang.

2) R. A., O. I. C. 1858, f°. 335.

Ho. Mo. aen boven welgem. onze Heeren en Mr^s. op den 20^{en} Maart d' A^o. 1602 verleend over een seclusieven handel op d'Oost-Indien en het resolveerde op 2 Nov. d' A^o. 1616 over de confiscatie van het schip den Eendragt door eenige Liefhebbers van dien tyd uyt Hoorn herwaard gesonden, na hetgene daervan by voorm. resolutie door Zaliger den Heer President Jan Pietersz. Coen, en die van zynen Rade genomen ter Residentie van Jacatra kan blyken, vooraf verstaan ter oorsake de bovengem. 2 bodems den Arend en Thienhoven wel speciaal de specerylanden van onse gerespe. gebieders schynen gepasseerd te wesen, by secrete missive den Command^r. Gobius te gelasten, die swervers te laeten herwaard brengen door 2 convoyers uyt soodanige schepen als hem sijn toegesonden ter afhaal van rijs en oosterse soldaten, waardoor hun komste herw^d kan secuur werden, ten eynde alsdan nader alhier over het een en 't ander te besoi-gneeren en disponeeren, hetwelk in deser wyse met unanime stemmen wel best geoordeeld, en sulx ook soodanig door het ophalen van het sentiment van den Heer Directeur-Generaal de Haan by Zijn Ed. als ook by den Hr. Raad ord^s. Hasselaar, die expresselijk was versogt in dese verhandeling te voteeren, omdat het swagerschap tus-schen ZEd. en bovengem. Roggeveen was afgesturven, begrepen is geworden.

Batavia in 't casteel dato voorsz.

(was get.) H^c. ZWAARDECROON, MATTH^s. DE HAAN, J^o. FAAS, A^y. HUYSMAN, CORN^s. HASSELAER, J. A. CRUDOP, L^s. TOLLING, DIDERIC DURVEN, W^t. BLOM en J^b. W^m. DUBBELDEKOP, Secretaris.

48. — GOUVERNEUR-GENERAAL EN RADEN AAN GOBIUS C.S.
19 SEPT. 1722. 1)

Door Uwer E. gemeene twee briefkens van den 12^{en} en 14^{en} 2) deser als ook uyt hunne bylagen verstandigd zijnde, in wat wyse voor Japara ter houw waren gekomen de Schepen den Arend en Thien-

1) R. A., O. I. C. 1858, f°. 339. — Uit Batavia.

2) Die van 14 Sept. is enkel een geleidebriefje bij Roggeveen's brieven aan Zwaardecroon en aan Hasselaar en bij afschrift der met Japara gevoerde correspondentie, en daarom niet opgenomen.

hoven wegens de West-Inde. Comp. in Aug^o. d'anno pass^o. gedepecheerd uyt Amsterdam na de Zuydsee, ter ontdecking van vreemde Landen onder eenen Jacob Roggeveen als cheff, benevens Jan Coster en Cornelis Bouwman als Schippers, dog uyt den Oosten door de limiten van onse Heeren Superioren uyt overvloed van sieken en dooden (soo se voorgeven) genoodsaekt om sig op desen Eylande te komen ververssen, soo als nu zulkx bereeds door brieven uyt Samarang na Japara aan hun hebben toegestaan, en wy op het versoeck van bovengen. avonturiers om te deser rhede te verschynen, op gisteren in Rade van India goedgevonden, haar door UEd. te laten bekend maken, indien se midderwylen niet al door genote ververssing op Japara veranderd en weder van daar sijn t' zeyl gegaan, eer dese ordre word overgebracht, dat men om hunne veyligheyd en uyt insigten van hunnen swacken toestand heeft nodig geoordeeld haerl. niet alleen door een paar schepen uyt degene, die UEd. aldaar tans by der hand sullen hebben, ten vervoere der Oosterse soldaten na onse jongste ordres, te doen begeleyden tot op dese rhede, maer ook aan haer wel heeft willen permitteeren een gedeelte hunner impotenten te laten blyven op Japara en daertegens hun by ruyling voor een korten tijd weder over te geven eenige frisse matroosen om den Arend en Thienhoven te helpen herwt. brengen door zee, het welke wy ook verstaan in deser voegen sal moeten effect sorteeren in secretesse en sekerh^{d.}, midsg^{rs.} dat al zulkx ook sal moeten worden geëxploicteerd door den Ed. Iohan Paul Schaghen, indien hy nog niet herwaerd is vertrocken, off anders sal sulx moeten werden toevertrouwd aen een der bequaemste of oudste Schippers by UEd. in den Oosthoek aan handen zijnde, want wy in dit akelig geval in genen deelen soudn willen misleyd of geeludeerd werden.

49. — SECRETE RESOLUTIE VAN GOUVERNEUR-GENERAAL
EN RADEN, 22 SEPT. 1722. 1)

Dinsdag den 22^{en} September anno 1722 absent de Heeren den Directeur-generaal Mattheus de Haan, den Raad ordinaris Mr. Jacob Faas, ende den Raad Extraord^s Hans Fredrik Bergman, door indispositie.

Ten vervolge der secrete besoignes over de avonturiers uyt de

1) R. A., O. I. C. 1858, f°. 337.

Zuydzee vermeld ter resol: van den 18^{en} deser, door den Heere Gouverneur-Generaal in omvrage zijnde gebragt in wat wyse met die Luyden en hare Schepen met hunne komste te deser rhede hetzy op sig selven, dan wel onder het gestelde convoy arriveerende, soude moeten behandelen, indien se maer niet op Japara door d'onse al te wel gerefrecheerd ende geproviandeerd zijnde, dese stad komen voorby te loopen ende te ontduysteren om verderen aanspraek te ontgaan, ter sake het voorbeeld van de geconfisqueerde Eendragt in den Jare 1616 hun niet onbekend kan wesen, na hetgene daervan in de publyk gedrukte voyagies van Joris Spilbergen en Willem Cornelisz Schouten is te lesen, en den brief door Mr. Iacob Roggeveen c.s. op 12^{en} deser herwaerd geschreven genoegzaam te zien, dat zy lieden over hunne verkeerde gangen verlegen, mitsg^{rs} by anticipatie al besig zijn, deselve te verschonen en te defendeeren, uyt bekommering van straffe; soo is, hierover opgehaald zijnde het advis van den Heer Directeur-Generaal, eenpariglijk verstaan voorn. avonturiers met hun aenkomst te deser rhede uyt name van dese regeering en uyt kragte der privilegien van de Generale Oost-Indische Compagnie te laten aanseggen, by provisie arrest op hare personen, schepen en lading tot nader last, mitsgaders van haer op te eysschen derselver Zeebrieven, Instructiën, Commissiën, Facturen, Journalen en andere papieren, dewelke dienen sullen kunnen om te ontvouwen den grond van haren uyttogt en besending uyt de Nederlanden, ten eynde na resumtie van het een en 't ander alsdan nader over haerlieden en derselver Schepen, besluit te nemen na regt en billijkheyd tot verantwoording van ons gedoente in allen desen.

50. — GOUVERNEUR-GENERAAL EN RADEN AAN HEEREN
ZEVENTIENE, 25 SEPT. 1722 1)

Op den 18^{en} September heeft men in rade van India moeten nemen een secrete resolutie over de aankomst van twee schepen, met namen den Arent en Tienhoven, die onder mr. Jacob Roggeveen, benevens den schipper Jan Coster en Cornelis Bouwman ter rheede van Japara ter houw waren gekomen uyt de Zuydzee en aldus gepasseerd de gronden van de ooster provinciën, dogh gene vreemde

1) R. A., O. I. C. 1858, f°. 33 verso. — Uit Batavia.

landen ontdekt, waar toe se anno passato door die van de West-Indische Compagnie na hun voorgeven uytgesonden, maar door het sterven en de siektens hunner manschap genoodsaakt waren geworden, sig aan de wal van Java te komen ververschen, om over Batavia na huys te keeren, al het welke hier als een seldsame saak, en waarvan niemand eenige voorkennisse hadde, zijnde voorgecomen, heeft men over de comste van gemelte avonturiers te deser rheede sodanigen besluyt genomen als uw Ed. Hoog Agtb. (des gelievende) zullen kunnen vernemen uyt de copia van dien, het welke apart gesloten nevens desen gaat, met de afschriften der brieven, tusschen ons en de Samarangse bedientens over dit geval, als ook tusschen haar en Japara dienthalven gewisseld onder een separaat registerken op het welke oock genoteerd staat de copia van een brief door bovengemelten E. Roggeveen c.s. gecarteerd aan den gouverneur-generael met een andere aan de hr. raad ordinair Cornelis Hasselaar, die niet beantwoord, en in desen niet gerecenseerd zijn geworden eenige specialiteyten van bovenvermelte onse verhandelingen, alsoo se dus best schijnen bedekt en buyten twijffel van eenig verder vervolg zullen moeten zijn, waarvan men eerst per naasten het nodige sal kunnen ten papiere brengen, en nu niet alleen vooraf laten gaan het afschrift van onse secrete resolutie op 18^{en} deser hier vorengemelt genomen, maar ook een copia van ons nader besluyt, het welke te deser materie wierd gedecreteerd op den 22^{en} dito.

51. — LASTBRIEF AAN DUBBELDEKOP C.S., 4 OCT. 1722. 1)

Den Secretaris der Ho. Regeering Jacob Willem Dubbeldekop, den Commandeur en Equipagiemeester Michel Westpalm, benevens den Sabandaer²⁾ en Licentmeester Arnoldus Abeleven werden by dezen gecomitteert ende g'ordonneert sig te begeven aen boord van de Scheepen den Arent en Thienhoven altans van Japara op den name van de West-Indische Comp. te dezer rheede verscheenen onder het commando van den Hr. mr. Jacob Roggeveen en de Schippers Jan Coster en Cornelis Bouwman, mitsgaders na het geresolveerde in rade van Nederlants Oostindien op den 22^{en} September jongstleeden gem. officieren by provisie uyt kragte der privilegien van onze

1) R. A., O. I. C. 8249.

2) Havenmeester.

loffelyke maatschappye in dese landen aen te seggen arrest op hare personen, scheepen en inladingen tot nader last, mitsgaders van haar op te vereyschen derselver zeebrieven, instructiën, commissiën, facturen, journalen en andere papieren onder een behoorlijk register, in sooverre zullen kunnen dienen, om haarlieden en de selver equipagie, voyagie etc. na billijkheyt te kunnen onderkennen, alsook om daar uyt te kunnen formeeren een nadere dispositie tot hunnen narigt ende behandeling.

Actum int Nederlands Casteel Batavia den 4^{en} October 1722.

(*Was get.*) H^K. ZWAARDECROON.

52. — DUBBELDEKOP C.S. AAN DEN GOUVERNEUR-
 GENERAAL, 5 OCT. 1722. 1)

Na den ontvang van Uw Ho. Edelheyts schriftelijk bevel zijn wy gisteren na de middag van hier vertrocken na de Scheepen den Arent en Thienhoven, dewelke kort bevorens ter rheede ten ankeren waren gekomen onder het commando van de heer mr. Jacob Roggeveen, die ons onderwegen met zijn schuyt tegenquam en door ons versogt wierd om weder terug te keeren na een der gem. twee Scheepen, ten eynde aldaar te ontwaaren hetgene wy in mandatis hadden van Uw Ho. Edelheyten zynen opsigte, twelk denselven ook naquam; dus wy dan met onse komste op den Arent hem aenseyde uyt name van de Hoge India regering en uyt kragte der Privilegien van onse loffelyke maatschappye, arrest op haarl. persoonen, Scheepen en inladingen tot nader last, onder afvordering haren zeebrieven, instructiën, commissiën, facturen en journalen en andere papieren, die sijn E. geensints begeerde af te geven, maar ons tot antwoord toevoegde het een en andere wel aen Uw Ho. Ed. te willen voorhouden, by aldien hy met derselver permissie nevens syne schippers mogte aen de wal komen, ook daarvan eygenhandig copia overgeven, dog als gesegt om geen waarom de origin^{le} geschriften, alsoo hy by verduystering van dien souden konden werden aengesien voor een zeerover.

Dat het aengesegde arrest was ongehoord, en gantsch onbillijk,

1) R. A., O. I. C. 8249. — Uit Batavia.

dewijl de Scheepen van de Oostindische maatschappye alle beleeftheeden en hulpe genoten hadden, die door toeval onder hare heerschappye zijn vervallen geweest, soo als nog op Curaçao aen een aldaar aangekomen Oost-Ind. bodem was geschied, en hy oversulx ons versekerde dat diergelycke civilliteyten in 't vervolg souden cesseeren en onse bodems almede in arrest werden aangehouden, behalven dat ook dit sijn arrest niet overeen te brengen was met de beleefde nodiging door den Schipper Schulerus op Japara, die aan hem soude verтоond hebben extract van sekeren brief, waarin zy gepermitteerd werden herw^{ts} te mogen opkomen.

Dat hy allenthalven het fatsoen van syne Heeren gebieders als Cheff over gem. twee bodems soude maintineeren, ja soo wel als dese regeringe sulx verpligt was te doen voor dat van haare meesters, die alschoon zy thans ryker waren, egtergeen meerdere honneur toequam, dan die van de Westind. Comp. welkers gebied was streckende geheel tot aen het Oosteynde van Nova Guinea.

En eindelijk dat hy wel genoodsaekt geworden was dit eyland op te soecken ter bekoming van verversching voor sijn volk, waarvan een goed gedeelte versmolten is, alsoo hy andersins sig dwaselijk soude hebben overgegeven aen de woedende bharen der zee.

Op dit alles twelk met een sonderlinge magnificentie en ernst door gem. Hr. Mr. Roggeveen wierd geuyt, hebben wy niet anders gerepliceerd, dan dat sijn E. met goedwilligheit geliefden te ondergaen het g'ordonneerde arrest tot voorkoming van verdere ongemacken en overmits hy ons geweygerd had over te geven, syne papieren op het requisit van Uw HoogEd., dat hy alverders gelast wierd niemand van de syne te doen aen de wal komen, daar andersints sulx soude sijn toegelaten geworden. Dit nam hy aen promptelijk na te komen en wy verhoopen hier mede aen de Commissie en intentie van Uw HoogEdt. te hebben voldaan.

(*was get.*) J^B. W^M. DUBBELDEKOP, M. WESTPALM, A^S.
ABELEVEN.

53. — RESOLUTIEN VAN GOUVERNEUR-GENERAAL EN
RADEN, 5, 6, 9, 16, 27, 30 OCT. 1722. 1)

Maandag den 5 October 1722 voor en na de middag Extra ord^s.
vergadering, absent de Hr. Mr. Jacob Faas door indispositie.

1) R. A., O. I. C. 638, f°. 404 vv.

Tot executie over het gearresteerde over de schepen den Arent en Thienhoven op den 22^{en} September jongstleden med hunne komste te deser rheede op gisteren door den Hr. Gouverneur-Generaal g'expediëerd zijnde met een schriftelyke ordonnantie den Secretaris deser vergadering, den equipagiemeester en sjabandaar ten eynde den heer Roggeveen als Cheff, benevens syne W.-I. capitains binnen boord aen te seggen het bovengem. besluyt en zulx door haar volbragt, mitsgaders van hun wedervaren by geschrifte gerelateerd zijnde, is vooraf verstaan de voorm. ordonnatie med het rapport alhier te insereren, luydende aldus . . . 1) Wyders is verstaan ter bewa- ring van 's Comp^s. regt en ten maintien van het bereeds geresolve^{de} de bovengem. gecommitt^s nogmael by den onwilligen en insolenten E. Roggeveen aan boord te senden, opnieuw hem af te vorderen alle syne charters en papieren, dan wel hem te gelasten deselve persone- lijk te deser vergadering te moeten komen overleveren, of anders by onwilligh^t hem te doen ligten, en aan den wal te brengen, mits- gaders zyne schepelingen te advertteeren in sulken cas sig met haren obstinaten cheff niet te bemoeyen, om niet onderhavig te wesen al- sulcken klem en dwangmiddelen, als dan tegen hem sullen moeten werden geemployeerd, med permissie voor haer lieden om in soda- nigen gevalle sig te mogen begeven en over te gaan op onse schepen, alsoo al verders is verstaan, het zy gem. Cheff als nog den hand- neckigen wil speelen, dan wel niet, het geresolveerd arrest van syne schepen te doen exploicteeren en werkstellig maken door een inwerp van sodanige militairen, als hem en de zynen den verleden nagt heb- ben geobserveert uyt en door de Schepen Barneveld, Commerrust en Valkenisse, ten einde door het faveur van den donker niet te escha- peeren; alsoo bevonden is, zyne manschap soo swack niet voor den dag komt, als uyt Japara wel was voorgegeven en wyders by mon- deling rapport van den Secretaris des namiddags sijnde gebleken, niet alleen dat bovengem. militie sonder eenigen tegenstandt was in- genomen, maar ook dat den E. Roggeveen een veel fijnder toon dan gister had gesongen en benevens gem. Secretaris med syne capitai- nen bereeds aan den wal was gekomen, soo is goedgevonden, haar- lieden in vergadering te laten verschynen en hunne papieren over te nemen, in dier wyse als se die hebben met zich gebragt, onder betuy- ging, geen andere geschriften meer magtig te wesen, waer benevens ook aangehoord zijnde een seer lanckweylich detail by monde van

1) Zie onze nos. 51 en 52.

den E. Roggeveen over zijn wedervaren op de reyse, met versoek men dog behoorlyke sorge voor gem. syne schriften soude willen dragen, is goedgevonden, sijn E. met voorm. Capitainen te permitteeren den vryen op- en nederganck te deser stede, maar den toegank te water na boord haarl. te verbieden tot nader last, hetwelke door hun onder poene van nauwer confinatie ook aangenomen zijnde, is voor het verdere verstaan gemelde stucken te doen registreeren en resumeeren, alvorens te nemen eenig finalen disposityf over bovengem. personen, schepen en inladingen.

In selver voegen is verstaan tot nader occasie te dilayeeren het sentiment van dese vergaderinge over het gedoente van den Commandeur Joan Frederik Gobius, niet alleen bestaande in sijne gediens-tigheyd tot het ververschen van bovengem. avonturiers tot Japara buyten voorkennisse van deze regeering, maar ook in het contrami-neeren der ordres aan hem van deze tafel toegesonden op den 19^{en} September, na het geresolveerde op 18 dto, alsoo denselven daarin was gelast de schepen den Arend en Thienhoven te doen herwaard convoyeeren door 2 bodems met Oosterse militie, dog de hardiesse heeft gehad, volgens sijn antwoord van den 28sten d^o., gem. convoyers in te houden onder voorwendsel deselve niet wel bezeyld genoeg waren, en onder verdere communicatie, den E. Roggeveen c.s. over ons gedragen consent tot heure komst te deser rheedde verheugd en dankbaar zijn, dog hetwelcke den een nog den ander oyt sal kunnen aantoonen, van dese tafel is afgevloeyd.

Dinsdag den 6^{en} October 1722 ordinaris vergadering, absent de Hr. Jacob Faas door indispositie.

Gezien zijnde een geformeerd register der papieren gisteren te deser vergadering door Mr. Jacob Roggeveen en syne drie Capitainen Jan Koster, Cornelis Bouwman en Roeloff Roosendael overgelegd, mitsgaders daarby in opmerkinge komende, dat onder deselve manqueeren de Journalen van die gem. Capitainen en alleen maar gevonden werd het journaal van voorm. E. Roggeveen eygenhandig geschreven, met insertien der resolutiën in zee door henl. genomen, dog waarvan d'origineele door haar ingehouden en voorm. dagelykse aantekeningen niet verder sijn verevend dan tot den 18^{en} July jongstleden, maar al egter daaruyt en wel singulierlyk uyt hunne resolutiën van den 3^{en} Juny en 2^{en} July volslagtig gebleken zijnde, dat se formeellijk besloten hebben om over d'Oost-Indies na huys te keeren, en ten dien fine te lopen tusschen Gilolo en Nova

Guinea, langs de kusten van Ceram tot aan het Eylant Bouton, specialijk om daar in het midden van 's Comps. specerylanden te ververschen, dog naderhand op den 10^{en} Sept. tot voor Japara ter houw¹⁾ gekomen en aldaar door de geriefelijkheid der Samarangse bedienens, den Commandeur Gobius c.s., buyten voorweten van dese regeering gerefrescheerd zyn geworden; na het genoteerde opgisteren: soo is na resumptie van het 34^e articul van het octroy door de genade van Haar Ho. Mo. op 20 Maart 1602 verleend, aan onse Heeren principalen en nader gecorroboreerd op 9^{en} September 1606 door een speciael placacet buyten de eerste renovatie van den 22^{en} September 1622 tot verlenging van dat octroy, bereids geciteerd by onse resolutie van den 18^{en} September jongstleden, verstaan, de bovengem. personen en alle die onder hun sijn bescheyden, aan te sien als contraventeurs en opzettelyke transgresseurs van voorm. privilegiën, waarvan se niet onkundig sijn geweest, ter sake tegens deselve op een ergerlyke en misselyke wyse word gedebatteerd en geexcipieerd by bovengem. resolutie van den 3^{en} Juny, mitsgaders uyt kragte van dien de Schepen den Arend en Thienhoven, wyl den derden bodem d'Africaanse Galey in den weg is verongeluckt, de facto met alle de goederen, die daar inne werden gevonden, verbeurd te verklaren, de manschap in het geheel te versenden na het vaderland ende sulx wel verdeeld op onse retourvloot, de coopmanschappen en inlading, bestaande in een Neurenberger craam van glase coralen, kapmessen en wat staafijzer te doen lossen en te gelde te maken ten overstaan van gecommitt^s, en wyders de twee wettelijk geconfisqueerde schepen in Oost-Indië ten dienste van de Generale Comp. tot nader last van de Ho. Edele Heeren Seventhienen te gebruyken, dewelke buyten twijffel desen ernst tot mainctien van hare voorregten sullen billijken, na diergel. voorbeeld te vinden by resolutie van den 2^{en} Nov. 1616 alhier door den Hr. President Jan Pieterszn Coen²⁾ z. m. en die van sijnen rade genomen tot confiscatie van het schip den Eendracht door particuliere negocianten uit Hoorn onder Jaques Le Maire g'equipeerd en aangesnoerd op specialen last der Heeren Bewindhebberen, te vinden by missive van den 4^{en} Febr. 1616 bovengem., hetwelck alhier word goedgevonden te rememoreeren, alschoon sulx reeds in korter termen staat genoteerd by bovengem. onse resolutie van den 18^{en} Sept., ende met eenen aan te merken, dat Jan

1) Ten anker.

2) Laurens Reael was gouverneur-generaal en toen in de Molukken.

Coster schipper of captain op den Schepe den Arend hier voren gem. onder de gesaiseerde papieren word bevonden gemunieerd te wesen met een acte van Heeren Bewindhebberen over de West-Indische Comp. ter vergaderinge van thienen gedateerd op 20 May 1721 tot syner qualificatie om selfs te mogen op brengen alle soodanige Nederlandse schepen, die binnen de limiten van gem. West-Indische Comp. worden belopen in cas dier overheden alleen maer weygerig mogten zijn hunne Commissien te verthoonen, en al egter op den 4^{en} deser den E. Roggeveen sig daartegens te deser rheede heeft willen op- poseeren, aan wien verstaan is, bekendmaking en kunde van dit besluit te laten geven op morgen ende sijn E. met desselvs Capitaynen ten dien fine te laten verschynen ten huuse van den Sabandhar, als licent- en havenmeester, omme sulx tot hunner narigtaan te horen uyt monde derselve gecomitt^s, welke vermeld staan by Resolutie van gisteren, en daar en boven ook nu al meteen word goedgevonden het tegenwoordigh besluit na bovengem. communicatie te doen exploiteeren, in terminis sooals het leyt.

Vrydag den 9^{en} October 1722 ord^s. Vergad^e., absent d' Hr. Mr. Jacob Faas door indispositie.

Door den Secretaris dezer Vergadering Jacob Willem Dubbeldekop en den equipagemeester Michiel Westpalm op de hier ter rheede liggende en geconfisqueerde West-Indische Comp^s. Schepen den Arend en Thienhoven zijnde ontdekt ende aan land gebragt diverse journalen, origineele resolutien, zeebrieven, caarten en een verze- geld pacquetje van de West-Indische Comp. met een secrete in- structie voor Mr. Jacob Roggeveen volgens een daarvan vertoond register, soo is na resumtie van dien goedgevonden ende verstaan alle de voorm. papieren, nevens degeene die op 5 dezer door gem. Roggeveen in dese vergadering sijn opgeleverd, soo als se zijn te sen- den aan onse Heeren Superioren in het patria, tot wapenen en bewijs van het regtveerdig, wettig ende gefondeerd gedoente van dese regeering, in het aenhalen van twee bodems, mitsgaders van de prin- cipaelste geschriften te doen formeeren copia authentique, omme ook ter generale secretarya aangehouden en bewaard te werden ten zelve fine in den tijd.

Op de verzoeken van eenige schippers buyten employooy zijnde, door het afleggen van eenige schepen als andere gevallen, is goedge- vonden den schipper Hendrik Tieling in commando te plaatsen op

het schip den Arend, Gerrit Glas op Thienhoven 1)... mitsgaders aldus de bovengem. West-Indische Schepen in den dienst te gebruycken, na het besluit dientwegen genomen op den 6^{en} dezer.

Vrijdag den 16^{en} October 1722 ord^s. Vergadering, absent de Hr. Mr. Jacob Faas door indispositie.

Nog is verstaan alhier bekend te stellen hoe te deser vergadering aan den schipper op het schip Cockenge Louis Schulerus zijnde voorgelesen sekere copie-ordonnantie op hem verleend door den Commandeur Joan Fredrik Gobius tot Samarang in dato 25 September jongstl. en die hij op 't requisit aan den Heere Gouver.-Generaal hadde overhandigd, denselven verklaard heeft gehad het gem. papier volkomendlijk te accordeeren met d' origineele, die hy op afvordering van gem. Gobius met sijn retour van Japara tot Samarang heeft moeten teruggeven, en bevonden werd volkomen strydig met het geene op 19^{en} September aan dien Command^r. van hier was gelast, als blijkt by dies insertie :

Den manhaften Schipper Louis Schulerus werd by desen geordonneerd sig te vervoegen na Japara en aldaar op de schepen den Arend en Thienhoven aan den Heer Mr. Jacob Roggeveen daarop als cheff commandeerende van wegens d' E. Westindische Comp., om aan sijn E. bekend te maken, dat haer Ed^{ns} de hoge regeering van Nederlans India hebben goedgevonden op desselvs versoek te permitteren gem^{te}. Schepen ter rheed Batavia mogen verschynen en dat men om hare veyligheyd en uyt insigten van hunnen swacken toestand heeft nodig geoordeeld haarl. niet alleen door een paar schepen te doen begeleyden tot op Bataviase rhede, maar oock gepermitteerd een gedeelte harer impotenten te laten blyven op Japara en daartegens hun by ruyling voor een korten tijd weder over te geven eenige frisse matrosen, om al het welcke na behoren te verichten gem^{te}. Schipper specialijck gecommiteerd werd by desen. Samarang den 25^{en} September 1722, (*was get*). Joan Fredrik Gobius.

Door den E. Mr. Jacob Roggeveen geadsisteerd met syne drie Capitainen te deser vergadering zijnde ingeleverd een schriftelijk verhoog, ter aantooning der onwettigheyd van de confiscatie der West-Indische Schepen den Arend en Thienhoven, soals se meenen, is verstaan met die luyden deswegen niet te komen in eenige

1) Het eene schip werd naar Perzië, het andere naar Java's Oostkust gezonden.

contestatie en bygevolgen hunne stellingen niet te refelleren, maar het oordeel soo wel over dat papier als over het gantsche gedoente van dese regeering in het bovengem. geval gerustelijk te laten verblyven aan onse Heeren Superioren in het Vaderland, by gevolgen dan alhier ook geen de minste reflectie te slaan, op hetgeene in fine van dat geschrift wordt versogt, ten faveure van de mans op voorm. bodems bescheyden zijnde geweest, als ook ter goeder gedagtenisse van den resident tot Japara Hendrik Koster, ter sake hy soo getrouwelijk haarlieden met ververssing hadde by gesprongen, als breeder is te sien by de volgende inschryving van het bovengemelde vertoog, luydende aldus :

Aan Sijn HoogEd^t. den WelEd^{en} Heere Hendrik Swaardecroon, gouverneur-generaal, mitsgaders d' Ed^{le} Heeren Raden van Nederl^{ts} India.

Vertoonen met het gerequireerde respect Mr. Jacob Roggeveen, als opperhoofd en Cheff wegens de expeditie en kruystocht na de groote en onbekende Zuydsee, bewesten de vaste kust van Chili en Peru, Capⁿ. Jan Koster gevoerd hebbende het schip den Arend, Capitain Cornelis Bouwman, mede gecommandeerd hebbende op 't schip Thienhoven en Roelof Rosendaal, als capⁿ. bescheyden zijnde geweest op 't verongelukte schip 'd Africaanse galey, alle in dienst of tot verantwoording der gem. voyagie aan en van haar Edele Groot Agtb. de vergadering van Thienen, representeerende de generale g'octrojeerde Nederlandse Westindische Compagnie, hoe aan de vertooners uyt namen en vanwege d' Hoge Indische regeering, door daartoe speciael gecommiteerde Heeren is gedenuncieerd en aangekondigd op den 7^{en} dezer lopende maand October, dat hunneschepen, genaamd den Arend en Thienhoven, by hoogstgem. Indise regeeringe wierden gearresteerd en confiscabel verklaard met hunne inlading en cargasoenen, welke denunciatie de vertooners gebragt heefd in een onbegrypelyke verwondering, dat hoogstgem. Indische regeering tot sodanigen besluit sig heefd konnen laten permovéren, byzonderlijk als men reflectie geeft, dat de wijsheyd, de voorsigtigheyd, het oeffenen en 't handhaven van de regtveerdigheyd, de byzondere en eigenaardige deugden zijn, waardoor Welgem. Hoge Indische Regeeringe, niet alleen in het Asiatische maar ook in het Europeesche gedeelte geroemd en g'eerd word, want het geconfisqueerde meriteerd niet in namen gespecificeerd te worden wegens des-selvs geringheyd en die ook in dese Landen invendibel sijn. Maar in cas

dit geavanceerde te magteloos mogte geoordeeld worden, om het regt van de gedane politieque confiscatie te enerveeren (aangesien in den jare 1616 hetselve geschied is aan schipper Willem Cornelissen Schouten, 't welk de vertooners tot narigt had moeten strecken) soo versoeken de vertooners van UE. HoogEdelhedens die licentie, die tot verdediging van hun geval met dat van gedagte Schipper Schouten, wegens derselver substantieel onderscheyd gerequireerd werd, wel met het vereyschte respect dog ook met die vereyschte vrymoedigheid, die noodsaackelijk is om van de gantsche wereld geregtvaardigd te worden, daar Justitie geadministreerd werd, te mogen subministree- ren: want het journael van gem. Schouten g' examineerd werdende soo bevind men, dat hy *propria autoritate* de rheede van Batavia heefd aangedaan, hebbende op syne gedane voyagie, *ni fallor*, alleen gehad twee dooden, sijnde in de tachtig koppen sterk geweest, en op het schip den Arend alleen acht en tsestig dooden van honderd negen en twintig man, de overgenome manschap van de verongelukte Africaanse Galey daeronder gecomprehendeerd en begrepen, de rest sieck sonder dienst te kunnen doen, except negen à thien voor beyde de wagten. Daarenboven hebben de vertooners op het spoedigste van Japara UE. HoogEdelHedens van hunne aankomst aldaar ver- stendigd, benevens d'erbarmelyke staat van hare manschap en van d'ondeugendheyd van hare levensmiddelen; versoekende vervolgens admissie om op de rheede van Batavia te mogen ankeren, ten eynde om van de nodige victualie geproviandeerd te worden, opdat de ver- toonders in staat soudent sijn van haer retour naar 't Vaderland voort te setten, welke admissie, alsmede de verstrecking van ververssching, uyt den naem van UHoogEdelhedens de vertooners is genotificeerd en aangediend. Na verloop nu van eenige weynige dagen, dat de vertooners met blijdschap en vernoegen leefden, wegens de goed- gunstigheyd van de Hoge Indische Regeering, om de vertooners in haar nodige behoefigheden behulpzaam te wesen, soo is Schip- per Schulerus ter rheede van Japara gearriveerd, seggende *in man- datis* te hebben, om de vertooners uyt den naam van Welgem. Hoge Indische Regeeringe bekend te maken, dat in cas de vertooners ge- sonde manschap manqueerde en deselve van noden hadden, om hunne schepen na Batavia over te voeren, hy ons daarvan behoorlyk soude voorsien, en dat men de siecken soo lang aldaar, die niet getrans- porteerd konden werden, soudent laten, tot deselve gereconvalesceerd en hersteld waren, als wanneer men de herstelde, tot Batavia over- gebracht sijnde, wederom tegens de geleende soude uytwisselen.

Eyndeling is de confiscatie van schip en lading van opgem. Willem Cornelissen Schouten niet ter executie gesteld door den Gouverneur-Generael Jan Pieterszn Coen, zal^r. gedachtenis, dan op speciaal aanschryvens van de Heeren syne principalen uyt het Vaderland, en med welcke ordre den Welgem. H^{re} Gouverneur-Generael tegens de klagten van denselven Schouten, sig regtvaardigde, als moetende gehoorsamen, latende voorts sijne actie gereserveerd, om die in 't vaderland te institueren tegens d'Edele Grootagtb. de vergadering van seventhienen daar en soals den gem. Schouten soude oordeelen te behooren. Sulx uyt het gesuppediteerde *ad oculum* consteerd, dat diegeen, die deese twee gevallen parallel steld, sig selven confundeerd en verward door onkunde met geen behoorlyke distinctie te maken tusschen beyde die gevallen alhier *in quaestie*: en welkers distinctie wesendlyk resideerd en blijkt uyt het genarreerde, te weten, dat den eersten vertoonder is gebleken uyt het aanschryven van den commandeur op Samarang aan den resident tot Japara, dat de vertoonders wierden gepermitteerd op de rheede van Batavia te komen (*si non verbotenus, saltem in eadem substantia*) gelijk hetselve ook wierd geconfirmieerd door den voorsz. schipper Schulerus, dat wanneer de siecken hersteld en op Batavia aangeland waren tegens de geleende manschap soudent werden gewisseld, dus blijkt dan incontestabel het wesendlyke onderscheyd der boven gementionneerde twee gevallen en de wettelykheyd der aenkomste van de vertoonders op de rheede van Batavia en dat deselve geen ander denkbeeld hebben kunnen formeren (of soudent gesondigd hebben tegens het vertrouwen des woords van Uw HoogEdelhedens, 't welk de vertoonders aansagen als heylig) dan van goed onthael en onderstand, tot beandwoording van 't geene de Westindische Comp. op haar territoir aan de schepen van d'Oostindische maatschappye (aldaer vervallen zijnde) hebben verstrekt: en welcke verstreking door de Heeren Seventhienen aan die van de vertoonders hare principalen, met betuyging van dankbaarheyd is gerestitueerd en voldaan, behalven nog daarenboven de veelheyd van Oostindische schepen, die uytgaende haer hebben ververscht en van water en brandhout voorsien aan Cabo de Loop ¹⁾, sonder dat deswegens eenige klagte van d'Ed^{le} Groot Agtb. vergadering van Thienen uyt is gedaan, als wettende dat de noodsaekelykheyd alle wet abrogeerd en vernietigd tot behoudenis van schepen en menschen en om dus te voldoen aan de

1) Kaap Lopez in de bocht van Guinea, ter hoogte van de eil. Annobom en S. Thomé.

Christelyke pligten van Liefde, voornamendlyk onder diegeene die een en denselven Heere als hunnen souverain erkennen, om geen misbruyk te maken van eene concessie van octroy, wanneer op een meetkundige demonstratie consteerd, dat gem. noodzakelykheyd alleen streckt tot behoudenis van de zielen der menschen, om haer van een onvermydelijk verderf te bevryden, en niet, onder dat pretext, eenig nadeel in de negotie toe te brengen, gelijk UEd. HoogEdelhedens uyt d'extradeerde cognoiscenten van d'inlading der geconfisqueerde Schepen onderscheydentlijk is gebleken, door d'inventarisatie van deselve sal geconfirméerd en bevestigd worden; soodat, als men de behandeling van zaken in behulpsaamheyd en vriendelyk onthaal van d'Oosten West-Indische Compagnie tegens den anderen vergelykt, sal geen de minste proportie van overeenkomst te vinden sijn, aangesien de Heeren Principalen van de vertoonders alle onderstand en toelating van op haer territoir te ankeren en van het noodige te voorsien, aan de Schepen van Uw HoogEdelhed's principalen, uyt liefde tot hare medebroederen en landgenoten, bewesen hebben, jae selvs, soudén alvorens door woordgeving van goed tractement sig te hebben geobligéerd, nu ter contrarie tot een renumeratoir als vyanden werden behandeld én dat tegens een gedenuncieerde permissie als boven omstandig is beschreven: off nu de solutie van dese discrepantie, die *toto caelo* van den anderen differeerd, te vinden is in het onderscheyd, die de Staatkunde van Oost-Indiën dicteerd, en die, welcke in 't Vaderland practicabel en *in viridi observantia* is, sullen de vertoonders ter decisie laten van hunne principalen, 't zy med de gedane confiscatie als wettig te justificeeren, 't zy med het exempel van UE. HoogEdelhed's na té volgen, wanneer de scheepen van de Oost-Indische Comp. het territoir van de West comen aen te doen, sooals deselve na hare gewoonelyke wijsheyd sullen bevinden te behoren. Wyders versoeken de vertoonders, dat UE. HoogEdelhedens de crediteuren, waaraan de Schepen legaal verhypothiqueerd sijn, als de officieren en gemeene manschap, mitsgaders den H^r. resident Hendrik Coster tot Japara mogen werden voldaan wegens hunne te goed hebbende gagie en verstreking van ververssing, want dit versoeck is gefundeerd op de dispositie van 't beschreve regt en alomme gerecipieerde practijcq, 't welk geen nader adstructie meriteerd, als notoyr en uyt sig selven bekend sijnde, dat diegeene die een stuck lands, huys of schepen confisqueerd, altijd verstaan word, dat sulx geschied met de lasten van hypothecatie, tzy conventioneel of legaal, want anders soudén de crediteuren, die in alle deelen onschuldig

zijn, mede gestraft worden, 't welck het dictamen van de reden en billijkheyd respueerd en waeromme in de confiscatie der goederen van crimineele delinquanten, die ter dood veroordeeld sijn, de crediteuren voor den Heere geprefereerd worden. Eyndelijk versoecken de vertoonders, dat UE. HoogEdelhed^s in margie dezses sodanigen apostil gelieven te geven, t'zy van Nihil of andere g'extendeerde, soos als Uw HoogEdelhedens oordeelen te behoren; opdat de vertoonders van negligentie of versuym niet accusabel sijn by hun principalen van niet behoorlijk te hebben gevigileerd tot conservatie van haar Ed^{le} Grootagtbaarheid. regt, om tsyner tyd te recouvreren en actie te institueeren van schadeloosheyd en interessen, wegens opgamelde confiscatie der schepen en derselver lading voor sodanigen regter als haar agtbaarhedens sullen vermeynen te behooren.

Quo facto Etc^a. (getekend) Jacob Roggeveen, Jan Koster, Corn^s. Bouwman, Roeloff Roosendaal. (bovenaanstond) Gepresenteerd den 16^{en} October 1722.

Dingsdag den 27^{en} October 1722 ordinaris vergadering, absent de Heeren Mr. Jacob Faas en Joan Adriaan Crudop door indispositie.

Door den Heer Directeur-Generaal sijnde ingebracht een memorie van diverse goederen uyt de West-Indische Schepen den Arend en Thienhoven, is verstaan deselve ingevolge het besluit van den 6^{den} deser, te laten verkoopen en ten gelde maken, uytgesonderd de schietgeweeren, houwens, vuursteenens, handsagen, bylen, kapmessen, schoppen, het stael, staafyzer en de klinkersteenens, die verstaan werden by de administratien van de Wapencamer, het ambagtsquartier en het yzermagasijn med het kostende derselve te laten innemen en verantwoorden, om in den dienst van d'E. Comp. te worden gebruykt, dan ook wel voor betaling verstrekt te werden, buyten het wapentuyg.

Vrydag den 30^{en} October 1722 ordinaris Vergadering, absent de Hr. Mr. Jacob Faas door indispositie.

By requeste door de Hoofdofficieren van de West-Indische geconfisqueerde Schepen voor sig als uyt name van hun volk versoeck sijnde gedaan tot genot van eenige contante verstrecking op hunne aanst^{de} Vaderlandse voyage, alsook om te mogen weten de bepaling hunner bagage en wyders om te mogen genieten de journalen hunner voyage door de groote Zuydsee, blykens de navolgende insertie:

Aan Sijn Ed^t. den Ho. Ed. Heere Henric Zwaardecroon, Gouverneur-Generaal, mitsgaders d'Edele Heeren raden van Nederlans India, geven reverentelijk te kennen Jan Koster, Corn^s. Bouwman en Roelof Rosendaal, gewesene Schippers in dienst der Nederlandsche g'octroyeerde Westindische Compagnie ende bescheyden geweest sijnde op de by Uw Ho. Edelhed^s. geconfisqueerde Schepen, genaamd den Arend, Tienhoven en d'Africaanse Galey, welke gestrand en verongelukt is, met kennis en approbatie van Mr. Jacob Roggeveen, als opperhoofd en Cheff der opgem. schepen, hoe dat zy supplianten van d'onderofficieren uyt den name en van wegen de manschap, soo militaire als zeevarende der voorsz. Schepen en jegenwoordig bescheyden op de schepen van Uw Hoog Edelhedens principalen, om voor de kost sonder gage, met d'aanstaande vertreckende retourvl^t. te repatriëeren, continueel sijn en nog dagelijx werden besolliciteerd en aangesogt, ten eynde sy supplianten met een ootmoedige supplicatie haar geliefden te adresseeren aan Uw Hoog Edelhedens met ernstige bede, dat Uw Hoog Edelhedens, na 't voorschrift der barmhertigh^t. omtrent ellendigen, die niets bezitten, sodanigen dispositie mogten nemen, dat deselve wierden voldaan van hunne verdiende tegoedhebbende maandgelden, aangesien de gemelde geconfisqueerde Schepen met derselver geringe cargasoenen *tacite et legaliter* daarvoor verbonden sijn, gelijk alle rechtsgeleerden, die gecommantariëerd hebben *ad legem Rhodiam de jactu* alsmede *de naufragiis* en ingevolge de Wisbuysche zeeregten, eenparig affirmeeren en getuygen, en op welck fundament Uw Hoog Edelhedens, na alle apparentie, gepermiveerd sullen sijn geweest, om aan de manschap van zeker geconfisqueerd schip, 't geen de supplianten alleen bekend is met de naam van den Schotsen Lorrendraijer de gagie te hebben goedgevonden te betalen en te voldoen. Sulx de supplⁿ. met reden hopen (al soo aan haar die hatelyke titul van lorrendrayers¹) niet kan geadscribeerd werden, sonder d'agtbaarheid van hunne principalen op het hoogste te laideeren en te krenken) of Uw Hoog Edelhedens sullen de ernstige bede der supp^{ten} met hare gewone goedheyd in 't handhaven van het regtvaardige gunstig accordeeren. Voorts versoeken sy suppl^{ten} de dispositie van Uw Hoog Edelhedens, dat aan alle de manschap der opgem. geconfisqueerde schepen, een yder na sijn rang en qualiteyt, mag gepermitteerd en toegestaan worden sodanigen kisten of kist, als Uw Hoog Edelhedens sullen bevinden

1) Smokkelaars.

met de billijkheyd te quadreeren. Eyndelijck versoecken de suppli-
anten, die hunne journaelen of dagregisters van haare kruystogt in de
Zuidzee aan Uw HoogEdelhedens hebben overgeleverd, mogen wer-
den gerestitueerd off Copia van deselve; alsoo sy supplianten buyten
en behalven het geextradeerde geen de minste aanteykening van
hare kruystogt magtig zijn, om aan hunne principalen tot verand-
woording te vertoonen.

't Welk doende etc. (geteikend) Jan Koster, Cs. Bouwman en
Roeloff Roosendael.

Soo is, na resumtie van voorm^{te} requeste in hope sulx door de
HoogEdele Heeren 17^{en} ons niet qualijk sal werden afgenomen,
evenals door deselve niet gewraecht is de contante verstrecking van
gelden aan het volk van de Schotse Lorrendrayer in den jare 1720,
eenpariglijk verstaan, ongerekend den E. Mr. Jacob Roggeveen sig
in zee by een speciale acte op 26^e May jongstleden voor de gage van
het volk op verongeluckende Schepen heefd verbonden, aan voorm.
lyuden te laten aflangen het bedragen van hunne gage voor 2 maan-
den aan yder persoon in contanten gelde, mitsgaders aan de drie
schippers te consenteeren het medevoeren van een kist med een
fleskelder en soo ook aan de stuurl. benevens den Lieutenant Thon-
nar yder een kist sonder fleskelder, na de mate van 's Comp.'s regle-
ment, dog aan de resteerende manschap alleen maar toe te staan
een matrosenkist voor yder hoofd en van de begeerde journalen
alleen maar voorm. requestranten te laten behouden de dagelijkse
aanteekingen van Schipper Bouwman, die voor hun gesamendlijk
behooren genoeg te wesen.

54. — GOUVERNEUR-GENERAAL EN RADEN AAN HEEREN
ZEVENTIENEN, 30 NOV. 1722 1).

Hoe off men indertijd zal mogen off moeten handelen med de pen-
ningen die gemaackt staan te werden, en voort te komen uyt de
goederen, welke men hier heefd aan den wal doen brengen uyt de
West-Indische Schepen Den Arent en Thienhoven, waarvan ge-
schreven staat op het eynde onser jongste missive van den 25^e Sep-
tember Jongstleden, sulcks sal den tijd moeten leeren, en alhier van

1) R. A., O. I. C. 1859, f°. 809. — Uit Batavia.

onsen pligt zijn in 't corte Uw Ed. HoogAchtb. te vertoonen, dat voorm. twee bodems op den 5^{en} October te deser rheede van Japara verscheenen zijnde, by ons eenpariglijk wierd geoordeelt, deselve geen confiscatie zouden mogen ontgaan zonder verwaerlosing van het regt aan de Nederlandse Oost-Indische Maatschappye tegens deselve competeerende, en zulcks mogelijk al te voorsien is geweest uyt d'aparte bylagen, welke nevens onsen voorm. jongsten brief in eerbied aan UEdele Hoog Achtb. zijn gepresenteerd, en nevens desen gevoegd onse resolutiën van den 5^e, 6^e, 9^e, 16^e, 27^e en 30^e October ter aantooning van al ons gedoente in desen soo omtrent bovengem. twee schepen, als derselver manschap, papieren, inladinge en wat dies meer zy, med gedagten het een en 't ander bevonden zal werden te steunen op gronden van reden, regt en billijckheyt; nogtans scheen het in den beginne, als blyken kan uyt bovengem. resolutiën, het aansnoeren van dese twee vreemde bodems sonder eenige scherpe middelen van contraincte niet soude hebben kunnen werden g'exploicteerd, overmits den E. Mr. Jacob Roggeveen als cheff over deselve een figuur sloeg, als off voorgenomen had, het uytterste daarop te willen affwagten, dog ziende cort daarop eenige militaire en andere bewegingen op 3 syner nabuurige Oost-Indische scheepen, die hem wat te na quamen, gaff hy coop en liet sig vinden med gemak, hetwelke voor hem en de syne ook wel den besten weg maackte; liet egter niet na by een seker verhoog, g'insereerd staande by resolutie van den 16^{en} October voorm., over dit ons gedoente te doleeren, hetwelcke hem tot syner decharge ook niet qualijk konde werden afgenomen, hoewel verstaan wierd met dien vrund alhier in geen verder debat te komen, maar het oordeel over het een en 't ander aan Uw Ed. HoogAgtb. gedefereerd te laten, en hem med alle de syne verdeeld op d' Oost-Indische retourvloot altans na huys te laten keeren, op dat hunne meesters haarl. over alles na behooren zouden kunnen ondervragen, hoewel die menschen andersints bysonder genegen waren in den dienst van Uw Hoog Agtbaren en selfs in een minder qualiteyt te mogen overgaan, hetwelke haar uyt bovengem. insichten geweygerd, dog egter verstaan is aan deselve, als sijnde genoegsaam naakt en bloot uyt medelyden te laten verstrecken het bedragen van 2 maanden gagie in contant gerekend na de huur, waarvoor se sig aan de West-Indische Comp. hebben verbonden, het welke men hoopen wil, ons niet qualijk sal afgenomen werden en soo ook niet de limitatie op de bagagie van bovengem. thans retourneerende luyden, na het ge-

decreteerde dientwegen in het resolutieboek deses Casteels te vinden op den 30^{en} October; maar d'originele en geteekende resolutien door den E. Roggeveen c.s. successive genomen benevens een journaal van syne eygen hand als ook van 2 andere syner schippers off stuurlieden med d'origineele instructien en commissiën hunner superioren benevens meer andere geschriften onder separaat register althans aan de presideerende camer tot Amsterdam en copielyk aan die van Middelburg in Zeeland overkomende, willen wy hoopen, onse boven geciteerde besluynen en gedoente selfs sullen kunnen wettigen, ten minsten hebben wy het beste voor Uw Ed. HoogAgtb. welwesen in dese landen daarmede voor gehad ende dat wel voornamendlyk in dese tyden, waarin soo merckelyk door andere desasters de generale Comp. word besogt, bestookt ende gedrukt, boven en behalve al sulcke voyages van nadagt, die by en in ons vergroot moeste werden en toeneemen; zoo haast al het voorenstaende in voegen voorm^d. was verrigt en (zoo wy meynden) ten eynde gebracht, maar kort hieraan wierd hier over Macassar op den 3^{en} deser aangebragt een Ambon's briefken van den 10^{en} October jongstleden door den gouverneur Pieter Gabry aan den Gouverneur-Generael med eenige bylaagjes apart opgesonden en in copia nevens desen gevoegd, ter aantooning hoe meergem.^e schepen den Arent en Thienhoven aan de Westcant van het eyland Boero ontdekt sijnde geweest, mitsgaders door een corporaal en europees soldaat bescheyden aan de nieuwe wagt off uytzijd op Balfetoe, dewelke tegens alsulcke gevallen by onsen brief van den 31^{en} Januari deses jaars aan de ministers van Amboina gelast is aldaar te placeeren, met een cleen vaartuyg sijnde onderschept, den schipper op eerstgem. bodem Jan Koster terwijl den cheff voor dien tijd sig schuyl schijnd te hebben gehouden, al vry wat fier den voorm. corporaal behandeld ende synen macker den soldaat buyten boord heeft doen blyven, apparent om door sijn eygen schepelingen in opsigten hunner voyagie niet te werden verclikt; dog van welken gevalle off ontmoeting nog door den een nog door den anderen aan onseenige communicatie sijnde gegeven, na hun arrivement tot Japara en te deeser rheede, zoo zoude men mogelyk ook wel wat minder compassie en inschickeljkheyd voor dat volk hebben overgehad, by aldien men intijds was kundig geweest van dese hare malitieuze taciturniteyt in het passeeren van Bouro, waer van men in desen UEd. HoogAgtb. ook niet mag onkundig laten, nog oock van de quaadaardige intriegues, die den Commandeur Joan Fredric Gobius schijnd in den zin te hebben gehad, om te verydelen

ons concept tot het bemagtigen van meergem. twee West-Indische bodems, want in plaats van deselven zoude hebben opgevolgd gehad den specialen last van den 19^{en} September jongstleden, in copia by Uw Ed. Hoog Agtbare, soo wy hoopen, al bekend zullende wesen, heeft hy sig op een frivool pretext dwarsdradig daartegens aangekant, en buyten des dese vergadering by sijn antwoord van den 28^{en} met logens opgedischt, ter sake hy daerinne voorgeefd, den schipper Louis Schulerus van Samarang na Japara had opgesonden met het origineel van ons bevel, en daarentegens dien man med een ordonantie, na sijn caprice geformeerd sijnde, beladen heeft, dien hy naderhand aan dien commandeur heeft moeten weder teruggeven, als te zien is ten dele by onse resolutie van den 16^{en} October . . . 1).

Aan Mr. Jacob Roggeveen, ten dage van 13 November in rade van India te voorschijn komende 2), wierden gepermitteerd twee kisten, en twee flesschekelders, en hy ten synen versoeke geplaatst op het schip Commerrust, waarmede hy thans repatrieerd . . . 3)

De schippers, stierlieden en verdere manschappen van de aangeslagene West-Indische schepen den Arent en Thienhoven, en van de verongeluckte Africaanse Galey 4), sijn op dese retourvloot verdeelt, nadat op haar ernstig versoeck volgens resolutie van 30 October aan elk twee maanden gagie tot hun nodig onderhoud was verstrekt 5).

1) De volgende passage uit denzelfden brief, f°. 852.

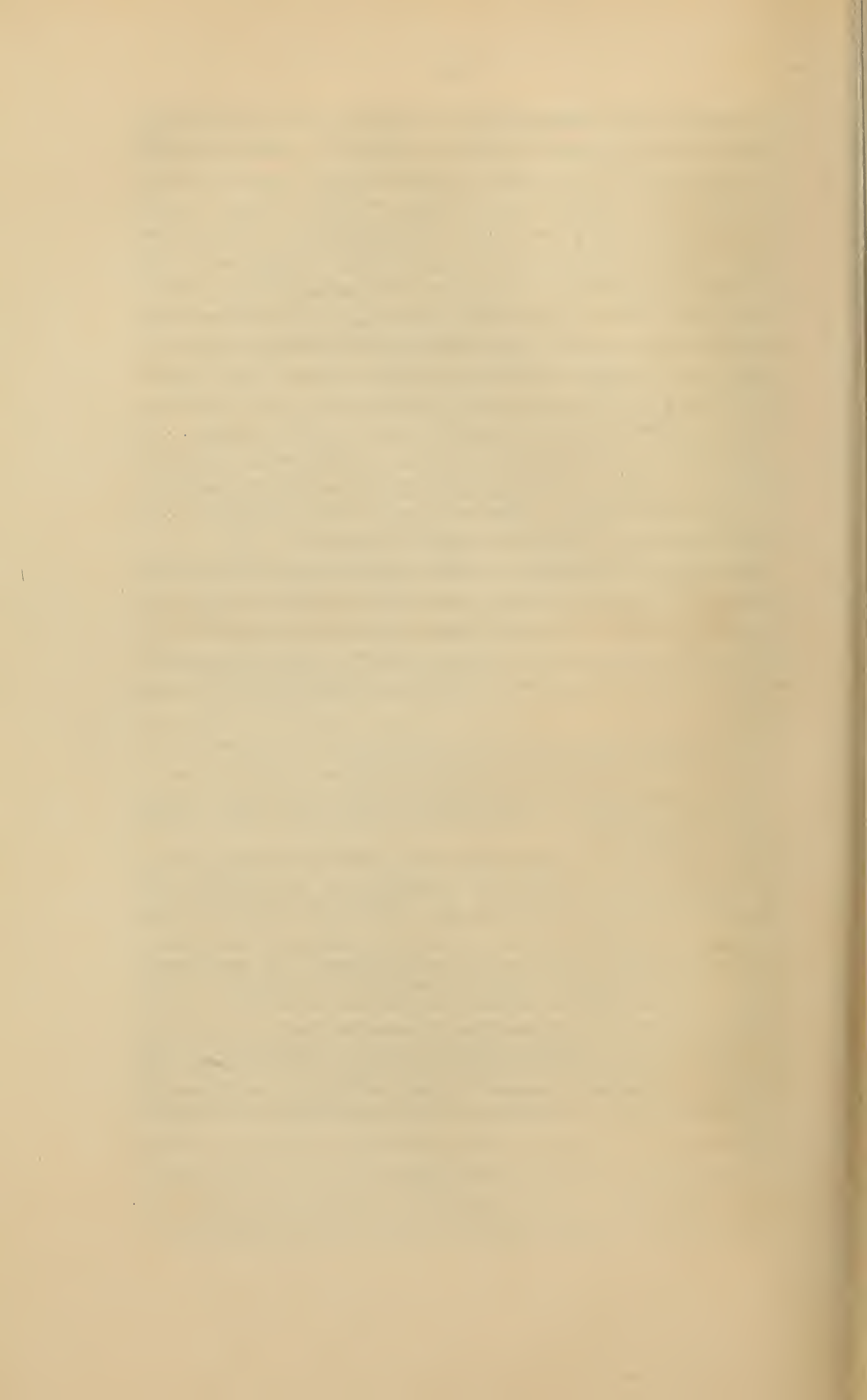
2) De resolutiën van dien dag houden niets meer in dan in dezen brief staat.

3) De volgende passage uit denzelfden brief, f°. 880.

4) Kapitein Roosendaal overleed te Batavia 27 Nov. te voren, volgens aanteeke-ning op de passagierslijst.

5) Behalve de hiervóór opgenomen of vermelde stukken waren bij dezen brief gevoegd (doch alleen voor de Kamer Amsterdam der O. I. C.): zes kaarten, n.l. een van Amerika, een van de Zuidzee, een van de Zuidkust van Amerika, een van het eiland Juan Fernandez, een van het Paascheil. en een van het eil. la Mocha, alsmede de journalen van kapitein Koster en opperstuurman Groeneveld van de Arend en bovendien een gesloten pakket, waarin de secrete instructie van de bewindhebber der W. I. C. voor Roggeveen, „alleen te openen als UEd. de terugreyze sult aannemen". Al deze documenten zijn nog zoek, aangezien alleen de bundel, voor de Kamer Zeeland bestemd, in 1836 is teruggevonden. De opname in extenso van de monsterrolle der Tienhoven, van de scheepsinventarissen, facturen en cognossementen, de lading betreffende, benevens rapporten aangaande de geloste victualie, alle in dien bundel aanwezig, is, als onvoldoend belangrijk voor deze reisbeschrijving, achterwege gelaten.

Commandeur van de retourvloot werd Mr. Ioan van Strijen, raad van justitie te Batavia.

De afloop in het Vaderland.

THE GROUP BY THE EDITOR

55. — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN TIENEN,
9 JULI 1723. 1)

Den advocaet de la Bassecour heeft ter vergadering voorgedraagen, dat Zijn Edele zig bij den advocaet van de Oostindise compagnie²⁾ hadde geïnformeert op de tydinge dewelke aen gemelde compagnie waren gecoomen³⁾, wegens de twee scheepen, den Arendt en Thienhoven, onder het belijf van den heer Jacob Roggeveen in den jaare 1721 tot ontdeckinge van eenige onbekende landen, uitgesonden, dog door gebrek van vivres en verversing genoodsaekt in het district van welgemelde Oostindische Compagnie te koomen omme zig aldaer van het noodige te voorsien ende alzo te repatrieeren. Dat hy, advocaet, was geïnformeert, dat de voorsz: twee scheepen door de Regeeringh op Batavia geconfisqueert ende berijts na Persien en de Oostkant van Java, versonden waren; dat hij, advocaet, wel hadde getracht, te ontdekken wat reedenen de voorsz. Regeeringh op Batavia hadden gepermoveert tot soodanige ongegronde proceduuren; maer dat den advocaet van de Oostindise Compagnie zig in de zaake zelfs niet hadden gelieven in te laten, oordeelende best te zijn, dat men zig desweegens aen de heeren Bewindhebberen van de Oostindise Compagnie zoude adresseeren. Waerop gedelibereert zijnde, is goet gevonden ende verstaen, dewijl de vergaderingh der Seventhienen, jeegenwoordigh bij den anderen is, de Heer Hack wegens de praezidiale Camer Amsterdam, d'Heer Hurgronje wegens de Camer Zeelandt, ende d'Heer Spierinkshouk wegens de Camer op de Maaze, beneevens den advocaet te committeeren, omme by de voorsz. vergadering der Seeventhienen te versoeken eenige heeren Commissarissen, ten eynde met deselve over de voorsz. zaaken naader te spreken, ende hunne devoiren aen te wenden, dat dese Compagnie buyten klagten gestelt, ende gehouden werde, mitsgaders van haare verrigtinge alhier ter vergaderingh rapport te doen.

1) R. A., W. I. C. 6, f°. 21^{verso}.

2) Mr. A. Westerveen, wien, blijkens een aantekening, de bundel voor Amsterdam is „in handen” gesteld.

3) Volgens het Kort gevat Jaarboek der O. I. C. Kamer Zeeland (Midd. 1759) kwamen op 6 Juli 1723 op het Vlakke van Rammekens aan de Meyenberg, Heinkensand, Barbestein en Vaakenisse onder vice-commandeur van der Grijp. De overige 17 schepen vielen ter reede Texel binnen.

56. — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN TIENEN,
10 JULI 1723. 1)

De Heer Praesident heeft ter vergadering gerelateert, dat Zijn Edele hadde gesproken met de heer Burgermeester Trip, heere van Berkenroode, jeegenwoordigh president van de vergaderingh van Seeventhien, ende aen Zijn Edele versogt, dat wegens de voorsz. vergaderingh eenige heeren mogten werden gecommiteert, omme met eenige heeren uyt deese vergadering, daer toe by resolutie van gisteren genomineert, wegens de geconfisqueerde twee scheepen van deese Compagnie op Batavia te confereren. Dat welgemelde heer van Berkenroode aen Zijn Edele hadde gedeclareert, dat de papieren en bescheyden de voorsz. zaake concerneerende in de gemelte vergadering der Seeventhien, tot nog toe niet geleesen waren; dat Zijn Edele verder hadde aengenoomen, zoo haest zulx zoude weesen geschief het daerheenen te dirigeeren, dat aen de begeerte ende het versoek van deese vergadering voldaan en daarvan aen deselve de noodige advertentie gegeven zoude werden. Waerop gede-libereert zijnde, is goetgevonden ende verstaen de heer Praesident voor Sijn Edele genomene moeyte ende gedane rapport, by deesen te bedanken, midtsgaders de voorsz. advertentie aff te wagten.

57. — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN TIENEN,
12 JULI 1723. 2)

De heer Praesident heeft ter vergadering voorgedragen, dat de heer Burgermeester Trip, heere van Berkenroode, jeegenwoordigh praesident van de vergaderingh der Seeventhien, Zijn Edele hadde gecommuniceert, dat de saek wegens de twee compagniescheepen, door de regeringh op Batavia geconfisqueert, in de voorsz. vergadering was voorgeweest ende dat het Zijn Edele voorquam, dat de respective Leeden van dien, niet ongenegen zoude zijn, deselve amiabel aff te doen. Dat zijn Edele dienvolgens hadde geoordeelt best te zijn, dat den advocaet deeser Compagnie in opgemaelde vergaderingh zoude compareren ende uyt de naem van de vergaderingh der Thien doen soodanig een versoek als men geraaden

1) R. A., W. I. C. 6, f°. 26 verso.

2) R. A., W. I. C. 6, f°. 28.

zoude werden. Waarop gedelibereert en de heer Praesident voor desselfs genomene moeyte bedankt weesende, is goetgevonden ende verstaen, den advocaet by deesen te qualificeeren omme uyt naem van deese vergaderingh zig te adresseeren aen de heeren van de Seeventhienen, ende aen deselve voor te houden hoe surprandt de proceduuren door de regeringh op Batavia gehouden, aen deese vergaderingh zijn voorgecoomen, ende uyt dien hoofde te versoeken dedomagement van geledene schaade, zoo ten aansien van de voorsz. twee geconfisqueerde scheepenen, als het cargasoen, daer inne gelaaden geweest ende op Batavia met profijt verkogt; als meede te versoeken eenige heeren gecommitteerdens omme daerover weedersijts nader te kunnen spreken en de voorsz. zaake in der minne te schicken.

Is binnen gestaen Jan Koster, gevoert hebbende het Compagnieschip den Arendt, ter vergaderingh overgeevende zijn journael geduurende zyne ryse gehouden, alsmeede nog eenige andere papieren daertoe relatieeff zijnde, mitsgaders mondeling rapport doende van zyne voorsz. ryse, ende het gund daeromtrent verder is gepasseert. Waerop gedelibereert zijnde, is goetgevonden ende verstaen 't zelve voor notificatie aen te neemen.

Den advocaet ingevolge de bovenstaende resolutie, zigh hebbende geadresseert gehadt aen de vergaderingh der Seeventhienen ende aldaer hebbende verrigt 't gind aen deselve by de voorsz. resolutie gedemandeert is geworden, heeft ter vergadering rapport gedaen, dat door den Heer Praesident van de voorsz. vergadering aen Zijn Ed. was gecommuniceert, datter eenige heeren commissarissen zouden werden benoemt, omme de proceduuren op Batavia, teegens de scheepen Den Arent en Thienhooven te examineeren ende alles nauwkeurig na te gaen ende dat zoo haest het rapport van de voorsz. heeren soude weesen ingecomen, daarvan aen deese vergadering beoorlyke advertentie gegeven zouden werden. Waerop gedelibereert zijnde is goetgevonden ende verstaen de voorsz. tijt en advertentie aff te wagten.

58. — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN ZEVENTIENEN,
12 JULI 1723. 1)

De Heer en Mr. Jan de la Bassecour advocaet van de West-Ind.^e Compagnie heeft ter vergaderinge voorgedragen uyt name en wegens de vergaderinge van Thienen tegenwoordig in deese stad vergadert zijnde en gemelde compagnie representeerende, dat nademael de expeditie onder 't commando van Jacob Roggeveen in den jaare 1721 door de heeren bewindhebberen van de West-Ind.^e Compagnie aangelegt, van dat slegte succes had geweest, dat hare scheepen uyt groote nood int district van d'Oost Indise Compagnie door de Molucco's op Japara waren gekomen en vervolgens generaal en raden hadden goetgevonden om de twee scheepen te confisqueeren en ten dienste van de Oost-Ind.^e Comp. te employeren; vervolgens soo heeft gemelde heer advocaet uyt name en van wegens als boven daar drie voorstellingen ter vergaderinge gedaan, eerstelijk, om te mogen weten wat redenen Generaal en Raden souden mogen aangezet en bewogen hebben om de gemelde scheepen genaemt de Arent en Thienhoven te confisqueeren; ten tweeden, soo versogt de vergaderingh van tienen dedommagement te mogen hebben van de scheepen en goederen, die in bovengemelde twee scheepen waren geladen geweest en dat op een voorgeven deselve goederen op Batavia met veel winst souden vercocht zijn geweest; en ten derden, soo versogt bovengemelde vergadering, dat eenige heeren uyt deese vergadering soude mogen gecommiteerdt werden om met heeren gedeputeerden uyt de vergadering van thienen nader over dese saake te confereren.

Op alle welke punten gedelibereert zijnde, soo is goetgevonden en geresolveert, dat bevorens dese vergaderinge sikh nader comt te explicceeren over dese saak, de Heeren commissarissen die by resolutie van den 5^{en} dezer genoteerdt staan 2) te versoecken en te committeeren om de Papieren dese materie betreffende en nu laest met de retourvloot aangebragt, te examineeren en van haer Ed.^s bevindinge rapport aan dese vergaderinge te doen, welke resolutie de heer President de heer de la Bassecour in de vergaderinge heeft aange-segt, daar benevens dat aan zijn Ed. de gedagten van dese vergaderinge dienaengaande nader soude gecommuniceert werden.

1) R. A., O. I. C. 266.

2) Den 5den Juli was eene commissie benoemd tot onderzoek der uit Indië ont-vangen papieren in het algemeen.

59. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.
13 JULI 1723. 1)

Is ter vergadering binnen geweest d'Heer Jacob Roggeveen, onder welkers directie de drie Compagnies scheepen den Arend, Thienhoven en de Africaanse Galey tot ontdecking van eenige onbekende landen geequieert zijn geweest, verzoekende te mogen weten, wanneer dat het dese vergadering sal convenieeren van zyne voorsz. voyagie mondeling rapport te doen. Waarop gedelibereert zijnde is goed gevonden ende verstaan, deze vergadering op het voorsz. rapport op morgen na den middag ten 3 uuren te beleggen, en daarvan de respective Leeden by een gewoonlyk billet te adverteren.

60. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.
14 JULI 1723. 2)

De vergadering huden extraordinare beleght zijnde op 't horen van 't rapport van de Heer Jacob Roggeveen, met Compagnies Schepen den Arend, Tienhoven en d'Africaanse Gally tot ontdecking van eenige onbekende landen, door hem Roggeveen aan de vergadering der thienen in den jare 1721 opgegeven, uitgeweest, zo heeft gemelte Heer Roggeveen van zyne voorsz. voyagie mondeling rapport gedaan, en verders aangenomen aan deze vergadering een Journael, gedurende zyne geheele reyze gehouden, te sullen overgeven, en is Zijn Edele door den Heer President aangezegt, morgen in de vergadering der Thienen te compareren om aldaar van zyne voorsz. vojagie mede verslach te doen.

61. — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN TIENEN,
15 JULI 1723. 3)

Is ter vergadering binnen geweest, de Heer Jacob Roggeveen, in den jare 1721 met drie Compagnies scheepen, den Arend, Thienhoven en de Africaense galley, na de Zuydsee tot ontdeckingh van

1) R. A., W. I. C. 378, f°. 117 verso.

2) R. A., W. I. C. 378, fol. 119.

3) R. A., W. I. C. 6, f°. 35.

eenige voor als nog onbekende landen, uytgesonden, ende nu over Oostindien geretourneert, verslag doende van zyne voorsz. voyagie, ende van 't gund daeromtrent verder is gepasseert en aenneemende aen deese vergadering een schriftelijk Journael geduurende de voorsz. ryse gehouden, te zullen overgeven, zoo haest hetzelfde in effenhijt zoude weesen gebragt. Waerop gedelibereert zijnde is goetgevonden ende verstaen, den voorsz. heer Roggeveen voor zijn gedaen rapport te bedanken.

62. — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN ZEVENTIENEN,
15 JULI 1723. 1)

De Heeren Commissarissen, die volgens resolutie van dese vergadering van voorleden Maandag 2), geexamineert hebben eenige papieren met de Retourvloot aangebragt, rakende zekere expeditie door de West-Indische Compagnie deser landen gedaan met de scheepen den Arend en Thienhoven, welke scheepen in 't gebied van de Oost-Indische Compagnie gekomen zijnde, op Batavia door Generaal en Raden waren geconfisqueert ten dienste van de Compagnie geëmployeert en haar inne hebbende cargasoenen verkogt. Zo hebben de Heeren Commissarissen gerapporteert, als dat 't haar Edele uyt bovengemelde papieren was gebleeken, dat de gemelde scheepen in de maand van Augusty 1721 uyt Texel in zee waren gegaan, gecommandeert zijnde den Arent door Jan Coster, gewesen schipper in den dienst van de Oost-Indische Compagnie en daarvan gedeporteert op den 30 September 1718, om reedenen aldaar bree-der gemeld 3), en Thienhoven door Cornelis Bouwman, en dat onder de directie van Mr. Jacob Roggeveen, gewesen Raad van justitie op Batavia vervolgens haar ryzen buyten de straat van Magellanes om vervordert hebbende, hadden vervolgens het gehouden journaal van den schipper Jan Coster op het Yland Ferdinando aangeweest, en aldaar verversing genoten, dog op den 3^{en} Juny op 15 graden by zeeker

1) R. A., O. I. C. 266.

2) 12 Juli.

3) Bij besluit der Zeventienen van 30 Sept. 1718 was Jan Coster, toen schipper op het O. I. retourschip Noordbeek, laatst voor de Kamer Amsterdam thuisgevaeren, uit den dienst der O. I. C. ontslagen en alle zijn verdiende gagie geconfisqueerd, omdat uit genoemd schip in het geheim goederen bleken te zijn gelost, eer de tot ontvangst der retourvloot gecommiteerde bewindhebbers waren aan boord geweest ter inspectie (R. A., O. I. C. 265).

yland gekomen en zo voorgaven de ryze zo door de meenigvuldige aan boord hebbende zieken, als gebrek aan ververssing en verdere benodigde mondkost voor het volk, en meer andere reedenen niet in staat waren geweest om de terugryze te kunnen volbrengen, so hadden geresolveert om de ryze na Oost-Indien aan te nemen, en deselve bevordert tussen Gilolo en Nova Guinea, langs de kusten van Ceram, de eilanden Bouro en Bouton en alzo de Moluccos gepasseert zijnde, waren den 9^{en} September 1722 op Japara gearriveert, alwaar veel ververssing genoten hebbende, waren op den 5^{en} October daaraan volgende op Batavia aangekomen, en aldaar door Generaal en Raden gelijk als hier voren gesegt is, geconfisqueert, derselver lading verkogt en de scheepen ten dienste van de Compagnie door Generaal en Raden geemployeert. Waar op gedelibereert, en in consideratie genomen zijnde dat vele leeden deser vergadering haar hadden geuyt van niet in staat te wesen om haar verder over dese zaak te kunnen explicereen, voor en al eer deselve aen hare Heeren Principalen hadden gecommuniceert en haar Edele goetvinden diensaangaande gehoord, zo is goetgevonden en geresolveert om de respective Kameren te versoeken om dese zaak aan haar Principalen te willen communiceeren, opdat diensaangaande de Heer Gecommitteerde of Heeren Gecommitteerden uyt deselve in de aanstaande vergadering van Zeeventiene mogen gemunieert komen met een finale resolutie. En is de presidiale Kamer Amsterdam versogt om over dese zaak een point van beschryving te formeeren en onder de andere verdere pointen te laten afaan. Verders is goetgevonden van den Heer advocaat Westerveen te committeeren en van dit laatste geresolveerde aan de Heer Ferdinand van Collen de Jonge, tegenwoordig presideerende ter vergadering van Tienen, uyt naem van deze vergadering kennis te geven.

Na de middagh.

De Heer advocaat Westerveen heeft ter vergaderingh voorgedragen, als dat volgens 'tgeresolveerde van deze morgen, communicatie van 'tgebeseigneurde had gedaan aan den Heer van Collen, dewelke had aangenomen om zulks aan de vergaderingh van Tienen te zullen voordragen.

63. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
15 JULI 1723. 1)

Den Heer Schepen van Collen heeft ter vergadering gerapporteert, dat de Heer Westerveen, advocaet van de Oostindische Compagnie, zijn Edele hadde gecommuniceert, dat op de propositie van den advocaet deser Compagnie voorlede Maandag in de vergadering der seventiene, wegens de twee scheepen den Arend, en Tienhoven op Batavia geconfisqueert, gedaan, goed gevonden was, de voorsz. saken aanstonds te stellen in handen van eenige Heeren Commissarissen, die dezelve ook geexamineert, en daarvan bereyds rapport gedaen hadden, dat daer op was geresolveert, dat by de eerste beschryving van de vergadering der Seventhiene over de voorsz. sake, eene point van uitschryving soude werden gemaakt, omme alsdan te zien, op wat wyse men deselve zoude schicken. Waerop gedelibereert zijnde, is goed gevonden en verstaen, den Heer van Collen voor Zijn Edele gedaen rapport te bedanken, midsgaders de heeren dezès Camers gedeputeerdens ter vergadering der Thienen, te versoeken in welgemelde vergadering het daarhenen te dirigeren, dat de voorsz. sake, en de schicking van dien, in het geheel aan deze Camer gelaten word.

64. — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN TIENEN,
16 JULI 1723. 2)

De Heer Praesident heeft in vergaderingh voorgedragen dat de advocaet van de Oostindise Compagnie, Zijn Edele hadden geïnformeert, dat op de propositie in de vergadering der Seeventhien door den advocaet deeser Compagnie, ingevolge de resolutie van den 12 deser gedaen, de zaaken, concerneerende de scheepen den Arendt en Thienhoven, op Batavia geconfisqueert, in handen van eenige heeren commissarissen gestelt geworden is, die deselve berijts geexamineert en daarvan ter vergaderingh rapport gedaen hadden, dat daerop in de voorsz. vergaderingh der Seeventhien was goetgevonden van de voorsz. zaaken by de eerste beschryving een particuliere point te maaken, ten eynde de respective Cameren

1) R. A., W. I. C. 378, fol. 121.

2) R. A., W. I. C. 6, fol. 36.

daerop mogten weesen gelast; geevende gemelde Heer Praesident deese vergaderingh in bedenkingh, off men niet zoude kunnen goetvinden de voorsz. saake te laten aen de praesidiale Camer Amsterdam, dewijl geduurende deese vergaderingh daeromtrent niet zal kunnen werden geëffectueert. Waarop gedelibereert sijnde, is goetgevonden ende verstaen de welgemelde heer Praesident voor sijn Ed. gedaen rapport te bedanken ende verders de voorsz. zaake en schicking van dien te stellen in handen van de heeren Bewindhebberen, ter praezidiale Camer Amsterdam, omme daeromtrent te doen zooals haer Edele ten meesten dienste van de Compagnie zullen vermeen te behooren.

65. — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN TIENEN,
22 JULI 1723. 1)

Is ter vergaderingh overgegeven het Journael door den heer Jacob Roggeveen geduurende zijne ryse gehouden. Waerop goetgevonden is hetzelfde alhier ter comptoire te seponieren.

66. — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN TIENEN,
23 JULI 1723. 2)

Is binnen gestaen Cornelis Bouman³⁾, gewese schipper op het Compagnies schip Thienhoven, onder de directie van Jacob Roggeveen in de Zuydsee tot ontdeckingh van eenige onbekende landen geweest zijnde ende nu over Oostindiengerepatrieert, overgeevende een Journael door hem geduurende zyne ryse gehouden. Waarop gedelibereert zijnde, is goetgevonden ende verstaen het voorsz. Journael alhier ten Comptoire te seponieren.

67. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER O. I. C.,
26 JULI 1723. 4)

Ter vergaderingh gehoort zijnde 't rapport van de Heeren Gecom-

1) R. A., W. I. C. 6, fol. 54 verso. — Geen der ingeleverde journalen is meer in de archieven der W. I. C. aanwezig.

2) R. A., W. I. C. 6, fol. 59.

3) „Van de Oostzoner Overtoom”, volgens de monsterrolle.

4) R. A., O. I. C. 380.

mitteerdens volgens resolutie van dese vergadering van 28 Juny laatstleden, bygewoont en waergenomen hebbende de vergaderingh van Zeeventiene wegens dese Kamer; zo heeft de vergadering genoeg in 't gemelde rapport genomen, en zijn de Heeren voor haar genomene moeyte bedankt.

Uyt welk rapport geproflueert is, als dat by de vergaderingh van Zeeventiene was goetgevonden om aan dese Kamer te demandeeren dese navolgende zaken, om daar van rapport aan de aanstaande vergadering van Zeeventiene te doen, als:

Een propositie door den Heer Mr. Jan de la Bassecour, advocaat van de West-Indische Compagnie, uyt naamen van wegens de vergadering van Tienen op den 12^{en} July aan de vergadering van Zeeventiene gedaan, wegens het aanhouden en confisqueeren van twee scheepen door Generaal en Raden op Batavia, door de West-Indische Compagnie in den jare 1721 tot sekere expeditie uytgerust, alles breeder by de resolutie van de vergadering van Zeeventiene van 12 July laatstleden consteerende.

Waarop gedelibereert zijnde, zo is goetgevonden en geresolveert om bovengemelde zaken te examineeren, en daarvan rapport aan dese vergadering te doen versoeken en te committeeren de Heeren Lestevenon, Schuyt, Graafland en du Fay, met en benevens de twee advocaten van de Compagnie.

68. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
29 JULI 1723. 1)

In deliberatie gelecht zijnde het verzoek van de officieren en matrozen, gevaren hebbende op de schepen den Arend, Thienhoven en d'Africaanse Galey, onder de directie van d'heer Jacob Roggeveen, omme te hebben betaling van haer te goed zijnde gagie en maandgelden ten tijd van hare komste alhier te lande, zoo is na voorgaande deliberatie goed gevonden en verstaan, aan dezelve te beloven, dat zoo haast deze compagnie behoorlijk door de Oostindische Compagnie zal wezen gededommeert, alsdan haare gagie ende maandgelden tot hare komste alhier te lande, betaalt sullen werden.

1) R. A., W. I. C. 378, fol. 123 verso.

69. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
7 SEPT. 1723. 1)

Den Heer Schepen van Collen heeft ter vergadering voorgedragen ende Leden dezer vergadering in bedenking gegeven, off niet, dewijl by de laeste gehouden vergadering der Seventhienen geresolveert is geworden een point van uitschryving te maken, omme bij volgende sessie nader te delibereren over de schepen den Arend en Tienhoven op Batavia, door de Regering aldaar aangehouden, wegens deze Compagnie, eene Commissie behoorden gedecerneert te werden, dewijl gemelde vergadering der 17^{en} jegenwoordig by den anderen is, omme het intrest dezer Compagnie nopende de voorsz. zake aldaar waer te nemen. Waerop gedelibereert zijnde is goed gevonden ende verstaan, dese vergadering op aanstaande Vrijdag den 10^{en} deser extraordinair tegens $\frac{1}{2}$ 12 uren te beleggen, om over de voorsz. zake te delibereren ende de absente Leeden by eene missive te beschryven.

70. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
10 SEPT. 1723. 2)

De vergadering huden extraordinarie belegt zijnde om te overleggen op wat wijze van wegens dese Compagnie een behoorlijk de-domagement van schade van de Oostindische Compagnie behoorden gevonden te werden, wegens de schepen den Arend en Thienhoven by de Oostindische Compagnie op Batavia aengehouden, zoo is na voorgaande deliberatie goet gevonden en verstaan, dat den advocaat zig sal adresseeren aan de vergadering der seventienen, omme te vernemen, of ook by welgemelte vergadering eenige rezolutie is genomen, ten reguarde van de voorsz. zake, en by aldien zulx noch niet geschied mochte zijn, als dan te declareren, dat dese Camer als daartoe by de jongst gehouden vergadering der Thienen geauthoriseert, niet ongenegen zoude zijn, daarover met eenige heeren Commissarissen uit de voorsz. vergadering te treden in eene conferentie, werdende de Heeren Boreel, van Collen en Coymans, verzocht enge-qualificeert omme wegens dese Compagnie de voorsz. conferentie

1) R. A., W. I. C. 378, f°. 142.

2) R. A., W. I. C. 378, f°. 144.

waar te nemen, ende aldaar te cijfferen vergoeding van de voorsz. twee schepen, zoo als deselve aan dese Compagnie in zee hebben gekost, alsmede het provenu van het cargasoen, zooals 't zelve op Batavia is vercocht, midsgaders noch de waarde van de victaly voor zooverre deselve in goede staat bevonden is, gelyk ook dan de maandgelden, gedurende de tijd, dat het volk van de voorsz. twee schepen in dienst van de Oostindische Compagnie is geweest.

71. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER O. I. C.,
15 SEPT. 1723. ¹⁾

De Heeren Commissarissen volgens de resolutie van dese vergaderingh van den 26^{en} July laatstleden versogt en gecommitteert zijnde geweest om te examineeren de zake rakende seekere expeditie door de West-Indische Compagnie deser landen gedaan met de scheepen den Arent en Thienhoven;²⁾ waren den 5^{en} October daar aan volgende op Batavia aangekomen, en aldaar de twee scheepen door ordre van Generaal en Raden geconfisqueert, derselver lading verkogt, en gemelde scheepen ten dienste van de Compagnie geëmployeert, alsmede alle de papieren aan Generaal en Raden uyt gemelde twee scheepen waren overhandigt; de reedenen die Generaal en Raden hadden gemoveert om bovengemelde confiscatie te doen, waren omdat bovengemelde scheepen door de Moluccos waren gepasseert, en dat Generaal en Raden haar verders hadden gefundeert op 't 34^e Articul van de Octroyen aan de Oost-Indische Compagnie gegeven in den jare 1602 en 22 December 1622, alsmede op de placcaten den 1^{en} July en 9 September 1606 diens-aangaande geëmanceert, en wel voornamentlijk op de ordres van hier aan Generaal en Raden gegeven by missive van 16 February 1616 ten aansien van 't schip de Eendragt door eene Isaac le Maire³⁾ gevoert tot sekere expeditie en op Batavia geconfisqueert. De Heeren Commissarissen hebben verders ter vergadering voorgedragen, alsdat de zaak van bovengemelde le Mair hadden ondersogt, en bevonden dat gemelde le Mair (sijnde voormaals geweest Bewinthebber van d'Oost-Indische Compagnie in de Kamer Amsterdam) in den jare 1615 met eene Cornelis Schouten van wegens eene zogenaamde

1) R. A., — O. I. C. 381.

2) Hier volgt de resolutie woordelijk ons no. 62 hiervóór tot: „den 9en September 1722 op Japara gearriveert, alwaar veel ververssing genoten hebbende.”

3) Bedoeld wordt Jaques le Maire; zijn vader Isaac was bewinthebber der O. I. C. geweest.

opgeregte Austraaſe Compagnie tot een expeditie met twee ſcheepen, als een van 180 laſten met 65 koppen, en één van 55 laſten met 22 koppen, zijnde een van byde deſe ſcheepen op de ryze verongelukt, was uytgevaren en voorsien geweest met een ſecreete reſolutie, om in 't diſtrict en onder 't gebied van d'Ooſt-Indiſche Compagnie te negotieeren, alſmede met zekere ordre hoe zig had te gedragen ten aanzien van den Gouverneur Generaal en verdere Compagnies bediendens in Indien: dat vervolgens le Maire zijn ryze buyten de Straat van Magellanes om gedaan hebbende, mede in 't diſtrict van de Ooſt-Indiſche Compagnie gekomen zijnde met 't eene Schip de Eendragt genaamt, 't zelve door Generaal en Raden is geconfiſqueert, en de inlading daarvan verkogt ten profyte van d'Ooſt-Indiſche Compagnie dog over deſe zaak door die van de Austraaſe Compagnie aan haar Ho. Mog. geklaagt zijnde en verſogt hebbende om reſtitutie van haar gelede ſchade, zo hebben haar Ho. Mog. goetgevonden om ter examinatie en judicatie van deſe zaak te verſoeken zeven gedelegeerde regters, als vier uyt den Hoge Rade, en drie uyt den Hove Provinciaal van Holland, door welke regters d'Ooſt-Indiſche Compagnie is gecondemneert geworden, en heeft deſelve in den Jare 1622 ter dier ſake voldaan aan de Austraaſe Compagnie een ſomma van *f* 58343.14.—, zeggende de Heeren Commiſſarissen in dit rapport alles te zijn gemelt 't geen haar Edele tot elucidatie van bovengemelde twee zaken hadden kunnen ontwaren. Waarop gedelibereert zijnde, zo heeft de vergaderingh verſogt om gedient te mogen weſen van de gedagten en 't advis der Heeren Commiſſarissen, om na bevinding van zaken diensaangaande een advis te kunnen formeeren, en 't zelve van deze Kamer ter vergadering van Zeeventiene tegenwoordig by den anderen zijnde, in te brengen. Zo hebben de Heeren Commiſſarissen aan de vergadering voorgedragen dat haar Edele van gedagten waren, nademaal de Compagnie is gecondemneert geworden in de zaak van le Mair, die met bedagten raden die expeditie had ondernomen om in 't territoir van de Compagnie te negotieeren, en dat tegens 't Octroy en placcaten daar tegens geëmaneert, dat haar Edele zeer bedugt waren, dat de Compagnie in de zaak van de West-Indiſche Compagnie, wanneer deſelve zoude mogen gebragt werden ter decisie van den Regter, geen beter lot zoude ondergaan, want 't de Heeren Commiſſarissen was voorgekomen dat bovengemelde twee ſcheepen den Arent en Thienhoven haar cours door 't diſtrict van d'Ooſt-Indiſche Compagnie hadden moeten neemen, niet om eenig gewin met negotie in 't zelve te

doen, maar daar toe door zeenood, ontstentenis van vivres, alsmede gebrek aan gesonde manschap geperst zijnde; dienshalven zo meenen de Heeren Commissarissen, dat 't met den meesten dienst van de Compagnie zouden convenieeren, ter vergaderingh van Zeeventiene van dese Kamer een advis wierd ingebragt, en het daar heenen gedirigeert, dat dese zaak met de West-Indische Compagnie in alle vriendelijkhijt wierde bemiddelt en afgedaan, ter welker behandeling eenige Heeren van wegens de West-Indische Compagnie, en eenige Heeren uyt de vergaderingh van Zeeventiene soude kunnen gecommitteert en versogt werden, om deze zaak verder ten genoegen en in alle minnelijkhijt af te doen. Waarop verders gedelibereert zijnde, zo heeft deze vergaderingh zig ten eenemaal geconfirmeert met 't uytgebragte advis van de Heeren Commissarissen, en zijn de Heeren Gecommitteerdens ter vergaderingh van Zeeventiene van dese Kamer versogt en geauthoriseert, om het daarheen te dirigeren dat deze zaak volgens 't uytgebragte advis van de Heeren Commissarissen in de vergaderingh van Zeeventiene zijn effect zoude mogen erlangen. Verders zijn de Heeren Commissarissen voor haar genomene moeyte in 't ondersoeken van dese saak, als mede voor haar gedaan rapport door de vergaderingh bedankt: En zijn de Heeren Leeden van dese vergaderingh versogt, om bovengemelde resolutie te willen secreteeren.

72. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER O. I. C.,
21 SEPT. 1723. 1)

De Heeren Gecommitteerdens wegens dese Kamer ter vergadering van Zeeventiene tegenwoordig by den anderen zijnde, hebben aan dese vergadering voorgedragen, dat de gedagten van dese Kamer, volgens resolutie van dese vergaderingh van 15 September laatstleden, ten regarde van de West-Indische Compagnie breeder in gemelte resolutie vervat, niet hadden kunnen uytvoeren ter vergadering van Zeeventiene, want dese Kamer met de Kamer van Zeeland wel daar in convenieerde om gemelde zaak met alle vriendelijkhijt te tracteeren, en deselve (des mogelijk zijnde) af te doen, zodat men daar over met pluralitijt van stemmen zoude hebben kunnen concludereen, maar dat de andere vier respectieve Kameron ter

1) R. A., O. I. C. 381.

vergadering hadden voorgebragt van haar Heeren Principalen zeer sterk gelast te zijn ter contrarie; zo versogten bovengemelde Heeren Gecommitteerdens ter Vergadering van Zeeventiene om nader de gedagten van dese vergaderingh te mogen weten, en diensaangaande met een resolutie gemunieert te mogen wesen. Waarop gedelibereert sijnde, zo is goetgevonden en geresolveert de Heeren Gecommitteerdens van dese Kamer ter vergadering van Zeeventiene te verzoeken, het daar heenen te willen dirigeeren, dat met concurrentie en goetvinden van alle de respective Kameron over gemelde zaak een resolutie zoude mogen genomen werden overeenkomende met de gedagten en resolutie van dese Kamer, waar toe de Heeren Gecommitteerdens werden versogt om alle faciliteit te gebruyken en verders alle persuasive middelen daartoe in 't werk te willen stellen, die mogelijk soude wesen, en daartoe kunnen dienen; dog by aldien alle dese middelen geen ingressie by gemelte vier Kameron zouden mogen hebben, zo werden de Heeren Gecommitteerdens versogt het daar heenen te willen dirigeeren, dat met de pluralitijt van stemmen zoude mogen geconcludeert werden.

73. — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN ZEVENTIENEN,
22 SEPT. 1723. ¹⁾

Is ter vergadering gecompareert den Heer de la Bassecour, advocaat van de West-Indische Compagnie, versiekende in alle beleefde termen om van dese vergaderingh te mogen erlangen een antwoord op zyne propositie van wegens gemelde Compagnie aan de vergaderingh van Zeeventiene in d^o. 12 July laatstleden gedaan, wegenszekere expeditie door de West-Indische Compagnie geëntameerd, en waarvan twee scheepen als den Arent en Thienhoven op Batavia waren gekomen, deselve geconfisqueert en hare inlading aldaar verkogt, alles breeder by bovengemelde resolutie consteerende. Welk versiek van den Heer advocaat de la Bassecour ter vergadering nader in overweging zijnde genomen, en geconsidereert wat aan Zijn Edele diensaangaande zoude in antwoord kunnen dienen om rapport daarvan aan gemelde West-Indische Compagnie te doen; zo is goetgevonden en geresolveert ter vergadering deze volgende resolutie te neemen, namentlijk dat nademaal deze bovengemelde zaak by de

¹⁾ R. A., O. I. C. 266.

Kameren van Amsterdam en Zeeland rypelijk overwogen zijnde, deselve meenden dat men daar over in een minnelyke onderhandeling met de Heeren van de West-Indische Compagnie, off wel met eenige Heeren Gecommitteerdens uyt derselver vergadering, behoorde te komen, om te zien hoe men de zaak zoude kunnen behandelen, ter byder genoegen; dog nademaal de andere vier Kameren, als Delft, Rotterdam, Hoorn en Enkhuisen eenige zwaarigheden vonden om haar voor als nog diensaangaande finaal te kunnen verklaren, zo is goetgevonden en geresolveert aan gemelde vier Kameren toe te staan den tijd tot primo November aanstaande, om bovengemelde zaak nader te onderzoeken, en daarover ider in den haren breeder te delibereeren, met een ernstig en serieus versoek om voor of op gemelde tijd haar Edele gedagten en dat gemunieert met bondige en solide reedenen ter voorgemelde materie dienende, sonder eenig manquement aan de Kamer Amsterdam en Zeeland te laten toekomen, 't welk bovengemelde vier Kameren hebben aangenomen te zullen volbrengen. Waar op den Heer de la Bassecour wederom versogt zijnde ter vergadering te verschijnen, zo is zijn Edele door den Heer President aangesegt het goetvinden en resolutie van deze vergadering diensaangaande nader aan Zijn Edele zal gecommuniceert werden, waarvan den Heer de la Bassecour heeft aangenomen om rapport te doen.

74. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
23 SEPT. 1723. 1)

Den advocaat heeft ter vergadering rapport gedaan, dat zijn Edele ingevolge de rezolutie van dese vergadering in dato den 10^{en} deser maand September met communicatie van den Heer President van de vergadering der Seventienen, zig aen de voorsz. vergadering heeft geadresseert gehad en aan deselve gedemonstreert, dat dese compagnie met verlangen tegemoet zag, een favorable resolutie, van de voorsz. vergadering, rakende een behoorlijk dedommagement van de twee schepen den Arend en Tienhoven, door de Regering op Batavia buiten alle regt en redden aangehouden, dat dese Compagnie ten dien eynde al hadde verwacht, dat door eenige Heeren Commissarissen van wederzijds Compagnien bereids eene vriendelyke conferentie op

1) R. A., W. I. C. 378, fol. 155.

dat subject gehouden zijn geweest, maar dat daarvan tot nog toe geen kennisse aan deze Compagnie gecomen zijnde, hy Advocaet gelast was, omme zig wederom aan de vergadering der 17^{en} aan te geven, ende aldaar te inhereren het versoek, dat bevorens door hem wegens de vergadering der Thienen gedaan was, zijnde tselve breder onder de notulen van welgemelte vergaderinge in dato den 12de July laatstleden vermeldt, dat hem Advocaat daerop tot antwoord was gegeven, dat dewijl eenige Cameren op het bewuste geval noch eenige remarques hadden, men als nog niet in staat was, omme daarop finaal te resolveren, dat men egter, zo haast daar omtrend iets vastgesteld mochte zijn, daarvan aan deze Camer de nodige kennisse geven zoude, dat ook ingevolge van dien aan hem Advocaat door de Heer Westerveen deze morgen was aangezeyt, dat door welgemelte vergadering der Seventienen aan die Cameren dewelke het difficiëlste waren, waren ter hand gesteld alle de papieren, het voorsz. geval concernerende omme deselve nader te examineren, ende haar advis daeromtrent by inschryving voor den eerste gelegenheyt aanstaande aen de Camer Amsterdam te communiceren. Waarop gedelibereert zijnde, is goed gevonden en verstaan het verrigte van den Advocaat te approberen, ende voorsz. tijd af te wagten.

75. RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM
DER O. I. C., 4 NOV. 1723. 1)

Zijn ter vergadering geleesen de Brieven van de Kameren Delff, Rotterdam, Hoorn en Enkhuisen aan dese Kamer geadresseert, in datis 21, 25, 27 en 30 October laatstleden, waarby gemelde Kamenen deze Kamer qualificeeren, om met de Heeren Bewinthebberen van de West-Indische Compagnie, off wel met de Heeren Gecommitteerdens uyt deselven in conferentie te mogen treden over en ter zake van de twee West-Indische Scheepen genaamt den Arent en Thienhoven, door Generaal en Raden op Batavia geconfisqueert, en aldaar derselver lading verkogt, alles breder blykende by de resolutie dezer Kamer van 21 September laatstleden, alsmede by die van 12 July en 22 September laatstleden door de vergaderingh van Zeeventiene genomen, dog dat diensaangaande niet finalijk geresolveert, veel min geconcludeert zoude mogen werden, voor en aleer

1) R. A., O. I. C. 381.

wegens 't gebesoigneerde over deze zaak aan de aanstaande vergadering van Zeeventiene door deze Kamer rapport zal wesen gedaan. Waar op gedelibereert zijnde, zo is goetgevonden en geresolveert om ten dien eynde met de Heeren van de West-Indische Compagnie, off wel met de Heeren Gecommitteerdens uyt deselve in conferentie te treden, van dese Kamer te versoeken en committeeren, gelijk als by desen versogt en gecommitteert werden de Heeren van den Bempden, Muysart, Schuyt en Graafland, met en benevens byde de Advocaten van de Compagnie, om met de bovengemelde Heeren in conferentie te treden, dog niet finalijk iets te concludeeren, maar van haar gebesoigneerde rapport aan deze vergadering te doen, om daarvan communicatie aan d'aanstaande vergadering van 17^{en} te geeven.

76 RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER
W. I. C, 1 FEBR 1724. 1)

Op het geproponeerde van den Heer Coymans is na voorgaende deliberatie goed gevonden ende verstaan, den Advocaat te qualificeren omme by een van de Advocaten van de Oostindische Compagnie zig te informeren wanneer de conferentie over de bewuste aenhouding van de twee dezer Compagnieesschen, den Arend en Thienhoven, op Batavia gehouden zoude kunnen werden.

77. RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER
W. I. C, 4 FEBR. 1724. 2)

Den Advocaat heeft ter vergadering rapport gedaan, dat zijn Edele, ingevolge van de resolutie dezer vergadering in dato den 1^{en} deser zig hadde geïnformeert by den Heer Westerveen Advocaet van de Oostindische Compagnie off oock bereids eenen precisen dach beraamt was, tot het houden van een conferentie, met eenige heeren van de voorsz. Oostindische Compagnie over de bewuste aenhoudinge van de twee schepen dezer Compagnie, den Arend en Thienhoven op Batavia. Dat de gemelte Heer van Westerveen daar op hadde geavanceert dat tot het houden van de voorsz. conferentie wel eenige Heeren waren gecommitteerd, maar dat tot noch toe daer geen tijd toe was vastgesteld; dat de gemelte Heer Westerveen

1) R. A., W. I. C. 379, fo. 16.

2) R. A., W. I. C. 379, fo. 16 verso.

egter hadde aengenomen, daer over met de daar toe gecommiteerde heeren te spreek en te bewerken, dat ten spoedigste aen de intentie dezer vergadering voldaan werd; hetwelk voor notificatie is aangenomen.

78. RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER
W. I. C., 15 FEBR. 1724. 1)

Den Advocaat heeft ter vergadering voorgedragen, dat zijn Edele was geïnformeert, dat het besogne van de Oostindische Compagnie over de aanhouding van de schepen den Arend en Thienhove, morgen soude kunnen werden gehouden, by aldien zulx van de conventie dezer vergadering geoordeeld wierd. Waarop gedelibereert zijnde, is goed gevonden ende verstaan de Heeren, dewelke daer toe bevorens zijn gecommiteerd geweest, te versoeken daar toe te willen vaceren.

79. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER O. I. C.,
24 FEBR. 1724. 2)

De Heeren Commissarissen volgens resolutie deeser kamer van 4 November laatstln. versogt en gecommiteerd zijnde geweest om met de Heeren Bewinthebberen van de West-Ind. Comp^{ie} te spreken over de scheepen den Arent en Thienhoven, breeder in gem. resolutie vervat, hebben aan de vergadering voorgedragen, als dat met de Heeren Gecommiteerdens uyt de West Ind. Comp. daarover verschyde besognes hadden gehouden, dat gem. Heeren hadden gevordert:

voor 't schip den Arent	f 66.356.4
voor 't schip Thienhoven	„ 45.860.7
voor eenig vaatwerk	„ 5.101.
daar benevens dat 't cargasoen in bovengem. scheepen geweest en ten profyte van de Comp. op Batavia verkogt, en aldaar in derselver cassa gekomen, had bedragen een somma van	„ 48.000.
bygevolge de geheele eysch kwam te bedragen	f 165.317.11

1) R. A., W. I. C. 379, fol. 22.

2) R. A., O. I. C. 381.

daar benevens dat aan 't volk van de retourvloot overgekomen, en op de twee gem. West Indische scheepen beschyden geweest, door de Oost Ind. Comp. haar verschenen maandgelden op de ryze herwaarts verdient, behoorde voldaan te werden: over alle welke zaken, verschyde malen met den anderen in conferentie zijnde geweest, 't eyndelyk zo verre was gebragt, dat de Heeren Commissⁿ. wegens de Kamer Amsterdam hadden gemeent, dat de Heeren van de West Ind. Comp. haar behoorden te laten genoeg en op derselver gedane eysch met de somma van *f* 110.000 dog al evenwel alles onder approbatie van de vergadering van Zeeventiene, waarop de Heeren van de West Ind. Comp. finalijk hadden geantwoord, haar gedane eysch niet minder als tot *f* 130.000 te zullen verminderen; dienshalven zo versogten gem. Heeren commissarissen om 't goetvinden van dese vergadering dienaangaande verders te mogen weten: waarop gedelibereert zijnde is goetgevonden de Heeren Gecommitteerdens ter vergadering van zeeventiene wegens deze Kamer te versoeken, om bovengem. rapport van de Heeren Commissarissen aan gem. vergadering voor te dragen en 't daarheen te dirigeeren, dat deze Kamer off wel de Heeren Commissarissen daartoe bevorens by dese Kamer versogt en gecommitteert uyt deselve mogten gequalificeert werden, om bovengem. zaak met de Heeren van de West Ind. Comp. in der minne en ten meesten nutte van de Comp. af te doen, om daarvoor verdere onlusten en processen te myden en voor te komen.

80. — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN ZEVENTIENEN,
24 FEBR. 1724. 1)

De Kamer van Amsterdam door de respective Kameren gequalificeert zijnde geweest om met de Heeren Bewinthebbereren van de West Indische Compagnie off wel met de Heeren Gecommitteerdens uyt deselve in conferentie te mogen treden, over en ter zake van de twee West Indische scheepen, genaamt den Arent en Thienhoven, alles breeder consteerende by de resolutien van de Vergadering van Zeeventiene van 12 July en 22 September 1723, heeft aan de vergadering gecommuniceert, dat eenige Heeren Commissarissen uyt deselve ten fine als boven met eenige Heeren Gecommitteerde Bewinthebbereren uyt de West Indische Compagnie hadden gebesoigneert,

1) R. A., O. I. C. 266.

dat gemelde Heeren hadden gevordert, 1)... dienshalven zoo versogt de Kamer Amsterdam de gedagten en 't goetvinden van deze vergadering diensaangaande nader te mogen weten. Waarop gedelibereert zijnde, is goetgevonden de Heeren Commissarissen tot deze zaak door de Kamer Amsterdam gecommitteert te qualificeeren van de gepresenteerde somma van *f* 110.000.— met nog ses a seeven duysent guldens of wat meerder na exigentie van zaken te mogen vermeerderen, om alzo dese zaak in alle minnelijkhijt af te doen, en daardoor de processen, die diensaangaande zouden kunnen ondernomen werden af te snyden: werdende daar benevens de gemelte Heeren Commissarissen ernstelijk gerecommandeert en versogt om by 't maken en sluyten van een contract over dese zaak wel in agt te willen neemen 't regt van de Compagnie haar by octroy van haar Ho. Mog. verleent, opdat 't zelve voor 't toekomende door andere en meerder expeditie van die natuur te doen geen infractie zoude mogen komen te lyden.

81. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM
DER W. I. C., 25 FEBR. 1724. 2)

De Heer Schepen van Collen heeft ter vergadering rapport gedaan, dat de Heeren van de Oostindische Compagnie in het laatste besoigne begreepen hadden, best te wezen, dat alle de pretensien dezer Compagnie ten haren laste wegens de twee schepen den Arend en Tienhoven op Batavia aangehouden gemaekt, in een somma begreepen wierden; dat welgemelte Heeren van de Oostindische Compagnie dan ook eens voor al hadden geboden een somme van honderd duysend guldens en verders ten haren lasten genomen de betaling van de maandgelden van het scheepsvolk der voorsz. twee schepen, voor zooverre dezelve bevonden soude werden in den dienst der Oostindische Compagnie geëmployeert te zijn geweest; dat het voorsz. bodt eyndelijk in hetzelfde besoigne met thien duysend guldens was geaugmenteert geworden, dat zijn Edele benevens de verdere Heeren Commissarissen dezer Compagnie met de redenen daar toe dienende getracht hadden de welgemelte Heeren van de Oost-

1) Hier volgt de resolutie woordelijk ons no. 79, tot: „als tot *f* 130.000 te zullen verminderen.”

2) R. A., W. I. C. 379, fol. 26.

indische Compagnie te permoveren tot het verbeteren van haar voorsz. bodt, maer dat zulx niet heeft kunnen gelucken, het wegens deze Compagnie was gelaten voor eene somma van honderd acht en dertig duysend guldens met versoek, dat de Heeren Commissarissen van de Oost-Indische Compagnie het daar heenen in de vergadering der Seventhienen geliefden te dirigeren dat de voorsz. somma van *f* 138000 aan deze Compagnie betaeld mogte werden; dat des niet-tegenstaande aan welgemelte Heeren in secretesse was gecommuniceert, dat bij aldien de opgemelde vergadering der Seventhienen daartoe niet te persuadeeren zoude zijn men als dan met een zomme van *f* 130000 contentement nemen zoude, met verder beding, dat ingevalle de conferentien over de voorsz. sake buiten verwagting vrugtelooos zoude werden afgebroken, als dan een ider in zijn geheel zoude blyven, zonder dat daar uit prejuditie van den een of den anderen ietwes salkunnen werden geëlicieert, gevende zijn Edele verders deze vergadering in bedenking wat last en ordre aen zijn Edele en zyne verdere mede Gecommitteerdens behoorden gegeven te werden, indlen men over het different van *f* 20000 off *f* 28000 in eene nadere conferentie quam. Waerop gedelibereert zijnde, is goed gevonden ende verstaan de Heeren dezer vergadering Gecommitteerdens by dezen te bedanken voor haar Edele goede directie, waardoor voorsz. zake tot dies verre is gebracht ende de voorsz. Schepen van Collen voor zijn Edele gedane rapport, midsgaders welgemelte Heeren by dezen te qualificeeren omme het vorige different (best doenlijk) met de Heeren van de Oostindische Compagnie te schicken en daer omtrend alles te doen, dat haer Edele geraden sullen oordeelen.

82. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM
DER W. I. C, 23 Maart 1724.¹⁾

Den Heer Schepen Boreel heeft ter vergadering rapport gedaen, dat zijn Edele benevens zyne verdere Heeren mede-commissarissen ingevolge de resolutie van deze vergadering in dato 25 Febr. laatstleden hadde geadsisteert in het besoigne met eenige Heeren Bewindhebbers uit de Oostindische Compagnie over de differenten met dezelfde Compagnie wegens de aanhouding van de twee sche-

1) R. A., W. I. C. 379, fol. 57.

pen den Arend en Thienhoven op Batavia, en dat men het uit voorz. besoigne met den anderen was eens geworden, dat tot wegnemingh ende te niet doening van de voorsz. disputen, eens voor al door de meergemelte Oostindische Comp. aen deze soude werden afgeschreven honderd en twintig duysend guldens te betalen in een termijn, tegens de aanstaande maend September, en verders dat de maandgelden van de officieren en scheepsvolk met de voorsz. schepen op Batavia gearriveert, door welgemelte Heeren Bewindhebberen van de Oostindische Compagnie betaald zoude werden van Batavia af, tot haar arrivement alhier te lande; dat wyders de voorsz. maandgelden zouden werden gereguleert, na 't gund aan de voorsz. officieren en matrosen op Batavia op de hand is betaeld geworden. Waarop gedelibereert zijnde, is goed gevonden ende verstaen, te approbeeren, 't geend door welgemeende Heeren in dezen is gedaen, en haar Edele dienvolgende te bedanken voor haar Edele genomene moeyten, ende den Heer Schepen Boreel voor zijn Edele gedane rapport, midsgaders van het voorsz. geconvenieerde aan de respective Cameren kennisse te geven.

83. — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN ZEVENTIENEN,
22 JUNI 1724. ¹⁾)

De Kamer Amsterdam heeft aan de vergadering gecommuniceert, dat de Heeren Gecommitteerdens uyt deselve, en volgens resolutie van dese vergadering van 24 February laatstleden daartoe geauthoriseert en gequalificeert met de Heeren Gecommitterde Bewinthebberen uyt de West-Indische Compagnie hadden aangegaan, dog op approbatie van deze vergadering, een contract wegens en ter zake van de twee scheepen van de West-Indische Compagnie genaamt Thienhoven en den Arent, door Generaal en Raden op Batavia confiscueert, alles breeder by bovengemelde resolutie van 24 February laatstleden consteerende. Waar op gemelde contract ter vergadering gelesen zijnde, zo heeft de Vergadering 't zelve geaprobeert, en is goetgevonden 't zelve hier nevens te insereeren. ²⁾)

Op Huijden den compareerden voor my Notaris Publicq by de Ed. Heeren van Holland geadmitteert, tot Amsterdam

¹⁾ R. A., O. I. C. 266.

²⁾ De woorden, waartegen de West-Indische Compagnie vervolgens verzet aantekende, zijn door ons cursief gedrukt.

resideerende, en de getuigen hier na genoemd, de Heer Egidius van den Bempden, oud-burgermeester deser steele, de Heer Abraham Muysart, oud-scheepen en Raad, de Heer Arnout Schuyt en de Heer Cornelis Graafland Jansz., regeerend scheepen, alle Bewinthebberen van de Oost Ind. Compagnie ter Kamer Amsterdam met en benevens de Heeren en Mrs. Abraham Westerveen en Abraham Alewijn Abrahamsz., advocaten van deselve Compagnie, als zijnde uyt kragte van sekere resolutie der Vergadering van de Heeren Zeeventiene van 22 September 1723, en daar opgevolgt aanschryvens der Kameren van Delff, Rotterdam, Hoorn en Enkhuysen aan de presidiale Kamer Amsterdam, volgens vier distincte missives derselver Kameren van dat 21, 25, 27 en 30 October des voorsz. jaars, respectie, by resolutie van gem. Kamer Amsterdam de dato 4 November 1723, en nog by seekere nadere resolutie van de Vergadering van Zeeventiene van 24 februari 1724 versogt gequalificeert en geauthoriseert, om met de Heeren Bewinthebberen van de West Ind. Comp. deeser landen over het voorval der twee scheepen genaamt den Arent en Thienhoven, te mogen handelen, accordeeren en transigeeren op zodanig een wyse als by laatstgem. resolutie van 24 February 1724 breeder staat uytgedrukt, ende mitsdien in opgem. qualijt ter eenre, en de Heer Willem Boreel, oud-scheepen, de Heer Ferdinand van Collen de Jonge, Heer van Tienhoven, mede oud-scheepen, de Heer Mr. Gilles Coymans, alle Bewinthebberen van de West-Ind. Compagnie, mitsgaders de Heer Mr. Jan de la Bassecour, advocaat van deselve Compagnie, als by resolutie van . . . insgelijks, zo van de Vergadering van Thienen als van de presidiale Kamer Amsterdam wegens de West-Ind. Compagnie ter fine voorsz. versogt, gequalificeert en geauthoriseert, ende mitsdien in voorsz. qualijt ter andere zyde: te kennen gevende, dat al zo der questie en different was ontstaan tusschen de Heeren eerste en tweede Comparanten, ter occasie dat de bovengem. Scheepen in de maand Augusty des jaars 1721 uyt Texel waren gezijlt, gecommandeert werdende door eenen Jan Koster voormaals geweest zijnde Schipper in dienst van de Oost-Ind. Compagnie deeser landen, en Cornelis Bouman, onder het gezag van Mr. Jacob Roggeveen, geweest Raad van Justitie in dienst van gem. Oost-Ind. Comp. op Batavia en vervolgens haar reys boven de straat van Magalanes hadden voortgeset, sonder te kunnen ontdekken zodanige Landen, als waartoe dese Equipage eygentlijk was gerigt en aangelegt, zulks dat deselve gekomen zijnde eerst aan 't Yland Fernando en aldaar eenige ververssing genoten hebbende, eyndelijk

op den 3^{en} July deszelven jaars waren geavanceert tot aan seker Yland, leggende op 15 graden, alwaar zy niets konnende bekomen door gebrek van levensmiddelen en meenigvuldige zieken genootsaakt waren geworden om in plaats van wederom naar 't Vaderland te zylen, de ryse na Oost-Indiën door te setten, om door dien weg te repatriëren, zijnde ten dien eynde tussen Gilolo en Nova-Guinea, langs de kusten van Ceram, de ylanden van Bouro en Bouton, de Molucco's gepasseert, en eyndelijk op den 9^{en} September 1722 op Japara aangekomen, alwaar zy ververssing genoten hebbende, op den 5^{en} October op Batavia aangekomen waren, en aldaar ter zake van de voorsz. *onwettige* Navigatie geconfisqueert, de lading verkogt en de Scheepen ten dienste van de Compagnie aangehouden, dog het varent volk na verstrekking van twee maanden gagie met 's Comp's Scheepen na het Vaderland voor de kost overgesonden, mits nogtans doende scheepsdienst, sustineerende de Heeren eerste comparanten, dat de confiscatie en aanhouding der voorn. twee scheepen op Batavia wel en teregte was gedaan; waartegens door de Heeren tweede comparanten wierd bygebracht, dat dese voyagie in den beginne niet was aangelegt om te varen in het district van de Oost-Ind. Compagnie, maar dat zulks toevallig was veroorzaakt door gebrek aan levensmiddelen en ware zeenood, hetgeen zy Heeren tweede Comparanten vermeenden klaar genoeg te consteeren uyt de papieren en beschyden by de schepen bevonden, alsmede uyt derselver lading en alle andere omstandigheden die notoirlijk deden zien, dat de intentie van deze equipagie nergens minder toe hadde gedient, dan om het octroy van d'Oost-Ind. Compagnie te na te komen: Zo waren zy Heeren Comparanten om deese andere reedenen mitsgaders om alle proceduuren, die daaruyt zouden kunnen ontstaan, voor te komen, wel geneegen geweest om deze zaak met alle de gevolgen en aankleeven van dien in der minne te termineeren door een redelijk accoord, gelijk zy Heeren Comparanten dan ook verklaarden, geaccordeert, getransigeert en verdragen te zijn, dat de Heeren eerste Comparanten in bovengem. qualijt aanneemen aan de Heeren tweede Comparanten met de eerste gelegthijt, als wanneer de aanstaande verkoping in de presidiale Kamer Amsterdam zal afgelopen zijn, te betalen of te doen betalen tot extinctie van alle pretensien die ter zake voorsz. door de Heeren tweede Comparanten alberijts gemaakt en opgegeven zijn, of die nog gemaakt en opgegeven zouden kunnen werden, bedagt of onbedagt, geene uytgesondert, in gereede gelden een somma van hondert twintig duy-

sent guldens, eens geevens geld, en dat bovendien door de Heeren eerste Comparanten aan het varend volk voormaals op de voorn. scheepen den Arent en Tienhoven beschyden is geweest en naderhand in maniere als boven gesegt op de repatrieerende Scheepen van d'Oost-Ind. Comp. is overgeset, en Scheepsdienst op deselve gedaan hebben, insgelijks zullen werden voldaan de gagie en maandgelden, sedert derselver vertrek van Batavia tot dat in de Havenen deser Landen zijn aangekomen, na rato van die twee maanden gagie die aan de zodanige op Batavia tot haar uytrusting voor de ryse na het Vaderland verstrekt zijn geworden: waarmede de Heeren tweede Comparanten insgelijks in qualité voorsz. verklaarden genoeg te neemen en de Heeren eerste Comparanten op de onderteekening deeses te quitteeren, en voor alle namaning te zullen bevryden.

Dog geschiet deze transactie onvermindert en buyten prejuditie van het regt aan de Heeren eerste Comparanten uyt kragte van de octroyen door de Hoog Mog. Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden aan haar successievelijk verleent, competeerende, *weshalven sy, Heeren tweede Comparanten, dan ook verklaren by deese aan te neemen en te beloven, voor nu en het toekomende nooyt diergelyke equipagie weer te zullen onderneemen, waardoor het regt der Heeren eerste Comparanten zou kunnen gelaideert of te na gekomen werden, op peene in de voorsz. octroyen van de Oost-Ind. Compagnie en de plackaten van den lande begreepen.* Alles ter goeder trouwe dat aldus passeerde binnen Amsterdam ter presentie van etc^a.

84. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
10 OCT. 1724. 1)

Den Advocaat heeft ter vergadering voorgebragt een concept quitantie door de Heeren Bewindhebberen van de Oostindische Compagnie gecoucheert ingevolge de conventie, met dese vergadering aengegaan, over de differenten tusschen wederzijdse Compagnien ontstaan wegens de aenhouding van de twee schepen den Arent en Tienhoven op Batavia, waerop gedelibereert, ende voorsz. concept quitantie ter vergadering geleesen zijnde, is goedgevonden en ver-

1) R. A., W. I. C. 379 fol. 137.

staan, deselve zooals hier nevens is geinsereert, 1) te approbeeren, met eenige wynige verandering, ende tot tekening van dien dezelve heeren te qualificeeren, dewelke tot de afdoening van de voorsz. differenten bevorens versocht ende geauthoriseert zijn geweest.

85. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
12 OCT. 1724. 2)

Den Advocaat heeft ter vergadering rapport gedaan, dat hy ingevolge de aan hem gegevene ordres, zig heeft geadresseert aan den Heere Alewijn, Advocaat van de Oostindische Comp. dezer Landen, en aan denzelve voorgehouden, de remarcques van deze Vergadering, op de concept-quitantie wegens de afmaking van de differenten, nopens de Schepen den Arend en Tienhoven, met verszoek, dat gemelte Heere Alewijn, het daer heenen geliefden te dirigeren, dat de aenstotelijkheden in de voorsz. concept quitantie voorkomende, en gesublinieert, daar uit genomen mogte werden, dat welgemelte Heere Alewijn, daarop wel hadde aangenomen, dezen aangaande met eenige Heeren Bewindhebberen van de Oostindische Compagnie te sprecken, dog onder anderen mede hadde gelieven te avanceeren, dat de voorsz. verandering niet zoude kunnen geschieden, als met kennisse van de vergadering der seventienen, op welkers approbatie de voorsz. quitantie gecoucheert is geworden, ende dat het daardoor soude kunnen gebeuren, dat de betaling noch eenige tijd, zoude tranieren, om redenen dat de Heeren gedeputeerdens van de nu by een zijnde vergadering der Seventienen, difficulteeren soude in de voorsz. extensie, eenige vergadering te maken, zonder advis van de Heeren hare Principalen; dat gemelte Heer Alewijn dienvolgende in bedenking hadde gegeven off het niet best was, van de gemaekte remarques af te zien, te meer, dewijl hy konde versekeren, dat de voorsz. quitantie was opgesteld zonder intentie, omme daar door aen dese compagnie eenig grieff, off prejuditie toetebrengen. Waerop gedelibereert zijnde, is goed gevonden ende verstaen, de heeren, dewelke bevorens door dese vergadering tot de voorsz. zake zijn gecommitteerd geweest, te verzoeken, op de redenen in het voorsz. rapport vermeld, te letten, en

1) De insertie is woordelijk gelijk aan die in ons no. 83.

2) R. A., W. I. C. 379, fol. 139 verso.

daer omtrend verders te doen, als haer Ed. zullen goedvinden te behoren.

86. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
29 JAN. 1725.¹⁾

Opt geproponeerde van den Heer Burgemeester Lestevenon is na voorgaande deliberatie goed gevonden ende verstaan, de Heeren, dewelke bevorens uit deze vergadering gecommiteerd zijn geweest, tot afdoening van de differenten met de Oostindische Compagnie, wegens de Scheepen den Arend en Thienhoven, by desen te verzoeken, omme met de Heeren Gecommitteerdens uit de Oostindische Compagnie te treden in een nader Conferentie, ten eynde de quitantie ten voorsz. eynde aan deze vergadering geexhibeert, en onder de Notulen van den 10^{en} October des voorledene jaars geinsereert, tot wederzijds genoeg geredresseert, ende veranderd werde, voor en alear de Vergadering van Seventienen by den anderen komen, ten eynde deselve ter voorsz. vergadering ingebracht zijnde, met des te minder difficiliteit aldaer geapprobeert werde.

87. — RESOLUTIE VAN DE KAMER AMSTERDAM DER W. I. C.,
2 MAART 1725.²⁾

De Heer Burgemeester Lestevenon heeft ter Vergadering voorgedragen en geexhibeert de quitantie off transactie wegens de afmaking van de differenten met de Oostindische Compagnie, nopens de schepen den Arend en Thienhoven in vorige notulen breder vermeldt, in welke voorsz. quitantie eenige verandering is gemaakt³⁾ tot wegneming van zodanige remarques, als daar op bevorens door deze Vergadering zijn gemaakt, zijnde de voorsz. quitantie aen zijn Edele toegesonden, door den Heere Alewijn, Advocaet van opgemelte Compagnie, omme de gedachten van deze Vergadering dien aan-

1) R. A., W. I. C. 380, fol. 10 verso.

2) R. A., W. I. C. 380, fol. 23.

3) De verandering bestaat in het schrappen van het woord „onwettige”, hier te voren cursief gedrukt, terwijl de tweede groep cursieve woorden vervangen wordt door: „waaromtrent deselve alleszints willen blyven in haar geheel, sonder daarin door het aangaan van deselve in 't alderminste te wesen geprejudicieert”.

gaande te mogen verstaan. Waerop gedelibereert en opgamelte quitantie gelesen zijnde, is goed gevonden ende verstaan, dezelve in dier voegen, als hier nevens staat geinsereert, te approberen, en dienvolgende de Heeren Commissaren tot de voorsz. saak bevorens gecommiteerd geweest, by dezen te versoeken, ende te qualificeren, omme de voorsz. quitantie te tekenen, werdende de Heer Burge-meester Lestevenon voor zijn Edele genomene moeyten en goede devoiren in dezen bedankt.

88. — RESOLUTIE DER VERGADERING VAN ZEVENTIENEN,
2 MAART 1725. 1)

De Heeren Commissarissen hebben ter Vergadering gerapporteert, alsdat in voldoening van de Commissie van dese vergadering hadden nagesien seker contract tussen de Oost- en West-Ind. Compagnie geformeert, over en ter zake van seker voorval, breeder consteerende by resolutie van de Vergadering van 22 Juny 1724 en daarin eenige klyne verandering ten aansien van woorden op approbatie van de vergadering hadden gemaakt, daar benevens dat de Heeren Bewinthebbereren van de West-Ind. Comp. volkomen genoeg in deze kleene veranderingen hadden genomen, waarop gedelibereert en het gem. contract gelesen sijnde, zo heeft de vergadering hetselve geaprobeert en de Kamer van Amsterdam, of wel de Heeren Commissarissen uit deselve Kamer hiertoe speciaal versogt, volkomen gequalificeert om gem. contract met de Heeren Gecommitteerde Bewinthebbereren uyt de West-Ind. Comp. finaal te sluyten en 't selve hiernevens te doen insereren.

1) R. A., O. I. C. 267.

Ober de waarnemingen der kom=
passiwijzing, op Roggebeen's
tocht verrigt,

door Dr. W. van Bemmelén.

(Met een kaart).

Over de waarnemingen der kom= passiwijzing, op Roggeveen's tocht bericht.

INLEIDING. 1)

Wanneer men Roggeveen's dagregister leest, en de tochtgenooten van het nieuw ontdekte Paasch-Eiland door het uitgestrekte Polynesisch gebied volgt, dan wordt men al meer en meer vervuld van medelijden over de tragische vruchteloosheid van deze voor hen zoo noodlottige ontdekkingsreis.

Geen Zuidland werd gevonden, enkel kleine eilanden, waarvan de grootste nog voorbijgezeild worden.

De berichten omtrent die ontdekkingen worden bovendien later geloochend en opnieuw moeten de eilanden ontdekt en gedoopt worden.

Maar één reeks van waarnemingen is toch op die reis gedaan, die geenszins vruchteloos geschied zijn, omdat ze niet door navolgers konden herhaald worden, en die als unica een onverminderde waarde voor de wetenschap hebben behouden; dat zijn de waarnemingen van de miswijzing der kompasnaald.

Daar de magnetische declinatie voortdurend volgens nog onbekende wetten verandert, is iedere waarneming van de grootte dier miswijzing een unicum; en wanneer die waarneming gedaan wordt in verre streken, waar ze lang geleden of nog nimmer werd waargenomen, dan stijgt de waarde dier bepaling grootelijks.

Zoo zijn de waarnemingen op Roggeveen's tocht in den Zuidelijken Pacifiek verricht, van het grootste belang voor de kennis van het toenmalig verloop der isogonen (lijnen van gelijke declinatie) in dat uitgestrekte gebied, en het is daarom met des te meer vreugde, dat men meewerkt om één van de weinige uitkomsten van de noodlottige onderneming tot volle waarde te laten komen.

Ik smaakte die vreugde al verscheidene jaren geleden, toen ik een

1) Daar schrijver dezer studie als directeur van het Koninklijk Magnetisch en Meteorologisch Observatorium te Batavia woonachtig is, werd spoedshalve met diens goedvinden de correctie door den heer F. E. Baron Mulert verricht.

groot aantal miswijzings-waarnemingen, vóór 1750 gedaan, uit allerlei reisjournalen verzamelde en na streng homogene bewerking van het geheel der ruim vijfduizend gegevens, in staat was om isogonen-kaarten voor de zestiende en zeventiende eeuw te ontwerpen. 1)

Roggeveen's waarnemingen, zooals ik ze vond in de Zeeuwsche uitgave van zijn Dag-register zijn toen door mij bewerkt en gebruikt en op die waarnemingen berusten voornamelijk de isogonen, zooals ze voor het jaar 1700 in den Zuidelijken Pacifiek getrokken konden worden.

Bij de hernieuwde bewerking ten behoeve van deze Roggeveen-uitgave behoefde dus niet meer het zwaartepunt gelegd te worden in het afleiden van den loop der isogonen, als zijnde al geschied, maar kon omgekeerd de overeenstemming der Roggeveen'sche miswijzingen 2) met het, uit het volledig materiaal afgeleide isogonen-systeem onderzocht worden.

Bovendien kon, nu Bouman's journaal teruggevonden is, de betrouwbaarheid der waarnemingen beoordeeld worden, door vergelijking met die op diens schip, de Thienhoven, gedaan.

Het Dagregister is opnieuw door mij bewerkt, en daarbij heb ik getracht zoo nauwkeurig mogelijk de juiste plaats van het schip op het oogenblik van de miswijzings-waarneming af te leiden.

De lengte-bepaling biedt hierbij het meeste bezwaar.

Voor ieder traject heb ik de begin- en eindfout in de lengte afgeleid uit de landpeilingen, bestekken en koersen en daarna geoordeeld hoe de fout voor de tusschenliggende dagen moest aangenomen worden. Kon ik de verandering in de fout verklaren uit het afdrijven onder den invloed van zeestroomingen, zooals ik die in de tegenwoordige stroom-atlassen vond aangegeven, dan heb ik dat gedaan; anders heb ik eenvoudig een gelijkmatig verloop van de fout toegepast.

Alleen voor het traject Boavista—Trinidad, waar verschillend gerichte stroomen ontmoet zullen zijn, blijft groote onzekerheid be-

1) Die Abweichung der Magnetonadel; Beobachtungen, Säcular-Variation, Wert- und Isogonensysteme bis zur Mitte des XVIIIten Jahrhunderts. Supplement van Vol. XXI der: Observations made at the Royal magnetical and meteorological Observatory at Batavia 1899.

2) Aangaande het gebruik van de woorden „Miswijzing” en „Magnetische declinatie” zij het volgende opgemerkt. Uit de waarneming volgt dadelijk de miswijzing, die gelijk is aan de magnetische declinatie, plus de indexfout, plus de scheepsattractie. Daar evenwel de laatste zeer klein geweest zal zijn en bovendien evenals de indexfout totaal onbekend, zoo is ze buiten rekening gehouden en zijn in deze verhandeling miswijzing en magnetische declinatie als synoniem beschouwd.

staan, elders zal de afwijking van de waarheid niet van veel betekenis zijn.

Bij Roggeveen's omzeiling van Kaap Hoorn wordt volgens de gegiste lengten zonderlingerwijze geen oostelijke afdrijving ontmoet, terwijl Bouman de te verwachte afdrijving wel degelijk ondervindt.

Twee maal heb ik de lengte uit de vermelde loodingen, aan de hand van de isobathen-kaart, afgeleid en wel voor Roggeveen en Bouman in 38° zuiderbreedte oostelijk van Zuid-Amerika, en voor Roggeveen oostelijk van Vuurland.

Alle bijzonderheden omtrent de plaatsbepaling zijn in de kolom „Opmerkingen” van de hieronder volgende samenstelling der waarnemingen opgenomen.

Voor Roggeveen's Dag-register heb ik gevolgd de uitgave van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, Middelburg 1838; en voor Bouman's journaal een afschrift van het afschrift beschikbaar gesteld door den heer D. Hudig, mij toegezonden door den Heer F. E. Baron Mulert.

Volgens diens mededeeling komen in deze beide stukken geen afschrift-fouten voor.

WAARNEMINGEN DER MAGNETISCHE DECLINATIE
gedaan aan boord van het schip de Arend, waarop kapitein
JAN KOSTER, volgens het Dag-register van Mr. JACOB
ROGGEVEEN.

Datum 1712.	Breedte Noordel. + Zuidel. -	Oostel. Lengte van Greenwich.	Magnetische Declinatie Oostel. + Westel. -	OPMERKINGEN.
1 Aug.				Uit Texel gezeild. Leggen de le- lie 10° beoosten de naald.
13 „	48° 55'	356° 0'		De zeven Eilanden E. S. E. 5 mijl 1).
15 „	48 43	353 4	-8° 5'	Aannemende dat van 13 op 14 Augustus de zelfde afstand is afgelegd als van 14 op 15 Aug. was op 13 Aug. de vermelde lengte van 12° 29' gelijk aan 356° E. v. Greenwich en dus de herleiding op Greenwich- lengte = -16° 29'.
17 „	47 13	348 26	-5 0	
25 „				Verleggen de kompassen op 5° N. W.
2 Sept.	33 38	343 40		Des avonds Porto Santo S. E. t. S. 4 mijl. Uit het middagbestek en de koers leid ik af, dat de herleiding op Grw.-lengte was -14° 47', en dus sinds 13 Aug. 1° 42' veranderd is.
7 „				Leggen de kompassen rechtwij- zend.
10 „	16 28	337 36		De middag-lengte leid ik af uit de peiling van het eiland Boavista in den morgen van den 10 ^{den} en de opgegeven koersen, met de onderstelling dat 15 mijl per etmaal werd af- gelegd, Lengte-herleiding vol- gensdien = -17° 37'.

1) Duitse mijlen van 15 op een graad.

Datum 1721.	Breedte Noordel. + Zuidel. —	Oostel. Lengte van Greenwich.	Magnetische Declinatie. Oostel. + Westel. —	OPMERKINGEN.
13 Sept.	16° 48'	337° 45'	-3° 14'	Geen aanwijzing of volgens morgen- of avondpeiling; neem derhalve voor de plaats, die van den middag aan.
18 „	12 49	338 23	-2 45	Volgens een morgen- en avondpeiling.
1 Oct.	6 0	347 20	-2 23	Volgens avondpeiling.
20 „	-0 40	337 3	2 19	Avondpeiling.
26 „	-7 50	334 29	4 9	
27 „				Verleggen de kompassen op 5° Noordoostering.
1 Nov.	-17 0	332 45	6 15	Avondpeiling. In Roggeveen's bestek is op 1 Nov. als breedte -16° 34' opgegeven, maar uit Bouman's journaal blijkt ten duidelijkste, dat dit -17° 34' moet zijn.
3 „	-20 19	331 3		Zagen in den namiddag van 3 Nov. Trinidad en zeilden 7 mijl S. W. t. W. vóór dat zij de Oostelijkste klippen dwars hadden. De lengte-herleiding was toen op -16° 33' gekomen en sinds 10 Sept. waren zij volgensdien 64' om de Oost gezet. Van 18 Sept. tot 1 Oct. bemerkten zij een sterk Noordelijk verzet; van 30 Sept. op 1 Oct. zelfs van 40'. De Guineastroom liet zich dus krachtig gevoelen. Ik neem van 18 Sept. — 1 Oct. 20' Oostelijk verzet per etmaal aan. Verder neem ik tot 10° breedte een Westelijk verzet ten gevolge van den aequatoriaal-stroom aan en verder zuidwaarts een S. S. W. verzet, en wel van 11' per etmaal. Hiermede wordt dan het

Datum 1721.	Breedte Noordel. + Zuidel. —	Oostel. Lengte van Greenwich.	Magnetische Declinatie. Oostel. + Westel. —	OPMERKINGEN.
5 Nov.	-22° 22'	328° 13'	8° 48'	het totale verzet gelijk aan de gevonden 64' om de Oost. Avondpeiling. Verleggen 's middags de kompassen van 5° op 10° Noordoostering.
8 „	-22 42	320 21	9 47	Avondpeiling.
10 „	-22 56	317 28		Bij zonsondergang Kaap Frio S. W. 6 mijl. Volgens die peiling is de lengte-herleiding van -16° 33' op -23° 9' gekomen; bij Trinidad had echter Roggeveen de lengte met 4° vergroot. Derhalve is er een verzet van 2° 36' om de West geweest, dat is gemiddeld 26' daags, wat zeer wel te rijmen is met de op dat traject heerschende stroommen.
11 „	-22 55	318 15	10 28	„hadden 10° 28' noordoostering” op den middag Kaap Frio S. W. ½ S. 4 mijl. Neem dat bestek voor de kompas-waarneming aan.
1 Dec.				Vertrekken van San Sebastian. „In den namiddag de Westelijkste hoek N. W. t. W. ½ N. 5 mijl”. Uit deze peiling en het bestek van 2 Dec. leid ik af, dat op 1 Dec. de lengte herleiding -22° 5'.
3 „	-25 42	315 12	12 5	Avondpeiling.
4 „	-26 59	314 58	13 45	Morgen- en avondpeiling.
5 „	-28 35	313 31	15 19	Avondpeiling.
6 „	-30 38	311 48		Verleggen de kompassen van 10° op 15° Noordoostering.
9 „	-31 26	311 4	16 4	Morgenpeiling.
10 „	-32 8	310 10	16 35	Avond- en morgenpeiling.
11 „	-34 9	308 3	16 39	Avondpeiling.
12 „	-34 47	307 30	17 20	„

Datum 1721.	Breedte Noordel. + Zuidel. —	Oostel. Lengte van Greenwich.	Magnetische Declinatie. Oostel. + — Westel.	OPMERKINGEN.
13 Dec.	-34° 26'	307° 31'	17° 22'	Avondpeiling.
14 „	-35 45	307 24	17 18	Avond- en morgenpeiling.
15 „	-37 38	306 5	17 14	Avondpeiling.
16 „	-37 48	305 34	20 20	Morgenpeiling.
18 „	-38 18	304 18		Bij het 2 ^{de} glas van de namiddag- wacht loodden ze 50 vm. Vol- gens de isobathenkaart moeten ze toen ongeveer op 304° 21' lengte geweest zijn, waaruit voor de lengte-herleiding volgt -24° 0'; en dus een Weste- lijk verzet van 115' in 16 dagen. Nu nemen ze al op den 9 ^{den} Noordelijk verzet waar, dus moet ik rekenen, dat ze van 2 tot 8 Dec. het Westelijk verzet hebben ondergaan. Ik heb dus gerekend van 2—8 Dec. een Westelijk verzet van 19' daags.
21 „	-42 3	303 0		Verleggen de kompassen van 15° op 20° Noordoostering.
23 „	-45 8	300 4	18 25	Avondpeiling.
24 „	-45 5	300 13	21 32	Morgenpeiling.
25 „	-45 59	299 50	21 30	Avondpeiling.
26 „	-46 17	299 57	20 40	„
27 „	-46 23	299 49	21 39	Morgenpeiling.
28 „	-48 11	298 21	21 23	Geen opgave wanneer de peiling is verricht.
29 „	-48 50	298 14	20 30	Morgenpeiling.
30 „	-50 15	298 48	23 18	„ In het 3 ^{de} glas van den namiddag land S. t. E. 5 mijl. 't Is niet ge- heel duidelijk welk punt van de Falklandseilanden in 't zicht kwam, maar volgens de op 1 Jan. opgegeven verheden en koersen van hun vaart langs den wal, kan men opmaken, dat het een der Noord-Weste- lijkste eilandjes van de groep

Datum 1721.	Breedte Noordel. + Zuidel. —	Oostel. Lengte van Greenwich.	Magnetische Declinatie. Oostel. + Westel. —	OPMERKINGEN.
				moet geweest zijn. Ik neem aan, dat ze op den 30 ^{sten} 'smid-dags op 299° E. v. Gr. waren, en dus de herleiding -20° 30' was. Volgensdien zouden ze sinds 18 Dec. dagelijks 17'.5 om de Oost gezet zijn; de algemeene stroomrichting op dat traject is N. E.
31 Dec.	-51° 15'	301° 47'	23° 18'	Opgemerkt moet nog worden, dat de koerslijn op de kaart van J. de Kanter, Phil. z. bij de Zeeuwsche uitgave gevoegd, verkeerdelijk bewesten de Falklands-eilanden geteekend is.
1722				„de Noordooster miswijzing als boven”
3 Jan.	-53 35	300 14	23 6	Morgenpeiling.
4 „	-54 35	297 31		Met het 2 ^{de} glas van de 1 ^{ste} wacht wordt 75 vm. gelood en in de daaropvolgende hondenwacht 70 vm., maar in de dagwacht geen grond. Ongetwijfeld waren zij dus toen op de Burdwoodbank op 298° E. v. Gr. Lengte-herleiding dus -21° 0'.
5 „	-55 58	296 43	24 27	Avondpeiling.
6 „				Verleggen de kompassen van 20° op 25° Noordoostering.
13 „	-60 4	290 32	26 37	Avondpeiling.
23 „				Verleggen de kompassen van 25° op 20° Noordoostering.
29 „	-55 31	269 25		Verleggen de kompassen van 20° op 15° Noordoostering.
4 Febr.	-51 8	271 40		Verleggen de kompassen van 15° op 10° Noordoostering.
7 „	-46 55	275 5	11 15	Ruwe avondpeiling.
8 „	-46 0	275 41	11 44	Avondpeiling.

Datum 1722.	Breedte Noordel. + Zuidel. —	Oostel. Lengte van Greenwich.	Magnetische Declinatie. Oostel. + Westel. —	OPMERKINGEN.
9 Febr.	-45° 6'	275° 49'	10°48'	Morgenpeiling.
10 „	-43 0	279 6	11 0	Avondpeiling.
14 „	-39 27	285 50		De Noordelijke hoek van de rivier van Valdivia E. t. S. 8 mijl; lengte-herleiding -21° 52'; dus een Westelijk verzet van 52' sinds 4 Jan. Deze uitkomst is onbegrijpelijk daar over het geheele traject Oostelijke stroomen heerschen.
18 „	-38 3	286 10	9 4	Avondpeiling. Met zonsondergang la Mocha S. t. E. 6 mijl.
19 „	-37 2	286 5		Beginnen nieuw lengte-bestek met la Mocha op 304°; dus lengte-herleiding -17° 55'.
20 „	-35 54	284 40	7 32	Morgenpeiling.
20 „	-35 10	284 24	9 49	Avondpeiling.
21 „	-34 20	284 22	8 52	Avond- en morgenpeiling.
22 „	-34 22	283 37	6 28	Morgenpeiling.
24 „	-33 53	281 45		In het 2 ^{de} glas der voormiddag-wacht Juan Fernandez W. t. N. 9 à 10 mijl. Ik neem aan dat hun lengte op den middag 300° 35' was en dus de Lengte-herleiding -18° 44'. Dat geeft een Westelijk verzet sinds la Mocha van 10' daags.
18 Mrt.	-32 56	280 5		In het derde glas van de dag-wacht het Westelijke eiland bij Juan Fernandez S. W. t. S. 7 mijl; volgensdien lengte-herleiding -16° 18'.
20 „	-31 4	275 8	7 22	Avondpeiling.
21 „	-30 36	273 50		Verleggen de kompassen van 10° op 5° Noordoostering.

Datum 1722.	Breedte Noordel. + Zuidel. —	Oostel. Lengte van Greenwich.	Magnetische Declinatie. Oostel. + — Westel.	OPMERKINGEN.
23 Mrt.	-29° 36'	271° 7'	2° 7'	Morgenpeiling.
23 „	-29 22	270 0	3 53	Avondpeiling.
24 „	-29 0	269 10		Verleggen de kompassen van 5° op 0°.
29 „	-26 41	258 15	2 51	Avondpeiling.
1 April	-26 56	253 45	2 18	
2 „				De gegiste lengten der drie sche- pen worden gemiddeld; Rog- geveen vermindert zijn lengte met 53'.
3 „	-27 1	252 42	1 46	
4 „	-27 1	252 18	2 37	Avond- en morgenpeiling.
6 „	-27 4	251 10		Met het 10 ^{de} glas in de namid- dagwacht het Paascheiland W. t. N. 8 à 9 mijl. Des avonds (zie mededee- ling onder dato 10 Mrt.) op 2 mijl afstand. Op den middag reken ik 5 mijl. Volgensdien lengteherleiding -14° 32' en 106'—53' = 53' verzet om de West in 19 dagen of 3' daags. Dit is in overeenstemming met de heerschende Weste- lijke stroomen tusschen Juan Fernandez en Paascheiland.
12 „				's Avonds onder zeil; met zons- ondergang de Oosthoek van het Paascheiland S. W. t. S. en de W.-hoek S. W. t. W. 6 mijl; beginnen daar hun bestek.
13 „	-87 7	251 9		Gekoppelde koers S. E. 4½ mijl sinds peiling van den vorigen avond. Volgensdien lengte-herlei- ding -14° 47'.
14 „	-26 53	250 24	1 51	
15 „	-26 53	249 6	0 2	
17 „	-27 15	246 28	0 55	
24 „	-23 23	240 0	1 56	Avondpeiling.

Datum 1722	Breedte Noordel. + Zuidel. —	Oostel. Lengte van Greenwich.	Magnetische Declinatie. Oostel. + — Westel.	OPMERKINGEN.
30 April	-16° 57'	232° 54'	2° 4'	Morgenpeiling.
6 Mei	-15 10	226 51	3 37	Avond- en morgenpeiling.
8 „	-15 13	225 59	4 4	„ „ „ „
9 „	-15 22	215 34	2 35	Morgenpeiling.
18 „	-15 8	215 25		Bedriegelijk eiland = Tikei 1) N. 2½ mijl. Lengte-herleiding -11° 54'; derhalve 2° 53' verzet d.i. 5' daags om de Oost sinds 13 April, terwijl wegens den heerschenden stroom uit het Oosten een Westelijk verzet te verwachten was.
27 „	-15 0	213 52	5 42	Avondpeiling. Verleggen de kompassen op 5° Noordoostering. Het Avondstond-eiland of Apataki strekkende van W. t. N. tot S. W. t. S.; en daar de N. E. punt van dat eiland op 213° 48' E. v. Grw. ligt, neem ik aan dat ze op 213° 25' waren.
15 Juni	-13 44	189 18		Thienhoven-eiland of Toetoeila Z. Lengte-herleiding -11° 37'.
23 „	-7 30?	179 0?	9 17	Voor dezen datum is geen bestek opgegeven; de laatste opgave is van 19 Juni. „Den 26sten deden wy het „gewoonlijke zeyn om de „compassen te leggen op 10 „graden, de lelie bewesten de „naald; alsooby verscheydene „avondpeylingen de afwyking „boven de 9 graden bevonden „was.”
28 „	-4 0?	174 0?	9 11	Avondpeiling. Geen bestek; 's middags koers tot W. ver- anderd.

1) Voor de identificatie der door Roggeveen vermelde eilanden heb ik de opgave gevolgd, die de Heer F. E. Bar. Mulert mij verstrekt heeft.

Datum 1722	Breedte Noordel. + Zuidel. —	Oostel. Lengte van Greenwich.	Magnetische Declinatie. Oostel. + Westel. —	OPMERKINGEN.
1 Juli	-3° 45'	170° 40'	11° 47'	Avondpeiling.
10 „	-2 20	161 0	11 37	„ ; geen bestek.
15 „	-1 40	155 24	9 52	„
16 „	-2 5	154 7	10 39	„
18 „	-2 4	152 0		Zien met den dageraad land S. E. 6 mijl. Hoogstwaarschijnlijk het Visscher-eiland; dus wa- ren zij's middags op 152° 0' — lengte-herleiding -13° 50' — en hadden sinds 15 Juni een Wes- telijk verzet van 4' daags.

CETERA DESUNT.

WAARNEMINGEN DER DECLINATIE, gedaan aan boord
van het jacht Thienhoven, volgens het scheepsjournaal
gehouden door den Kapitein CORNELIS BOUMAN.

Datum 1721.	Breedte Noordel. + Zuidel. —	Oostel. Lengte van Greenwich.	Magnetische Declinatie. Oostel. + Westel. —	OPMERKINGEN.
31 Oct.	-16° 40'	334° 30'	3° 45'	Avondpeiling.
3 Nov.	-20 12	332 0		Na zonsondergang Trinidad W. 10 mijl en de Oostelijkste klip- pen W. N. W. 6 mijl. Waren dus op 331° 37', en volgens den opgegeven koers en verheid op den middag op ± 332° 0'. Lengte-herleiding dus -14° 0'. Voor het Westelijk verzet tus- schen 31 Oct. en 3 Nov. neem ik 35' aan, (zie Roggeveen's waarnemingen).
4 „	-21 33	329 33	11 15	Avondpeiling, „één streek Noordoostering". Bij zonsop- gang Trinidad N.
1 Dec.				Verlaten San Sebastian. Leng- te-herleiding -22° 17'.

Datum 1721.	Breedte Noordel. + Zuidel. —	Oostel. Lengte van Greenwich.	Magnetische Declinatie, Oostel. + Westel. —	OPMERKINGEN.
9 Dec.	-31° 18'	310° 40'	15° 0'	Avondpeiling.
10 „	-32 40	309 12	15 0	„
17 „	-38 13	304 15		Looden van 55—77 vaam; volgens de isobathenkaart zijn ze op 304° 15' en is de lengte-herleiding = — 23° 15'. Ik neem een verzet aan tusschen 2 en 8 Dec. van 10' daags (zie Roggeveen's waarnemingen).
18 „	-38 20	302 30	17 36	Raken van de twee andere schepen af.
20	-41 20	300 5	17 36	Avondpeiling.
23 „	-44 44	297 27	19 15	„
24 „				Verleggen de kompassen van 15° op 20° noordoostering.
26 „	-47 28	296 45	20 16	
29 „	-50 34	293 40	21 30	
1722				
1 Jan.				Bij het aanbreken van den dag N. W. hoek van Straat Lemaire S. t. W. 5 à 6 mijl en N. E. hoek Staten-eiland W. t. S. 3 à 4 mijl. Bouman rekt 317° 34' lengte en is op 295° 0' E. v. Gr.; dus lengte-herleiding -22° 34'. Sinds 17 Dec. derhalve een Oostelijk verzet van 3' daags.
2 „	-55 21	298 28		De lengte wordt door Bouman volgens de peiling van Staten-eiland op 1 Jan. berekend. Lengte-herleiding -10° 40'.
3 „	-56 28	296 20	24 30	Avondpeiling.
19 „	-54 38	287 40		Bij Cap Noir, ten N. W. van Vuurland, N. 10 mijl. Verbeteren hun lengte bestek met 4° 3'. De lengte-herleiding was dus 5° 37' geworden, wat sinds 2 Jan. een verzet om de Oost

Datum 1721.	Breedte Noordel. + Zuidel. -	Oostel. Lengte van Greenwich.	Magnetische Declinatie. Oostel. + - Westel.	OPMERKINGEN.
				van 17' daags geeft. Na de verbetering is de herleiding $-10^{\circ} 0'$.
21 Jan.	-54° 30'	285° 45'	24° 8'	Avondpeiling.
23 „	-54 7	283 47	18 24	„ Vergoeden de kompassen voor deze Noordoostering.
27 „	-51 54	281 4	14 36	Avondpeiling. Verleggen de kompassen op 15° noordoostering.
11 Febr.	-38 0	284 16	9 45	Avondpeiling. Verleggen de kompassen op 10° noordoostering.
13 „	-36 41	285 12		Las Tetas de Bio-Bio (Zuid van Conception) E. S. E. 6 mijl. Lengte-herleiding $-12^{\circ} 20'$; sinds 9 Jan. een verzet om de Oost van 6' daags.
17 „	-33 10	283 0	7 56	Morgenpeiling.
20 „	-33 24	282 35		Juan Fernandez W. S. W. $\frac{1}{2}$ W. 5 mijl; lengte-herleiding $-11^{\circ} 50'$, derhalve sinds 13 Febr. 30' verzet om de West.
17 Mrt.				Peilen bij zonsondergang Juan Fernandez S. E. $\frac{1}{3}$ E. 9 mijl, waaruit voor de lengte-herleiding $10^{\circ} 10'$ volgt. Verleggen de kompassen van 10° op 5° Noordoostering.
23 „	-29 27	272 44	5 0	Morgenpeiling.
24 „				Leggen de kompassen recht-wijzend.
25 „	-27 58	269 16	1 30	Morgenpeiling.
7 April				Bouman bevindt Paascheiland te liggen op $258^{\circ} 52'$; dus moet een herleiding van $-8^{\circ} 9'$ toegepast worden. Den 2 ^{den} April verbeterde hij evenwel zijn lengte met $2^{\circ} 17'$, overeenkomstig de middeling der

Datum 1722.	Breedte Noordel. + Zuidel. —	Oostel. Lengte van Greenwich.	Magnetische Declinatie. Oostel. + — Westel.	OPMERKINGEN.
				lengten van de drie schepen. Dat in aanmerking genomen, ondervond hij sinds het ver- trek van Juan Fernandez een Westelijk verzet van 16' daags.
13 April	-27 0	258 25		Paascheiland W. 6 mijl.
16 „	-27 13	247 20	0 0	Morgenpeiling.
6 Mei	-15 17	227 27	3 0	„
18 „	-15 13	215 25		Dicht onder Tikei. Lengte-her- leiding volgensdien 3° 0' en Westelijk verzet van 5' daags sinds 7 April.
25 „	-14 50	214 7		Bij Dageraad-eiland (Manihi); N. E.-hoek N. t. E. 1 mijl en W.-hoek W. t. S. 2 mijl. Lengte- herleiding -3° 12'.
26 Mei	-15 0	214 2	3 57	Avondpeiling.
3 Juni	-15 50	211 40		Bij Makatea, N.-hoek N. E. en S.- hoek S. E. 2½ mijl. Lengte- herleiding -2° 31'.
4 „	-15 49	212 0		Verleggen de kompassen op 5° Noordoostering.

CETERA DESUNT.

OVER VROEGERE EN LATERE WAARNEMINGEN DER DECLINATIE IN DEN ZUIDELIJKEN PACIFIEK.

De allereerste berichten omtrent de miswijzing van de Kompasnaald in den Zuidelijken Pacifiek komen voor in de journalen van Quiros' merkwaardige ontdekkings-reis in het jaar 1606.

In het 14de deel van de 2de Reeks van uitgaven der Hakluyt-Society, 1904, komt voor het reisverhaal van den Stuurman van Quiros: „The account of the events of the voyage that Captain „Pedro Fernandez de Quiros made to the unknown Southern lands, „by Gaspar de Leza, chief pilot of the said fleet.”

Het verhaal sluit met een afzonderlijk hoofdstuk over de Variatie van de magneetnaald, dat in de Engelsche vertaling luidt :

„VARIATIONS OF THE NEEDLE”.

„On the 4th of July, being on the Line, the needle was to N. E.”

„In the Bay of St. Philip and St. James, the Chief Pilot went on shore, to see the meridian, that he might know the variation of the needle in this bay. He found it 7° N. E.”

„On the 6th of October, being on the tropic of Cancer, I found that the needle was fixed.”

„On the 15th of Sept. we found it to point N. E.”

Volgen nog eenige geographische bijzonderheden omtrent de ligging van bovengenoemde baai van het eiland Espiritu Santo.

Zooals bekend is, scheidde Luis Vaez de Torres zich van Quiros af en zeilde door de naar hem genoemde straat naar de Philippijnen.

In de door de Torres aan den Koning van Spanje geschreven brief komen twee berichten omtrent de miswijzing van de magneetnaald voor.

De brief is twee maal in de uitgaven der Hakluyt-Society te vinden: 1° Hakl. Soc. No 39, 1868 Appendix VI. Letter of Luis Vaez de Torres to his Majesty, relating his voyage through the Torres Strait, dated Manila July 12, 1607, received June 22, 1608 (Bibliotheca nacional, Madrid); en 2° Hakl. Soc. II^{de} Ser. No. 14, 1904, waarin de zelfde brief volgens een document, dat te Simancas bewaard wordt.

In het eerst genoemde deel vindt men op pag. 403 :

„ we found four triangular isles of five or six leagues each, flat, uninhabited and without soundings. We gave them the name of the Virgins: here our needle varied to the North-east” ;

en op pag. 405 :

„From this neighbourhood, in sixteen degrees and a half, we went steering to the Northwest and a quarter North, until reaching ten degrees and three quarters ; in this neighbourhood we saw an island which was understood to be San Bernardo, as it was in pieces, but it was not from what was seen later. We went away from this above-mentioned island to the West and a quarter North-west. Here we found that in this meridian ¹⁾ the needle varied to the North-east by about a quarter. We sailed by this course as much as fully ten

1) Dit „in this meridian” slaat wel op het toen nog verbreide geloof, dat de declinatie op alle punten van een zelfden meridiaan gelijk was.

„degrees: in this neighbourhood we found a low island of five or six leagues, flat and without soundings, it was inhabited.” ¹⁾

In het bovengenoemde journaal van Gaspar de Leza vindt men onder dato 5 Febr. 1606: „. . . . Four islands were seen that day „3 or 4 leagues from each other. The four islands called „Anegadas” „are between 20° and 21° S.” Dit zijn de Duke of Gloucester eilanden in 20° 30' S. en 217° E. v. Grw.

Quiros is den 21sten Febr. bij Manahiki of San Bernardo, en met een W $\frac{1}{4}$ N. W. koers zeilt hij tot 10° S. en 197° E. en is dan inderdaad nog 10° van Gente Hermosa, het laatst genoemde eiland, verwijderd. In het verhaal van Quiros' tocht, dat vermoedelijk door zijn dichtertlijken secretaris Luiz de Belmonte Bermudez is opgesteld en als eerste reisverhaal in het Hakluyt-deel van 1904 is opgenomen, worden deze miswijzings-waarnemingen ook vermeld.

Bij de Virgins heet het „there the variation was N. E.”; en verder: „We sailed from the above mentioned island W. b. N. and „found nearly a point easterly Variation.”

Ik resumeer hieronder de zeven waarnemingen en voeg daarbij voor ieder der waarnemingsplaatsen de grootte der declinatie ontleend aan mijn isogonen-kaart voor het jaar 1600 (l.c. Die Abweichung etc.).

Datum 1606.	Breedte.	Lengte van Grw.	Magnetische Waar- genomen.	Declinatie Volgens kaart.	
5 Febr.	20° 30' S.	217° E.	Oostel.	0°	In de baai van het eiland Es- piritu Santo.
22 „	10 0 S.	197 „	3° E.	3 $\frac{1}{2}$ E.	
Mei of Juni	15 0 S.	167 „	7 „	8 $\frac{1}{2}$ „	
4 Juli	0 0	167 „	Oostel.	13 $\frac{1}{2}$ „	
31 „	23 30 N.	169 „	„	16 $\frac{1}{2}$ „	
15 Sept.	37 30 N.	215 „	„	2 „	
6 Oct.	23 30 N.	249 „	0°	1 „	

Van deze waarnemingen zijn alleen de twee eerste, die door de Torres vermeld worden, door mij voor de constructie der Isogonen-kaart voor 1600 gebruikt; de andere waren toentertijde nog onbekend.

De miswijzing van 7° in de baai van Espiritu Santo en die van 0°

¹⁾ Vgl. ook titelvignet; Anaa-eil. was punt van uitgang. — F. E. M.

op $23^{\circ} 30'$ N. en 249° E. stemmen zeer goed met mijn isogonenkaart overeen, terwijl ook de declinaties op 4 en 31 July en 15 Sept. gevonden, in teeken overeenstemmen met de op de kaart te vinden waarden der declinatie.

Het schijnt mij echter aangewezen om dat deel der agone, dat bij de parallel van -20° tusschen 220° en 260° E. lengte op de kaart voorkomt, ongeveer 8° noordelijker te brengen, waarmee overeenstemming niet alleen met de waarneming van Quiros van Oostelijke declinatie in $20^{\circ} 30'$ S. en 217° E. wordt verkregen, maar ook met de waarneming van Schouten in 1616, die de agone vond in $-15^{\circ} 10'$ en 230° E.

In het boekje „Nieuwe Oost- en West-Indische Navigatie”, dat het reisverhaal van de beroemde tocht van Schouten en Lemaire bevat, vindt men, dat op den 3^{en} April 1616 het kompas rechtwijzend werd bevonden. Schouten bereikte bij Westelijke koers op 10 April het Hondeneiland, zoodat, als men zijn vaart op 1° daags stelt, hij den 3^{en} op 230° E. lengte was.

Ook twee waarnemingen Kaap Hoorn vindt men in het reisverhaal; de drie door mij gebruikte waarnemingen zijn:

Datum 1616.	Breedte.	Lengte van Grw.	Magnetische Declinatie.
2 Febr.	$-58^{\circ} 0'$	293° E. (?)	$12^{\circ} 0'$ E.
4 „	$-56 40$	288 „ (?)	11 0 „
3 April	$-15 10$	230 „ (?)	0 0

Men vindt deze en de volgende waarnemingen alle in mijn reeds aangehaalde verhandeling „Die Abweichung der Magnetnadel etc.”

Na Schouten's waarnemingen zijn de eerste, welke bekend zijn, die verricht op de reis om de wereld van de Nassau'sche vloot onder l'Hermite in 1623—'25.

Na het omzeilen van Kaap Hoorn en het aandoen van Chiloë, werd Juan Fernandez bezocht, maar de oversteek van den Pacifiek werd van de kust van Mexico in 15° N. Br. gedaan.

Op de Nassau'sche vloot volgt Tasman, die in 1642 en '43 in het Westelijk deel van den Zuid Pacifiek tot 185° E. komt.

Nu volgen verscheidene reizen van Hollanders, Engelschen en Franschen, die Kaap Hoorn omzeilen, de Westelijke Kustlanden van Amerika bezoeken en voor een deel in Noordelijke breedten naar Azië oversteken.

De journalen die ik bewerkt heb, zijn die van :

Hendrik Brouwer	1643
John Narbrough	1669
Antonio de la Roche	1675
Cowley	1683
?	1703
de Boislore	1706
Hébert	1707
Pierre Moirie	1708
Feuillée	1708
Wood Rogers	1709
Moncourant	1710
Dubocage	1710
Brunet	1711
Frézier	1712
Gardin	1712
Bevin	1716
G. Anson	1741

Hierbij moeten nog de waarnemingen van Dampier in het jaar 1700 Oostelijk van Nieuw-Guinea, tot 152° E. gevoegd worden.

Feitelijk is dus voor het groote oppervlak van den Zuidelijken Pacifiek sinds de dagen van Quiros en Schouten, Roggeveen de eerste, die een aantal betrouwbare miswijzings-waarnemingen heeft gegeven.

Zijn waarnemingen hebben het mogelijk gemaakt om, zonder al te ver op hypothetisch gebied te gaan, isogonenkaarten voor 1700, en als met terugwerkende kracht, ook van 1600 te ontwerpen.

Op Roggeveen volgt eerst in 1765 de Commodore Byron, die in het schip „the Dolphin” van Juan Fernandez in Zuidelijke breedten blijft tot 180° E. en wiens kompas waarnemingen al door Hansteen in zijn „Magnetismus der Erde, 1819” opgenomen zijn.

VERGELIJKING VAN ROGGEVEEN'S MISWIJZINGEN MET DE ISOGONEN-KAART VOOR 1722.

Bij de bewerking van het indertijd door mij verzamelde materiaal van miswijzings-waarnemingen, ben ik, als volgt, te werk gegaan. De waarden der miswijzing, waargenomen op tijdstippen, die niet te

veel uit elkaar lagen, werden op een kaart ingeschreven en te midden dier waarden de isogonen geteekend en zoover als volgens mijn oordeel geoorloofd was, doorgetrokken in streken voor welke geen waarnemingen bekend waren.

Op die wijze werden een aantal gedeeltelijke isogonen-kaarten verkregen, en aan deze kaarten wederom de waarden der declinatie voor de snijpunten der meridianen en parallellen van 10° tot 10° ontnomen.

Die waarden maakten het nu weer mogelijk om voor ieder dier snijpunten de seculaire variatie der declinatie op de gewone wijze als een sinusoïde-achtige kromme lijn te teekenen. Deze kromme werden in het graadnet ter plaatse van het betreffende snijpunt geteekend.

Zoo doende werd op één graadblad der aardoppervlakte een overzicht van de seculaire variatie verkregen.

Aan deze krommen werden vervolgens de waarden der declinatie voor elk snijpunt voor de jaren 1500, 1550, 1600, 1650 en 1700 ontnomen en met behulp van deze laatste waarden werden de isogonenkaarten voor deze tijdstippen ontworpen. Het geheele proces werd eenige malen herhaald, waarbij telkens een nauwere aansluiting aan de oorspronkelijke waarden, verbonden met een regelmatiger verloop der isogonen, werd bereikt.

Ieder der isogonenkaarten, zooals ze in het werk „Die Abweichung der Magnetnadel etc.” zijn weergegeven, berust dus op het volledige materiaal, en zoo is het begrijpelijk, dat Roggeveen's waarnemingen, in 1722 verricht, het ontwerpen van isogonen in den Zuidelijken Pacifiek voor 1600 konden steunen.

Aan die bovengenoemde overzichtskaart der seculaire variatiekrommen heb ik voor deze uitgave de waarden der declinatie voor het jaar 1722 ontleend, en met die waarden de isogonen voor den Atlantischen en den Stillen Oceaan ontworpen.

Deze isogonenkaart is hierachter opgenomen en op haar heb ik de waarnemingen van Roggeveen en Bouman ter plaatse aangegeven.

In de hieronder volgende tabel vindt men de declinaties volgens de waarneming en volgens de isogonenkaart en het verschil tusschen beide, alles in graden en tienden van graden.

VERGELIJKING tusschen Roggeveen's en Bouman's miswijzingen en de Isogonen-kaart voor 1722.

Datum 1721.	Breedte.	Lengte E. v. Grw.		Oostelijke Miswijzing.		Oostelijke Miswijzing.		Verschillen.	
				Rogge- veen.	Kaart.	Bou- man.	Kaart.	Rogge- veen- Kaart.	Bou- man- Kaart.
15 Aug.	48° 43'	353°	4'	-8°.1	-11°.5			3°.4'	
17 „	47 13	348	26	-5.0	-11.5			6.5	
13 Sept.	16 48	337	45	-3.8	-2.4			-0.8	
18 „	12 49	338	23	-2.2	-2.1			-0.7	
1 Oct.	6 0	347	20	-2.4	-3.7			1.3	
20 „	-0 40	337	3	2.3	-0.6			2.9	
26 „	-7 50	334	29	4.2	1.2			3.0	
31 „	-16 40	334	30			3°.8	2°.8		1°.0
1 Nov.	-17 0	332	45	6.3	3.4			2.9	
4 „	-21 33	329	33			11.3	5.8		5.5
5 „	-22 22	328	13	8.8	6.5			2.3	
8 „	-22 42	320	21	9.8	9.5			0.3	
11 „	-22 55	318	15	10.5	10.3			0.2	
3 Dec.	-25 42	315	12	12.1	12.4			0.3	
4 „	-26 59	314	58	13.8	12.7			1.1	
5 „	-28 35	313	31	15.3	13.8			1.5	
9 „	-31 26	311	4	16.1	15.4			0.7	
9 „	-31 18	310	40			15.0	15.4		-0.4
10 „	-32 8	310	10	16.6	15.8			0.8	
10 „	-32 40	309	12			15.0	16.1		-1.1
11 „	-34 9	308	3	16.7	16.5			0.2	
12 „	-34 47	307	30	17.3	16.8			0.5	
13 „	-34 26	307	31	17.4	16.9			0.5	
14 „	-35 45	307	24	17.3	17.0			0.3	
15 „	-37 38	306	5	17.2	17.6			-0.4	
16 „	-37 48	305	34	20.3	17.7			2.6	
18 „	-38 20	302	30			17.6	17.7		-0.1
20 „	-41 20	300	5			17.6	18.0		-0.4
23 „	-45 8	300	4	18.4	19.4			-1.0	
23 „	-44 44	297	27			19.3	18.0		1.3
24 „	-45 5	300	13	21.5	19.4			2.1	
25 „	-45 59	299	50	21.5	19.6			1.9	
26 „	-46 17	299	57	20.7	19.8			0.9	

Het verleggen van de kompassen is aangegeven door een streep tusschen de opvolgende verschillen.

Datum 1721.	Breedte.	Lengte E. v. Grw.		Oostelijke Miswijzing.		Oostelijke Miswijzing.		Verschillen.	
				Rogge- veen.	Kaart.	Bou- man.	Kaart.	Rogge- veen- Kaart.	Bou- man- Kaart.
26 Dec.	-47° 28'	296°	45'			20° .3	18° .7		1° .6
27 "	-46 23	299	49	21° .7	19° .8			1° .9	
28 "	-48 11	298	21	21 .4	20 .0			1 .4	
29 "	-48 50	298	14	20 .5	20 .0			0 .5	
29 "	-50 34	293	40			21 .5	18 .9		2 .6
30 "	-50 15	298	48	23 .3	20 .8			2 .5	
31 "	-51 15	301	47	23 .3	22 .0			1 .3	
1722									
3 Jan.	-53 35	300	14	23 .1	22 .9			0 .2	
3 "	-56 28	296	20			24 .5	24 .0		0 .5
5 "	-55 58	296	43	24 .5	23 .8			0 .7	
13 "	-60 4	290	32	26 .6	26 .0			0 .6	
21 "	-54 30	285	45			24 .1	18 .4		5 .7
23 "	-54 7	283	47			18 .6	17 .1		1 .5
27 "	-51 54	281	4			14 .6	14 .2		0 .4
7 Febr.	-46 55	275	5	11 .3	8 .7			2 .5	
8 "	-46 0	275	41	11 .7	8 .6			3 .1	
9 "	-45 6	275	49	10 .8	8 .5			2 .3	
10 "	-43 0	279	6	11 .0	8 .8			2 .2	
11 "	-38 0	284	16			9 .8	9 .6		0 .2
17 "	-33 10	283	0			7 .9	8 .5		-0 .6
18 "	-38 3	286	10	9 .1	10 .6			-1 .5	
20 "	-35 54	284	40	7 .5	9 .4			-1 .9	
20 "	-35 10	284	24	9 .8	9 .2			0 .6	
21 "	-34 20	284	22	8 .9	9 .0			-0 .1	
22 "	-34 22	283	37	6 .5	8 .6			-2 .1	
20 Mrt.	-31 4	275	8	7 .4	5 .6			1 .8	
23 "	-29 36	271	7	2 .1	4 .4			-2 .3	
23 "	-29 27	272	44			5 .0	4 .6		0 .4
23 "	-29 22	270	0	3 .9	4 .0			-0 .1	
25 "	-27 58	269	16			3 .0	3 .6		-0 .6
29 "	-26 41	258	15	2 .9	1 .6			1 .3	
1 April	-26 56	253	45	2 .3	1 .1			1 .2	
3 "	-27 1	252	42	1 .8	1 .0			0 .8	
4 "	-27 1	252	18	2 .6	1 .0			1 .6	
14 "	-26 53	250	24	1 .9	0 .9			1 .0	
15 "	-26 53	249	6	0 .0	0 .9			-0 .9	
16 "	-27 13	247	20			0 .0	0 .9		-0 .9
17 "	-27 15	246	28	0 .9	1 .0			-0 .1	
24 "	-23 23	240	0	1 .9	0 .8			1 .1	
30 "	-16 57	232	54	2 .1	1 .6			0 .5	

Datum 1722.	Breedte.	Lengte		Oostelijke Miswijzing.		Oostelijke Miswijzing.		Verschillen.	
		E.	v. Grw.	Rogge- veen,	Kaart.	Bou- man.	Kaart.	Rogge- veen- Kaart.	Bou- man- Kaart.
6 Mei	-15° 10'	226'	51'	3°.6	2°.5			1°.1	
6 „	-15 17	227	27			1°.5	2°.5		-1°.0
8 „	-15 13	225	59	4.1	2.7			1.4	
9 „	-15 22	225	34	2.6	2.8			-0.2	
26 „	-15 0	214	2			4.0	4.7		-0.7
27 „	-15 0	213	52	5.7	4.7			1.0	
23 Juni	-7 30	179	0	9.3	8.5			<u>0.8</u>	
28 „	-4 0	174	0	9.2	9.0			0.2	
1 Juli	-3 45	170	40	11.8	9.5			2.3	
10 „	-2 20	161	0	11.6	9.5			2.1	
15 „	-1 40	155	24	9.9	8.5			1.4	
16 „	-2 5	154	7	10.7	8.2			2.5	

Zooals toentertijde gebruikelijk was, werden de kompassen voor de miswijzing vergoed, en Roggeveen deelt het iedere keer in zijn dag-register mede, als hij aan de twee andere schepen sein heeft gegeven om de vergoeding te veranderen, terwijl ook Bouman hiervan aantekening houdt. De vergoeding werd, op één uitzondering na, steeds met bedragen van 5° veranderd. De index-fout, die ieder kompas ongetwijfeld had, zal dus telkens veranderd zijn; in den gang van de afwijkingen tusschen kaart en waarnemingen zijn echter sprongen, die daaraan toe te schrijven zouden zijn, niet met zekerheid aan te wijzen.

Systematische verschillen zijn evenmin aan te wijzen, alleen vindt men bij Roggeveen in den Atlantischen Oceaen overwegend positieve afwijkingen. Mogelijkerwijze schuilt hierin een parallax of een attractie-fout; maar het is onmogelijk een eenigermate zekere vooronderstelling daarover uit te spreken.

Dàar waar de isogonen bijna uitsluitend op Roggeveen's waarnemingen berusten, nl. in den Zuidelijken Pacifiek bewesten Juan Fernandez, zijn de verschillen, zooals behoort, afwisselend positief en negatief.

Bouman's waarnemingen, die niet bij het ontwerpen der isogonenkaart zijn gebruikt, geven voor die streken gelukkig geen systematisch afwijkingen, en ondersteunen dus de betrouwbaarheid van de isogonenkaart.

Zij vertoonen ook overigens geen systematische verschillen en

geven dus geen aanleiding om de isogonen-kaart te wijzigen. Over het algemeen zijn de afwijkingen beneden de 3° en mogen dus aan waarnemingsfouten en kleine onjuistheden in de isogonenkaart worden geweten; in enkele gevallen, die ik hieronder wil bespreken zijn de afwijkingen grooter.

Ten eerste de waarnemingen op Roggeveen's schip bezuiden Engeland, die verschillen van $3^\circ.4$ en $6^\circ.3$ met de kaart aanwijzen. De kaart is hier vrij zeker en dus de fout ongetwijfeld bij Roggeveen.

De verschillen, die de waarnemingen op 20 en 26 Oct. geven, zijn misschien voor een deel aan de plaatsbepaling toe te schrijven, n.l. dat ik te veel Oostelijke afdrijving door den Guinea-stroom heb aangenomen.

Toch moeten zij de Afrikaansche kust dicht genaderd zijn; Roggeveen schrijft in zijn dagregister onder dato 1 Oct.:

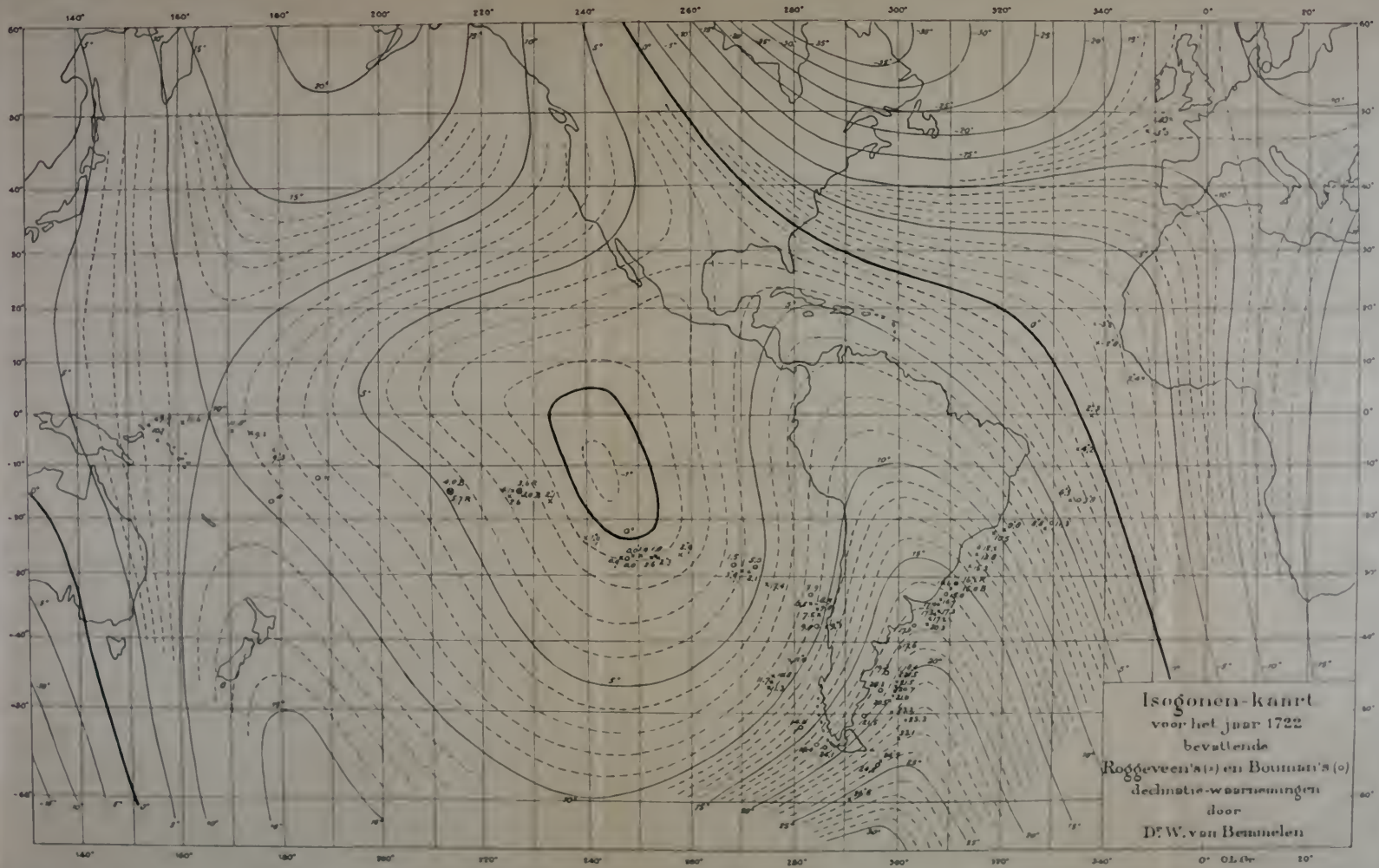
„ om dat wij ettelijke daegen nae den anderen vogelen hebben gesien, en onder die landvogeltjes en swaluwen, jae zelfs een „sprinkhaan die op ons halfdek gevangen is; sulks wij met goede „reden mogen besluuten, dat de nabijheit van de Africaansche kust „van ons so verre niet afstandig is, als onse gissing komt aan te „wijzen.” ¹⁾

Bouman's waarneming op 4 November geeft een verschil van $5^\circ.5$ met de kaart, maar dit is wellicht te wijten aan de onnauwkeurigheid van de bepaling. In het journaal staat toch bij uitzondering „een streek Noordoostering” opgegeven, terwijl anders steeds de miswijzing in graden en minuten wordt vermeld.

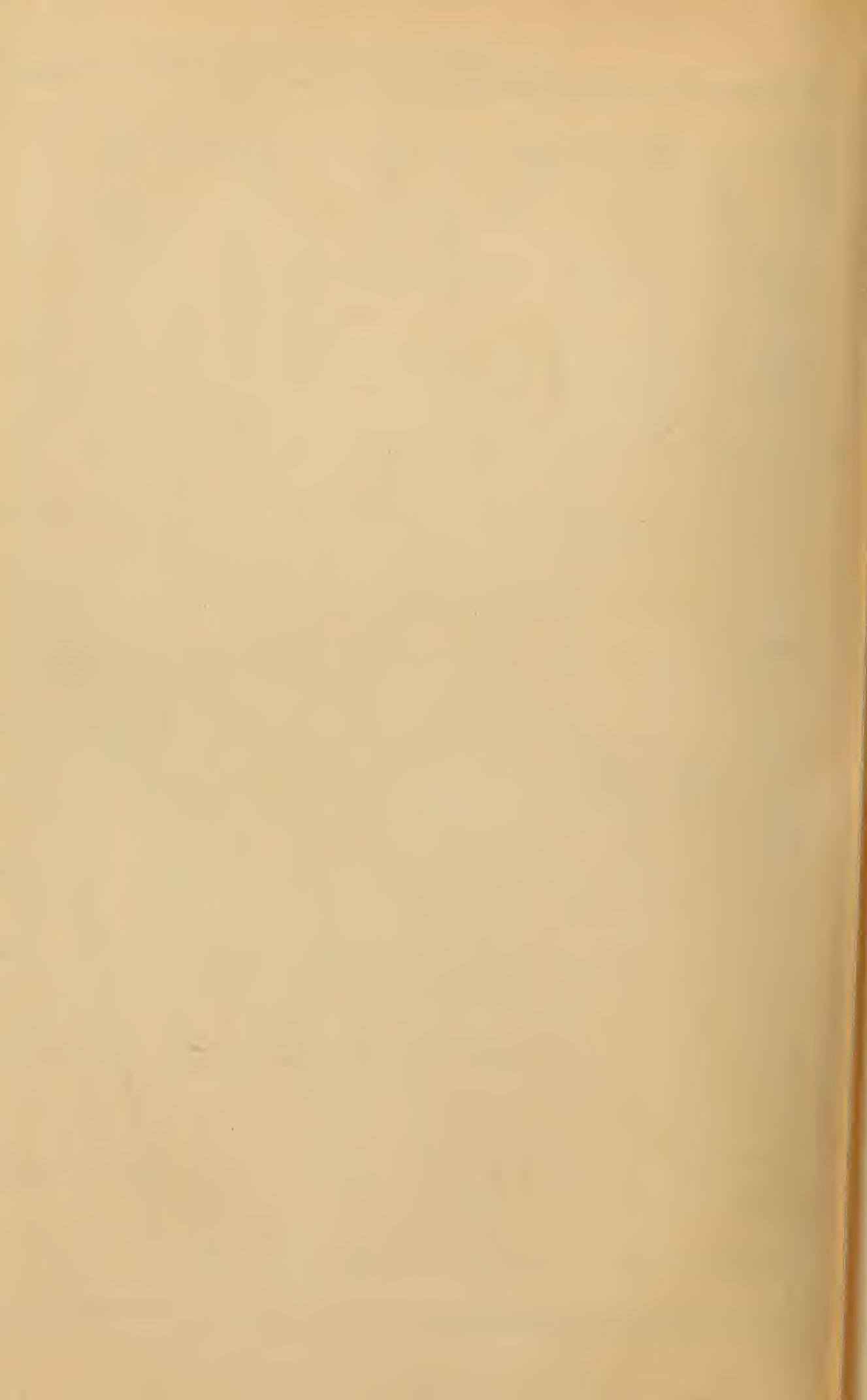
Zijn waarneming van 21 Jan. geeft een verschil van $5^\circ.7$. Daar de plaats van het schip vrij zeker is, en de kaart voor die streek eveneens, moet men aan een waarnemings- of misschien ook een schrijffout denken.

Vershillen van 2° tot 3° met de kaart zijn bij toevallige samenwerking van de fouten van verschillenden bron te verwachten, en wanneer men bedenkt, dat de meest moderne Oceaansche waarnemingen, n.l. die op het Amerikaansche ijzervrije schip de Carnegie, afwijkingen met de bestaande isogonen-kaarten hebben aan het licht gebracht, die ook tot 3° klimmen, dan moeten wij tevreden met het bereikte resultaat zijn.

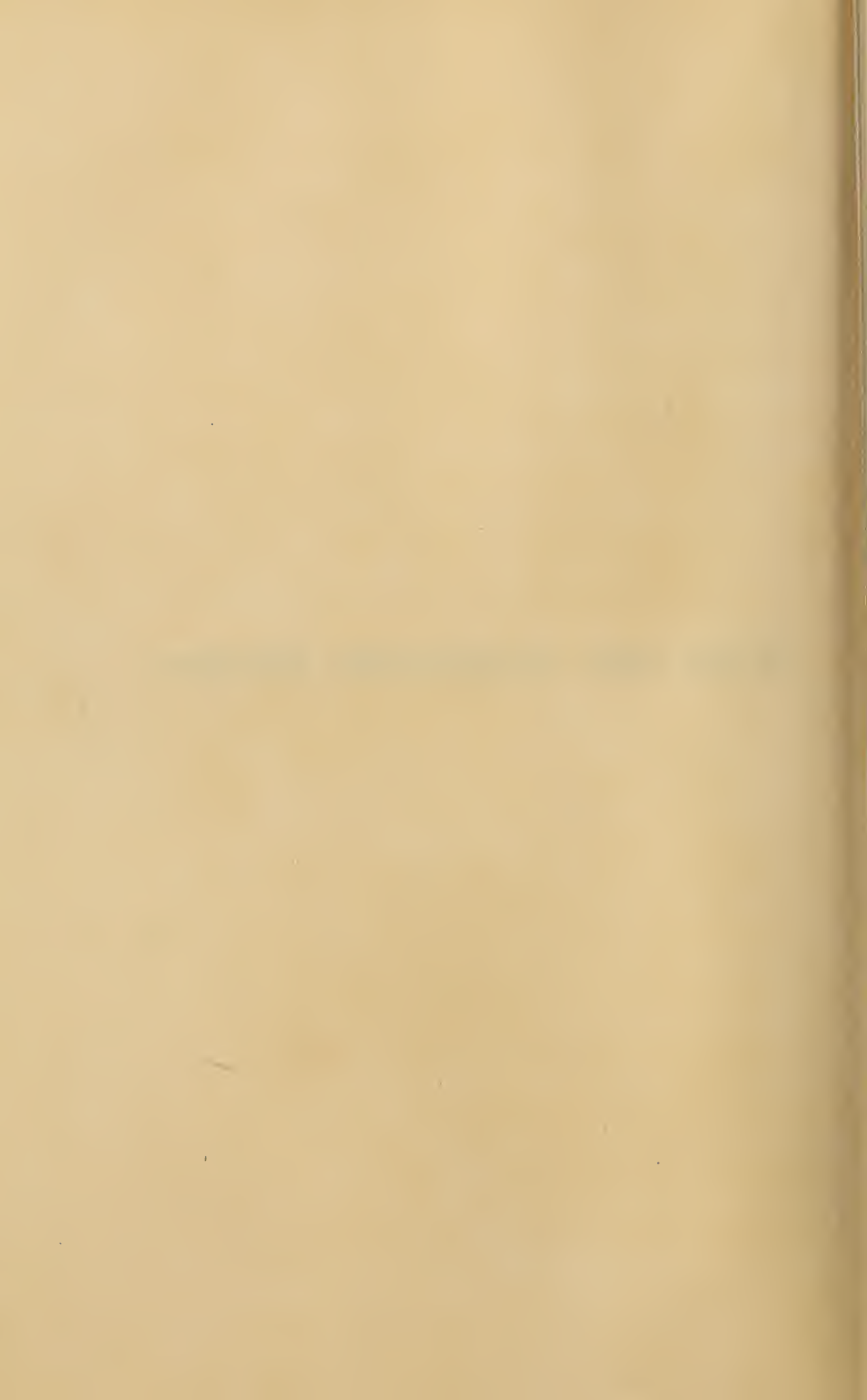
¹⁾ Uit zijne eigen ervaring meent o.g. te mogen aantekenen, dat dergelijke „landteekenen” op grooten afstand van de kust kunnen neêrkomen. Vermoedelijk worden ze door heete luchtstromingen op groote hoogte medegevoerd.

C. Craandijk afdr.

Lijst van aangehaalde Werken.

Lijst van aangehaalde Werken. ¹⁾

AGASSIZ, Alexander, Reports of the Scientific Results of the expedition of the Eastern Tropical Pacific, in charge of Alexander Agassiz by the U.S. Fish-Commission Steamer Albatross, from October 1904 to March 1905 Lieut. commander L. M. Garnett U. S. N. commanding. V. General Report of the Expedition by Alexander Agassiz. With 96 plates and 8 figures in the text. Published by permission of George M. Bowers, U. S. Commissioner of Fish and Fisheries (Memoirs of the Museum of Comparative Zoology at Harvard College vol. XXXIII pp. XIII. 75.) Printed for the museum, Cambridge U. S. A. 1906. 4°.

AMHERST of Hackney (Lord) and Basil THOMSON, The discovery of the Solomon-Islands. [Uitgave der Hakluyt-Soc. IIe Serie n°s 7 en 8 (1901)].

ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE OF GREAT BRITAIN AND IRELAND. MAN, A monthly record of Anthropological Science. Easter Island. (Nos. 1, 46, 78, 96) ²⁾. London 1904. 8°.

*ARCHIEF, uitgegeven door het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen 1911. Scheepsjournaal, gehouden op het schip Tienhoven, tijdens de ontdekkingsreis van Mr. Jacob Roggeveen, medegedeeld door F. E. Baron Mulert (met eene kaart) bl. 52 vlg. Middelburg J. C. en W. Altorffer 1911.

BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, (R.C.), Isaac Le Maire. Eene voorlezing. Gids 4^e Serie 3^e Jaarg. 1865 4^e deel pp. 1 — 56. Amsterdam 1865 bij P. N. van Kampen. 8°. Ook in de Studiën en Schetsen. Dl. IV. blz. 225 vg.

Begin ende Voortgangh der Vereenigde Neederlandsche geotroyeerde Oost-Indische Compagnie. 2 dln. Uitgave 1646. (Zie Tiele n°s 81 en 82).

BEHRENS, Karel Fredrik, Nader onderzoek en bericht van zijne reyse naar de Zuid-Landen gedaan, in dienst der E. West-Indische Compagnie, in den jare 1721 enz. Thans volgens eigen ondervinding ten beste opgedragen aan de E. Oost-Indische Compagnie van Hollandt. t'Amsterdam, Gedrukt voor den Auteur 1732.

BEHRENS, (Carl Friedrich), Reise durch die Südlander und um die Welt.

1) Vgl. TIELE, P. A., Mémoire Bibliographique sur les journaux des navigateurs Néerlandais etc. Amsterdam, Frederik Muller 1867; id. Nederlandsche Bibliographie van Land- en Volkenkunde, id. id. 1884; waar aangehaald, wordt de laatste bedoeld. Met * zijn de werken aangeduid, waaruit voor een groot deel de tekst hiervóór is afgedrukt.

2) Deze bronnen-opgave betreffende Paasch-eil. wordt hier slechts aangevuld.

- Nebst einer accuraten Charte der gantzen Welt und anderen Kupffern [met portret van den schrijver] pp. 331. Frankfurt und Leipzig 1737. 12°.
- ID. Der wohlversuchte Südlander, das ist: Ausführliche Reisebeschreibung um die Welt. Nebst einer accuraten Charte der ganzen Welt, und andern Kupffern [met portret] pp. 331. Auf Kosten des Autors; zu finden bey Joh. Georg. Monath. Leipzig 1739. 12°.
- ID. Histoire de l'Expédition de Trois Vaisseaux, envoyés par la Compagnie des Indes Occidentales des Provinces Unies aux Terres Australes en MDCCXXI. Par Monsieur de B. *** 2 tom. Aux dépens de la Compagnie. La Haye 1739. 12°.
- BENNET (Wijlen R. G.) en VAN WIJK (Jacob, Roelandsz.), De eer van den Nederlandschen Zeereiziger Jacob Roggeveen gehandhaafd tegen het examen critique van C. P. Claret Fleurieu. Amsterdam, Johannes van der Hey en Zn., 1829. 8°.
- DU BOIS, (J. P. J.), secretaire privé d'Ambassade de S. M. le Roi de Pologne, Electeur de Saxe, en Hollande. Vie des Gouverneurs-généraux. Avec l'abrégé de l'Histoire des Etablissemens Hollandsais aux Indes Orientales. Enrichi de plusieurs Cartes pp. 351, 48. La Haye, Pierre de Hondt, 1763. 4°.
- BORSIUS, (Dr. J.), Mededeelingen van eenige onbekende bijzonderheden aangaande Mr. Jacob Roggeveen inzonderheid betreffende zijne godsdienstige denkwijze. Bijdrage tot de geschiedenis van het godsdienstig separatisme in Nederland (Archief voor kerkelijke geschiedenis, inzonderheid van Nederland, verzameld door N. C. Kist en H. J. Royaards 12^e Deel 1841, 269 vlg. Een korte aantekening daarop komt voor in jaarg. 1842).
- COOK, (James) Captain, A voyage towards the South-pole and round the world. Performed in His Majesty's Ships the Resolution and Adventure, in the years 1772, 1773, 1774 and 1775. Written by James Cook Commander of the Resolution. Captain Furneaux, Narrative of his Proceedings in the Adventure during the Separation of the Ships. In two volumes. Illustrated with maps and charts and a variety of Portraits of Persons and Places, drawn during the voyage by Mr. Hodges and engraved by the most eminent Masters. Printed for W. Strahan and T. Cadell in the Strand, London 1777. 4° [Voor de Ned. vert., zie Tiele n° 268].
- COOKE, (G. H.), Te Pito te Henua known as Rapanui; commonly called Easter-Island etc (Smiths Rep. U. S. Nat. Mus. for 1897; Washington 1899).
- CORNEY, (Balton Glanvill), The voyage of Captain Don Felipe Gonzalez in the ship of the line Santa Lorenzo, in company with the fregate Santa

Rosalia to Easter-Island in 1770, 1771. Preceded by an extract of Mijneer Jacob Roggeveen's official log of his discovery of and visit to Easter-Island. [Uitgave der Hakluyt-Society, IIe Serie n° 13, 1903].

*DAGVERHAAL van de Ontdekkingsreis van Mr. Jacob Roggeveen met de Schepen den Arend, Thienhoven en de Afrikaansche Galei in de jaren 1721 en 1722, met toestemming van Zijne Excellentie den Minister van Koloniën uitgegeven door het Zeeuwsch genootschap der Wetenschappen. Te Middelburg bij de Gebroeders Abrahams, 1838. 8°.

DAMPIER, (Captain William), A New voyage round the world. Illustrated with particular Maps and Draughts. By Herman Moll. The third edition corrected. 2 vol. Printed for James Knapton at the Crown in St. Pauls Churchyard; Londen 1698, 1699, 8°. vol. I. The fourth Edition corrected. vol. II Second Edition 2 vols. London, J. Knapton, 1699, 1700. 8°. [Voor de Ned. vert. zie Tiele N°. 290].

ID. A voyage to New-Holland etc. in the year 1699. A collection of voyages London 1703. [Voor de Ned. vert. zie Tiele N°. 290].

FLEURIEU (Charles Pierre Comte Claret de), „Examen critique du voyage de Roggeween” [MARCHAND, Etienne, Voyage autour du monde, pendant les années 1790, 1791 et 1792, Imprimerie de la République tom. 3me. An VI—VIII (1798—1800) 4°].

FORSTER, (George, F. R. S), A voyage round the world in His Britanic Majesty's Ship Resolution, commanded by Captain James Cook during the years 1772, 3, 4, 5 (with a large Chart of the Southern Hemisphere, engraved by William Whitchurch. March 10. 1777, 2 vols. London, B. White, J. Robson, P. Elmsly and G. Robinson, 1777. 4°.

FRÉZIER, (Amedée, François), Relation de voyage au mer du Sud 1712—1714. Paris 1716. 2e edition 1717 [voor de Ned. vert. zie Tiele N°. 361].

HEERES, (Prof. Mr. J. E.), Abel Janszoon Tasman. Journal of his discovery of van Diemensland and New-Zealand in 1642 with documents etc. . . . and observations made with the compass on Tasman's voyage by Dr. W. VAN BEMMELEN. Amsterdam 1898, large folio.

ILL. LONDON NEWS, March 25, 1911. Photo's Easter-Island.

DE LAET, (Joannes), Nieuwe Wereldt ofte Beschryvinghe van West-Indiën wt veelderhande Schriften ende Aenteckinghen van verscheiden Natien byeenversamelt. Leyden in de Druckerye van Isaac Elsevier, Anno 1625. [Zie overigens Tiele N°. 626 en vlg.]

LOTI, (Pierre), l'Ile de Pâques, Paris 1899.

KOTZEBUE (Russ. Kaiserl. Lieut. O. von), Entdeckungsreise in der Südsee und nach der Behringstrasse zur Erforschung einer Nordostlichen Durch-

- fahrt. Unternommen in den Jahren 1815—1818 auf dem Schiffe Rurick [Ned. vert. Amsterdam 1822. 3 deelen].
- MARKHAM, (Sir Clements), The voyages of Pedro Fernandez de Quiros (1595 to 1606). [Uitgave der Hakluyt-Society IIe Serie N°s. 14 en 15, 1904].
- MEINICKE, (Prof. Dr. C. E.), Jacob Roggeveen's Erdumseglung 1721 und 1722 (XI Jahrbuch des Vereins für Erdkunde. Dresden 1874. Wiss. Theil [met noten aan het einde].
- Id. Die Inseln der Stillen Oceans 2 Th. Leipzig 1875/76.
- MEYER, (A. B.) en J. JABLONOWSKI, 24 Menschenschädel von der Oster-Insel (Abh. u. Ber. d. Kon. Zool. u. Anthropol. Ethnogr. Mus. zu Dresden, Dresden 1900/1901.
- *NAGTGLAS, (F.) Levensberichten van Zeeuwen, zijnde een vervolg op P. de la Rue, Geletterd, Staatkundig en Heldhaftig Zeeland. Voor het Zeeuwsch genootschap der Wetenschappen uitgegeven 2 deelen. Middelb. J. C. en W. Altoffer. 1890—1893. 8°.
- LA PÉROUSE, (Jean François Galoup Comte de), Voyage autour du monde (1785—1788) Publié, conformément au Decret du 22 Avril 1791 et rédigé par M. L. A. Milet Mureau, Général de Brigade dans le corps du génie. 4 vols. [Met Atlas en portret van la Pérouse] De l'Imprimerie de la République. Paris An. V (1797) 4°. [Ned. vert. van Mr. J. v. d. Linden, Leiden. 1801—1804. 3 dln.].
- ROGERS, (Woodes), A voyage to the South-Sea and round the world, performed in the years 1708, 1709, 1710 and 1711. London 1712 [voor de Ned. vert. zie Tiele n° 291].
- SAILING DIRECTIONS for the Pacific Islands. 3 vols. Published by order of the Lords Commissioners of the Admiralty. London.
- SWART, (Jacob). Verhandelingen en berichten betreffende het Zeewezen. (Register in: BOM, G. D. H. Gzn., Bijdragen tot een geschiedenis van het geslacht van Keulen. Amsterdam 1885).
- *T. D. H. Kort en nauwkeurig verhaal van de Reize door drie schepen in 't jaar 1721 gedaan enz. Johannes van Septeren. Amsterdam 1727. 2^e verbet. uitgave bij Wed. Jacob van Egmont. Amst. 1727.
- T. D. H. Het waare en nauwkeurige verhaal der drie schepen in het jaar 1723 gedaan. Amst. 1727 (3^e druk van het kort en nauwkeurig verhaal).
- TWEEJARIGE REIZE rondom de wereld, ter nadere ontdekking der onbekende Zuydlanden enz. Dordrecht, G. van Braam, 1728, — 2^e uitgave Dordrecht, H. de Koning, 1758 — 3^e uitgave Dordrecht, 1764. — 4^e uitgave Amsterdam, Albert Cornelisz., 1774.

D'URVILLE, (Dumont). Voyage pittoresque autour du monde 2 tom.
Paris 1835.

VILLIERS, (J. A. J. de), The East and West Indian Miror, being an account
of Joris van Speilbergen's voyage round the world (1614—1617) and
the Australian voyages of Jacob le Maire [Uitgave der Hakluyt-Soc.
IIe Serie n° 18, 1906].

WAFER, (LIONEL), A new voyage and description of the Isthmus of
Panama etc. Printed for James Knapton Londen 1699. 8°. (2^e uitgave
1704). [Voor Ned. vert. zie Tiele n° 290].

WICHMANN, (Prof. Dr. Arthur), Nova Guinea I. Entdeckungsgeschichte
von Neu Guinea (bis 1828). Leiden, E. J. Brill, 1909.

WESTERVEEN, (Mr. A.), 1^e en 2^e vertoog van het regt, dat de Vereen Ned.
O. I. C. heeft op de vaart en koophandel naar Oost Indiën tegen de
inwoners der Spaanse, nu de Oostenrijkse Ned. Uyt het latijn ver-
taald. Amsterdam 1723 en 1724.

Bladwijzer.

Bladmijzer.

A.

AALST (Cornelis van), tweede opperstuurman, 41, 53, 54, 58, 60, 78—80, 84, 100, 101, 132, 140, 147, 149, 162, 173, 175.
ABELEVEN (Arnoldus), haven- en licentmeester te Batavia, 236, 238.
ABROLHOS, nabij Brazilië, 27.
ADMIRALITEITS EILANDEN, 213.
AETHIOPISCHE ZEE, 133.
AFRIKA, 14, 161.
ALEWIJN (Abraham Abrahamsz.), advocaat van de O. I. C., 280, 283, 284.
ALTHUSIUS (Joan), 26, 47.
AMBOINA (bedoeld Ombirah? een der Obi-eilanden), 214.
AMBOINA, 222, 252.
AMERIKA, 14, 27, 31, 51, 52, 58, 70, 71, 77—79, 87, 130, 170, 203, 228, 306.
AMSTERDAM, 4—6, 8, 9, 13, 19, 23, 25, 32, 33, 39—41, resolutie der kamer van, 42, 47—48; 104, 145, 171, 196, 205—207, 214, 223, 224, 234, 252, 257, 261, 264—268, 270, 272—280, 282—285.

ANEGADAS, eilanden 305.
ANSON (G.), 307.
AQUAPULCO (Acapulco), 15.
ARIMOA, 213.
ATLANTISCHE OCEAAN, 308, 311.
AUKINS, zie Hawkins.
AUSTRALIA DEL ESPIRITU SANTO, eiland der Nieuwe Hebriden 34, Zie ook Espiritu Santo.
AVONDSTOND-EIL. (Apataki), 153—155, 196, 197, 299.
AZIË, 306.

B.

BALDIVIA, 28, rivier, 99, 208.
BASSECOUR (Jan de la), advocaat van de W. I. C., 257, 260, 266, 271, 272, 280.
BATAVIA, 121, 214, 215, 219, 221—223, 226, 228—233, 236, 237, 243, 245, 246, 257—260, 262—264, 266—268, 271—275, 277, 279—282.
BEDRIEGLIJK EIL. (Tikei), 154, 190, 299, 303.
BELGIA AUSTRALIS, (Falklandseil.), 87, 88, 90.

- BELMONTE BERMUDEZ (Luiz de), Secretaris van Quiros, 305.
- BEMPDEN (Egidius van den), oud-burgemeester van Amsterdam, bewindhebber der O. I. C., 274, 280.
- BERGMAN (Hans Fredrik), extraordinaris Raad van Indië, 232, 234.
- BERKENROODE, Zie Trip.
- BERNARDO (San), eiland, 304, 305.
- BEVIN, 307.
- BISCAJE, golf van, 56.
- BLOM (Wt.), 233.
- BOA VISTA, een der Kaapverdische eilanden, 58, 290, 292.
- BOEROE, eiland, 214, 220—222, 252, 263, 281.
- BOETON, eiland, 175, 240, 263, 281.
- BOISLORE (de), 307.
- BOOM (Jan), onderchirurgijn, 42.
- BOREEL (Willem), oud-schepen, bewindhebber der W. I. C., 24, 26, 42, 47, 267, 278—280.
- Bos (Jan), onderstuurman op de „Africaanse Galey,” 41, 80, 84, 100, 101, 162, overlijden van, 177.
- BOUGAINVILLE, 172.
- BOUMAN (Cornelis), kapitein op de „Thienhoven,” 41—43, 51—56, 58, 60, 63, 68, 71, 80, 82—84, 106, 108, 113, 114, 116, 119, 127, 132, 138, 140, 143, 145, 147, 149, 157, 158, 162, 169, 172, 173, 175, 178, 219, 221, 223, 224, 226, 232, 234, 235, 236, 240, 244, 248—250, 262, 265, 280, 290, 291, 293, 300—302, 308—311.
- BOUMANS-EILANDEN (Manoea-eiln. van de Samoa-groep), 169, 202, 204, 212.
- BRAZILIË, 15, 33, 65, kust van, 88, 189, 207.
- BRINK (Jan), derdewaak, 42.
- BROUWER (Hendrik) ex.-gouv. gen., 15, 18, 35.
- BROUWER, (Hendrik), constabel, 53, 54, 79, 100, 101, 307.
- BRUNET, 307.
- BURDWOODBANK (bezuiden de Falklandseil.) 89, 296.
- BYRON, commodore, 307.

C.

- CALIFORNIË, 14, 15, 33.
- CAMPEN (A. van), 224.
- CANARISCHE EILANDEN, 57.
- CASTRO, 27, 28, 36, 38.
- CATHARINA (Isla de S.), 88.
- CELEBES, (bedoeld Boeton), 214.
- CERAM, 175, 214, 240, 263, 281.
- CLEMENT (Geertrui) geb. van Dale, schoonmoeder van J. Roggeveen, 227.
- CEULEN (van), 201, 207.
- CHILI, kust van, 14, 15, 29—31, 33, 38, 43, 52, 71, 99, 104, 111, 112, 131, 153, 170, 208, 210, 225, 244.
- CHILOË, 306.
- CLARA-eil., (St.) of Isla das Cabras, 107.
- COCOSBERG, 165.
- COCUS-eiland (Tafahi of Boscawen-eil.), 16, 165, 201.
- COEN (Jan Pietersz.), 233, 241, 246.
- COLLEN (Ferdinand van—deJonge), heer van Tienhoven, oud-schepen, bewindhebber der W. I. C., 24, 42, 263, 264, 267, 277, 280.
- COLOMMA (Christoffel), 17.
- COOK, 165.
- COOL (H.), 224.
- COPOYAPO (Copiapo), op de kust van Chili, 111, 113, 130, 131.

CORF (Jan), constabel op d'Africaansche Galeij, 100, 101.
 COSTA Rica, 15.
 COSTER (Hendrik), resident te Japara, 223, 227—230, 232, 244, 247.
 COSTER, Zie Koster, (Jan).
 COWLEY, 307.
 COYMANS (Gilles), bewindhebber der W. I. C., 267, 274, 280.
 CRAQUISCINA (Caracas?), kust van, 189.
 CRUDOP (Joan Adriaan), 233, 248.
 CURAÇAO, 189, 238.

D.

DAGERAAD-EIL. (Manihi), 146, 195, 196, 303.
 DAGO, naam van een beeld op het Paasch-eil, 210.
 DALLENS (E.), 224.
 DAMAK (Demak), 230.
 DAMPIER (William) kapitein, 35, journaal van, 107; 116, 117, 130, 307.
 DAVIDS, capt'n, 31, 130; zie verder:
 DAVIS (Edward), kapitein van de „Batchelor's delight," 116.
 DELFT, kamer van, 272, 273, 280.
 DIEDERIK (Godfriet), korporaal, 222.
 DINA, eiland, 15.
 DIRK ISAECK Tz., matroos, 230.
 DORDRECHT (de heeren van), 9.
 DOVE (Lamprecht), 222.
 DRAECK (Fransois), (Drake), 15.
 DUBBELDEKOP (Jacob Willem) secretaris te Batavia, 26, 39, 47, 177, 233, 236—238, 242.
 DUBOCCAGE, 307.
 DUKE OF GLOUCESTER-EIL. 305.
 DURVEN (Dideric), 233.

E.

EGMONT (Wed. Jacobus van), boekdrukker, 205.
 EMSTER, (Hermanus van den), hoogbootsman, 53, 54, 79, 100, 101.
 ENGELAND, 189, 312.
 ENKHUIZEN, kamer van, 272, 273, 278.
 ESPELING, (Willem Willemsen), Operstuurman op 't Schip „Tienhoven", 41, 58, 60, 132, 140, 162, 173, 175.
 ESPIRITU SANTO, eiland, 304, 305.

F.

FAAS (Jacob), raad ordinaris v. India, 233, 234, 238, 240, 242, 243, 278.
 FAGEL (Casper), raadpensionaris, 14.
 FALCKLAND, 87.
 FALKLANDSEILANDEN, 86, 295, 296.
 FAY (de heer du), 266.
 FERNANDO NORONHA, eiland, 27.
 FEUILLÉE, 307.
 FRÉZIER (Amédée François), 77, 78, 87, 88, 93, 104, 307.

G.

GABRY (Pieter), gouverneur van Ambon, 219—221, 252.
 GARDIN, 307.
 GELDER (Martinus van), jongmatroos, 58, 59; uitvoering van het vonnis aan, 70.
 GELUKKIGE EIL. (Canarische eil.), 207.
 GENIUS (A.), 224.
 GENT (de heeren van), 4.
 GENTE HERMOSA, eiland, 305.

- GEORGIO, golfo de S., (Patagonië), 71.
 GEZELSCHAPSEILANDEN, 165, 201.
 GILOLO, 15, 159, 175, 204, 214, 240, 263, 281,
 GLAS (Gerrit), geplaatst als schipper op de „Tienhoven”, 243.
 GOBIUS (Joan Frederik), gezaghebber over Java's Noord-Oostkust te Semarang, 223, 224, 227—230, 232, 233, 240, 241, 243, 252.
 GOEDE VERWACHTING (Rangiroa), eiland, 155 197.
 GOETTHEM (Pieter van), ordinaris-drukker te Middelburg, 11.
 GOMAR (P.), 224.
 GRAAFLAND (Cornelis—Janszoon), schepen van Amsterdam, bewindhebber der O. I. C., 266, 274, 280.
 GRAMOA, eiland, 213.
 GRANDE (Isla Grande bewesten Rio de Janeiro), 52, 63, 66, 69.
 GROENE EILANDEN, 16.
 GROENEVELT (Jacob van), eerste opperstuurman, 40, 53, 54, 58, 60, 78, 80, 84, 100, 101, 132, 140, 147, 149, 162, 173, 175.
 GROENINGEN (Oepoloe der Samoa-eil.), eiland, 171, 205.
 GROOT (de), 227.
 GUAULDSMIDT (Johan) opperchirurgijn, 42.
 GUINEA, bocht van, 62, 64.
 GUINEA-STROOM, 312.
- H.**
- HAAG (den), 4, 51.
 HAAN (Mattheus de), Directeur-Generaal, 232—234.
 HACK (de heer), 42, 257.
 HANSTEEN, Noorsch geleerde, 307.
- HASSELAER (Cornelis), ordinaris raad van India, 227, 233, 236.
 HAWKINS, land van Sir Richard, (Falklandseil.) 27, 31, 36, 43, 70.
 HAYES (Willem), derdewaak, 42.
 HÉBERT, 307.
 HERMITE (Jaques l') 15, 306.
 HEUVEL (J. van), 8.
 HOLLAND, 4, 9, 14, 19, 120, 123, 205, 214.
 HOLY (Muys van), burgemeester, 10.
 HONDENEILAND (Poeka-Poeka), 16, 37, 43, 131, 132, 134, 136, 137, 139—141, 146, 153, 154, 163, 190, 192, 306.
 HOORN, 233, 241, kamer van, 272, 273, 278.
 HOORNSCHE EILANDEN, 16.
 HOPEN-EILAND (Nioeafou), 16.
 HUDIG (de heer D.), 291.
 HUGE, kapitein, 36.
 HURGRONJE (de heer), 257.
 HUYSMAN (A.), 233.
- I.**
- INSOE MANAI, 213, 214.
 INSOE MOAR, 213.
- J.**
- JACATRA, 233.
 JAN FERDINANDO (Juan Fernandez of Isla Mas a tierra), eiland, 29, 36, 43, 52, 70, 71, 100, 101, 104—108, 140, 143, 180, 182, 183, 208, 262, 280, 297, 298, 302, 303, 306, 307, 311.
 JANSSE (Baltus), kwartiermeester, van Amsterdam, 194.
 JAPAN, 14.
 JAPARA, 214, 224, 225, 227, 230, 232—236, 238—241, 243—247, 252, 253, 260, 263, 281.

JAVA, (afgodsbeelden van), 121, 214,
236, 257.

JERUZALEM, 170.

JOHANS-EILAND (St.), 16.

K.

KAAP DE S. ANTONIO, bezuiden de
Rio de la Plata, 27, 71, 75, 77.

KAAP ST. BARTHOLOMEUS (Zuid-
hoek Staten-eil.), 181.

KAAP BLANCO (Patagonië), 85, 88.

KAAP CORRIËNTES (Argentinië), 76.

KAAP VAN ST. DOMINGO, 28.

KAAP FRIO, 65, 66, 178, 294.

KAAP DE GOEDE HOOP, 14, 15, 18,
133, 167, 215.

KAAP HOORN, 27, 31, 33, 70, 71,
93, 159—161, 201, 228, 232,
291, 306.

KAAP LOPEZ, 246.

KAAP NOIR, eiland, 181, 182, 301.

KAAP TRES PUNTAS, 85.

KAAP VERDE, 58.

KAKELAAR (Johannes), resident op
Boeroe, 219, 220, 222.

KANTER, (J. de), 296.

KEERENS (Martinus), vaandrager op
op het schip Thienhoven, 119,
147, 149, 187.

KEULEN (Joannes van), 162, 163,
165, zie ook Ceulen (van).

KOSTER (Jan), kapitein op de
„Arend”, 40—44, 51—54, 56,
58, 60, 63, 64, 68, 71, 78—82,
100, 101, 108, 113, 114, 116,
119, 127, 132, 138, 140, 147,
149, 158, 160, 162, 172, 173,
175, 183, 187, 195, 196, 219,
221, 223, 224, 226, 232, 234—
236, 240, 244, 248—250, 252,
259, 262, 280, 292.

L.

LAGE BROEDER (Teokea of Ta-
karoa), nabij het eiland de, 191.

LAET (Joannes de), 28.

LAS TETAS DE BIO-BIO (Zuid van
Conception), 302.

LEEUWE (de heer), 23, 24.

LESTEVENON, (burgemeester), 266,
284, 285.

LETH, (Andries en Hendrik de)
206.

LEZA, (Gaspar de), opper-piloot,
303, 305.

LOOTS (Joannes), 104.

M.

MAAZE (de kamer van de), 257.

MACASSAR, 221, 252.

MADEIRA, 57.

MAGELLAENSCH EILAND, 207.

MAGELLANES, 15.

MAGELLANES, straat van, 3, 6, 9,
10, 11, 18, 27, 81, 87, 262,
269, 280.

MAIRE (Jaques le), 15, 81, 241,
268, 269, 306.

MAIRE (le), straat van, 18, 31, 36,
87, 181, 301.

MAKATEA, 211, 303, zie verder
Onwetend Gevaar en Verkwikk.
eil.

MANAHIKI, 305.

MANILLA, 15, 304.

MANOEA-GROEP, 212.

MAREPACIFICUM, 133.

MARE PAX CIFICUM, 18.

MARIA (St.), eiland op de kust
van Chili, 29, 36, 71, 101.

MARTINIQUE, 189.

MARZEVEEN, eiland, 15.

MAS-A-FUERA-EIL., 108.

MAS-A-TIERRA-EIL., 108.

MAURITIËN OF STATENEIL. (bedoeld Falklandseil.), 207.
 MAURITIËNLAND (O. kust van Vuurland naar Pr. Maurits genoemd), 181.
 MEERDERZORG (Aroetoea), eiland, 155, 196, 197.
 MELCHIOR, vendrig, 230.
 MENS (Cornelis), onderstuurman van 't schip Thienhoven, 41, 119, 162, 173, 187.
 MEXICO, kust van, 306.
 MICHELSSEN (Hendrik), 223.
 MIDDELBURG, woonplaats van Arent Roggeveen, 3, 11, 12, 252, 291.
 MIDDELLANDSCHE ZEE, 170.
 MOCHA (la), eiland op de kust van Chili, 28, 29, 36, 71, 99—104, 182, 208, 297.
 MOIRIE (Pierre), 307.
 MOLUCCO'S, 260, 263, 281.
 MONCOURANT, 307.
 MORAMBAYA (Maranbaja), schiereiland nabij Rio de Janeiro, 66.
 MUYSSART (Abraham). oud-schepen en raad van Amsterdam, bewindhebber der O. I. C., 274, 280.

N.

NARBROUGH (John), 307.
 NEERINGH (Hendrik), onderchirurgijn, 42.
 NIEUW, zie Nova.
 NIEUW-IERLAND, (NIEUW-MECKLENBURG), in het zicht van 177.
 NIEUWE EYLANDEN, 87.
 NOIRET (Jeremias), 8.
 NOORDT (Olivier van), 15, 18, 29.
 NORMANDISCHE EILANDEN, 54.
 NOVA GUINEA, 3, 6, 9, 10, 11, 14, 16, 20, 33, 159, 170, 172—175, 177, 204, 214, (hier bedoeld

Waigeoe), 219, 221, 222, 225, 238, 240, 263, 281, 307.
 NOVA HOLLANDIA, 170, 174.
 NOVA ZEELANDIA, 30, 31, 33, 34, 38, 159, 160, 212.

O.

ONWETEND GEVAAR (Makatea) of Verkwikkings-eil, 198, 199, 200, 201, zie verder Makatea.
 OOSTENDE, 220.
 OOST-INDIË, 16, route over 159—161; 162, reisroute naar en door, 175; terugreis over, 200, 212; 214, seclusieve handel op, 233; 241.
 ORANJE (prins van), 13.

P.

PAASCH-EILAND (Rapa-noei of Tepito te Fenoea), ontdekking van het, 114, 115, 117; landing op, 119; beschrijving der inboorlingen, 121; 125—128, 130, 140, 169, 184, 190, 209, 289, 298, 302.
 PANAMA, 15.
 PAEMOTOE-ARCHIPEL, 211.
 PARADIJS (Dirk), 223.
 PARAVICINY (P.), 224.
 PARDOSKIE (Stephanus), onderchirurgijn, 42.
 PATAGONIË, 84.
 PERNAMBUCO, 35.
 PERU, kust van, 14—16, 33—35, 37, 99, 141, 153, 170, 212, 225, 244.
 PERZIË, 257.
 PHILIPPIJNEN, 304.
 (St.) PHILIP en St. JAMESBAAI, 304.
 PILLE (president), 23, 24, 33.
 PORCO, eiland, 66.

PORTMAN (Emanuel), secretaris van Pieter Gabry, 221.

PORTO SANTO, een der Canarische eilanden, 57, 292.

PORTUGAL, koning van, 67, 228.

PRINCEN-EILAND, 209.

PUNTA DE VILLIVIA (bezuiden Valdivia), 28.

Q.

QUINA, (C.), 4.

QUIR (terra de), 33, 38.

QUIROS (Pedro Fernandez de), kapitein, 303—307.

R.

RENESE, (lieutenant), 222.

RIO DE JANEIRO, 66.

RIO-DE-MARTIN, rif van de, 73.

RIO DE LA PLATA, 69, 71, 74.

ROCHE (Antonio de la), 307.

ROGERS (Wood) 107, 183, 307.

ROGGEVEEN, (Arent), request van, 3—12, 19, 20.

ROGGEVEEN (Jacob), commissiebrief voor, 25, verder niet opgenomen.

ROGGEVEEN (Jan), 37, 39.

ROSENDAEL (Roelof), kapitein, 41—43, 51—54, 56, 58, 60, 63, 68, 71, 80—84, 100, 101, 108, 113, 114, 116, 119, 127, 132, 138, 140, 143, 145—147, 149, 158, 162, 172, 173, 175, 183, 186, 187, 192, 194, 195, 240, 244, 248—250.

ROTTERDAM, 171, kamer van, 272, 273, 278.

ROY, (Jan Juriaansen de), opperstuurman op „d'Africaansche Galey”, 41, 58, 60, 80, 84, 100, 101, 132, 140, 147, 149, 162.

S.

SALOMON (koning), 170.

SALOMON, eilanden van, 153.

SAMOA-EIL. (Iles des navigateurs), 172, 204, 212.

SANDER (Barend), derde waak, 42.

SANTOS, 68.

SAUER (A. J.), 224.

SCHADELIJK EIL. (Takapoto), stranding der Afr. galei, 142, 143, 147, 190, 194; vertrek van, 195, 196.

SCHAGEN (Johan Paul), 224, 234.

SCHOUTEN (Willem Cornelisz.), kapitein, 15, 18, 29, 30, 34, 37, 43, 108, 131, 137, 138, 140, 141, 146, 147, 153, 154, 162—165, 190, 201, 235, 245, 246, 268, 306, 307.

SCHOUTEN-EILAND, 214.

SCHULERUS (Louis), schipper, 238, 243, 245, 246, 253.

SCHUIJT (Arnout), bewindhebber der O. I. C., 266, 274, 280.

SEBALD-DE WEERD-OF FALKLANDS-EILANDEN, 86.

SEBASTIAAN (St.), eiland, 66—69, 74, 167, 178, 207, 228, 294, 300.

SEMARANG, 225, 232, 234, 243, 246, 253.

SIMANCAS, Sp. Rijksarchief te, 304.

SLUDER (Laurens Philip), opperchirurgijn, 42.

SPANJE, koning van, 304.

SPIERINKSHOUK (de heer), 257.

SPIILBERGEN (Joris van), 15, 18, 104, 235.

STANGENBERG (Jonas), hoogbootsman op d'Africaansche Galey, 100, 101.

STATEN-EILAND, 31, 32, 36, 159, 181, 301.

STATENLAND, 71, 81, 87, 90, 93.

STILLE OCEAAN, Zuidzee, 208, 308.
 STRAETMAN (Jan Hendrik), opper-
 chirurgijn, 42.
 STRALSUND (Philip Hendrix van),
 botteliersmaat, 209
 STROOKER (Frans), tweede onder-
 stuurman, 40, 53, 54, 79, 80,
 84, 100, 101, 162, 173.
 SUNDA (straat), 15, 172.
 SURINAME, 189.

T.

TAKAPOTO-EIL., zie Schadelijk
 Eiland.
 TANDJONG PALPETOE, de N.W. hoek
 van Boeroe, 219, 220, 222.
 TASMAN, 30, 306.
 TAURICO, naam van een beeld op
 het Paasch-eil., 210.
 TERRA AUSTRALIS, 110, 140.
 TEXEL, 42, 47, 48, 51, 52, 207,
 215, 262, 280, 292.
 THOMASZ. (Thomas), sergeant, 230.
 THONNAR (Nicolaes), vaandrig, 41,
 119, 147, 149, 187, 250.
 TIELING (Hendrik), geplaatst als
 schipper op „de Arend”, 242.
 TIENHOVEN, zie Collen.
 TIENHOVEN-EIL. (Toetoeila), 171,
 205, 299.
 TOLLING (L^s), 233.
 TONNINGE (Tønning), verongeluk-
 ken van Pieter Jonasse van, 192.
 TORRES (Luis Vaez de), 304, 305.
 TORRES-STRAAT, 304.
 TRINIDAD, eil. in den Z. Atl. Oceaan,
 64, 178, 290, 293, 294, 300.
 TRIP, heere van Berkenroode,
 burgemeester, 258.
 TWEE GEBROEDERS EILAND (Ta-
 karoa), 142, 143.

V.

VALDIVIA, rivier van, 297.
 VEERE, 31.
 VERKWIKKINGSEIL. (Makatea), 156,
 157, 212.
 VERRADERS-EILAND (Nioeatoboeta-
 boe), 16, 165, 201.
 VIRGINS-EILANDEN, 304, 305.
 VISSCHERS-(Gardner) eil., 177, 300.
 VLIEGEN-EILAND (Rangiroa), 16,
 37, 153, 154, 163, 211.
 VREEDIGE ZEE, zie Mare Pacificum.
 VUILE EILAND (Rose-eiland), 166,
 202.
 VUURLAND, 87, 93, 122, 291, 301.

W.

WAERT (Sybolt de), 18.
 WAFER (Lionel), 117, 130.
 WAIGEOE, zie Nova Guinea.
 WATER-EILAND (Ahii), 16, 153,
 163, 211 (hier bedoeld de Atol
 Takapoto); zie ook:
 WATERLAND, eiland, 37.
 WAX (Jan), soldaat, 222.
 WESTERVEEN, (Abraham), Advo-
 caat van de Oostindische Com-
 pagnie, 263, 274, 280.
 WEST-FRIESLAND, 4, 9, 14.
 WEST-INDIË 120.
 WESTPALM (Michel), commandeur
 en equipagiemeester te Batavia,
 236, 238, 242.
 WIT (Steven de), eerste onder-
 stuurman, 41, 53, 54, 78—80,
 84, 100, 101, 162, 173.
 WOESTE KUST OF KUST DER PA-
 TAGONS, 88.

Z

ZANDIGEILAND, (Laagen), 115—117,
 125—128.

ZEELAND, 4, 12, 171, 252, 257, 272.	ZUID-AMERIKA, 291.
ZONDER GROND, eiland, (Takapoto), 16, 37, 132, 138, 140, 147, 153, 163.	ZWAARDECROON, (Henric), gouver- neur-generaal, 220, 225, 233, 237, 244, 249.

VERBETERINGEN.

Op blz. 16 Noot 2) staat: Tikei, lees: Takapoto; Noot 3) staat: Manihi, lees: Ahii.

Op blz. 70 (Noot) staat: „Hawkins was een reisgenoot van Sir Francis Drake enz.”, lees: „in 1593 gezien. De ontdekker dier eilanden was in 1591 John Davis.” (De reisgenoot van Drake heette Sir John Hawkins).

Op blz. 141 Noot 1) weglaten: „Zonder grond of.”

Op blz. 169 (Noot) heeft het vermelde betreffende kapitein Delangle c.s. op *Toetoeila* plaats gehad, door de la Pérouse Maounah geheeten.

Aanteekening verdient nog, dat bij aankomst te Batavia de victualie bleek te bestaan uit: Zout vleesch en spek, Hollandsche azijn, Lisbon-
sche zoete olie, raapolie, boter, fransche wijn, korenbrandewijn en
fransche brandewijn; (hard) brood, witte erwten, boonen, gort en stok-
visch. De laatste vijf artikelen waren bedorven en oneetbaar. De raad-
gevingen van broeder Jan Roggeveen zijn dus niet opgevolgd, voor
zooverre deze de victualie betroffen en in diens „Memoriale gedagte”
waren omschreven (Vgl. hiervóór blz. 32 en 36.)

C. C. vandyk del. Route van de schepen onder Mr. JACOB ROGGEVEEN

Route van de „Thienhoven” onder CORNELIS BOUMAN

DU
20
R7

Roggeveen, Jacob,
1659-1729

De reis van mr.
Jacob Roggeveen ter
ontdekking van het
Zuidland (1721-1722)
verzameling van stukken,
deze reis en de daaraan
voorafgaande
ontdekkingsplannen van
Arend Roggeveen (1675-
1676) betreffende,
M. Nijhoff (1911)

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 16 27 15 09 001 8